http://dx.doi.org/10.18778/7969-510-2

STOSUNKI GOSPODARCZE POLSKO-CZECHOSŁOWACKIE W LATACH 1945–1949

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

STOSUNKI GOSPODARCZE POLSKO-CZECHOSŁOWACKIE W LATACH 1945–1949

Zbiór dokumentów

Wybór, wstęp i opracowanie
Janusz Skodlarski

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2015

Janusz Skodlarski – Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Instytut Ekonomii,
Katedra Historii Myśli Ekonomicznej i Historii Gospodarczej
90-214 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. nr 41/43

RECENZENT
Jędrzej Chumiński

SKŁAD I ŁAMANIE
Elżbieta Potapiuk

PROJEKT OKŁADKI
Stämpfli Polska Sp. z o.o.

Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ
przez Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2015

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.06806.15.0.M

Ark. druk. 11,875

ISBN 978-83-7969-510-2 (wersja papierowa)

ISBN 978-83-7969-511-9 (wersja online)

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63, faks (42) 665 58 62

Spis treści

Wstęp 6

Zarys historii stosunków polsko-czechosłowackich w latach 1944–1949 8

1. Próby nawiązania sąsiedzkiej współpracy 8
2. Na drodze do przełomu w stosunkach polsko-czechosłowackich 24
3. W kierunku integracji ekonomicznej polsko-czechosłowackiej 35

Część I.

Przygotowania do podpisania układów i umów gospodarczych 47

Część II.

Podstawy prawne i instytucjonalne 59

Część III.

Działalność Rady Współpracy Gospodarczej, komisji i komitetów 91

Część IV.

Polsko-czechosłowacka współpraca gospodarcza po utworzeniu RWPG 169

Wykaz dokumentów 188

Wstęp

W dobie powszechnego dostępu do internetu coraz rzadziej sięgamy do dokumentów drukowanych. Być może z tego powodu wydawnictwa źródłowe ukazują się dość rzadko. W miarę możliwości należałoby jednak wspierać pojawiające się inicjatywy w tym zakresie. Korzystanie ze źródeł przynosi bowiem wielorakie pożytki. Analizując i powołując się na nie unikamy przekłamań, nadinterpretacji oraz pobudzamy twórcze myślenie. Do źródeł powinni zatem sięgać nie tylko badacze, ale także nauczyciele, studenci, uczniowie i publicyści.

Publikowane dokumenty dotyczą kwestii, która jest ewenementem w najnowszych dziejach gospodarczych Europy. Składają się na nią próby utworzenia integracji ekonomicznej między dwoma sąsiednimi krajami po II wojnie światowej, tj. Polską i Czechosłowacją, z możliwością rozszerzenia jej na dalsze państwa Europy Środkowo-Wschodniej. Inicjatywa ta świadczy o tym, że tendencje integracyjne wystąpiły nie tylko w Europie Zachodniej, ale miały także miejsce w Europie Środkowo-Wschodniej i Południowej.

Praca składa się ze wstępu, opracowania pt.: „Zarys historii stosunków polsko-czechosłowackich w latach 1944–1949” oraz dokumentów zgrupowanych w czterech częściach publikowanego wydawnictwa. Większość z nich (17) zdeponowana jest w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, a część została zamieszczona w specjalnym załączniku do „Dziennika Ustaw RP” w 1948 r. (5). Kwerendy w archiwum w Pradze nie przeprowadziłem z powodu odmowy strony czechosłowackiej.

W części pierwszej zamieszczone są źródła dotyczące prac przygotowawczych zmierzających do podpisania układów i umów gospodarczych między Polską i Czechosłowacją. Spotkania w tej sprawie organizowane były wiosną 1947 r. w Pradze.

Na drugą część składają się akty prawne, stanowiące podstawę współpracy polsko-czechosłowackiej. Cztery z nich, tj. Układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy, Konwencja o zapewnieniu współpracy gospodarczej, Protokół końcowy do Konwencji oraz statut Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej, nakreślają ramy współpracy integracyjnej między obu państwami. Następne dwa dokumenty dotyczą budowy kanału Odra-Dunaj i współpracy naukowo-technicznej, a trzeci – postępowania polubowno-arbitrażowego.

W najbardziej obszernej części trzeciej znajdują się źródła związane z działalnością Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej oraz poszczególnych komisji i komitetów. Ilustrują one charakterystyczny dla tego okresu dyrektywny sposób rozwiązywania problemów gospodarczych. Ukazują też osiągnięcia dwóch sąsiednich krajów w tworzeniu nowego typu stosunków ekonomicznych, a zwłaszcza zasad i form współpracy integracyjnej.

Współpracy gospodarczej między Polską i Czechosłowacją po utworzeniu Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej poświęcona jest część czwarta wydawnictwa (3 dokumenty). Strona polska starała się jeszcze w sierpniu i wrześniu 1949 r. podtrzymywać wygasającą współpracę, natomiast strona czechosłowacka włączała się pośpiesznie do struktur RWPG i intensyfikowała stosunki gospodarcze ze Związkiem Radzieckim. Jednocześnie Czechosłowacy wycofywali się stopniowo ze zobowiązań przyjętych przez Radę Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej.

Wydawca starał się zachować autentyczny charakter źródeł. Nie ingerował zatem w stylistykę, pisownię i interpunkcję. Nieliczne przypisy służą wyjaśnieniu kwestii nieznanych lub niejasnych.

Zarys historii stosunków polsko-czechosłowackich w latach 1944 – 1949

1. Próby nawiązania sąsiedzkiej współpracy

Po zakończeniu II wojny światowej Polska i Czechosłowacja znalazły się w strefie wpływów radzieckich, stając się państwami – satelitami ZSRR. Na politykę zagraniczną zdecydowany wpływ w obu krajach uzyskali komuniści.

Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego głosił, iż podstawową zasadą polskiej polityki zagranicznej będzie „trwały sojusz z naszymi bezpośrednimi sąsiadami – ze Związkiem Radzieckim i Czechosłowacją". Sojusz trójstronny miał być głównym ośrodkiem współpracy narodów słowiańskich: „Historia i doświadczenia obecnej wojny dowodzą, że przed naporem germańskiego imperializmu ochronić może tylko zbudowanie wielkiej słowiańskiej tamy, której podstawą będzie porozumienie polsko-radziecko-czechosłowackie"[1].

Program Koszycki przyjął identyczne założenia dla czechosłowackiej polityki zagranicznej. Kamieniem węgielnym tej polityki miała być przyjaźń i współpraca ze Związkiem Radzieckim. Wielką wagę przywiązywał Program Koszycki do współpracy z krajami słowiańskimi, a zwłaszcza z demokratyczną Polską[2].

Projekt Programu Koszyckiego, opracowany przez komunistów, został przyjęty przez niemal cały były skład emigracyjny burżuazyjnego rządu czechosłowackiego z Eduardem Benešem na czele. Aprobata ta była w dużej mierze formalna i wypływała głównie z polityki tzw. „trzeźwego realizmu" polityków burżuazyjnych, zwłaszcza prezydenta Beneša, który zdawał sobie w pełni sprawę z rosnącej potęgi ZSRR[3] oraz położenia geopolitycznego Czechosłowacji[4].

---

[1] Dz. U. RP, 1944, nr 1, załącznik.

[2] Por. rozdział IV Programu Koszyckiego, [w:] *Dokumenty československé zahranični polityký, 1945–1960*, s. 6–7; *Cesta ke květnu*, Praha 1965, t. I, s. 383.

[3] Kołomejczyk N., *Uwagi o niektórych problemach historii rewolucji ludowo-demokratycznej w Polsce i Czechosłowacji*, [w:] *Problematyka badań regionalnych w Polsce i Czechosłowacji*, Katowice 1966, s. 66.

[4] E. Beneš ze względu na sąsiedztwo ze Związkiem Radzieckim uważał za rzecz naturalną wpływ systemu socjalistycznego na Czechosłowację. Mówił on, że niektóre urządzenia ustrojowe należy adoptować do ich warunków, np. w przemyśle i bankowości. Twierdził, iż Czechosłowacja

W rezultacie w Czechosłowacji w 1945 r. wytworzyła się sytuacja, którą trafnie określił Klement Gottwald w przemówieniu w Koszycach 8.IV.1945 r.: „My sami rządzić nie możemy, lecz oni także nie mogą sami rządzić. Oni nie mogą rządzić bez nas, a my bez nich. Przy czym oni bardziej bez nas, niż my bez nich”[5].

Natomiast w PKWN, a następnie w Rządzie Tymczasowym zdecydowaną przewagę mieli komuniści. Sytuacja międzynarodowa Polski była jednak nadal skomplikowana, ponieważ nie rozwiązano kwestii związanej z powołaniem rządu jedności narodowej. Ponadto w kraju siły rewolucyjne toczyły walkę ze zbrojnym podziemiem[6].

Pierwsze oficjalne kontakty z przedstawicielami czechosłowackiego rządu emigracyjnego zapoczątkowała delegacja KRN, odwiedzając 20 VI 1944 r. czechosłowackiego ambasadora w Moskwie Zdenka Fierlingera. Przedstawiciele jej zwrócili się wówczas z prośbą do niego, aby przekazał on polskim czynnikom rządowym w Londynie wiadomość o tym, iż KRN w momencie wkroczenia na ziemie polskie Wojska Polskiego z Armią Czerwoną utworzy polski rząd tymczasowy. Delegacja polska wypowiedziała się za utrzymaniem wzajemnych stosunków. Kwestie sporne proponowała załatwić przyjacielskim porozumieniem[7].

Ważnym krokiem do nawiązania stosunków polsko-czechosłowackich stała się wymiana depesz między posłem czechosłowackim w Moskwie Z. Fierlingerem i przewodniczącym PKWN Edwardem Osóbką-Morawskim w lipcu 1944 r.[8] Możliwości współpracy w okresie istnienia KRN, a później PKWN nie zostały rozwinięte.

W grudniu 1944 r. dyplomaci radzieccy kilkakrotnie podczas rozmów przeprowadzonych z czechosłowackim ambasadorem Z. Fierlingerem wyrażali zdziwienie, że rząd czechosłowacki waha się jeszcze z uznaniem komitetu lubelskiego. Rząd radziecki uznał PKWN 1 VIII 1944 r.[9] W tej sprawie wyjaśnienia

---

jest przygotowana do głębokich przemian demokratycznych, ale na wzór czechosłowacki. Czechosłowacja miała być demokracją parlamentarną, gdzie własność prywatna nie mogła stanowić przeszkód dla przeprowadzenia reform. Jednocześnie prezydent Beneš zapowiadał, że Czechosłowacja nie będzie izolować się od ZSRR (*La nationalisations en Tchecoslovaquie*, Prague 1946, s. 9–10).

[5] K. Gottwald, *Spisy XI*, Praha 1958, s. 21.

[6] Por. W. T. Kowalski, *Walka dyplomatyczna o miejsce Polski w Europie (1939–1945)*, Warszawa 1967, s. 545–552; W. Góra, R. Halaba, *O utworzenie i utrwalenie władzy ludowej 1944–1948*, Warszawa 1968, s. 163–182.

[7] K.Kořalkova, *Z problematiký československo-polských vztahu 1945–1949*, [w:] *Tisic let česko--polské vzahennisti*, Opava 1967, s. 241.

[8] „Rzeczpospolita”, 10 VIII 1944.

[9] Pismo komisarza ludowego spraw zagranicznych ZSRR W. Mołotowa do przewodniczącego PKWN E. Osóbki-Morawskiego o uznanie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego i wymienieniu

udzielił E. Beneš. Uznał on, iż Czechosłowacja nie może wobec PKWN podejmować żadnej decyzji, dopóki komitet lubelski nie zostanie uznany za rząd. Jednocześnie prezydent zaręczył, że Czesi uznają nowy rząd „natychmiast po uznaniu go przez Związek Radziecki”[10]. Tego rodzaju postawienie sprawy wywołało zaniepokojenie wśród przedstawicieli PKWN, a także dyplomacji radzieckiej. W celu uznania PKWN interweniowali przedstawiciele KPCz w Moskwie i Londynie. Wnieśli oni znaczny wkład w rozstrzygnięcie tej kwestii. Podczas wizyty delegacji Rządu Tymczasowego RP w Moskwie w dniach 22–24 I 1945 r. dyskutowano między innymi nad kwestią uznania Rządu Tymczasowego przez inne państwa. Józef Stalin skrytykował stanowisko rządu czechosłowackiego. Oświadczył on, że „takie stawianie warunków jest złamaniem przyrzeczenia danego przez przedstawiciela rządu czechosłowackiego”. Marszałek Stalin był oburzony na to, że „ten sam rząd czechosłowacki nie wysuwa żadnych warunków w stosunku do rządu londyńskiego, który jest poniekąd spadkobiercą polityki przedwrześniowej, a stawia warunki nam”[11].

W pamiętnikach E. Beneša i Z. Fierlingera dotyczących tego okresu poświęcono wiele miejsca stosunkom polsko-czechosłowackim[12]. Korespondencja dyplomatyczna tam zamieszczona naświetla kwestię uznania polskiego rządu tymczasowego. W tej sprawie pertraktacje toczyły się od momentu przekształcenia PKWN w Rząd Tymczasowy. Czechosłowacki rząd emigracyjny gotów był niezwłocznie uznać nowy rząd polski, pod warunkiem, iż oba rządy wydadzą oświadczenie, mówiące o likwidacji skutków polityki przemocy z lat 1938–1939. Oznaczało to, że Polska wyrzeknie się pretensji do Zaolzia, a Czechosłowacja zwróci Polsce terytoria na Orawie i Spiszu, zagarnięte przez tzw. państwo słowackie[13].

Propozycje czechosłowackie zgłoszone w styczniu 1945 r. polski Rząd Tymczasowy pozostawił bez odpowiedzi. Stał on na stanowisku, że podobnego oświadczenia czechosłowacki rząd emigracyjny nie żądał od polskiego rządu w Londynie, a mimo to utrzymywał z nim stosunki dyplomatyczne[14].

---

przedstawicieli. Moskwa 1 sierpnia 1944 r., [w:] *Polska Ludowa – Związek Radziecki, 1944–1974. Zbiór dokumentów i materiałów*, Warszawa 1974, s. 13–14; por. K. Kersten, *Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego, 22 VII 1944*, Lublin 1965, s. 43–44.

[10] K. Kořalkova, *Z problematiký československo-polských vztahu 1945–1949…*, s. 243.

[11] Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1945 r. cyt. za W. T. Kowalskim, *Polityka zagraniczna RP, 1944–1947*, Warszawa 1971, s. 21.

[12] Zob. E. Beneš, *Paměti. Od Mnichova k nové valce a k novému vitězstvi*, Praha 1947, s. 400–405; Z. Fierlinger, *Ve službach ČSR*, Praha 1948, t. II, s. 564.

[13] K. Kořalkova, *Stosunki czechosłowacko-polskie w latach 1943–1945*, [w:] *20 lat polityki zagranicznej Polski Ludowej*, Warszawa 1964, s. 372; P. Heck, M. Orzechowski, *Historia Czechosłowacji*, Wrocław 19069, s. 393).

[14] K. Kořalkova, *Stosunki czechosłowacko-polskie w latach 1943–1945…*, s. 372.

Dopiero kiedy przedstawiciel radziecki, Walerian Zorin, oświadczył Z. Fierlingerowi, że Związek Radziecki całkowicie popiera przywrócenie państwa czechosłowackiego w granicach przedmonachijskich, wówczas prezydent Beneš wyraził zgodę (7 I 1945 r.) na uznanie nowego polskiego rządu. Dnia 30 I 1945 r. czechosłowacki rząd emigracyjny w Londynie uznał tymczasowy rząd polski bez żadnych warunków wstępnych[15]. Prasa podała komunikat następującej treści: „Rząd czechosłowacki jednomyślną uchwałą Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1945 r. uznał tymczasowy rząd polski w Warszawie i zdecydował się nawiązać stosunki dyplomatyczne”[16]. Dnia 20 III 1945 r. obie strony wymieniły swoich przedstawicieli. Do Warszawy przybył poseł rządu czechosłowackiego Jan Heiret, a do Pragi udał się poseł RP Stefan Wierbłowski.

Prasa polska powitała z entuzjazmem trwałą zapowiedź normalizacji stosunków polsko-czechosłowackich. Na pierwszych stronach gazet pojawiły się artykuły „0 kontaktach dobrosąsiedzkich i braterstwie polsko-czeskim”[17].

J. Heiret po przyjeździe do Polski oświadczył dziennikarzom, iż „Dawne rozdźwięki należą do przeszłości. Niedługo się przystąpi .do organizowania stosunków polsko-czeskich na polu gospodarczym, politycznym i kulturalnym. Spory i problemy o charakterze lokalnym nie przesłonią wielkich perspektyw”[18].

Niebawem okazało się, że optymizm ambasadora czechosłowackiego był przedwczesny. Spór polsko-czechosłowacki w sprawie Zaolzia przesłonił aktualnie możliwości nawiązania szybkiej współpracy. Polski Rząd Tymczasowy stał na stanowisku utworzenia państwa homogenicznego, łączącego w jedną całość wszystkich Polaków. Na Zaolziu zdecydowaną większość stanowiła ludność polska[19]. Kierując się tym względem rząd polski nie mógł wyrazić zgody na propozycje czechosłowackie[20].

---

[15] *Sprawa polska w czasie drugiej wojny światowej na arenie międzynarodowej. Zbiór dokumentów*, Warszawa 1965, s. 679–680.

[16] „Rzeczpospolita”, 1 II 1945. Pismo amb. Z. Modzelewskiego do posła Z. Fierlingera w sprawie nawiązania stosunków polsko-czechosłowackich, Moskwa 2 luty 1945 r., [w:] *Sprawa polska w czasie drugiej wojny światowej…*, s. 678.

[17] Zob. „Rzeczpospolita”, 1 II 1945; 2 II 1945: „Głos Ludu”, 10 II 1945; por. wywiad ministra H. Ripki udzielony przedstawicielowi Polpressu („Głos Ludu”, 3 III 1945).

[18] „Głos Ludu”, 1 VI 1945.

[19] Według spisu niemieckiego z grudnia 1939 r. na Zaolziu 51 631 osób podało narodowość polską, 46 512 narodowość czeską, 78 468 tzw. narodowość śląską i 38 430 osób narodowość niemiecką. Znaczną część osób deklarujących się jako narodowość śląska stanowili Polacy. W Polsce uważano, że na Zaolziu zamieszkuje około 100 tys. Polaków (Centralne Archiwum Komitetu Centralnego PZPR (dalej CA KC PZPR), PPS, Wydział Zagraniczny, sygn. 235/IX, t. 26, k. 1–12).

[20] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 38; W. Gomułka oświadczył, że Śląsk Cieszyński jest historycznie i narodowościowo niepodważalnie polski. Chcemy wybudować homogeniczne państwo. Sądzimy

Rząd czechosłowacki niezmiennie szermował argumentem, iż obszar ten jest niezbędny gospodarczo Czechosłowacji. Brak zagłębia ostrawsko-karwińskiego mógłby naruszyć bazę energetyczną dla czechosłowackiego przemysłu. Trzyniec natomiast był jednym z głównych kombinatów przemysłu ciężkiego. Ponadto wzdłuż wschodnich granic Zaolzia przebiegała główna magistrala kolejowa, która łączyła Czechy i Słowację. W czerwcu 1945 r. minister Z. Fierlinger w rozmowie z przedstawicielem agencji Reutera oświadczył: „Odstąpienie ziemi cieszyńskiej uderzyłoby przeto w najżywotniejsze interesy naszego kraju”[21].

Rząd Tymczasowy RP nie negował potrzeb gospodarczych Czechosłowacji. Mając na uwadze względy głównie gospodarcze rząd polski postulował wymianę terytoriów. Liczono się w Warszawie z faktem odstąpienia Czechosłowacji obszaru o dwukrotnie większej powierzchni niż tereny zamieszkane przez większość polską na Zaolziu[22].

W czerwcu 1945 r. czescy ekstremiści nasilili akcję antypolską na Zaolziu. Dyskryminacja ludności polskiej zamieszkującej tę ziemię przybrała masowy charakter. Szykanowano polskich działaczy narodowych. Prasa polska podawała fakty pobicia polskich nauczycieli[23]. Nagonce antypolskiej przewodzili narodowi socjaliści z Czechosłowackiej Partii Narodowo-Socjalistycznej. Na konferencji wojewódzkiej rady narodowej w Morawskiej Ostrawie z udziałem wicepremiera Petra Zenkla rzucono hasło „Każdy uczciwy Polak zginął w obozie koncentracyjnym”[24]. Z inicjatywy narodowych socjalistów rozpętano w czerwcu 1945 r. w Czechosłowacji i poza jej granicami kampanię za przyłączeniem do Czechosłowacji Ziemi Kłodzkiej oraz części Górnego Śląska z Głubczycami, Raciborzem i Koźlem. Napięcie polityczne narastało również w województwie śląsko-dąbrowskim. W dniu 15 VI radiostacja katowicka rozpoczęła nadawać audycje dla Zaolzia. Stronnictwa polityczne oraz Polski Związek Zachodni w tym województwie ogłosiły odezwę, która obok akcentów solidarności zapowiadała bliżej nieokreśloną pomoc dla ludności polskiej na Zaolziu[25].

---

także, że zasada samookreślenia jest słuszna i można się nią posłużyć w tej sprawie. Minister obrony narodowej marszałek Rola-Żymierski powiedział: „Nie przyznamy Czechom prawa do Cieszyńskiego”. Premier E. Osóbka-Morawski: „Chcemy, aby rozwiązanie ani w Czechach, ani w Polakach nie pozostawiło poczucia krzywdy” („Rudé právo”, 28 VI 1945).

[21] K. Kořalkova, *K československo-polským vztahum v letach 1945–1948*, „Slovenské historické studie”, Praha 1963, t. V, s. 314.

[22] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 38.

[23] „Dziennik Polski”, 17 VI 1945, „Dziennik Zachodni”, 16 VI 1945.

[24] R. Heck, M. Grzechowski, *op.cit.*, s. 411.

[25] „Głos Ludu”, 17 VI 1945.

Dnia 13 VI 1945 r. odbyła się w Urzędzie Rady Ministrów konferencja prasowa, na której poinformowano zebranych o prześladowaniach Polaków na Zaolziu i o stanowisku rządu polskiego w tej sprawie. Rząd polski oraz wszystkie stronnictwa polityczne na czele z PPR i PPS stały na stanowisku powrotu Zaolzia do Macierzy[26]. Dwa dni później Marszałek Polski – Michał Rola-Żymierski, zastępujący nieobecnego premiera w rozmowie z posłem czechosłowackim J. Heiretem zażądał kategorycznie zaprzestania antypolskich ekscesów w Czechosłowacji[27].

W dniach 16–18 VI napięcie w stosunkach polsko-czeskich osiągnęło swoje apogeum. Na pograniczu polsko-czechosłowackim doszło do demonstracji zbrojnych. Oddziały czechosłowackie przekroczyły granicę w okolicach Cieszyna oraz w rejonie Międzylesia i Kudowy Zdroju, posuwając się w kierunku Kłodzka. Natychmiastowa interwencja strony polskiej nie dopuściła jednak do realizacji polityki faktów dokonanych[28].

W dniu 17 VI 1945 r. przedstawiciele Rządu Tymczasowego, którzy przybyli wówczas do Moskwy w sprawie ustalenia składu Rządu Jedności Narodowej, poinformowali rząd radziecki o swych kłopotach z Czechosłowacją, Józef Stalin i Wiaczesław Mołotow nie podjęli jednak dyskusji szczegółowej, wyjaśniając, że nie znają dokładnie przedmiotu sporu. Jednakże obaj przywódcy nie zgłosili zastrzeżeń do sposobu postępowania przyjętego przez rząd polski. Następnego dnia Stalin zmienił swoje stanowisko w tej sprawie. Doradzał Polakom umiarkowanie i podjęcie rokowań z Czechosłowacją. W tym celu obiecał on zaprosić do Moskwy kierownictwo rządu czechosłowackiego. Podczas tego spotkania J. Stalin zapoznał delegację polską z ogólnym porozumieniem wielkich mocarstw, w myśl którego wszystkie zmiany terytorialne w Czechosłowacji po układzie monachijskim uznano za nieważne. Ewentualne zmiany granic przedmonachijskich mogły nastąpić – jego zdaniem – tylko na konferencji pokojowej[29]. Tym samym dał on wyraźnie do zrozumienia po czyjej stronie leży racja.

W dniu 24 VI 1945 r. delegacja polska pod przewodnictwem premiera E. Osóbki-Morawskiego spotkała się w Moskwie z delegacją czechosłowacką, na czele której stali premier Z. Fierlinger i wicepremier K. Gottwald. Dyskusja była prowadzona w napiętej atmosferze i nie doprowadziła do osiągnięcia

---

[26] „Dziennik Polski", 14 VI 1945, „Trybuna Wolności" w artykule pt. *Czeski zgrzyt* pisała: „Uważamy, że Polacy Zaolzia, że tereny bezsprzecznie polskie, leżące po drugiej stronie Olzy, powinny powrócić do Macierzy" („Trybuna Wolności" 15 IV 1946).

[27] „Dziennik Polski", 17 VI 1945.

[28] R. Heck, M. Orzechowski, *op.cit.*, s. 412; „Głos Ludu", 18 VI 1945; „Dziennik Polski", 18 VI 1945; „Rzeczpospolita", 18 VI 1945.

[29] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 39.

porozumienia. Podobny przebieg miała następna konferencja, zorganizowana dwa dni później. Ostatecznie rokowania polsko-czechosłowackie zostały odłożone bez określenia terminu[30].

Składając sprawozdanie z polsko-czechosłowackich pertraktacji premier Z. Fierlinger zwrócił uwagę, że delegacja czechosłowacka starała się wyjaśnić polskim przedstawicielom złożony problem narodowościowy na Zaolziu oraz niezbędność tego obszaru dla gospodarki czechosłowackiej.

Natomiast premier E. Osóbka-Morawski w swoim sprawozdaniu na posiedzeniu KRN oświadczył, że stosunki polsko-czechosłowackie mają być „zwłaszcza bliskie i głębokie" i takie się staną, kiedy Zaolzie zostanie przyłączone do Polski[31].

Po wystąpieniu E. Osóbki-Morawskiego rozwinęła się ożywiona dyskusja wokół stosunków polsko-czechosłowackich. Przedstawiciele partii politycznych: PPR, PPS, PSL, i SD poparli stanowisko rządu w kwestii cieszyńskiej. Wszyscy byli zgodni, że tereny zamieszkałe przez obywateli narodowości polskiej należy włączyć do państwa polskiego[32]. Spośród partii politycznych najbardziej wstrzemięźliwe stanowisko wobec kwestii cieszyńskiej zajmowała PPS. Jej organ prasowy, „Robotnik", nie włączył się do „wojny" propagandowej. Rada Naczelna PPS w uchwale z dnia 4 XI 1945 r. oświadczyła, iż będzie dążyć do jak najszybszego uzgodnienia spornych zagadnień między Polską a Czechosłowacją. Opowiedziała się jednocześnie przeciwko wszelkim próbom zmierzającym do zaostrzenia stosunków polsko-czechosłowackich[33].

Strona polska, po konferencji poczdamskiej oraz po podpisaniu polsko-radzieckiej umowy o granicy państwowej, brała pod uwagę możliwość kompromisowego rozwiązania kwestii granicznej. Rząd polski skłonny był iść na wymianę terytoriów oraz udzielenie koncesji gospodarczych stronie czechosłowackiej[34].

Żadna jednak ze stron nie podjęła konkretnej próby rozwiązania kryzysu. Sytuacja ta sprzyjała rozwojowi agitacji nacjonalistycznej. Wojna propagandowa przybrała niebezpieczne rozmiary.

Od połowy lipca 1945 r. propaganda czeska coraz częściej zgłaszała pretensje terytorialne wobec Polski. Najczęściej domagano się przyłączenia do Czechosłowacji Raciborza i Kłodzka. W coraz to nowej formie wysuwano stare

---

[30] Tamże.

[31] K. Kořalkova, *Z problematiký československo-polských vztahu 1945–1949…*, s. 248–249.

[32] K. Kořalkova, *K československo-polským vztahum…*, s. 321.

[33] „Robotnik", 20 II 1946; por. artykuł pt: „Znajdziemy wspólny język"(„Robotnik", 17 VI 1945).

[34] S. Wierbłowski w wywiadzie dla tygodnika czechosłowackiego „Beseda" m.in. powiedział, że „zaprzyjaźniona Czechosłowacja mogłaby z portów tych korzystać jak ze swoich własnych" („Rzeczpospolita", 17 IX 1945).

argumenty gospodarcze, np. „Naród szesnastomilionowy nie może żyć bez węgla”. Do kampanii antypolskiej włączyły się również czynniki oficjalne. W Ostrej Horze na Morawach miała miejsce antypolska demonstracja, w której brał udział wicepremier Jan David, a prezydent E. Beneš przesłał dla uczestników pozdrowienia. Zebrani domagali się nie tylko Raciborza, Kłodzka i Głupczyc, ale także całej Opolszczyzny[35].

Szowinistycznej nagonce przeciwstawiał się K. Gottwald, który 20 VII 1945 r. wygłosił w Boguminie przemówienie. Stwierdził on, że od Polaków nie chcemy nic poza respektowaniem przedmonachijskich granic Czechosłowacji. Zwrócił też uwagę, że Czesi nie powinni zachowywać się wobec Polaków tak, jak wobec Niemców. Nie możemy zapominać – powiedział K. Gottwald – że to są Słowianie, nasi bracia[36].

Generalne stanowisko KPCz nie uległo jednak zmianie. Komuniści nie tylko przeciwstawiali się przyłączeniu Zaolzia do Polski, ale domagali się włączenia do Czechosłowacji niektórych części południowych obszarów ziem odzyskanych, będących we władaniu Polski[37]. Konferencja Komunistycznej Partii w Ostrawie 22 VII 1945 r. potwierdziła, że demokratyczny i ludowy ład republiki czechosłowackiej zapewnia polskiej mniejszości takie same prawa i swobody, jakie posiada czeski i słowacki lud[38].

W praktyce sytuacja wyglądała inaczej. Tym bardziej było to krzywdzące dla ludności polskiej zamieszkującej Zaolzie, ponieważ wypełniała ona dobrze swoje obowiązki. Polscy górnicy we współzawodnictwie pracy osiągali najlepsze wyniki[39].

W odpowiedzi w prasie polskiej pojawiły się artykuły coraz bardziej ostro, zdecydowanie piętnujące nasilające się prześladowania Polaków na Zaolziu. Prasa polska przeszła do generalnego ataku we wrześniu, kiedy to społeczeństwo polskie z Zaolzia zwróciło się z petycją o pomoc do prezydenta Bolesława Bieruta „nad ludem polskim cierpiącym najstraszliwszy terror szowinistów czeskich”[40]. Gazety przynosiły alarmujące wieści o zamykaniu szkół polskich i prześladowaniu polskich nauczycieli. Przypominały też strukturę narodową Zaolzia[41].

---

[35] Zob. „Odrodzenie”, 19 VIII 1945; „Rzeczpospolita”, 29 IX 1945; „Dziennik Zachodni”, 2 X 1945.

[36] K. Kořalkova, *Z problematiký* československo-polských vztahu 1945–1919…, s. 249.

[37] „Rudé právo”, 8, 15 i 19 VI 1945; 11 i 13 IX oraz 13 XII 1946.

[38] K. Kořalkova, *K* československo-polským vztahum… v letach 1945–1948, *op.cit.*, s. 317.

[39] 14 listopada 1945 r. Karol Koralik, polski górnik z Karwiny, wydobył w ciągu 6 godzin pracy 2 052 q węgla. Był to wspaniały, iście stachanowski wyczyn (tamże).

[40] Zob. „Rzeczpospolita”, 11 IX 1945; 2 X 1945; 5 X 1945; „Dziennik Zachodni”, 10 X 1945.

[41] „Odrodzenie”, 29 XII 1945.

Prasa polska coraz rzadziej, w przeciwieństwie do okresu poprzedniego, podkreślała momenty pojednawcze[42].

W tej sytuacji godny podkreślenia jest fakt, iż polskie czynniki rządowe nie poddały się ogólnej psychozie. W Ministerstwie Żeglugi i Handlu Zagranicznego rozpatrywano interesującą propozycję A. Cienciały, mającą na celu rozwiązanie trudnej kwestii cieszyńskiej. A. Cienciała proponował, aby w zamian za rezygnację Czechosłowacji ze Śląska Cieszyńskiego strona polska zobowiązała się: 1) przekazać Czechosłowacji na własność część portu w Szczecinie, 2) zapewnić wolny i nieskrępowany dostęp do Szczecina przez zezwolenie na wybudowanie autostrady łączącej Czechosłowację z portem oraz zapewnienie wolnej żeglugi na Odrze[43]. Wydaje się, iż propozycja ta nie była w pełni realna, ale metoda załatwienia sporu była interesująca. Po raz pierwszy zwrócono uwagę na konkretną możliwość współpracy między Polską i Czechosłowacją.

Wielkie mocarstwa zajęte w tym czasie własnymi sprawami, zachowywały w kwestii stosunków polsko-czechosłowackich „postawę pełną rezerwy".

Po okresie czteromiesięcznego impasu w stosunkach polsko-czechosłowackich rząd RP wystąpił z inicjatywą rozwiązania spornych zagadnień. Dnia 5 XI 1945 r. ambasador polski w Pradze, S. Wierbłowski, przekazał rządowi czechosłowackiemu notę w tej sprawie. Nota polska zwracała uwagę na niebezpieczeństwo przedłużania się sporu w sprawach terytorialnych oraz deklarowała dobrą wolę i pojednawczość rządu polskiego w rozwiązaniu tego zagadnienia. Mając to na uwadze Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, zwrócił się do Rządu Republiki Czechosłowackiej „z propozycją wspólnego rozpatrzenia całokształtu zagadnień granicznych, politycznych, gospodarczych, kulturalnych i innych"[44].

Strona czechosłowacka przyjęła zasadniczo projekt rozpoczęcia rokowań, stawiając przy tym warunek, że nie powinny one obejmować spraw terytorialnych. Rząd czechosłowacki uważał za celowe „pertraktować o wszystkich innych sprawach politycznych, gospodarczych i kulturalnych, których rozwiązanie jest pilnie potrzebne dla wytworzenia dobrosąsiedzkich stosunków między naszymi krajami, jako podstawy dla stopniowego powstania atmosfery braterskiej przyjaźni i poczucia, że nasze państwa we wszystkich niebezpieczeństwach mogą z całkowitą pewnością na siebie polegać"[45]. Czechosłowacy,

---

[42] „Rzeczpospolita" wydrukowała 22 IX 1945 r. artykuł pt: *W imię obopólnych interesów* oraz 16 X 1945 pt. *Jedność polityki słowiańskiej*.

[43] AAN, Ministerstwo Żeglugi i Handlu Zagranicznego (dalej MŻ i HZ) sygn. 339, nlb. Projekt ugodowego załatwienia sporu o Śląsk Cieszyński na tle formującego się nowego systemu komunikacyjnego w Europie Środkowej, Londyn, lipiec 1945 r.

[44] „Zbiór Dokumentów", 1946, nr 1, s. 34–35.

[45] Tamże, Nota czechosłowacka z dnia 24 XI 1945, s. 35–37.

mimo iż wypowiedzieli się za wytworzeniem warunków dla powstania braterskiej atmosfery wysunęli w tej samej nocie nieuzasadnione zarzuty, które wzmagały temperaturę dyskusji. Między innymi obarczyli oni władze polskie na Śląsku odpowiedzialnością za prowadzenie propagandy antyczeskiej[46].

Po otrzymaniu noty czechosłowackiej rząd polski wstrzymał się na pewien czas z udzieleniem odpowiedzi. Polskie kierownictwo rządowe nie chciało wyrazić zgody na propozycję czechosłowacką, ponieważ fakt ten oznaczałby pierwsze, poważne ustępstwo w kwestii Zaolzia.

W tym czasie strona czechosłowacka, w przeciwieństwie do strony polskiej, rozpoczęła odwoływać się w kwestii granicznej do międzynarodowej opinii publicznej. Zapraszano dziennikarzy pism zagranicznych na pogranicze czechosłowackie i urządzono tam spotkania z „przedstawicielami" miejscowej ludności, którzy wypowiadali się za przynależnością spornego terenu do Czechosłowacji. Od tego rodzaju akcji nie stronili również przedstawiciele rządu. Zarówno minister Jan Masaryk, jak i wiceminister spraw zagranicznych Vladimir Clementis w wywiadach udzielanych prasie zagranicznej krytykowali stanowisko rządu polskiego. Obaj ministrowie twierdzili, iż sprawa Śląska Cieszyńskiego została rozwiązana definitywnie przez konferencję ambasadorów w 1920 r.[47] Do nagonki antypolskiej nie zawahali się Czesi wykorzystać międzynarodowego kongresu studentów, który obradował w Pradze w drugiej połowie listopada 1945 r.[48]

Na Zaolziu sytuacja nie ulegała zmianie. Prawa ludności polskiej nie były nadal zagwarantowane. Elementy reakcyjne i szowinistyczne jawnie dyskryminowały Polaków. Coraz częściej przedstawiciele czechosłowackiego rządu wzmacniali swoim autorytetem poczynania antypolskie[49]. W tej sytuacji ludność polska na Zaolziu postanowiła szukać pomocy w Polsce. Na I Zjeździe PPR przedstawiciel Polaków ze Śląska Cieszyńskiego, Grzegorz Jurczak, zwrócił się „[...] do naszego Komitetu Centralnego i do jego Generalnego Sekretarza tow. Wiesława, by opieką swą otoczył również znajdujących się za kordonem braci naszych z Zaolzia"[50].

W dniu 27 XII S. Wierbłowski przekazał rządowi czechosłowackiemu drugą polską notę w odpowiedzi na notę czechosłowacką z 24 XI. Przedstawiono

---

[46] Tamże, s. 35–36.

[47] W.T. Kowalski, *op.cit.*, s. 69; „Svobodne slovo", 14 X 1945; „Rudé právo", 16 i 19 X 1945; „Nova svoboda", 12 II 1946; „Dziennik Polski", 18 X 1945.

[48] Na Kongresie rozkolportowano wśród delegacji zagranicznych broszurę w języku czeskim, rosyjskim, francuskim i angielskim pt: „Cieszyńskie", w której w sposób tendencyjny informowano o stosunkach polsko-czeskich na Śląsku Cieszyńskim („Dziennik Polski", 29 XI 1945).

[49] „Dziennik Polski", 16 XII 1945.

[50] „Głos Ludu", 12 XII 1945.

w niej wyczerpującą argumentację rządu polskiego na zarzuty przedłożone przez stronę czechosłowacką[51]. Rząd polski wyraził przekonanie, że dotychczasowe „rozdźwięki" dałyby się przezwyciężyć, gdyby przystąpiono do rzeczowych dyskusji nad całokształtem wzajemnych stosunków. Pod tym warunkiem rząd RP gotów był wysłać delegację rządową do Pragi[52].

Tym razem bez wyczekiwania J. Masaryk przekazał 4 I 1946 r. Wierbłowskiemu krótką notę, w, której rząd czechosłowacki nie czynił żadnych zastrzeżeń co do zakresu „rokowań o kwestiach dotyczących stosunków polsko--czechosłowackich". Wyrażał on przekonanie, że w rokowaniach obie strony znajdą mocną podstawę „[...] aby na niej można było zbudować trwałą przyjaźń, polityczny sojusz i najściślejszą współpracę gospodarczą, kulturalną i inną między obu państwami"[53].

W styczniu 1946 r. daje się zauważyć korzystną zmianę w dotychczasowym stanowisku strony czechosłowackiej. Ograniczono kampanię antypolską. Czynniki oficjalne, wypowiadając się na temat stosunków polsko-czechosłowackich, pomijały pretensje terytorialne, zwracano częściej uwagę na możliwości współpracy gospodarczej[54].

Korespondent PAP w Londynie przeprowadził wywiad z J. Masarykiem, który między innymi oświadczył, że już „najwyższy czas, aby między rządami i narodami polskim i czechosłowackim zapanowała współpraca i trwała przyjaźń [...] polityka zagraniczna Czechosłowacji oparta jest raz na zawsze na sojuszu czechosłowacko-radzieckim i to automatycznie zbliża nas do siebie. Nie popełniajmy błędów przeszłości"[55]. Wypowiedź ministra Masaryka stanowiła dobry prognostyk przed rozpoczęciem polsko-czechosłowackich rokowań.

W styczniu 1946 r., kiedy pojawiła się możliwość zawarcia porozumienia między Polską i Czechosłowacją, przystąpiono do przygotowania wstępnych umów handlowych. Na posiedzeniu Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów 28 I 1946 r. ustalono instrukcję, zawierającą wytyczne dla delegacji polskiej. Zalecała ona dążyć do zawarcia umowy towarowo-rozrachunkowej opartej o clearing. Umowa handlowa miała być oparta na klauzuli największego uprzywilejowania. Za pilną sprawę uznano też podpisanie układu tranzytowego z Czechosłowacją[56].

---

[51] „Zbiór Dokumentów", 1946, nr 1, s. 37–39.

[52] Tamże.

[53] Tamże, s. 39–40.

[54] Zob. „Głos Ludu", 13 I 1946 (Pismo Komunistycznej Partii CzSR na Zaolziu).

[55] „Głos Ludu", 31 I 1946.

[56] AAN, Centralny Urząd Planowania (dalej CUP), sygn. 1867, k. 66–67. Władze polskie zdawały sobie sprawę, iż strona czechosłowacka zainteresowana jest głównie we współpracy

W dniu 1 II 1946 r. rząd czechosłowacki wyznaczył ekipę negocjacyjną, która składała się z następujących ministrów: Jana Masaryka, Vladimira Clementisa, Huberta Ripki, Zdenka Nejedlego, Josefa Proházki, Vaclava Mejera oraz ambasadora Czechosłowacji w Warszawie – Jana Heireta. W dwa dni później ogłoszono następujący skład delegacji polskiej: Wincenty Rzymowski, Henryk Świątkowski, Stefan Jędrychowski, Władysław Kiernik, Józef Olszewski, ambasador RP w Pradze – Stefan Wierbłowski oraz eksperci[57].

Delegacja polska przybyła do Pragi 14 II 1946 r. Rokowania rozpoczęły się 17 II w „atmosferze przyjacielskiej i wzajemnej życzliwości". „Rzeczpospolita" powitała otwarcie rozmów artykułem wstępnym, w którym wyraziła gorące pragnienie osiągnięcia porozumienia z bratnim narodem czechosłowackim[58].

Obaj przewodniczący delegacji wygłosili inauguracyjne przemówienia. J. Masaryk zwrócił przede wszystkim uwagę na konieczność pogłębienia współpracy gospodarczej. Mówił on o wielkim znaczeniu, jakie może posiadać pozyskanie dla gospodarki polskiej wraz ze Szczecinem, Gdynią i Gdańskiem potężnego zaplecza, jakie stanowi Czechosłowacja.

W. Rzymowski podkreślił konieczność wspólnoty interesów Polski i Czechosłowacji wobec niebezpieczeństwa imperializmu niemieckiego, w związku z czym proponował „generalnie przebudować wzajemne stosunki".

W kwestii sporu terytorialnego delegacja polska przygotowana była na rozwiązanie kompromisowe: „Pragniemy granicy sprawiedliwej i trwałej, granicy, która by nas nie tylko nie dzieliła, ale i wiązała. Chcemy pomiędzy naszymi krajami otworzyć wrota dla wzajemnej wymiany dóbr i usług"[59].

Za konieczność dziejową uznano wyeliminowanie raz na zawsze wzajemnych waśni oraz (przez ścisłą współpracę polityczną i gospodarczą) dążenie do stworzenia ośrodka realnej siły politycznej w tej części Europy[60].

---

z Polską w dziedzinie komunikacji. Delegacja polska podczas rokowań miała kierować się następującą zasadą: „Wszelkie ulgi, ułatwienia i koncesje na rzecz Czechosłowacji w dziedzinie tranzytu, współpracy na Odrze, współpracy z portami polskimi (strefa wolnocłowa względnie kondominium w Szczecinie) stanowią z polskiej strony raczej ustępstwa, które nie mogą być zaofiarowane bez odpowiednich ustępstw gospodarczych lub politycznych ze strony Czechosłowacji (AAN, MŻiHZ), sygn. 338, k. 47).

[57] W.T. Kowalski, *op.cit.*, s. 69.

[58] „Współpraca sąsiedzka Polski i Czechosłowacji jest koniecznością i niezbędnym warunkiem politycznego, gospodarczego i kulturalnego rozwoju obu krajów. (…) Tragiczna lekcja historii, jaką była agresja niemiecka, winna być ciągłym przypominaniem wspólności naszych interesów" („Rzeczpospolita", 16 II 1946).

[59] „Rzeczpospolita", 18 II 1946.

[60] Tamże.

Z inauguracyjnych przemówień wynika, że obie delegacje postawiły sobie różne cele. Strona czechosłowacka zamierzała pokierować rozmowy w kierunku gospodarczym, strona polska z kolei uważała, że należy rozstrzygnąć przede wszystkim problem granic.

Pertraktacje toczyły się w czterech komisjach: politycznej, gospodarczej, kulturalnej i administracyjno-prawnej. W komisji politycznej dyskusja ogniskowała się wokół rozwiązania trudnego problemu Śląska Cieszyńskiego. W tej kwestii nie dokonano żadnego postępu. Delegacja polska stała niezmiennie na stanowisku rozwiązania sprawy Śląska Cieszyńskiego zgodnie z zasadą samostanowienia ludności, a jednocześnie korzystnie dla Czechosłowacji. Strona polska podtrzymywała koncepcję wymiany terytoriów, godząc się na przyznanie Czechosłowacji terytorium o większej powierzchni niż terytorium Zaolzia[61].

Delegacja czechosłowacka odrzuciła zdecydowanie propozycję polską. Obstawała, że Cieszyńskie jest organiczną częścią Republiki Czechosłowackiej i że zabezpiecza życiowe interesy gospodarcze i komunikacyjne Czechosłowacji. Powoływała się przy tym na względy prestiżowe, które nakazywały zrealizowanie postulatu przywrócenia Czechosłowacji granic przedmonachijskich[62].

W tej sytuacji rokowania zostały przerwane bez perspektyw na szybkie przezwyciężenie kryzysu w sprawie granic. Nie zakończyły się one jednak zupełnie fiaskiem. Kveta Kořalkova wyraziła przekonanie, iż pertraktacje z lutego 1946 r. wytworzyły dobre podstawy pod dalsze polityczne, gospodarcze i kulturalne kontakty[63]. Pomyślne wyniki osiągnięto w komisji kultury, gdzie przygotowano projekty różnych porozumień. Między innymi wypracowano projekt umowy o kulturalnych i oświatowych kontaktach między obydwoma państwami. W zakresie gospodarczym uzgodniono również konkretne porozumienia. Podpisano protokoły o utrzymaniu w mocy konwencji handlowej i nawigacyjnej z dnia 10 II 1934 r. oraz o utrzymaniu w mocy konwencji o uregulowaniu sąsiedzkiej komunikacji kolejowej z 1927 r. Ponadto przygotowano wstępne materiały (projekty umowy, listy towarowe) do przyszłych układów towarowego i płatniczego[64].

Dnia 2 III 1946 r. odleciał do Pragi dr Tadeusz Łychowski, przewodniczący komisji gospodarczej w Ministerstwie Żeglug i Handlu Zagranicznego, wraz z przedstawicielami resortu komunikacji w celu kontynuowania dyskusji nad problemami gospodarczymi. Rokowania prowadzono z przerwami do końca marca 1946 r. Omawiano takie zagadnienia gospodarcze, jak obrót towarowy,

---

[61] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 70.

[62] Tamże.

[63] K. Kořalkova, *K československo-polským vztahum…*, s. 326.

[64] Tamże.

rozwój współpracy w dziedzinie komunikacji i tranzytu, projekt umowy płatniczej oraz zakres pomocy „węglowej" Polski dla Czechosłowacji[65]. Rozpoczęto również negocjacje w sprawie zawarcia umowy kompensacyjnej za zaległą należność z tytułu energii elektrycznej przesyłanej Czechosłowacji z Wałbrzycha[66].

Minister J. Masaryk w wygłoszonym 7 III 1946 r. exposé w parlamencie czechosłowackim uzasadnił stanowisko swego rządu w sprawie Zaolzia. Zapowiedział on jednocześnie wystąpienie w sprawie Ziemi Kłodzkiej[67]. Następnego dnia minister W. Rzymowski udzielił wywiadu korespondentowi PAP, w którym przedstawił stanowisko rządu polskiego w tej kwestii. Minister wskazał na brak zrozumienia delegacji czechosłowackiej w sprawie spornego problemu granicznego. W dalszej części oświadczenia powiedział on, że rząd polski potępia układ monachijski, ale nie może pominąć faktu, że na Śląsku Cieszyńskim znajduje się sto tysięcy Polaków. Minister W. Rzymowski wyraził jednak nadzieję, że „[...] sporna sprawa, jątrząca od dziesiątków lat stosunki między naszymi narodami będzie rozwiązana w duchu jedności i solidarności słowiańskiej"[68].

Rokowania zostały odłożone na czas nieokreślony. Obie strony nasiliły polemikę prasową. Ze strony czechosłowackiej wyciszano problem Zaolzia, eksponując sprawę Kłodzka. Informowano o tym także zachodnie agencje prasowe[69].

W marcu rząd czechosłowacki skierował memorandum do obradującej w Paryżu Rady Ministrów Spraw Zagranicznych wielkich mocarstw, w którym postulował zmiany graniczne na korzyść Czechosłowacji w rejonie Raciborza, Głubczyc i Kłodzka[70]. Strona czechosłowacka wynosząc cały spór na forum międzynarodowe, liczyła na wzmocnienie swojej pozycji w przyszłych

---

[65] AAN, MŻiHZ, sygn. 254, nlb. Protokóły z posiedzenia wspólnej polsko-czechosłowackiej komisji gospodarczej, Praga, 12 III 1946 r., oraz sygn. 339, nlczb. Uwagi o projekcie klauzul żeglugowych do polsko-czechosłowackiego traktatu handlowego z 7 III 1946 r.

[66] Należność za dostawę energii elektrycznej z Wałbrzycha w okresie 10 V 1945–30 IV 1946 r. wyniosła 2 699 158 $. Rokowania na ten temat trwały do 3 kwietnia 1946 r. i zakończyły się bez osiągnięcia porozumienia. Delegacja polska wystosowała w tej sprawie pismo do J. Masaryka i Z. Augenthelera (AAN, CUP, sygn. 1867, k. 72–76, oraz sygn. 1868, k. 51–52; AAN, MŻiHZ, sygn. 146, k. 3–8).

[67] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 71 i 372.

[68] „Rzeczpospolita", 8 III 1946.

[69] Zob. „Dziennik Zachodni", 3 i 31 III 1946; „Głos Ludu", 15 III i 17 XI 1946; „Gazeta Ludowa", 7 III 1946; „Svobodny zitřek", 14 i 21 XI 1946; „Rudé právo", 13 XII 1946; „Čas", 1 I 1947.

[70] Exposé Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Z. Modzelewskiego, [w:] Sprawozdanie stenograficzne z X Sesji Krajowej Rady Narodowej, 28 IV 1946, s. 365; por. K. Kořalkova, *O zrodu československo-polského spojeneckého svazku*, „Mezinarodni Vztahy", 1967, nr 1, s. 7.

rokowaniach. Posunięcie to wywołało ostrą reakcję ze strony rządu i prasy polskiej. Było ono też dyskutowane 28 IV 1946 r. na X sesji KRN, podczas której ratyfikowana została umowa o wzajemnym zwrocie mienia, podpisana przez Polskę i Czechosłowację 12 II 1946 r. Przedstawiciele wszystkich partii politycznych, podkreślając w toku obrad konieczność nawiązania przyjaznych stosunków z Czechosłowacją, potępili jednocześnie akcję rządu czechosłowackiego. Dyskutanci wskazywali, że akcja ta jest przejawem działalności sił burżuazyjnych, odgrywających wciąż jeszcze znaczną rolę w życiu politycznym narodu czeskiego i słowackiego. Wyrażano jednak nadzieję, iż zbliżające się wybory powszechne zmienią układ sił politycznych[71].

Mimo tych trudności zarówno w Warszawie, jak i w Pradze nie zrezygnowano z poszukiwania dróg, które mogłyby doprowadzić do trwałego porozumienia. Ministrowie komunistyczni w rządzie czechosłowackim nalegali na przyspieszenie zawarcia układu z Polską. Mieli oni jednak ograniczone możliwości działania, ponieważ stanowili mniejszość w rządzie prezydenta E. Beneša. Pomiędzy komunistami a „beneszowcami" istniała wyraźna różnica nie tylko w zakresie stosunków z Polską, ale również w sprawach globalnej polityki międzynarodowej. Prezydent Beneš zamierzał godzić obie tendencje w czechosłowackiej polityce – proradziecką i prozachodnią, łącząc je w tzw. „środkową drogę", w nowy „most" między Wschodem i Zachodem. Z całą stanowczością potwierdził ten pogląd w swoich pamiętnikach: „I tak dla nas problem, zawarty w pytaniu: Wschód czy Zachód? ja świadomie i jasno odpowiadam: Zachód i Wschód"[72].

Zanim przejdziemy do omawiania następnej fazy rokowań warto zwrócić uwagę na współpracę między Polską i Czechosłowacją w sprawach mniejszej wagi.

Po zakończeniu działań wojennych do Polski powracali byli więźniowie obozów koncentracyjnych i obozów pracy. Znaczna ich część została przewieziona przez Czechosłowację. Czechosłowackie zarządy kolejowe zorganizowały 352 transporty kolejowe, którymi przewieziono około 0,5 miliona polskich repatriantów z Niemiec, Włoch i Czechosłowacji. Ponadto 30 tysięcy polskich repatriantów z Jugosławii przewiozły koleje czechosłowackie do Polski[73]. Warto podkreślić, że nie podpisano w tej sprawie żadnej umowy. Był to jedynie akt dobrej woli ze strony rządu czechosłowackiego.

---

[71] Zob. przemówienia posłów: Edwarda Ochaba (PPR), Drewnowskiego (SL) i Odorkiewicza (SD), [w:] Sprawozdanie stenograficzne z X Sesji KRN, 28 IV 1946, s. 384–392; por. L. Buczma, E. Gajda, *Stosunki polsko-czechosłowackie w latach 1944–1970*, „Sprawy Międzynarodowe", 1970, nr 7, s. 89.

[72] E. Beneš, Paměti, *op.cit.*, s. 425; por. J. Šadivŷ, *K některym otazkam československé zahranični polityký a vlivu mezinarodni situace na vnitropolitycky vyvoj ČSR v letach 1945–1948*, [w:] *Československa revoluce v letach 1944–1948*, Praha 1966, s. 211.

[73] K. Kořalkova, *Československo-polské vztahy 1945–1961*, Praha 1962, s. 13–14.

Podobnie bez specjalnej umowy wysyłano z polskich elektrowni na Dolnym Śląsku energię elektryczną do Czechosłowacji. Wartość przekazanej energii od maja do października 1945 r. oceniono na 153 000 ton węgla. Przez Polskę przewożono do Czechosłowacji bawełnę, rudę żelaza i ropę naftową ze Związku Radzieckiego oraz rudę żelaza ze Szwecji[74].

Jednakże kryzys polityczny w stosunkach między obu państwami stał na przeszkodzie w nawiązaniu ściślejszej współpracy gospodarczej. Obroty towarowe były minimalne (w skali rocznej ok. 2 mln dolarów z każdej strony). Doszło nawet do tego, że w lipcu 1946 r. Polska zajmowała w imporcie czechosłowackim przedostatnie miejsce, mając za sobą jedynie Palestynę, a w eksporcie czechosłowackim ostatnie miejsce[75]. Większych transakcji nie zawierano z powodu braku umowy handlowej między Polską i Czechosłowacją. Zjawisko to było bardzo niekorzystne zarówno dla gospodarki polskiej, jak i czechosłowackiej. Przysparzało ono dodatkowych trudności gospodarczych. Powiadomił o nich minister przemysłu, Hilary Minc, 2 X 1945 r. podsekretarza stanu, Zygmunta Modzelewskiego: „Przedłużający się stan bezumowny z Czechosłowacją, z którą nasz przemysł śląski, a zwłaszcza dolnośląski, ma głębokie powiązania wzajemnych uzupełnień instalacyjnych, zmusił mnie w poszczególnych wypadkach i pod groźbą jego unieruchomienia z braku niezbędnych maszyn, względnie ich części, do wyrażenia zgody na doraźne transakcje kompensacyjne". Minister zwrócił również uwagę na „palącą konieczność i pilność" zawarcia układu tranzytowego z Czechosłowacją. Leżało to w interesie nawiązanych wówczas stosunków handlowych z Rumunią, Włochami, Węgrami i Jugosławią. Ich rozwój był w dużej mierze uzależniony od wykorzystania tranzytu przez Czechosłowację[76].

W końcu 1945 r. opracowano w Warszawie wniosek dotyczący zorganizowania polsko-czechosłowackiej Izby Handlowej, która byłaby podporządkowana polskiemu ministerstwu handlu zagranicznego. Wybrano jej zarząd, ale projektu nie zatwierdzono ze względu na spór graniczny polsko-czechosłowacki. Dopiero w sierpniu 1946 r., kiedy stosunki polityczne uległy poprawie, minister Stefan Jędrychowski wyraził zgodę na zorganizowanie Izby. Ta inicjatywa spotkała się z żywym zainteresowaniem w Pradze[77].

---

[74] Tamże.

[75] Do dnia 31 I 1947 r. przywóz polski osiągnął sumę 2 833,8 tys. $, a wywóz 4 112,1 tys. $. Polska wysyłała energię elektryczną, węgiel, sól, cukier, ziemniaki i różne produkty chemiczne, a z Czechosłowacji otrzymywała: maszyny, samochody, zapalniki elektryczne, cegłę magnezytową, płyty azbestowe, kaolin i chmiel (AAN, MŻiHZ, sygn. 193, nlb. Obroty handlowe pozaumowne z Czechosłowacją za czas do dnia 31 I 1947 r.).

[76] AAN, MPiH, sygn. 56, k. 2.

[77] K. Kořalkova, *O zrodu československo-polského spojeneckého svazku…*, s. 12.

Zawarto też w Pradze kilka porozumień szczegółowych dotyczących innych odcinków działalności. W październiku 1945 r. podpisana została polsko-czechosłowacka umowa w sprawie dwustronnej repatriacji ludności. W dniu 24 I 1946 r. uzgodniono umowę dotyczącą komunikacji lotniczej między Polską a Czechosłowacją. Dnia 12 II 1946 r. podpisana została wspomniana już umowa w sprawie wzajemnego zwrotu mienia wywiezionego podczas wojny[78]. Umowy te obowiązywały od chwili ich podpisania. W dniu 5 III 1946 r. także w Pradze zawarto umowę o współpracy kulturalnej obu państw[79]. Porozumienie to nie weszło jednak w życie.

Na uwagę zasługuje fakt nawiązania przyjaznych kontaktów w dziedzinie kultury. W czerwcu 1945 r. delegacja czechosłowackich pedagogów uczestniczyła w ogólnopolskim zjeździe oświatowym w Łodzi. W czerwcu 1946 r. gościła w Pradze delegacja polskich nauczycieli[80]. Dnia 5 III 1946 r. odbyło się w Warszawie zebranie założycieli Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Czechosłowackiej, które za cel swojej działalności postawiło problem poprawy stosunków polsko-czechosłowackich[81].

Na pograniczu polsko-czechosłowackim większość społeczeństwa była zaangażowana w wojnę propagandową. Jednak mimo tej niesprzyjającej sytuacji miały miejsce przykłady wzajemnych dobrosąsiedzkich kontaktów na tym obszarze. W powiecie jeleniogórskim 27 VIII 1945 r. odbył się zjazd starostów z przygranicznych powiatów polskich i czeskich. Natomiast dzień wcześniej w Cieplicach powstało Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Czeskiej[82].

2. Na drodze do przełomu w stosunkach polsko-czechosłowackich

Wyniki wyborów powszechnych, które odbyły się 26 V 1946 r. przyniosły w Czechosłowacji wielkie zwycięstwo partii komunistycznej.

Zwycięstwo odniesione przez komunistów w wyborach powszechnych miało decydujący wpływ na zarysowujący się przełom w rokowaniach między Polską a Czechosłowacją. Premier K. Gottwald zapewnił 8 VII, że „[...] rząd

---

[78] Zob. teksty umów: „Sprawy Międzynarodowe”, 1948, nr 1, s. 108–112.

[79] „Rzeczpospolita”, 5 III 1946.

[80] K. Kořalkova, *Československo-polské vztahy 1945–1961…*, s. 14.

[81] „Głos Ludu”, 7 III 1946. Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Czechosłowackiej organizowało wycieczki, uroczyste akademie z okazji świąt narodowych danego państwa, wymieniało materiały propagandowe, książki, biuletyny i podręczniki, wysyłano sobie nawzajem życzenia noworoczne, a nawet imieninowe (Zob. AAN, Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Czechosłowackiej, Zarząd Główny, sygn. 10, k. 4–60, sygn. 61, sygn. 48, k. 31–16).

[82] „Pionier”, 27 VIII i 2 IX 1945.

dążyć będzie do utrwalenia przyjaznych stosunków zwłaszcza w odniesieniu do sąsiedzkiej Polski. Stosunki te zależą od pełnego, wzajemnego zrozumienia i respektowania żywotnych interesów”[83]. Ton prasy czechosłowackiej uległ wyraźnej zmianie, z jej łamów znikły artykuły skierowane przeciwko Polsce. Przedstawiciele kół oficjalnych opowiadali się coraz częściej za podpisaniem sojuszniczego układu polsko-czechosłowackiego.

Do zawarcia porozumienia między Polską a Czechosłowacją ponaglała pogarszająca się sytuacja międzynarodowa. Mocarstwa zachodnie uchylały się od realizacji postanowień poczdamskich w kwestii niemieckiej. Po głośnym przemówieniu Winstona Churchilla w Fulton 5 III 1946 r. uległy oziębieniu stosunki Wschód-Zachód. W tej sytuacji Związek Radziecki począł nalegać na szybkie skonsolidowanie stosunków we wschodniej i południowo-wschodniej Europie[84].

Stanowisko mocarstw zachodnich w kwestii niemieckiej oraz odrzucenie przez Czechosłowację „planu Marshalla” (10 VII 1947 r.) spowodowało zmianę zagranicznej orientacji handlu zagranicznego. Z inicjatywy KPCz rozszerzono stosunki handlowe z ZSRR i niektórymi krajami demokracji ludowej. W połowie 1947 r. przygotowano czechosłowacko-radziecką umowę handlową, którą podpisano w grudniu tegoż roku. Porozumienie to miało ważny aspekt polityczny[85].

Pozycja międzynarodowa Polski uległa w tym czasie również pogorszeniu. Wielka Brytania i Stany Zjednoczone kwestionowały jej granice zachodnie, a współpracę gospodarczą uzależniały od wypełnienia warunków politycznych.

Osłabienie więzi gospodarczych z Zachodem skłaniało Polskę i Czechosłowację do nawiązania ściślejszej współpracy między sobą. Czynnik ten przyśpieszył zapewne finalizację rokowań polsko-czechosłowackich.

Rząd radziecki postanowił wpłynąć na rządy obu państw, aby przyspieszyły podpisanie układu sojuszniczego. Szef rządu radzieckiego, J. Stalin, 27 VI 1946 r. wysłał telegram prezydentowi E. Benešowi i premierowi K. Gottwaldowi, w którym powoływał się na dodatkowy protokół z 12 XII 1943 i domagał się, by Czechosłowacja uzgodniła z Polską umowę sojuszniczą jeszcze przed wyjaśnieniem spornych kwestii granicznych. Przywódcy Czechosłowacji zgodzili się z tym punktem widzenia. Pod koniec lipca Związek Radziecki, zaniepokojony przedłużającym się sporem zaproponował stronie polskiej i czechosłowackiej, aby

---

[83] „Pionier”, 10 VII 1946; „Dziennik Polski”, 10 VII 1946.

[84] J. Šedivý, *op.cit.*, s. 213.

[85] V. Husa, Dejiny Československa, Praha 1962, s. 449–450; J. Šedivý, K zahranične politycké orientaci československé v letach 1945–1948, [w:] Z najnowszych dejin československo--sovietskych vztahov po roku 1945, Bratislava 1962, s. 62-65.

odłożyły drażliwą kwestię graniczną i przystąpiły do rozmów w sprawie zawarcia układu o przyjaźni i wzajemnej pomocy. Dyplomacja jugosłowiańska starała się również wpłynąć na zbliżenie stanowiska Polski i Czechosłowacji[86].

Na początku sierpnia 1946 r. nastąpiła wyraźna poprawa stosunków między Polską i Czechosłowacją. Dnia 6 VIII poseł RP w Pradze, S. Wierbłowski, w wywiadzie dla korespondenta P AP, uznał sytuację w stosunkach polsko-czechosłowackich za coraz bardziej „przejrzystą". Wskazał on, że ze względu na sojusz obu państw ze Związkiem Radzieckim oraz na wspólnego wroga, jakim są Niemcy, należy doprowadzić do podpisania układu, pozostawiając sporne problemy na uboczu.

Był to zatem powrót do koncepcji uzgodnionej w 1941 r. przez Władysława Sikorskiego i Eduarda Beneša, w myśl której radykalna poprawa wzajemnych stosunków i konkretne porozumienia o charakterze politycznym winny ułatwić rozwikłanie trudnych problemów terytorialnych[87]. Wysuwając ten aspekt na plan pierwszy, S. Wierbłowski wskazał również na nowy element sporu terytorialnego, mówiąc że Polsce chodzi przede wszystkim o zabezpieczenie praw polskiej ludności na Zaolziu[88].

Zasadnicze rozmowy dotyczące podpisania umowy sojuszniczej między Polską i Czechosłowacją były prowadzone w sierpniu 1946 r. na paryskiej konferencji pokojowej ministrów spraw zagranicznych. Przykładna współpraca ministrów W. Rzymowskiego i J. Masaryka oraz pozostałych członków delegacji na tej konferencji wytworzyła dobrą atmosferę do dalszej dyskusji w sprawie uzgodnienia dwustronnego porozumienia.

Doniesienia prasowe oraz wypowiedzi kół oficjalnych zapowiadały rychłe podpisanie układu polsko-czechosłowackiego. Czechosłowacki korespondent z paryskiej konferencji pokojowej André Simone przekazał 11 VIII optymistyczną wiadomość, że „prawdopodobnie jeszcze w trakcie paryskich rozmów będzie podpisane czechosłowackie porozumienie z Polską i Francją"[89]. W tym samym dniu minister spraw zagranicznych, J. Masaryk, oświadczył, że przedmiotem zbliżających się pertraktacji nie będzie kwestia cieszyńska, ale uregulowanie

---

[86] M. K. Kamiński, *Z dziejów stosunków polsko-czechosłowackich po II wojnie światowej przed wydarzeniami lutowymi 1948 r.*, [w:] *Stosunki polsko-czechosłowackie a rewolucje ludowo-demokratyczne*, pod red. W. Balceraka, Wrocław 1980, s. 81 i 86.

[87] Zob. S. Stanisławska, *Korespondencja w sprawie konfederacji polsko-czechosłowackiej w latach 1940–1943*, „Studia z Najnowszych Dziejów Powszechnych", 1963, t. 4, s. 249–318; S. Stanisławska, *Projekty konfederacji polsko-czechosłowackiej*, „Sprawy Międzynarodowe", 1963, nr 4, s. 87–101.

[88] W. T. Kowalski, *op.cit*., s. 343.

[89] K. Kořalkova, *O zrodu československo-polského spojeneckého svazku…*, s. 9.

wzajemnych stosunków. Podkreślono zwłaszcza konieczność nawiązania stosunków gospodarczych w szerszym zakresie. Brak umowy gospodarczej odczuwały dotkliwie obydwa państwa.

Dnia 14 VIII 1946 r. Z. Fierlinger, w wywiadzie dla breńskiej gazety „Czin" oświadczył, że „Podpisanie umowy sojuszniczej z Polską jest kwestią najbliższych dni. W ten sposób wszystkie państwa słowiańskie będą nawzajem powiązane sojuszem obronnym, co jeszcze bardziej musi wzmocnić braterstwo wszystkich słowiańskich narodów"[90].

W tym czasie wiceminister V. Clementis, biorący udział w konferencji paryskiej poinformował, że prowadzone tam rokowania polsko-czechosłowackie dotyczą „szerszych problemów" wzajemnej współpracy, z uwzględnieniem momentów gospodarczych, politycznych i kulturalnych. Polska i Czechosłowacja zamierzają w najbliższym czasie zawrzeć układ sojuszniczy na wzór układu czechosłowacko-jugosłowiańskiego[91].

Minister J. Masaryk opuścił 22 VIII 1946 r. Paryż, aby przedyskutować z K. Gottwaldem i Z. Fierlingerem niektóre problemy związane z toczącymi się rokowaniami[92]. Tak więc punkt ciężkości rokowań został ponownie przeniesiony do Pragi i Warszawy, gdzie eksperci prowadzili rozmowy dotyczące współpracy gospodarczej. Osiągnięcie ostatecznego porozumienia zdawało się być kwestią najbliższych dni. Na Zaolziu ugrupowania nacjonalistyczne zaniechały wystąpień antypolskich. Narodowi socjaliści wypowiedzieli się za nawiązaniem przyjaznych stosunków z Polską[93].

W końcu lipca 1946 r. strona czechosłowacka wystąpiła z interesującą i poważną propozycją współpracy polskiego i czechosłowackiego przemysłu. Zawarta ona była w projekcie opracowanym przez inż. Wilhelma Hromadko, który po zapoznaniu się z zasadniczymi działami polskiego przemysłu doszedł do przekonania, że należy doprowadzić do jednolitej organizacji w przemyśle polskim i czechosłowackim. W pierwszym rzędzie zalecał on współpracę w przemyśle metalowym[94].

---

[90] „Rzeczpospolita", 15 VIII 1946.

[91] Tamże.

[92] „Głos Ludu", 23 VIII 1946.

[93] Podczas manifestacji narodowych socjalistów 8 IX 1946 r. w Karwinie, ich czołowy przywódcza J. David oraz przywódca ostrawsko-cieszyńskich narodowych socjalistów poseł Uhliř zadeklarowali się jako zdecydowani zwolennicy zbliżenia i przyjaźni z narodem polskim. Fakt ten ma tym większą wymowę, iż obaj byli znani dotąd z postawy nieprzychylnej wobec Polaków („Głos Ludu", 12 IX 1946, Pismo Komunistycznej Partii CzSR na Zaolziu).

[94] Według projektu inż. W. Hromadko „Organizacja produkcji polegałaby w pierwszym rzędzie na normalizacji i standaryzacji gotowych wyrobów i agregatów, normalizacji podstaw produkcji w postaci rysunków technicznych oraz normalizacji i standaryzacji środków produkcji". Jednolita

W tej sprawie Ministerstwo Przemysłu i Handlu zorganizowało 14 VIII w Centralnym Zarządzie Przemysłu Hutniczego w Katowicach konferencję. Dyskutanci potwierdzili potrzebę i duże możliwości współpracy, zwłaszcza w zakresie zakupu inwestycji, produkcji hutniczej, wymiany surowców, prac naukowo-technicznych i normalizacji. Jednocześnie niektórzy referenci wyrażali obawę, że tak daleko idąca współpraca może uzależnić ekonomicznie Polskę od Czechosłowacji[95]. Dnia 23 VIII 1946 r. podpisano protokół dotyczący współpracy naukowej i technicznej.

Jesienią 1946 r. na polecenie Ministra Przemysłu i Handlu gromadzono materiały do rozmów z Czechosłowacją, głównie w branży hutniczej i górniczej[96].

Jednocześnie rozmowy, dotyczące współpracy gospodarczej były prowadzone kanałem partyjnym. Dnia 16 IX 1946 r. delegacje Komitetów Centralnych PPR i KPCz spotkały się w Warszawie, gdzie Polacy zwrócili się do czeskich komunistów o poparcie ich propozycji w sprawie udzielenia Polsce pomocy inwestycyjnej. Delegacja czechosłowacka zaprosiła polskich ekspertów do natychmiastowego przybycia do Czechosłowacji w celu zbadania czechosłowackich ofert inwestycyjnych[97].

W końcu października 1946 r. zarys współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej był już gotowy. Opracowano też projekt statutu Grupy Polskiej Komitetu Polsko-Czechosłowackiej Współpracy Przemysłowej. Komitet pomyślany był jako organ nadrzędny, kierujący współpracą polskiego przemysłu z przemysłem czechosłowackim[98].

---

organizacja produkcji przedsiębiorstw miała stanowić – zdaniem inż. W. Hromadko – najgłębszą podstawę dla dalszej współpracy", umożliwiającą swobodną wymianę nowych przedsięwzięć. (AAN, MPiH, sygn. 56, k. 13–14, zob. też sygn. 2311, k. 1–2).

[95] W odpowiedzi na obawy referentów dyr. Sylwester Nowotny oświadczył, iż Ministerstwo Przemysłu „[…] zdaje sobie dokładnie sprawę z narodowego charakteru Czechów i skłonności ich do hegemonii na terenie Europy. Zdaje sobie również sprawę, że propozycje wysunięte przez przemysł czeski muszą być trzeźwo rozpatrzone i wzajemne świadczenia mogą być przeprowadzone na płaszczyźnie „równy z równym", a nie za cenę jakichkolwiek zależności od Czechosłowacji" (tamże, sygn. 2309, s. 10–18).

[96] Bogate materiały informujące o zapotrzebowaniu polskiego przemysłu na współpracę z Czechosłowacją zgromadzono w zespole MPiH pod sygn. 2309, k. 19–138.

[97] AAN, MPiH, sygn. 4156, nlb.

[98] Komitet miał czuwać nad koordynacją odbudowy przemysłu i rozbudową nowych gałęzi produkcyjnych, podziałem programów produkcyjnych, normalizacją, standaryzacją i typizacją produkcji; koordynacją w zakresie statystyki i sprawozdawczości; współpracą naukową i techniczną; współpracą w zakresie wykorzystania surowców i półfabrykatów; zagadnieniami komunikacyjnymi oraz wymianą handlową w ramach współpracy przemysłowej. Organami wykonawczymi „Grupy Polskiej": miała być Komisja Stała i Oddziały Specjalne (12), które miały kierować współpracą w poszczególnych branżach (tamże).

Jesienią 1946 r. w rokowaniach polsko-czechosłowackich nastąpiło zahamowanie. Nieznane są obecnie dokładne przyczyny tego opóźnienia. Włodzimierz T. Kowalski przypuszcza, iż były one wywołane potrzebą dodatkowego sprecyzowania niektórych punktów układu[99].

Dnia 23 X 1946 r. w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Warszawie miała miejsce konferencja polsko-czechosłowacka, na której podjęto próbę uzgodnienia stanowisk w kwestii ludności polskiej w Czechosłowacji. Strona polska przeforsowała wniosek zapewniający Polakom zamieszkującym w Czechosłowacji posiadanie własnego szkolnictwa, jak również możliwość zakładania własnych organizacji politycznych[100]. Jednakże strona czechosłowacka w nocie z 26 X 1946 r. zmieniła swoje stanowisko, godząc się jedynie na autonomiczny status polskiego szkolnictwa w Czechosłowacji.

Problem ten był dyskutowany na posiedzeniu rządu polskiego 31 X 1946 r. Rada Ministrów nie zaakceptowała punktu widzenia Czechosłowacji przedstawionego w nocie z 26 X. Podjęła ona uchwałę, w której wypowiedziała się przeciwko tendencji ograniczenia praw ludności polskiej w Czechosłowacji. W zakończeniu uchwała głosiła, że „[...] rząd RP gotów jest podpisać układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy w jak najkrótszym czasie i oczekuje, że rząd czechosłowacki po uwzględnieniu wyżej wyłuszczonych wymogów podpisze również ten układ, który stanie się podstawą zacieśnienia przyjaznych stosunków, współpracy politycznej, gospodarczej, kulturalnej naszych słowiańskich narodów”[101].

Rząd czechosłowacki obawiał się, że przyznanie praw politycznych jakiejkolwiek mniejszości narodowej osłabi spoistość Republiki, która już raz rozpadła się w latach 1938–1939. Przywódcy czechosłowaccy nie byli jednak konsekwentni w kwestii wprowadzenia systemu mniejszościowego. Głosili wprawdzie, że państwo czechosłowackie ma być tylko państwem narodowym Czechów i Słowaków, a nie narodowościowym, jak to miało miejsce dawniej, ale przyznali jeszcze w marcu 1945 r. prawa polityczne mniejszości ukraińskiej, zamieszkującej wschodnią Słowację[102].

W połowie listopada 1946 r. przybył do Warszawy na zaproszenie H. Minca, minister przemysłu Czechosłowacji Bohumil Lauszman. Wizyta miała na celu kontynuowanie rozmów prowadzonych w lutym i marcu tego roku w Pradze. Chodziło o ustalenie i skonkretyzowanie ściślejszej współpracy gospodarczej.

---

[99] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 344.

[100] Tamże.

[101] Tamże, s. 345.

[102] M. K. Kamiński, *op.cit.*, s. 87–88.

Minister B. Lauszman powiedział do dziennikarzy, że „Gospodarcza przyszłość Czechosłowacji związana jest z przyszłością Polski”[103].

W grudniu 1946 r. tekst polsko-czechosłowackiego układu o przyjaźni i wzajemnej pomocy został zatwierdzony w ogólnych kwestiach przez oba rządy[104].

Nowy rok, 1947, przyniósł wyraźną zmianę w postępowaniu Czechosłowacji na arenie międzynarodowej. Premier K. Gottwald wypowiedział się oficjalnie o nienaruszalności granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej. Oświadczył on, iż „wobec zbliżających się rokowań również ten problem zalicza się do najbardziej istotnych dla nas, gdyż chodzi tutaj o granice nie tylko Polski, lecz o granice całej Słowiańszczyzny [...] Toteż dowodzą co najmniej politycznej krótkowzroczności te podnoszące się głosy, żeby w trakcie rozmów międzynarodowych o granicach niemieckich dochodzić naszych roszczeń wobec Polski, a tym samym osłabiać wspólne wysiłki państw słowiańskich o uznanie tej właśnie granicy…”[105].

Dnia 13 I 1947 r. podczas konferencji prasowej w Londynie wiceminister V. Clementis, prezentując czechosłowackie memorandum w sprawie traktatu z Niemcami, wskazał, iż przed przygotowaniem tego dokumentu Czechosłowacja konsultowała swój punkt widzenia z Polską. Także podczas londyńskiej konferencji zastępców ministrów spraw zagranicznych obie delegacje wyraźnie podkreślały jedność swych stanowisk. Przykładna współpraca obu delegacji na tej konferencji była czynnikiem „przyspieszającym zawarcie paktu”, oświadczył w swym wywiadzie dla agencji TELEPRESS ambasador S. Wierbłowski[106].

Dnia 5 III 1947 r. w Warszawie i Pradze ogłoszono komunikat o ostatecznym uzgodnieniu stanowisk Polski i Czechosłowacji w sprawie układu o przyjaźni, współpracy i pomocy wzajemnej[107]. Delegacja rządu czechosłowackiego miała przybyć do Warszawy, aby 10 III 1947 r. złożyć podpisy pod układem polsko-czechosłowackim. Agencje prasowe, komentując te doniesienia, zwracały uwagę na wybór daty tej ceremonii, wiążąc je z zapowiedzianą na 10 III konferencją ministrów spraw zagranicznych w Moskwie. W przededniu konferencji moskiewskiej podpisanie paktu polsko-czechosłowackiego miało szczególną wymowę. Było ono wyrazem solidarności Polski i Czechosłowacji, a więc państw, które wraz z Francją były najbardziej zainteresowane postanowieniami traktatu pokojowego z Niemcami. W wywiadzie dla prasy czechosłowackiej wiceminister V. Clementis zwrócił uwagę, iż jednoczenie się obu państw z pewnością nie

---

[103] „Dziennik Polski”, 16 XI 1946.

[104] K. Kořalkova, *Z problematiký československo-polských vztahu 1945–1948*, s. 253.

[105] K. Gottwald, *1946–1948 (Sbornik stati a projevů)*, t. I., Praha 1949, s. 131–132.

[106] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 345. „Rzeczpospolita”, 8 II 1947.

[107] „Głos Ludu”, 6 III 1947.

pozostanie bez wpływu na ocenę stanowisk Polski i Czechosłowacji przez wielkie mocarstwa. Z konferencją moskiewską wiązali termin podpisania układu również rzecznicy rządu polskiego i czechosłowackiego. Czechosłowacki minister spraw zagranicznych, J. Masaryk wskazywał też na korzyści polityczne zapowiedzianego porozumienia: „O ile nastąpi zupełne zrozumienie między nami a Polską, wzrośnie automatycznie nasze znaczenie jako jednego z decydujących czynników w nowej Europie. Polegając na Związku Radzieckim, wiemy z całą pewnością, że jeśli chodzi o Niemcy, to interesy nasze pokrywają się z interesami Polski. Jeśli będziemy zjednoczeni, łatwiej nam będzie znaleźć wspólną platformę, na której znajdą się wszyscy, obojętnie czy na Wschodzie, czy na Zachodzie, pragnący uniemożliwić ponowną agresję niemiecką”[108].

Prasa polska i czechosłowacka powitała z wielką radością pomyślne zakończenie rokowań. W komentarzach prasowych podkreślano najczęściej, że sojusz polsko-czechosłowacki zabezpiecza Polskę i Czechosłowację przed agresją niemiecką. Wiele też pisano o wspólnych interesach gospodarczych i kulturalnych obu partnerów. Jest rzeczą charakterystyczną, że czechosłowacki minister spraw zagranicznych, J. Masaryk, w wywiadzie (22 II) dla radia praskiego, wysunął jako pomost porozumienia współpracę gospodarczą obu państw[109].

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że już znacznie wcześniej, kiedy stosunki polityczne między Polską i Czechosłowacją były bardzo napięte, przedstawiciele polskiego i czechosłowackiego rządu zdawali sobie sprawę ze znaczenia współpracy gospodarczej. Stawiali oni w wywiadach, rozmowach, pertraktacjach na czołowym miejscu kwestię współpracy gospodarczej. Świadczą o tym informacje zamieszczone w prasie oraz materiały z obrad obu parlamentów[110].

Powszechnie uważano, iż układ ma znaczenie historyczne nie tylko dla Polski i Czechosłowacji, ale także dla wszystkich narodów słowiańskich. Wypełnił on lukę, która istniała we wspólnym froncie Słowian[111].

Delegacja rządowa Czechosłowacji na czele z premierem K. Gottwaldem przybyła do Warszawy 9 III 1947 r. Liczyła ona 63 osoby, w tym ośmiu członków rządu. Prasa warszawska powitała gości z Pragi wierszem Do braci Czechów, pióra Jarosława Iwaszkiewicza[112].

---

[108] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 347; por. wywiad ambasadora S. Wierbłowskiego w „Głosie Ludu” 9 III 1947 oraz artykuł Ostapa Dłuskiego w „Trybunie Wolności”, 11–17 III 1947.

[109] AAN, CUP, sygn. 1868, k. 193; „Rudé právo”, 11 III 1947.

[110] Zob. K. Kořalkova, *O zrodu československo-polského spojeneckého svazku…*, s. 11.

[111] Zob. „Rzeczpospolita”, 6–8 III 1947; „Głos Ludu”, 5 III 1947; „Dziennik Zachodni”, 8 III 1947.

[112] „Rzeczpospolita”, 11 III 1947.

Podczas ceremonii powitania szef delegacji czechosłowackiej, K. Gottwald, zwrócił uwagę, że mimo przegranej wojny Niemcy są nadal głównym ogniskiem niebezpiecznych tendencji imperialistycznych. K. Gottwald wyraził przekonanie, że na Polsce i Czechosłowacji ciąży obowiązek zbudowania trwałej i silnej bariery, która udaremni na przyszłość agresję niemieckiego imperializmu przeciwko państwom słowiańskim[113].

Dnia 10 III 1947 r. w sali pompejańskiej w Belwederze został podpisany układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy między Polską i Czechosłowacją (zob. dok. nr 4).

W układzie polsko-czechosłowackim dominuje tendencja zorganizowania wspólnej obrony na wypadek zagrożenia niemieckiego. Natomiast w protokole do układu wyznaczono tryb postępowania w zakresie nawiązania ścisłej współpracy gospodarczej i kulturalnej między Polską i Czechosłowacją. Przywódcy obydwu państw doskonale zdawali sobie sprawę, iż pozycja polityczna i bezpieczeństwo obu państw zależeć będą w dużej mierze od ich sytuacji ekonomicznej. Chodziło tu zwłaszcza o wzmocnienie gospodarcze Polski, tak, aby wspólny potencjał polsko-czechosłowacki równoważył potencjał ekonomiczny Niemiec[114].

Po złożeniu podpisów, okolicznościowe przemówienie wygłosili premierzy J. Cyrankiewicz i K. Gottwald. Mówili oni o znaczeniu układu dla stworzenia trwałych gwarancji pokoju i bezpieczeństwa w Europie. Podkreślali przy tym solidarność narodów słowiańskich we wspólnym froncie antyniemieckim.

Układ polsko-czechosłowacki z 10 III 1947 r. wszedł w życie z chwilą jego podpisania, aczkolwiek zawierał postanowienia dotyczące ratyfikacji. Było to odstępstwo od ogólnie przyjętych zasad w prawie międzynarodowym[115].

Na zakończenie wizyty delegacji czechosłowackiej w Warszawie opublikowano 12 III wspólny komunikat, który informował, że równolegle z rozmowami politycznymi prowadzone były pertraktacje dotyczące szerokiej współpracy gospodarczej. Końcowy punkt polsko-czechosłowackiego komunikatu zapowiadał ich kontynuację: „Dla realizacji szerokiego porozumienia gospodarczego w zakresie wyżej omówionym rządy obu państw zamianują swoje delegacje,

---

[113] W. T. Kowalski, *op.cit.*, s. 347.

[114] Wagę tej sprawy podkreślił ambasador S. Wierbłowski w wywiadzie dla agencji Telepress: „Porozumienie to będzie oczywiście poważnym wkładem do dzieła odbudowy gospodarczej świata. Dodam, że całkowicie podzielam zdanie ministra Masaryka w tym, że wspólny potencjał przemysłowy Polski i Czechosłowacji dorównywać będzie dawnemu potencjałowi niemieckiemu, a to jest wiele dla bezpieczeństwa świata” („Rzeczpospolita”, 8 III 1947).

[115] W ten sposób wszedł jeszcze w życie, obok układu polsko-czechosłowackiego, układ polsko-radziecki z 1945 r. Wszystkie pozostałe układy podpisane przez Polskę w latach 1946–1949 postanawiały, że podlegają one ratyfikacji i wchodzą w życie w dniu wymiany dokumentów ratyfikacyjnych (J. Tyranowski, *Traktaty sojusznicze Polski Ludowej*, Warszawa 1972, s. 95).

które wspólnie rozpoczną pracę w ciągu trzech tygodni od ogłoszenia komunikatu i przedłożą swoim rządom najpóźniej w ciągu dwóch miesięcy szczegółowy projekt porozumienia”[116].

Sporne sprawy terytorialne oba państwa zobowiązały się załatwić w ciągu dwu lat. Ostateczna delimitacja granicy polsko-czechosłowackiej nastąpiła w latach późniejszych.

Rokowania gospodarcze między Polską i Czechosłowacją rozpoczęły się w Pradze 17 IV 1947 r. Trwały one 2,5 miesiąca i zakończone zostały 30 VI na zebraniu obu delegacji w gmachu czechosłowackiego ministerstwa handlu zagranicznego. Delegacje złożyły sprawozdanie z przebiegu negocjacji. Na zakończenie wygłosił przemówienie H. Minc. Stwierdził on, że delegacje dobrze wykonały pracę, która doprowadziła do pożądanych rezultatów, aczkolwiek „W chwili obecnej nie jesteśmy w stanie ogarnąć naszym rozumem ich wyników i konsekwencji praktycznych”[117]. Posiedzenie odbyło się w wyjątkowo serdecznej atmosferze.

Rokowania wyszły daleko poza ramy wstępnej, ogólnikowej instrukcji. Warto zwrócić uwagę, iż pierwotnie planowano zawarcie 7 układów oraz powołanie jednej instytucji, tj. Komitetu Współpracy Przemysłowej. Tymczasem w skład porozumienia polsko-czechosłowackiego weszło 14 układów, nad których wykonaniem miał czuwać cały system instytucji bilateralnych na czele z Radą Współpracy Gospodarczej (dok. nr 7). Zakres porozumień rozszerzono głównie dzięki temu, iż obie delegacje zrealizowały wstępne zalecenie, które nakazywało przedkładać sobie maksymalny program życzeń i propozycji. We wstępnej fazie rokowań zebrano wielką liczbę postulatów o bardzo różnorodnym charakterze, zarówno generalnych, jak i szczegółowych, pochodzących od wszystkich zainteresowanych gałęzi życia gospodarczego. Analiza tych postulatów i propozycji pozwoliła ujawnić główne motywy i przesłanki intensyfikacji współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej. O podjęciu ścisłej współpracy gospodarczej zadecydowały obiektywne przesłanki, które tkwiły w strukturze gospodarczej obu krajów. Oba organizmy gospodarcze posiadały potencjalną zdolność obustronnych świadczeń, czyli wzajemnego uzupełniania się. Głównym motywem współpracy dla Czechosłowacji było jej zapotrzebowanie na polski węgiel, koks, produkty rolne oraz możliwość korzystania z tranzytu przez Polskę, z żeglugi na Odrze i polskich portów morskich, zwłaszcza ze Szczecina. Polska natomiast uzależniała zakres współpracy z południowym sąsiadem od dostaw czeskich urządzeń inwestycyjnych oraz pomocy Czechosłowacji w budowie i odbudowie niektórych obiektów przemysłowych. Obie strony bardzo liczyły na współpracę sąsiadujących ze sobą zagłębi przemysłowych: śląsko-dąbrowskiego i ostrawsko-karwińskiego.

---

[116] „Rzeczpospolita”, 13 III 1947.

[117] „Rzeczpospolita”, 2 VII 1947.

Podstawowe możliwości współpracy wynikały z różnic w warunkach naturalnych Polski i Czechosłowacji, stopnia ich uprzemysłowienia i rozmiarów zniszczeń wojennych.

Rokowania zakończono wynikiem pozytywnym, ponieważ obie strony przekonały się, że interesy wspólne mają zdecydowaną przewagę nad rozbieżnościami oraz że cele gospodarcze obydwu państw są zasadniczo zgodne.

Duży wpływ na zawarcie tak szerokiego porozumienia gospodarczego wywarł A. Rose, który opracował projekt tzw. „umowy ramowej" i od początku rokowań dążył do zawarcia „szczególnie szerokich i głębokich" porozumień gospodarczych. Poważny też wkład w wypracowanie ogólnej koncepcji współpracy wniósł min. H. Minc. Wydaje się, że ze strony czechosłowackiej żadna osobistość na szczeblu ministerialnym nie była tak mocno zaangażowana w rokowaniach. Być może pewien wpływ na ich postawę wywarły doświadczenia z okresu wojny. Przypomnijmy, że H. Ripka (przewodniczący delegacji czechosłowackiej) i J. Masaryk (minister spraw zagranicznych) brali bezpośredni udział w rokowaniach dotyczących utworzenia konfederacji polsko-czechosłowackiej.

Rzeczą charakterystyczną przy redagowaniu oficjalnych dokumentów było to, że unikano – w przeciwieństwie do emigracyjnych projektów federacyjnych – wszelkich akcentów politycznych. Podkreślano też często zasadę zachowania suwerenności każdego z państw.

W trakcie rokowań wystąpiło szereg trudności. Najgłębsze miały miejsce w zakresie spraw komunikacyjnych[118]. Liczne przeszkody napotkano też w pracach Komisji Finansowej, Obrotów Towarowych i Inwestycyjnej. Wynikały one zasadniczo z przyczyn obiektywnych (szeroki zakres umów, nowatorskie rozwiązania wielu problemów współpracy), sporadycznie natomiast z winy pertraktujących stron. Wszelkie trudności i rozbieżności rozwiązywano pozytywnie. Było to możliwe dzięki rzeczowej postawie obu stron, nacechowanej dążnością do kompromisów, szczerością oraz gotowością podporządkowania sprawom generalnym różnic dotyczących zagadnień fragmentarycznych. Toteż atmosfera rokowań była wyjątkowo życzliwa. Jakże trafną jej ilustracją jest uwaga jednego z członków delegacji polskiej, którą wypowiedział po opuszczeniu sali obrad w późnych godzinach nocnych: „Odnoszę wrażenie, jak gdybyśmy pracowali nie z reprezentantami obcego państwa, a raczej jak gdybyśmy siedzieli przy jednym stole u nas w Warszawie z kolegami z innego resortu, aby wykonać wspólne zadanie"[119].

---

[118] AAN, CUP, sygn. 1868, k. 235; Były to następujące żądania: 1) Czesi domagali się zupełnego zwolnienia od podatków przedsiębiorstwa koncesjonowane; 2) chcieli skasowania tzw. opłat kilometrowych rzecznych, zwracając uwagę na ich przestarzałość; 3) w zakresie spraw celnych proponowali rozwiązanie takie, jak gdyby Odra była rzeką międzynarodową (AAN, MPiH, sygn. 57, k. 220–221).

[119] W. Jastrzębowski, *Polsko-czechosłowacka współpraca gospodarcza*, „Myśl Współczesna", 1948, nr 1, s. 50.

Delegacje wykonały ogromną pracę. Kompleks umów przez nie przygotowany regulował współpracę bilateralną we wszystkich ważniejszych dziedzinach gospodarczych. Przygotowane teksty umów stanowiły plik stu kilkudziesięciu stron maszynopisu, nie licząc zawartych jednocześnie szczegółowych porozumień pomiędzy niektórymi grupami przemysłowymi.

Delegacja polska zasłużyła na najwyższe uznanie. Jej personel liczący około 200 osób podołał pracy, jaką po stronie czechosłowackiej wykonywała ekipa lub może nawet trzy razy liczniejsza.

3. W kierunku integracji ekonomicznej polsko-czechosłowackiej

Wraz z układem o Przyjaźni i Wzajemnej Pomocy strony podpisały 16 układów i umów, które stanowiły podstawę prawną, regulującą całokształt współpracy gospodarczej między Polską i Czechosłowacją. Były to następujące akty prawne: Konwencja między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej, Protokół końcowy do Konwencji, Statut Rady Współpracy Gospodarczej, Protokół o postępowaniu polubownym i arbitrażowym. Traktat handlowy, Układ o wymianie towarów, Układ o dostawach inwestycyjnych, Układ płatniczy, Układ komunikacyjny, Statut Komitetu Studiów do Spraw Drogi Wodnej Odra-Dunaj, Układ o współpracy finansowej, Układ o współpracy w przemyśle, Układ o współpracy naukowo-technicznej, Protokół w sprawie współpracy nad odbudową i budową niektórych obiektów gospodarczych, Układ o współpracy w rolnictwie, leśnictwie i wyżywieniu i Układ o współpracy w zakresie planowania gospodarczego i statystyki.

Układy polsko-czechosłowackie stanowiły w pełni nowe normy prawa traktatowego. Były one nie tylko nowe, ale i oryginalne. Ich oryginalność wynikała z następujących przesłanek:

- sformułowania nowych zasad współpracy,
- przyjęcia nowych instrumentów współpracy,
- powołania nieznanych dotąd organów współpracy,
- zredagowania umów międzynarodowych o nowej formie[120].

Nowe zasady współpracy były bardzo doniosłe dla obu stron. Analiza wszystkich umów polsko-czechosłowackich, przy zwróceniu szczególnej uwagi na ich istotę prawną, tj. wolę i intencję stron, pozwala na wyróżnienie takich zasad współpracy, jak: zapewnienie równowagi wzajemnych korzyści i ustępstw, dążenie do osiągnięcia optymalnych korzyści ze współpracy dla obu

---

[120] Por. M. Lachs, *Umowa wielostronna. Studium z prawa międzynarodowego*, Warszawa 1958, s. 260.

stron; dążenie do dalszego rozwoju współpracy we wszystkich dziedzinach gospodarczych: udzielanie wzajemnej pomocy; rozwiązywanie spraw spornych w duchu przyjaźni.

Na uwagę zasługują także następujące instrumenty współpracy ekonomicznej; zmodyfikowana klauzula największego uprzywilejowania, sposób regulowania płatności, zasady współpracy handlowej na rynkach trzecich, szereg rozwiązań w pełni oryginalnych dotyczących rozwoju współpracy o charakterze integracyjnym oraz arbitraż polsko-czechosłowacki.

Do coraz ściślejszego zespolenia gospodarczego prowadzić miały postanowienia dotyczące:

1) budowy wspólnych obiektów przemysłowych, które miały stanowić wspólny składnik życia gospodarczego – wspólne uruchomienie zakładu i wzajemne korzyści z jego produktów;

2) zagospodarowanie drogi wodnej Odry oraz budowa kanału Odra--Dunaj na warunkach podobnych, jak podane wyżej;

3) w zakresie produkcji przemysłowej – ujednolicenia metod organizacji w zakładach przemysłowych, normalizacji i typizacji urządzeń oraz produktów;

4) w zakresie współpracy naukowo-technicznej – dążenia do ujednolicenia form dokumentacji i metod prac badawczych w obu państwach.

Układy dotyczące powyższych zagadnień powiązane są ze sobą w ten sposób, aby w globalnym rachunku nie została naruszona równowaga korzyści. W tym miejscu wypada zaznaczyć, iż uzupełnianie gospodarki polskiej przez potencjał przemysłowy z Czechosłowacji prowadziło w gruncie rzeczy do uczynienia z Polski równorzędnego partnera handlowego.

W celu pomyślnego wykonania postanowień „Konwencji” oraz wszystkich z nią związanych porozumień powołano system instytucji bilateralnych.

Do tworzenia organów współpracy przystąpiono natychmiast po podpisaniu „Konwencji”. Instytucją naczelną w tym systemie była Polsko-Czechosłowacka Rada Współpracy Gospodarczej (RWG).

RWG została powołana w celu koordynacji wszelkich poczynań zmierzających do sprawnego i pomyślnego wykonania konwencji oraz wszystkich z nią związanych porozumień. Rada była pomyślana jako organ koordynujący prace komisji branżowych, a mianowicie Komisji Obrotu Towarowego, Inwestycyjnej, Przemysłowej, Finansowej, Komunikacyjnej, Naukowo-Technicznej, Rolniczej oraz Planowania i Statystyki. Ponadto miała czuwać nad ich działalnością, udzielając w razie potrzeby wskazówek, ułatwiać im współpracę poprzez nawiązywanie bezpośrednich kontaktów z odpowiednimi instytucjami

gospodarczymi polskimi i czechosłowackimi oraz rozpatrywać kwestie sporne przedłożone przez poszczególne komisje[121].

Rada dzieliła się na sekcję polską i czechosłowacką. Przewodniczącym sekcji polskiej był Hilary Minc, minister przemysłu i handlu, natomiast sekcji czechosłowackiej w 1947 r. – Hubert Ripka, minister handlu zagranicznego, a w 1948 r., po zmianie kierownictwa resortu – Antonin Gregor. Przewodniczącym Rady, zgodnie z art. 4 statutu, wybrano w 1948 r. A. Gregora. Każda z sekcji zorganizowała swoje biuro, na którego czele stał sekretarz generalny. Sekretarzem generalnym sekcji polskiej był Jerzy Poznański, a sekcji czechosłowackiej Alexander Nerad.

W październiku 1948 r. utworzono Sekretariat Generalny sekcji polskiej w ramach Biura Współpracy Przemysłowej (BWP). Było to bardzo istotne posunięcie organizacyjne, ponieważ BWP obejmowało swą działalnością zagadnienia współpracy na płaszczyźnie krajów demokracji ludowej. W ten sposób współpraca polsko-czechosłowacka nabierała szerszego wymiaru. Sekretariat Generalny koordynował praktycznie działalność poszczególnych komisji. Zebrania sekretarzy komisji odbywały się raz w miesiącu. BWP uzyskało fundusze na ich uposażenie[122].

Do decyzji RWG przedstawiano sprawy nie rozstrzygnięte na niższych szczeblach. Poszczególne komisje, a także departamenty ministerstw, najczęściej Departament Traktatów MPiH, kierowały do Rady pisma z prośbą o wyrażenie zgody na wprowadzenie pewnych zmian, np. zastosowanie ulg w zakresie przewozów dla strony czechosłowackiej[123].

Po utworzeniu Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej oczekiwano na postanowienia nowego, międzynarodowego organu współpracy. Na posiedzeniach komisji i komitetów przypominano cele i zasady RWPG. Do czasu zwołania II Sesji RWPG sekcja polska RWG zaproponowała ograniczenie do minimum liczby posiedzeń komitetów[124].

W 1949 r. Polsko-Czechosłowacka RWG nie odbyła przewidzianych statutem sesji. W połowie 1949 r. obie sekcje Rady przejawiały jeszcze pewną działalność. Później Rada nie podejmowała żadnych czynności, aczkolwiek formalnie istniała aż do 1957 r., kiedy to utworzono Polsko-Czechosłowacki Komitet Współpracy Gospodarczej[125].

---

[121] Dz. U. RP 1950, nr 8, poz. 85. Statut RWG.

[122] AAN, MPiH, sygn. 3351, nlb, oraz CUP, sygn. 4126, nlb.

[123] Zob. tamże, sygn. 2981, k. 20 oraz sygn. 2974, k. 148.

[124] Tamże, sygn. 280, k. 278–280.

[125] Zob. *Zbiór umów międzynarodowych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1957 r.*, Warszawa 1960, s. 69. Odmienny pogląd reprezentowała K. Kořalkova, która twierdziła, że w drugiej połowie

Naczelnym organem współpracy przemysłowej była Polsko-Czechosłowacka Komisja Przemysłowa.

Statut Komisji Przemysłowej postanawiał, iż jej celem będzie koordynacja prac komitetów branżowych w sprawach:

a) produkcyjnych,

b) wspólnej odbudowy i budowy zakładów przemysłowych,

c) zbadania możliwości, a w poszczególnych przypadkach także i prowadzenia handlowej współpracy branż przemysłowych obu państw,

d) innych, nie objętych zakresem działania pozostałych komisji[126].

W praktyce działalność tego organu koncentrowała się wokół dwóch zagadnień: podziału programów produkcyjnych oraz budowy wspólnych obiektów przemysłowych.

Na początku 1948 r. funkcjonowały już następujące komitety: Górniczy, Koksowniczy, Energetyczny, Hutniczy, Metalowy, Elektrotechniczny, Chemiczny, Materiałów Budowlanych i Ceramiki, Szklarski, Włókienniczy, Skórzany i Gumowy, Papierniczy, Drzewny, Spożywczy i Cukrowniczy[127].

Aparat współpracy przemysłowej osiągnął bardzo duże rozmiary. W końcu 1948 r. było powołanych do realizacji współpracy przemysłowej 110 organów polsko-czechosłowackich, reprezentowanych przez ok. 923 przedstawicieli poszczególnych przemysłów. Organem naczelnym była Komisja Przemysłowa. Podlegało jej 18 komitetów, 85 stałych podkomitetów i podkomisji oraz 6 komisji specjalnych, niestałych, powołanych do rozwiązywania konkretnych zagadnień. Większość tych instytucji prowadziła ożywioną działalność (Komitet Górniczy, Włókienniczy i Chemiczny), przyczyniając się do rozwiązania wielu problemów współpracy, niektóre z nich pozostały na etapie organizowania się, a były i takie, które nie podjęły żadnej działalności. Ten potężny aparat instytucjonalny był zjawiskiem niekorzystnym, ponieważ biurokratyzował współpracę, a ponadto w wielu przypadkach absorbował cenny czas kierowników przemysłu i fachowców. W pierwszym okresie inicjowania współpracy polsko-czechosłowackiej przyczynił się jednak do zgromadzenia dużej ilości materiału informacyjnego oraz ustalenia kierunków współpracy.

1949 r. przedłożono wniosek, na podstawie którego rozwiązano RWG (K. Kořalkova, *Dvacet let československo-polského spojenectvi*, „Nová mysl”, 1957, nr 5, s. 9).

[126] Centralne Archiwum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (dalej CA KC PZPR), Komitet Centralny Polskiej Partii Robotniczej (dalej KC PPR), Wydział Ekonomiczny (dalej WE), sygn. 295 (XI-392), nlb.

[127] AAN, CUP, sygn. 4004, nlb.

W celu nawiązania ścisłej współpracy naukowo-technicznej powołano Polsko-Czechosłowacką Komisję Naukowo-Techniczną[128]. Kierowała ona wymianą dokumentacji i doświadczeń naukowo-technicznych, współpracą w dziedzinie normalizacji oraz wymianą fachowców, uczniów i studentów.

Komisja Naukowo-Techniczna wykazała dużo mniejszą aktywność i inicjatywę w porównaniu z Komisją Przemysłową. Z podporządkowanych jej organów jedynie Komitet Normalizacyjny zasługuje na wyróżnienie. Precedens statusowy tego Komitetu zezwalający na udział w jego pracach innych krajów demokracji ludowej mógł w przypadku dalszego rozwoju współpracy przynieść poważne efekty. Aparat instytucjonalny w porównaniu z Komisją Przemysłową prezentował się znacznie skromniej i liczył 21 organów współpracy, reprezentowanych przez 395 osób z obu stron.

Wymianą towarową kierowała Polsko-Czechosłowacka Komisja Obrotu Towarowego. Celem działalności tego organu był maksymalny rozwój wymiany towarów i usług między Polską i Czechosłowacją. Statut Komisji określał zakres jej działalności. Ustalenie zadań w statucie pozwoliło na szybkie włączenie się do realizacji współpracy. Poprzednio omówione komisje były w gorszej sytuacji. Miały one bowiem wytknięty jedynie cel współpracy. Komisja Obrotu Towarowego m.in. wykonywała, zgodnie ze statutem, następujące czynności:

1) czuwała nad właściwym stosowaniem i sprawnym wykonywaniem układu o wymianie towarów;

2) ustalała listy towarowe na 12-miesięczne okresy obrotowe oraz zmieniała je w razie potrzeby;

3) pośredniczyła przy uzgadnianiu cen;

4) nadzorowała i regulowała bieżący obrót towarowy;

5) opracowywała zagadnienia i przedstawiała wnioski dotyczące nowych możliwości wymiany, których nie przewidziano w umowach[129].

Dostawami inwestycyjnymi z Czechosłowacji do Polski zajmowała się Komisja Inwestycyjna.

Rozrachunki między obu krajami zarówno z tytułu obrotu towarowego, jak i wszelkiego innego rodzaju wymiany dóbr i usług były nadzorowane przez Komisję Finansową.

---

[128] Zob. Dz. U. RP, 1950, nr 8, poz. 85, Układ o współpracy naukowo-technicznej.

[129] CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlb. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Obrotu Towarowego.

Komisja Finansowa nie widziała potrzeby organizowania komitetów, mimo że jej statut zawierał takie postanowienie[130]. Komisja w 1948 r. odbyła dwa posiedzenia, na których przedyskutowano kwestie sporne oraz plan wykonania wzajemnych płatności.

W wymianie dóbr i usług między Polską i Czechosłowacją brały udział 22 organy współpracy, zrzeszające 146 osób. W trakcie działalności tych instytucji dokonano szereg poważnych zmian organizacyjnych. Komisja Inwestycyjna prowadziła głównie działalność formalną.

Komisja Komunikacyjna w przeciwieństwie do innych komisji, pełniła jedynie funkcje opiniodawcze. Statut Komisji wyraźnie stanowił, że do jej zadań należy rozpatrywanie wniosków i wydawanie opinii w sprawach dotyczących komunikacji kolejowej, drogowej, wodnej śródlądowej i morskiej, powietrznej, pocztowej i telekomunikacyjnej, pracy portów i przedsiębiorstw komunikacyjnych[131]. Słabość tego organu wynikała również z charakteru podejmowanych przezeń uchwał. Uchwały te były przedkładane obu rządom, ale tylko „jako propozycje Komisji do dalszego postępowania”[132].

Do realizacji współpracy w zakresie komunikacyjnym powołano 10 organów, w których skład wchodziło 112 osób.

Celem Komisji Rolniczej była realizacja współpracy obu państw w zakresie rolnictwa, leśnictwa i wyżywienia. Zakres i formy tej współpracy określał „Protokół o zasadach pracy Komisji Rolniczej”, zatwierdzony razem ze statutem tej Komisji[133].

W pierwszym okresie prac Komisji położono główny nacisk na realizację wymiany informacji i doświadczeń z zakresu nauki i praktyki poszczególnych dziedzin rolnictwa. Dużo miejsca w działalności Komisji Rolniczej zajęła organizacja komitetów fachowych, a następnie kontrola, ocena i pomoc w ich działalności.

We współpracy rolniczej polsko-czechosłowackiej uczestniczyło 20 jednostek organizacyjnych i 175 osób. Wszystkie ważniejsze decyzje Komisji musiały uzyskać aprobatę Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

Prezes CUP, Czesław Bobrowski, powołał 23 VII 1947 r. pod przewodnictwem wiceprezesa CUP Jacka Rudzińskiego sekcję polską Komisji

---

[130] CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlb. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Finansowej.

[131] CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlb. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Komunikacyjnej.

[132] Tamże.

[133] Zob. CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlb. Protokół o zasadach pracy Komisji Rolniczej.

Planowania i Statystyki do spraw realizacji układów współpracy z Czechosłowacją i Jugosławią w zakresie planowania i statystyki[134].

Komisja Planowania i Statystyki została pomyślana jako „punkt styku między poszczególnymi organami planującymi". Współpraca w zakresie planowania i statystyki miała doprowadzić w przyszłości do ścisłego zbliżenia między Polską i Czechosłowacją w tym zakresie.

W trakcie rozwijania współpracy polsko-czechosłowackiej system instytucjonalny osiągnął niebywałe rozmiary. W okresie 4 VII 1947 – 1 VI 1949 r. utworzono ogółem ok. 190 bilateralnych organów współpracy gospodarczej, w tym 11 komisji, 62 komitety, 108. podkomitetów i 8 komisji specjalnych. Nie wlicza się do tej liczby komisji doraźnych, powoływanych często do rozwiązania szczególnych problemów. Większość organów (110) miała zajmować się współpracą przemysłową. Powyższy aparat współpracy reprezentowało 1878 przedstawicieli obu stron. Prawie połowa z nich (923 osoby) związana była ze współpracą przemysłową, a 395 ze współpracą naukowo-techniczną. Ponadto we współpracy polsko-czechosłowackiej brali udział liczni eksperci i rzeczoznawcy powoływani doraźnie oraz pracownicy poszczególnych sekretariatów.

Imponujące liczby, wyżej wymienione, ilustrują rozmach szeroko zakrojonej współpracy gospodarczej. Świadczą zarazem o jej słabości. Nastąpił bowiem przerost instytucjonalny, a z nim zbiurokratyzowanie działalności, co w wielu przypadkach hamowało jej rozwój. Podstawowe założenia aparatu współpracy zawierały układy polsko-czechosłowackie z 4 VII 1947. Ich realizacja przybrała charakter reakcji łańcuchowej. Nawet jej twórcy gubili się niekiedy w tej skomplikowanej strukturze organizacyjnej. Strona czechosłowacka wykazywała większą wstrzemięźliwość, starała się ograniczać ilość organów. Było to wynikiem większego doświadczenia Czechosłowacji w zakresie międzynarodowej współpracy gospodarczej, a także nieco mniejszego zaangażowania się w sprawy współpracy.

Bogate doświadczenia instytucjonalne zostały w pewnym stopniu wyzyskane w dwustronnej współpracy w ramach RWPG między Polską i Czechosłowacją, a także innymi państwami socjalistycznymi. W Polsko-Czechosłowackim Komitecie Współpracy Gospodarczej utworzonym w 1957 r. oraz w zreorganizowanym w 1960 r. Komitecie Współpracy Gospodarczej i Naukowo-Technicznej wprowadzono pozytywne elementy dawnej RWG i Komisji Przemysłowej, a ich słabe strony wyeliminowano.

---

[134] Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji dla Współpracy w dziedzinie Planowania Gospodarczego i Statystyki nie przewidywał udziału we współpracy Jugosławii. Był to raczej projekt rządowy, który w rzeczywistości nie doczekał się realizacji (zob. CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlb. Statut Komisji).

Czy tak ogromny wysiłek organizacyjny obu stron, zaangażowanie rządu polskiego i czechosłowackiego, prace ekspertów i fachowców oraz licznej rzeszy urzędników przyniosły wymierne korzyści gospodarcze?

Efekty ekonomiczne współpracy polsko-czechosłowackiej są trudno uchwytne. Nie ulega jednak wątpliwości, iż Czechosłowacja wniosła znaczny wkład w odbudowę i modernizację polskiego przemysłu. W znacznej mierze dzięki dostawom dóbr inwestycyjnych z Czechosłowacji Polska odbudowała i uruchomiła po wojnie swój przemysł energetyczny, chemiczny i metalurgiczny[135]. W zamian strona polska dostarczała węgiel, koks, produkty rolne oraz umożliwiała korzystanie z tranzytu przez jej terytorium, żeglugi na Odrze i polskich portów morskich, zwłaszcza Szczecina.

W poszczególnych branżach natężenie współpracy było bardzo różne. Harmonijnie rozwijały się stosunki w branży górniczej. Strony, nie obawiając się wzajemnej konkurencji, zmierzały do intensywnego współdziałania. Natomiast w branży metalowej trudności wynikały na tle zdecydowanej przewagi technicznej przemysłu czechosłowackiego. W przemyśle hutniczym współpraca nabrała dopiero rozmachu po „rewolucji lutowej" w Czechosłowacji, kiedy zmieniono skład sekcji czechosłowackiej. Nikłe efekty zanotowano w branży elektrotechnicznej. Strona czechosłowacka usiłowała hamować rozwój polskiego przemysłu elektrotechnicznego. Pomyślnie rozwijała się współpraca w branży chemicznej. Większość spraw kontrowersyjnych omawiano wcześniej półoficjalnie, co bardzo ułatwiało ich ostateczną akceptację na zebraniu plenarnym. Konkretną pracę o charakterze wdrożeniowym, prowadzono w Podkomitecie Organicznym[136]. Wyjątkowo korzystna atmosfera współpracy miała miejsce w Komitecie Papierniczym. Przewodniczący sekcji czechosłowackiej, prof. inż. W. Topinka, na zakończenie obrad w dniu 11 I 1949 r. powiedział: „Wiem, że przyjaciele po stronie polskiej odwzajemniają się nie tylko serdecznymi uczuciami, ale także dążeniem do stworzenia jednego organizmu gospodarczego, który zwiększy moc Obu Krajów"[137].

W sumie współpracę polsko-czechosłowacką w dziedzinie przemysłowej należy ocenić pozytywnie, mając zwłaszcza na uwadze obiektywne trudności (nowatorskie formy współpracy integracyjnej) i krótki okres współdziałania. Zwracają uwagę śmiałe koncepcje i twórcze myśli, które pojawiły się w tej dziedzinie współpracy. Do praktyki gospodarczej wdrożono szereg nowatorskich form współdziałania.

---

[135] J. Ciepielewski, *Współpraca gospodarcza Polski z europejskimi krajami socjalistycznym*, [w:] *Gospodarka Polski Ludowej 1944–1955*, red. J. Kaliński, Z. Landau, Warszawa 1976, s. 300; Wywiad wicepremiera Franciszka Kaima dla radia Praga z dnia 19 IV 1972 r.

[136] AAN, MPiH, sygn. 2962, k. 116–117.

[137] Tamże, sygn. 2971, k. 109.

Polska liczyła na pomoc Czechosłowacji w podniesieniu poziomu technicznego przemysłu polskiego. Największe osiągnięcia odnotowano na polu normalizacji. Początkowo do współpracy w tej dziedzinie przystąpiła Jugosławia.

Planowana możliwość włączenia się do tej współpracy innych państw demokracji ludowej nie została jednak wykorzystana[138]. Współpraca gospodarcza z Jugosławią została przerwana z przyczyn politycznych.

Celem współdziałania normalizacji – jak to określił prof. T. Czaplicki na I sesji poświęconej polsko-czechosłowackiej współpracy normalizacyjnej – był interes gospodarczy wszystkich trzech stron (Polski, Czechosłowacji i Jugosławii) „w obliczu wspólnych przeszkód do naszego, swobodnego rozwoju oraz szczera chęć współpracy”[139].

Półtoraroczny (XII 1947 – VIII 1949) bilans działalności Komitetu Współpracy Gospodarczej w Dziedzinie Normalizacji był imponujący. Obie strony zatwierdziły w tym okresie 93 normy wspólne, częściowo uzgodniono 29 norm. Ponadto 144 projekty norm były w trakcie opracowywania, a dalszych ok. 70 projektów norm zakwalifikowano do uzgodnienia. Normy dotychczas zatwierdzone posiadały na ogół dużą wartość ekonomiczną, np. normy dotyczące obrabiarek do metali, tokarek, wiertarek itp. Do osiągnięcia tych rezultatów przyczyniły się obie strony. Nie szczędziły one wysiłku i starań, aby żmudna praca dała jak najlepsze wyniki.

Polsko-czechosłowackie osiągnięcia na polu normalizacji umożliwiały rozwój specjalizacji i kooperacji produkcji, wzrost wzajemnej wymiany towarowej oraz ścisłą współpracę naukową i techniczną. Bez możliwie pełnej unifikacji norm obowiązujących w obu państwach rozwój intensywnej współpracy gospodarczej byłby niemożliwy[140].

Z dniem 1 VIII 1949 r. zawieszono działalność Podkomisji Normalizacyjnej, a prace jej oraz akta przejął Polski Komitet Normalizacyjny[141].

Podsumowanie wyników współpracy uniemożliwiała ich różnorodność. Można pokusić się jedynie o fragmentaryczne zestawienie, z tym zastrzeżeniem, iż dało się uwzględnić tylko te wyniki współpracy, które dotyczyły wymiany

---

[138] KNT na III Sesji (5–7 X 1948 r.) wyraziła zgodę, aby Komitet Współpracy Gospodarczej w Dziedzinie Normalizacji w celu rozszerzenia współpracy normalizacyjnej zaprosił na swą III Sesję do Warszawy (18–21 XI 1948 r.) przedstawicieli Bułgarii, Rumunii i Węgier w charakterze obserwatorów (tamże, sygn. 2978, k. 13–20). Była to ostatnia propozycja w tym zakresie.

[139] AAN, MPiH, sygn. 2985, nlb.

[140] Por. P. Jaroszewicz, *Zadania RWPG i ich realizacja*, [w:] *Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. Wybór materiałów i Dokumentów*, Warszawa 1964, s. 24.

[141] AAN, MPiH, sygn. 2988, k. 13 i 18; „Rzeczpospolita”, 13 I 1949; Dz. U. RP 1949, nr 63, poz. 493.

dokumentacji, współpracy normalizacyjnej oraz wymiany fachowców, uczniów i studentów. Nie wiadomo jednak, w jakim stopniu wykorzystano te osiągnięcia, zwłaszcza dokumentację techniczną, i wspólne normy oraz jakie tego były efekty ekonomiczne.

Na podstawie różnych przekazów archiwalnych udało się ustalić, iż strona czechosłowacka udostępniła Polsce ok. 51 dokumentacji technicznych. Natomiast strona polska przekazała Czechosłowacji ok. 23 dokumentacji. Dane te zapewne są zaniżone, jednakże odzwierciedlają właściwą proporcję wkładu obu partnerów w tę dziedzinę współpracy.

Wymiana fachowców, uczniów i studentów nie wypadła tak dobrze, jak oczekiwano. Wzięło w niej udział w 1948 r. łącznie 314 osób. Było to spore osiągnięcie, zważywszy na duże trudności, które towarzyszyły wymianie osobowej.

Zbliżenie gospodarcze między Polską i Czechosłowacją spowodowało gwałtowny wzrost obrotów handlowych między obu państwami.

Ogółem w latach 1946–1948 nastąpił dynamiczny rozwój obrotów polsko-czechosłowackich: polski eksport wzrósł ok. 55 razy, a import z Czechosłowacji ok. 15 razy Rozwój wzajemnych stosunków handlowych jest tym bardziej wymowny, że ogólna wartość obrotów towarowych Polski powiększyła się o 383%, a Czechosłowacji o 307%.[142]. W latach 1947–1949, oprócz normalnej wymiany towarowej, rozwijano obrót uszlachetniający[143], rozpoczęto wymianę przygraniczną[144], przygotowywano się do podjęcia małego obrotu towarowego[145], udzielano też sobie wzajemnej pomocy towarowej[146].

Eksperyment gospodarczy polsko-czechosłowacki został storpedowany przez Józefa Stalina. Stalin ze względu na słabość ekonomiczną obozu

---

[142] „Měsični Prehled Zahraničniho Obchodu Republiky Československé", 1946, nr 12, s. 16; 1948, nr 10, s. 6.

[143] W okresie od sierpnia 1948 r. do sierpnia 1949 r. obrót uszlachetniający prowadzono w branży włókienniczej i hutniczej (MPiH, sygn. 2981, k. 90 i 159).

[144] W strefie przygranicznej realizowano z powodzeniem wymianę buraków cukrowych (tamże, sygn. 2963, k. 27–29 i 41–43; sygn. 3333, k. 257–262; por. AAN, KERM, sygn. 137c, k. 7, Podkomitet dla Międzynarodowych Spraw Gospodarczych).

[145] Mały obrót towarowy miał obejmować współpracę handlową, która wybiegała poza ramy układu polsko-czechosłowackiego z 4 VII 1947 r. o obrocie towarowym i dostawach inwestycyjnych (AAN, CUP, sygn. 4026, k. 146; AAN, MPiH, sygn. 3351, nlb. Wniosek Komisji Przemysłowej w sprawie powołania Biur Małego Obrotu Towarowego (nie datowany); sygn, 3530, k. 52; sygn. 2970, k. 52).

[146] Udzielano sobie wzajemnej pomocy w postaci pożyczek materiałowych w nagłych wypadkach oraz przewidziano kompensacyjną wymianę deficytowych towarów (AAN, MPiH, sygn. 2981, k. 18).

socjalistycznego głosił tezę, iż łatwiej będzie wyrównywać poziomy gospodarcze tych państw, podejmując decyzje w Centrum, tj. w Moskwie. Ponadto obawiał się on powstania tendencji odśrodkowych wśród państw satelickich. Wszystko to, co wychodziło poza centralistyczne pojęcie współpracy tych państw z ZSRR, napotykało sprzeciw J. Stalina[147]. W tej sytuacji nie było miejsca dla rozwoju zdecentralizowanych form współpracy gospodarczej w obrębie państw „demokracji ludowej". Negatywny wpływ na rozwój instytucjonalnych form współpracy pomiędzy poszczególnymi krajami Europy środkowo-wschodniej wywarły również czynniki wewnętrzne. Od 1949 r. państwa socjalistyczne przestawiały się na centralistyczny system planowania i zarządzania. W rozwoju gospodarczym przyjmowały one wzorce radzieckie z lat dwudziestych. Na stosunkach z zagranicą zaciążyło przyjęcie modelu rozwiązań autarkicznych.

---

[147] J. Šedivý, *K některým otazkám československé zahranični polityký a vlivu mezinarodni situace na Vnitropolitycký vyvoj ČSR v letach 1945–1948*, [w:] *Československa revoluce v letach 1944–1948*, Praha 1966, s. 215; K. Kořalkova, *O zrodu československo-polského spojeneckého svazku*, „Mezinarodni Vztahy", 1967, nr 1, s. 15.

CZĘŚĆ I

Przygotowania do podpisania układów i umów gospodarczych

Załącznik Nr 1

SPRAWOZDANIE
dra Zmaczyńskiego Aleksandra
z pierwszego pobytu w Czechosłowacji (16 – 25 kwietnia 1947 r.)

A. Udział w pracach Komisji

1. Współpracowałem przy ułożeniu naszych list eksportowej i importowej surowców chemicznych i chemikalii.

   Przygotowałem szczegółowy materiał w oparciu o sprawozdania miesięczne czeskiego min. handlu zagranicznego, ustalający artykuły, na które możemy liczyć, oraz te, których oferowanie jest bezcelowe. Ponadto w rozmowach z przem. chem. dane te zweryfikowałem. Dalszy pomoc fachową na tym odcinku okażą Dyr. Kropczyński i Dyr. Roga.

2. Opracowałem zapotrzebowanie na maszyny i urządzenia inwestycyjne przemysłów chemicznego, syntezy metanolu i benzyny, oraz przemysłu naftowego. W zapotrzebowaniach przemysłu chemicznego szczególny nacisk położono na urządzenia dla fabryk sody, nawozów, koksochemii i gumy. Ponadto złożony został wykaz maszyn dla III-ej fabryki nawozów azotowych (120 NH3/doba) z terminami dostaw od 1950 r.

   Pierwsza dyskusja odbyła się 24.IV. dalsze prowadzenie tych spraw przejmą Dyr-rzy Hobler, Kropczyński i Roga.

3. W komisji 4-ej (podkomisja chemiczna) doprowadziłem do podpisanie w dn. 23.IV. protokółu, w myśl którego przemysły chem. polski i czechosłowacki uznają za konieczne podpisanie umowy o szerokiej współpracy technicznej, oraz handlowej na rynkach zagranicznych.

   Projekt umowy opracuje strona czeska do dn. 15.V. Dalsze prowadzenie tej sprawy będę kontynuował podczas następnego pobytu. Ponadto zostało ustalone, że grupa fachowców czeskich zwiedzi w końcu maja, „Rokita”, oraz zaznajomi się z naszymi projektami, dotycz. tej fabryki. Wreszcie zapewniono pomoc fachowców czeskich w budowie chlorowni, oraz oddziału chlorobenzenu.

4. W komisji 7-ej (podkom. współpr. instytutów) doprowadziłem do podpisania w dn. 22.IV. protokółu, którego podstawowe punkty przewidują:

   a) utworzenia w ramach komitetu współpracy Polski i Czechosłowacji, komórki permanentnej, któraby koordynowała planowanie tworzenia i organizowania instytutów, koordynowała plany prac badawczych, wypracowywała wnioski o wymianie sił naukowych, wymiany dokumentacji, ujednostajnienie norm analitycznych, nomenklatury itp. czuwała nad solidarną współpracą na terenie międzynar. inst. naukowych.

   b) Zlecenia tej „podkomisji" szeregu spraw konkretnych, jak ujednolicenie prawa patentowego, wzajemnej ważności tytułów naukowych, wymiany w r. 1947 5 profesorów i specjalistów, oraz 50 studentów i młodych inżynierów.

   Tu pozostało tylko włączenie wniosków protokółu do traktatu, a omówione sprawy będą realizowane natychmiast. Naturalnie jest rzeczą konieczną ustalić stanowisko naszych instytutów i ewentualnie Min. Oświaty.

B. Poza szeregiem drobniejszych załatwiłem co następuje:

1. Doprowadziłem do podpisania protokółu w sprawie jednolitej polityki eksportowej na odcinku bieli cynkowej i litoponu (na wypadek, gdyby nie doszło do podpisania umowy wg punktu A/3).
2. Uzyskałem zgodę na eksport do Polski 2000 t kości; żądają zwrotu tłuszczu, sądzę, że da się część go odtargować.
3. Przeprowadziłem w porozumieniu z Dyr. Brachem w imieniu NOT rozmowy z prezydium S.I.A[1]. Prezes Brada spontanicznie oświadczył, że S.I.A. dołoży wszelkich starań, aby w świecie techn. czeskich stosunków wytworzyć dla naszych rokowań atmosferę jak najbardziej korzystną, oraz wpoić przekonanie, że największe korzyści dla obu stron da współpraca sięgająca b. głęboko i szeroko.

C. Nie udało się załatwić pozytywnie względnie definitywnie:

1. Uzyskanie licencji na produkcję cytrynianu wapnia; jest to szlagier przemysłu czechosłowackiego – do tej sprawy będzie można wrócić po ewentualnym zawarciu umowy ogólnej między przemysłami.

---

[1] SIA – czechosłowacki odpowiednik polskiej NOT.

2. Otrzymanie wskazówek techn. co do produkcji kw. Siarkowego z gipsu (anhydrytu), gdyż ten problem jest mi obcy, natomiast Dyr. Nosek gotów ustąpić nam swój projekt z r. 1939 otrzymywania siarczanu amonu z amoniaku i gipsu o wydajności 24 t/dobę.
3. Wątpliwe jest czy czeski przem. gumowy podejmie się wykonania pneumatyków traktorowych z naszych mieszanek kaucz.; brak kordów i dostatecznej ilości form. Odpowiedź otrzyma Dyr. Brach.

D. Sprawy do załatwienia poza wyżej wymienionymi:

1. Rewindykacja mienia polskiego (opracowałem dla min. Rosego memorandum o pretensjach czechosłowackiego przem. chem.
2. Wykorzystać naszą gotowość zrezygnowania z produkcji bieli tytanowej (notatkę doręczono Dyr. Majewskiemu).
3. Ustalić warunki sprzedaży naszej smoły, oraz ilość.

E. Wolny czas wykorzystałem na nawiązanie kontaktów i przeprowadzenie wymiany zdań na tematy produkcyjne, inwestycyjne i organizacyjne z kierownikami przem. chemiczn.

Szczególnie cenne były rozmowy z Dyr. Ettle wybitnym i wielostronnym fachowcem.

Wyjątkowo życzliwy stosunek do Polski okazał prof. B. Barta, oświęcimiak (zna premiera Cyrankiewicza).

Podpis nieczytelny

Przedkładam Ob. Min. H. Mincowi
Wicemin.. E. Szyrowi
Wicemin.. B. Rumińskiemu[2]
Otrzymują do wiadom.: Nacz. Dyr. T. Kropczyński
B. Roga

Źródło: Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej AAN), sygn. Ministerstwo Przemysłu i handlu (dalej MPiH), sygn. 56, k. 23–24.

[2] Hilary Minc, szef Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Eugeniusz Szyr i Bolesław Rumiński wiceministrowie MPiH.

Załącznik Nr 2

Sprawozdanie
S. Królikowskiego z prac w delegacji do zawarcia traktatu z Czechosłowacją w Pradze, Warszawa 17.06.1947 r.

Na podstawie delegacji Obywatela Ministra Rolnictwa i R.R. z dn. 16.V. r.b. oraz ustnych poleceń Ob. Wiceministra Tkaczowa wziąłem udział w rokowaniach toczących się w Pradze Czeskiej nad umową o współpracy gospodarczej. Pobyt mój w Pradze przerwany był wezwaniem przez Ob. Wiceministra Tkaczowa oraz Prezesa Centralnego Urzędu Planowania Czesława Bobrowskiego o natychmiastowy przyjazd w związku z krótkim pobytem w Warszawie Dr. Ezekiela w sprawie organizacji pracy Misji F.A.O. w Polsce. Pobyt mój w Pradze trwał od 19 do 24 maja i od 29 maja do 13 czerwca r.b.

Już podczas pierwszego mego pobytu porozumiałem się z delegacją czeską co do porządku obrad w naszych pracach, przy czym w formie listu od Wiceprzewodniczącego Delegacji Polskiej, Ministra Dr. Rose wysunąłem projekt podziału dyskusji na 6 punktów. Podział ten został przez Czechów zaakcentowany i wszedł w całości do zawartego układu o współpracy w rolnictwie. Jednocześnie zostało przez Ministra Dr. Rose zaproponowane utworzenie Komisji Rolniczej, co zostało również zaakceptowane przez stronę czechosłowacką.

Po dłuższej dyskusji w Prezydium Delegacji Polskiej w Pradze został przyjęty punkt widzenia, iż sam układ o współpracy w rolnictwie powinien być dość krótki i sformułowany w sposób analogiczny jak układ o współpracy w przemyśle. Z uwagi jednak na odrębność tematu i konieczność wejścia w dalsze szczegóły, jeśli chodzi o współpracę w rolnictwie szczegółowe zagadnienia mogą być zaakceptowane w formie załącznika do powyższego układu. Jako drugi załącznik do układu winien być dołączony statut Komisji Rolniczej, która ma za zadanie wykonywać układ o współpracy w rolnictwie.

Program ten został całkowicie przeprowadzony podczas 14 konferencji, jakie odbyłem z Delegacją Czeską. Rezultatem tych pertraktacji jest tekst układu, zasad pracy Komisji Rolniczej i statutu Komisji Rolniczej, które to

teksty bardzo mało odbiegają od propozycji polskich. Teksty te zostały parafowane przez Przewodniczącego Czeskiej Delegacji do Komisji Rolniczej i mnie na ostatnim zebraniu w dn.12 czerwca r.b. oraz odesłane do Prezydium Delegacji Polskiej i Czechosłowackiej dla ewentualnego zaakceptowania i włączenia do szeregu umów zawieranych obecnie.

Zgodnie z życzeniem Czechosłowacji do zakresu prac Komisji Rolniczej zostały włączone sprawy aprowizacyjne oraz sprawy przemysłu spożywczo--rolniczego. Na wniosek strony polskiej Komisja obejmuje również kwestie leśnictwa.

W nieobowiązującej wymianie zdań ze strony czechosłowackiej wspomniane było, iż Komisja Rolnicza winna się składać z jednego leśnika, jednego delegata Ministerstwa Aprowizacji, jednego specjalisty od ogólnych zagadnień przemysłu spożywczo-rolniczego, jednego przedstawiciela organizacji społecznych rolniczych, dwóch delegatów Ministerstwa Rolnictwa i dwóch osób reprezentujących świat naukowy pracujący w zakresie nauk związanych z rolnictwem, wyżywieniem i leśnictwem.

Zgodnie z całokształtem struktury prac przyszłych Komisji, przewidziano w statucie Komisji Rolniczej Komitety – Naukowy, Obrotu Towarowego, Planowania – będą współpracowały raczej z analogicznymi komisjami, przewidzianymi dla całokształtu spraw gospodarczych pod kontrolą ogólną jednak Komisji Rolniczej.

W protokóle ostatniego zebrania Komisji Rolniczej została pomieszczona wzmianka, iż byłoby rzeczą wskazaną nawiązanie współpracy między Delegacją Czechosłowacką a Polską już podczas najbliższych konferencji przewidzianych w dn. 9 lipca r. b. w Paryżu i w dn. 26 sierpnia r.b. w Genewie, organizowanych przez F.A.O.

Poza redagowaniem i uzgadnianiem tekstu „Układu o współpracy w rolnictwie” i załączników, brałem udział w opracowaniu projektu układu o współpracy na terenie międzynarodowym między Polską a Czechosłowacją, jako też w niektórych obradach na Komisji Finansowej i Komisji Obrotu Towarowego.

W oddzielnych notatkach podałem szczegółowe informacje dotyczące warunków importu zboża siewnego z Czechosłowacji do Polski jesienią r.b., sprawę konwencji weterynaryjnej oraz projekt częściowego zbilansowania salda obrotu polsko-czeskiego w perspektywie 5 lat przez import większy artykułów rolniczych do Czechosłowacji, jak również sprawę dostaw sadzonek chmielu.

Poruszana dwukrotnie przeze mnie sprawa ewentualnej wymiany trzody chlewnej z Polski na zboże z Czechosłowacji, dostarczane jesienią, została po

wielu konferencjach załatwiona negatywnie. Rząd czechosłowacki stwierdził, iż w obawie przed brakiem zbóż jesienią nie może podjąć się w tej dziedzinie żadnych pertraktacji.

Zagadnienie importu traktorów i umowy o mechanizacji zostało zreferowane przez ob. Modzelewskiego z Departamentu Ekonomicznego Ministerstwa Rolnictwa i R.R.

Poza porozumiewaniem się stałym z Prezydium Delegacji Polskiej odbyłem parokrotnie rozmowy z ministrem rolnictwa Czechosłowacji, ob. Duriŝem oraz Przewodniczącym Delegacji Czechosłowackiej, ob. Loeblem. Odbyłem również konferencję dłuższą na tematy umowy rolniczej z Ambasadorem R.P. w Pradze, Stefanem Wierbłowskim.

KONSULENT EKONOMICZNY

Inż. S. Królikowski

Źródło: AAN, MPIH, sygn. 56, k. 51–52.

Załącznik Nr 3

Tłumaczenie z języka francuskiego artykułu z „New York Times" w sprawie „nowej orientacji polskiego i czeskiego życia gospodarczego", który ukazał się w dzienniku „Svenska Dagbladet" i został przesłany 30.05.1947 r. przez Poselstwo RP w Sztokholmie do Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie.

Polska
odpis

Korespondent „New York Times'a" w Genewie zapowiada, że przygotowuje się projekt nowej orientacji z życia gospodarczego polskiego i czechosłowackiego, która złączy te dwa kraje bardziej ściśle i zbliży je do mocarstw zachodnich.

Rozsądne ich rokowania, które są prowadzone od sześciu tygodni w stolicy Czechosłowacji, powodowane są dużą różnicą poziomu egzystencji w Polsce i w Czechosłowacji z jednej strony, a z drugiej postawą ZSRR, który uważa za niezbędne zachowanie barier handlowych. Od 25% do 35% dochodu narodowego Polski i Czechosłowacji pochodzi z handlu zagranicznego, podczas gdy odpowiednio dla ZSRR wynosi 4%. Od końca drugiej wojny światowej stało się także widoczne, że ZSRR nie może zrezygnować z biegiem lat z ważnych dostaw towarów z tych dwóch krajów, które mają potrzebę rozszerzenia rynków dla swych przemysłów eksportowych. Według tej korespondencji ekonomiści europejscy ostrzegają w Genewie przed alternatywą, polegającą na otwarciu dróg handlowych na wschód, prowokującą obniżenie poziomu egzystencji w Polsce i Czechosłowacji, czego nie będą chciały ryzykować rządy tych dwóch państw.

Kilka faktów wyjaśnia dlaczego te dwa państwa orientujące się na ZSRR wyszły z nową propozycją w ich polityce ekonomicznej bez zbytniego brania pod uwagę Moskwy. Cały projekt ekonomiczny jest w dużej części przygotowany rękami niekomunistów, gdyż partia nie posiada ludzi wykwalifikowanych. To jest bardzo charakterystyczne, podkreśla korespondent, kiedy widzi się komunistów polskich lub czechosłowackich na międzynarodowych konferencjach ekonomicznych. Nadto wysiłki tych dwóch rządów zmierzające

do rozwoju handlu z ZSRR znajdują się „na mieliźnie”. Udział ZSRR w handlu zagranicznym z Polską ma trend spadający – z 80% w 1945 r. do 50% obecnie i ocenia się, że pożyczka radziecka w wysokości 25 milionów dolarów oznacza to, iż ZSRR nie ma wielu towarów na eksport.

Projekt zmierzający do koordynacji polityki ekonomicznej polskiej i czechosłowackiej nie jest antyradziecki w sensie politycznym i będzie przygotowany bez konsultacji mocarstw zachodnich. Korespondent podkreśla także, że dalsze konsekwencje polityczne mogą być bardzo ważne i eksperci finansowi w Genewie widzą w tym projekcie „znak pełen nadziei”, pokazujący, że Narody Zjednoczone mogą mieć znaczny wpływ w tych dwóch krajach, które żyją w cieniu mocarstwa sowieckiego.

On oznajmia także, że rządy tych dwóch państw będą obecnie chętnie przyjmować pożyczki, zastrzegając sobie warunki dotyczące polityki dwóch krajów w zakresie wolnej wymiany i inwestycji zagranicznych. Oba rządy będą protestowały szybko i głośno przeciw uwarunkowaniom politycznym, ale „w sekrecie” nie będą oponowały przeciwko zasadniczym zasadom współpracy ekonomicznej z krajami zachodnimi.

Obserwatorzy amerykańscy patrzą z dużym sceptycyzmem na konferencję ekonomistów aktualnie odbywającą się w Genewie. Rozdźwięk między wielkimi mocarstwami w zakresie międzynarodowych organizacji handlowych jest duży. Dotyczy on Komisji Ekonomicznej Europy ONZ. Bierze się pod uwagę interwencję radziecką jako taktyczną obstrukcję, która ma udaremnić możliwość dalszej pracy Komisji w tym zakresie. Uznaje się to także jako dowód teorii usilnie faworyzowanych dotyczących stosunków między ZSRR i USA: to jest polityka Moskwy, aby osłabić gospodarkę amerykańską. Stany Zjednoczone z konsekwencją i odrazą wypełniają zobowiązania w Europie, dają w ten sposób ZSRR swobodę postępowania w tej części świata[1].

Radca Ekonomiczny
podpis nieczytelny
Warszawa, 30.V.1947 r.

Źródło: Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Centralny Urząd Planowania (dalej CUP), sygn. 1868, k. 91–92.

[1] Tłumaczenie tekstu – Janusz Skodlarski.

Pologne

odpis

Du corr. du. Sv. D. à New York: Le corr. du NEW YORK TIMES à Genève annonce que on prepare un projet en vue d'une nouvellé oriéntation de la vie économique polonaise et tchécoslovaque, en vue de relier ces deux pays plus intimement et de les rapprocher des puissances occidentales.

La raison de ces pourparlers, qui sont menés depuis six semaines dans une ville tchécoslovvaque, est la convinction croissante que la grande différence des viveaux d'existence, en Pologne et en Tchécoslovaquie d'une part, et, de l'autre, la Russie, rend necessaire le maintien de barrières commerciales, tant que l'URSS poursuit sa politique économique en vase clos. De 25 à 35% revenu national de la Pologne et de la Tchécoslováquie proviennent du commerce extérieur, alors que le chiffre corespondant pour la Russie est 4%. Depuis la fin de la guerre, il est aussi devenu évident, que la Russie ne peut pas maintenant ou au cours des années proochaines fournir aux deux pays les marchandises dont ils ont besoin, ni ouvrir un marchéréel pour leurs industries exportatrices. D'après ce que le corr. du N.Y.T. appelle des économistes éuropéens autorisés de Genève, l'alternative consistant à ouvrir les routes commerciáles vers l'Est provoquerait une baisse réelle de tout le niveau d existance en Pologne et en Tchécoslováquie, ce que ne veulent pas risquer les gouvernements dés deux pays.

D'après le N.Y.T. plusieurs faits expliquent pourquoi ces deux páys orientés vers l'URSS peuvent donner une orientation nouvelle à leur politique économique sans trop tenir comptte de Moscou. Tout d'abord, la direction de l'économis est en grande partie aux mains de non – communistes, nécessairement, le parti de possédant pas d hommes qualifiés. C'est trés rarement souligne ce corr. que l'on voit un communiste polonais ou tchécoslovaque dans les conférences économiques internationales En outre, les efforts des deux gouvernements en vue de développer un commerce plus actif avec l'URSS ont échoué dans l'ensemble. La part de la Russia dans le commerce extérieur de la Pologne est tombé de 80% en 1945 à 50% maintenant, et l'on estime que le pret russe de 25 millions de dollars ne signifiera qu'assez peu, étant donné que les Russes n'ont pas grand'chose à livrer.

Le projet visant à coordonner la politique économique polonaise et tchécoslovaque n'est pas anti-russe dans le sens politique, et il à ètè élaboré sans consulter les puissances occidentales, poursuit le corr. du N.Y.T.

Il souligne aussi qu'à longue échéance les conséquences politiques peuvent étre tres importantes etb les experts financier de Genève voient dans ce projet „un signe plein d'espoir montránt que les Etats – Unis peuvent prendre une influence considérable dans ces deux pays, qui vivent à l'ombre du géant sovitique".

Il a appris aussi que les gouvernements des deux pays accueilleraient maintenat volontiers des emprunts stipulant des conditions conernant la politique des deux pays concernant le libre echange et les investissements etrangers. Les deux gouvernements protesteraient, il est wrai, vivement et bruyamment contre de telles condistions, mais „en secret" ils ne s'opposeraient pas à des pressions en vue de mesures qu'en tout cas ils voudraien prendre aux – memes.

Les observateurs americains considèrent d'ailleurs avec un scepticisme considèrable les conférences économiques actuellement en cours à Genève.

Le désaccord entre les grandés puissances au sujet des organisations commerciales internationales est grand, et en ce qui concerne la Commission Economique d'Europe de L'O.N.U., on y considère les interventions russes comme une tactique d'obstruction, en vue d'empecher que la Commission accom plisse aucun travail. On prend aussi cela comme une preuve d'une des Théories favorites de l'instant concernant les relations entre l'URSS et l'Amérique: ce que souhaite et prévoit le bureau politique de Moscou est une dépression économique américaine, avec comme conséquence l'incapacité et la répugnance á remplir des engagements en Europe, donnant ainsi à la Russie des coudées plus au moins franches dans cette partie du monde.

Radca Ekonomiczny

podpis nieczytelny

Warszawa, 30.V.1947 r.

Źródło: AAN, C.U.P.

Sygn. 1868, s. 92.

CZĘŚĆ II

Podstawy prawne i instytucjonalne

Załącznik Nr 4

UKŁAD
O PRZYJAŹNI I WZAJEMNEJ POMOCY
między
RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ
a
REPUBLIKĄ CZECHOSŁOWACKĄ, Praga, 4.07.1947 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

i Prezydent Republiki Czechosłowackiej,

- dążąc do zapewnienia pokojowego rozwoju obu krajów słowiańskich, które granicząc bezpośrednio z Niemcami, były w ciągu całych swych dziejów przedmiotem niemieckiej zaborczości, zagrażając niejednokrotnie samemu ich istnieniu,
- wyciągając wnioski z doświadczeń ostatniej wojny, która postawiła obydwa Kraje w obliczu śmiertelnego niebezpieczeństwa,
- świadomi żywotnych interesów, które posiadają obydwa Kraje we wspólnej obronie na wypadek wznowienia przez Niemców polityki agresji przeciwko ich wolności, niepodległości i całości terytorialnej,
- w przekonaniu, że wspólna obrona przed takim niebezpieczeństwem leży w interesie utrzymania pokoju powszechnego i bezpieczeństwa międzynarodowego, co jest najwyższym celem Organizacji Narodów Zjednoczonych, do której obydwa Kraje należą,
- zdając sobie sprawę z tego, że przyjaźń i ścisła współpraca między Rzecząpospolitą Polską i Republiką Czechosłowacką odpowiada najżywotniejszym interesom obu Krajów i przyczyni się do ich kulturalnego i gospodarczego rozwoju,
- postanowili zawrzeć w tym celu Układ o Przyjaźni i Wzajemnej pomocy i wyznaczyli jako swoich pełnomocników:

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Pana Józefa Cyrankiewicza, Prezesa Rady Ministrów, i Pana Zygmunta Modzelewskiego, Ministra Spraw Zagranicznych; Prezydent Republiki Czechosłowackiej Pana Klementa Gottwalda, Prezesa Rady Ministrów, i Pana Jana Masaryka, Ministra Spraw Zagranicznych, którzy po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za sporządzone w dobrej i należytej formie, zgodzili się na następujące postanowienia:

Artykuł l

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się oprzeć wzajemne stosunki na podstawie stałej przyjaźni, rozwijać je i umacniać podobnie jak i swą gospodarczą i kulturalną współpracę.

Artykuł 2

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się stosować za wspólną zgodą wszelkie dostępne im środki dla uniemożliwienia każdej nowej groźby agresji ze strony Niemiec lub ze strony każdego innego państwa, które połączyłoby się w tym celu z Niemcami bezpośrednio lub we wszelki inny sposób.

W tym celu Wysokie Umawiające się Strony będą uczestniczyły w duchu jak najszczerszej współpracy w każdej międzynarodowej akcji zmierzającej do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego i w pełni przyczyniać się będą do urzeczywistnienia tego celu.

Wysokie Umawiające się Strony będą przy wykonywaniu niniejszego Układu przestrzegać swych zobowiązań, wynikających z ich członkostwa w Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 3

Jeżeli jedna z Wysokich Umawiających się Stron zostanie wciągnięta w działania wojenne z Niemcami, które wznowiłyby swoją politykę agresji lub z jakimkolwiek innym państwem, które połączyłoby się z Niemcami w tej polityce, druga z Wysokich Umawiających się Stron udzieli Jej niezwłocznie swej pomocy wojskowej oraz wszelkiej innej pomocy wszystkimi środkami, będącymi w Jej rozporządzeniu.

Artykuł 4

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się nie zawierać żadnego sojuszu ani nie brać udziału w żadnej koalicji, skierowanych przeciwko drugiej Wysokiej Umawiającej się Stronie.

Artykuł 5

Niniejszy Układ zostaje zawarty na okres lat dwudziestu licząc od dnia jego wejścia w życie. Jeżeli żadna z Wysokich Umawiających się Stron nie wypowie Układu na dwanaście miesięcy przed upływem wymienionego okresu dwudziestoletniego, pozostanie on w mocy na okres dalszych pięciu lat i w ten sposób dalej aż do chwili, gdy jedna z Wysokich Umawiających się Stron nie wypowie go na dwanaście miesięcy przed upływem bieżącego okresu pięcioletniego.

Niniejszy Układ, za którego część integralną uważa się Protokół – Załącznik, będzie ratyfikowany w jak najkrótszym terminie, zaś wymiana dokumentów ratyfikacyjnych nastąpi w Pradze możliwie najrychlej.

Układ wejdzie w życie z chwilą jego podpisania.

Artykuł 6

Niniejszy Układ sporządzony jest w języku polskim i czeskim, przy czym obydwa teksty mają jednakową ważność.

Na dowód czego wyżej wymienieni Pełnomocnicy podpisali niniejszy Układ i wycisnęli na nim swe pieczęcie.

Sporządzono w Warszawie w dwu egzemplarzach dnia 10 marca 1947 r.

Z upoważnienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

L.S. (–) Józef Cyrankiewicz

(–) Zygmunt Modzelewski

Z upoważnienia Prezydenta Republiki Czechosłowackiej

L.S. (–) Gottwald

(–) Jan Masaryk

PROTOKÓŁ – ZAŁĄCZNIK

Do Układu o Przyjaźni i Wzajemnej Pomocy między

Rzecząpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką

Wysokie Umawiające się Strony

w przekonaniu, że trwała przyjaźń wymaga uregulowania wszystkich spraw, będących w zawieszeniu, między obydwoma Krajami, są zgodne w tym,

że rozstrzygną na podstawie wzajemnej zgody nie później niż w ciągu dwu lat, licząc do dnia podpisania Układu o Przyjaźni i Wzajemnej Pomocy, wszystkie kwestie terytorialne, istniejące obecnie między obydwoma Krajami,

że, mając na uwadze potrzebę możliwie najszybszej odbudowy gospodarczej i kulturalnej obydwu Krajów, przystąpią w możliwie najkrótszym terminie do zawarcia umów, służących temu celowi,

że zapewnią Polakom w Czechosłowacji względnie Czechom i Słowakom w Polsce w ramach praworządności i na zasadzie wzajemności możliwości rozwoju narodowego, politycznego, kulturalnego i gospodarczego (szkoły, stowarzyszenia, spółdzielnie na zasadzie jedności spółdzielczości w Polsce względnie w Czechosłowacji).

Sporządzono w Warszawie, dnia 10 marca 1947 r.

(–) Józef Cyrankiewicz

(–) Zygmunt Modzelewski

(–) Gottwald

(–) Jan Masaryk

Źródło: Dz.U. R.P. 1948, nr 7, poz. 47.

Załącznik Nr 5

Konwencja
między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej.

Prezydent Rzeczpospolitej Polskiej z jednej strony i Prezydent Republiki Czechosłowackiej ze strony drugiej kierując się chęcią współpracy w duchu Układu o przyjaźni i wzajemnej pomocy między Rzecząpospolitą Polską i Republiką Czechosłowacką i protokołu – załącznika do tego Układu, podpisanych dnia 10 marca 1947 r. w Warszawie, i świadomi tego:

że doświadczenia dziejowe narodów obu Państw wskazują im na konieczność ścisłej współpracy we wszystkich dziedzinach,

że ścisła współpraca będzie mieć dobroczynny wpływ na wzrost twórczej siły obu państw i na dobrobyt ich ludności,

że współpraca taka wspotęguje zdolność obu Państw do rozwinięcia stosunków gospodarczych z państwami trzecimi i wniesie dzięki temu nowe pozytywne elementy do gospodarstwa międzynarodowego,

że trwałą współpracę zapewnić może jedynie w oparciu o ścisłe normy prawne i o należycie zorganizowany aparat, postanowili zawrzeć w tym celu specjalną Konwencję i mianowali swymi pełnomocnikami:

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej –

Pana Dra Hilarego Minca, Ministra Przemysłu,

Pana Stefana Wierbłowskiego, Ambasadora RP w Pradze,

Pana Doc. Dra Adama Rosego, Ministra Pełnomocnego,

Prezydent Republiki Czechosłowackiej –

Pana Jana Masaryka, Ministra Spraw Zagranicznych,

Pana Doc. Dra Huberta Ripkę, Ministra Handlu Zagranicznego, którzy, wymieniwszy nawzajem swe pełnomocnictwa i uznawszy je za sporządzone w dobrej i należytej formie, zgodzili się na następujące postanowienia:

Artykuł I

Cele współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej

Zasadniczymi celami współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej są:

a) maksymalny rozwój wzajemnej wymiany dóbr i świadczeń;

b) maksymalne wykorzystanie dwustronnych możliwości komunikacyjnych w zakresie przywozu, wywozu i tranzytu, a to na lądzie, morzu, rzekach i w powietrzu;

c) nawiązanie ścisłej współpracy gospodarczej między poszczególnymi działami i grupami polskiego i czechosłowackiego życia gospodarczego;

d) nawiązanie ścisłej współpracy między gospodarczymi i technicznymi uczelniami oraz instytucjami naukowymi, badawczymi i doświadczalnymi obu Państw, zarówno w celu wzajemnej informacji, jak również w celu możliwie szerokiego wzajemnego uprzystępnienia wyników prac;

e) konsultacje w dziedzinie poczynań gospodarczych obydwu Państw w organizacjach i instytucjach o charakterze międzynarodowym.

Artykuł II

Środki działania

Dla osiągnięcia celów wyżej wskazanych oba Rządy zawierają następujące porozumienia, stanowiące załączniki do niniejszej Konwencji:

A. – W zakresie wymiany dóbr i świadczeń:

załącznik nr l – traktat handlowy,

załącznik nr 2 – układ o wymianie towarów,

załącznik nr 3 – protokół o zapewnieniu zbytu węgla, cynku i energii elektrycznej z Polski do Czechosłowacji w ciągu pięciu lat,

załącznik nr 4 – układ o czechosłowackich dostawach inwestycyjnych do Polski, załącznik nr 5 – układ płatniczy;

B. – W zakresie komunikacji;

załącznik nr 6 – układ komunikacyjny;

C. – W zakresie organizacji współpracy gospodarczej:

załącznik nr 7 – układ o współpracy w sprawach finansowych,

załącznik nr 8 – układ o współpracy w przemyśle,

załącznik nr 9 – układ o współpracy w rolnictwie, leśnictwie i wyżywieniu,

załącznik nr 10 –układ o współpracy naukowo-technicznej,

załącznik nr 11 – protokół o bezpośredniej współpracy przy budowie i rozbudowie niektórych obiektów gospodarczych;

D. – W zakresie ogólnej współpracy gospodarczej:

załącznik nr 12 – układ o współpracy w zakresie planowania gospodarczego i statystyki,

załącznik nr 13 – protokół końcowy do niniejszej Konwencji.

Powyższa lista układów może być uzupełniona za porozumieniem obydwu Wysokich Układających się Stron.

Artykuł III

Organy wykonawcze

W celu koordynacji wszystkich poczynań, zmierzających do sprawnego i pomyślnego wykonania niniejszej Konwencji i wszystkich z nią związanych porozumień, powołuje się do życia Radę Współpracy Gospodarczej Polsko--Czechosłowackiej.

Statut Rady załączony do niniejszej Konwencji stanowi jej część integralną (załącznik nr 14).

Wykonawczymi organami są Komisje Polsko-Czechosłowackie, utworzone na zasadzie poszczególnych układów, dołączonych do niniejszej Konwencji.

Zmiana statutów zarówno Rady, jak i Komisji Polsko-Czechosłowackich nastąpić może na zasadzie porozumienia obydwu Rządów.

Artykuł IV

Procedura polubowna i arbitrażowa

Wszystkie spory, jakie wynikną przy wykonywaniu wszelkich porozumień, zawartych w ramach niniejszej Konwencji, rozpatrywane będą w trybie przewidzianym przez Protokół o postępowaniu polubownym i arbitrażowym (załącznik nr 15).

Artykuł V

Postanowienia końcowe

Konwencja niniejsza ulega ratyfikacji, a dokumenty ratyfikacyjne wymienione będą w Warszawie, gdy tylko to będzie możliwe.

Wchodzi ona w życie z dniem wymiany dokumentów ratyfikacyjnych. Oba Rządy mogą się jednak porozumieć co do jej wcześniejszego wejścia w życie, jeżeli ich odnośne ustawodawstwa do tego je uprawniają.

Niniejsza Konwencja obowiązuje na okres lat pięciu od dnia jej wejścia w życie z tym, że ważność jej ulega milcząco przedłużeniu na dalszych pięć lat,

jeżeli jedna z Wysokich Układających się Stron nie wypowie jej przynajmniej na jeden rok przed upływem bieżącego okresu pięcioletniego.

Czas obowiązywania porozumień, będących załącznikami do niniejszej Konwencji, określony jest postanowieniem tych porozumień.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach, każdy w języku polskim i czeskim, przy czym oba teksty są uważane za autentyczne W dowód czego wyżej wymienieni pełnomocnicy podpisali niniejszą Konwencję i wycisnęli na niej swe pieczęcie

Sporządzono w Pradze, dnia 4 lipca 1947 roku.

Za Rząd Rzeczypospolitej Polskiej

H. Minc, m.p. S. Wierbłowski, m.p. A. Rose, m.p.

Za Rząd Republiki Czechosłowackiej

Hubert Ripka, m.p.

Jan Masaryk, m.p.

Źródło: Załącznik do Dz.U. R.P. 1950, nr 8, poz. 85.

Załącznik Nr 6

PROTOKÓŁ KOŃCOWY
do Konwencji z 4.07.1947 r.

Przystępując do podpisania Konwencji, zawartej pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej, podpisani pełnomocnicy złożyli następujące oświadczenia, które stanowić będą nierozdzielną część niniejszej Konwencji.

I. W chwili podpisywania Konwencji, traktatu, układów i protokółów, mających oprzeć przyszłe stosunki gospodarcze obu Państw na nowych podstawach, oba Rządy stwierdzają, iż istnieje jednomyślność między nimi pod tym względem, że wszystkie powyższe akty prawne są ściśle ze sobą powiązane. Toteż przewidziany układami plan współpracy będzie mógł działać tylko wówczas harmonijnie, jeżeli istotnie na wszystkich odcinkach nie tylko oba Rządy, ale i zainteresowane koła gospodarcze uczynią, co należy, aby projektowana współpraca w całej rozciągłości mogła mieć miejsce.

W związku z powyższym wydaje się rzeczą szczególnie ważną, aby ceny oraz inne warunki dostaw, na jakich proponowane będą drugiej stronie artykuły, mające stanowić przedmiot wymiany, istotnie doprowadzić mogły do zawarcia konkretnych transakcji w przewidzianych układami terminach; w przeciwnym razie liczne kontyngenty pozostałyby niewykorzystane, co mogłoby doprowadzić do zawsze niepożądanej redukcji wzajemnych obrotów.

Sprawa ta jest dla Rządu Polskiego szczególnie ważna, jeśli idzie o praktyczne zrealizowanie programu dostaw inwestycyjnych dla Polski, ustalonego w Układzie o czechosłowackich dostawach inwestycyjnych. Zapewnienie Polsce dostaw inwestycyjnych w określonej układami wysokości stanowi ekwiwalent zapewnienia, danego ze strony Rządu Polskiego, że dostarczać będzie Czechosłowacji w układach i protokołach określonej ilości węgla, zarówno w pierwszym roku umownym, jak i w czterech latach następnych. Ponieważ ostateczne ustalenie cen i innych warunków dostaw czechosłowackich nastąpi z konieczności dopiero po podpisaniu układów, podczas gdy warunki dostawy głównych polskich artykułów wywozowych z węglem na czele zostają sprecyzowane już teraz,

wysunięcie przez stronę czechosłowacką cen lub innych warunków dostawy, które by uniemożliwiły zawarcie transakcji – podważyłoby całkowicie cały zaprojektowany program współpracy gospodarczej i finansowej.

Toteż oba Rządy są zgodne co do tego, że wydadzą swym przedstawicielom, zasiadającym w Radzie Współpracy Gospodarczej jak i w Komisjach specjalnych, a w szczególności w Komisji Obrotu Towarowego, w Komisji Inwestycyjnej i Komisji Finansowej zarządzenia w tym celu, aby programy dostaw mogły być istotnie zrealizowane. Gdyby działalność wyżej wymienionych organów polsko-czechosłowackich nie dała należytych wyników, oba Rządy zobowiązują się do podjęcia – na życzenie jednej ze Stron – rozmów w celu przywrócenia zachwianej, a w podpisanych układach ustanowionej, równowagi wzajemnych korzyści. Rządy są również zgodne co do tego, że rozmów tego rodzaju nie należy w żadnym razie podejmować przed upływem sześciu miesięcy od chwili wejścia w życie podpisanych w dniu dzisiejszym aktów prawnych.

II. Uwzględniając fakt, że nie wszystkie kontrakty kupna-sprzedaży towarów, przewidzianych do wywozu z Czechosłowacji do Polski w umowie objętej Protokołem z 2 maja 1947 r. oraz listem z 6 czerwca 1947 r., zostały już zawarte, Rząd Polski i Rząd Czechosłowacki wyrażają zgodę na wykorzystanie niezakupionych jeszcze przez Stronę Polską kontyngentów także po wygaśnięciu umowy objętej Protokołem z 2 maja 1947 r. oraz listem z 6 czerwca 1947 r.

III. Układy, które zostały podpisane w dniu dzisiejszym, nie zawierają specjalnego układu normującego sposób konsultacji przy poczynaniu dwóch Rządów na terenie gospodarczych instytucji o charakterze międzynarodowym, przewidzianej w punkcie e) Artykułu I Konwencji zawartej między Rzecząpospolitą a Republiką Czechosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej. Oba Rządy wychodziły z założenia, że zakres tej koordynacji może być ustalany od wypadku do wypadku na terenie organów polsko-czechosłowackich, powołanych do życia w myśl dzisiaj podpisanych układów.

IV. Oba Rządy stwierdzają, że Umowa o ułatwienie ruchu pogranicznego z dnia 14 listopada 1935 r. wymaga, wobec zmienionej sytuacji, zasadniczej nowelizacji i że oba rządy gotowe są porozumieć się we właściwym czasie odnośnie tej nowelizacji.

V. Oba Rządy stwierdzają zgodnie, że spośród czynników, mogących zacieśnić więzy gospodarcze i kulturalne polsko-czechosłowackie, ruch turystyczny jest niewątpliwie w możności odegrać poważną rolę.

Organizacja ruchu turystycznego między obydwoma Państwami może nasunąć szereg zagadnień takich, jak ułatwienie w udzielaniu wiz, dewiz, usprawnienia środków komunikacji, propaganda itp.

Oba Rządy gotowe są też powierzyć opracowanie konkretnego planu działania w tej sprawie jednemu z polsko-czechosłowackich organów, które mają powstać na zasadzie układów podpisanych w dniu dzisiejszym, względnie specjalnej konferencji rzeczoznawców, zwołanej w tym celu. Rozpoczęcie pracy w tych sprawach nastąpi w terminie jak najszybszym po zgłoszeniu odnośnego żądania przez jedną ze Stron.

VI. Oba Rządy zgodne są co do tego, że jest rzeczą wskazaną i konieczną zawarcie, w czasie możliwie najbliższym, odrębnego układu o ubezpieczeniach społecznych. Układ taki miałby za zadanie: uregulowanie na jak najszerszej podstawie – w duchu dobrej sąsiedzkiej współpracy – stosunków wzajemnych na polu ubezpieczeń społecznych oraz rozwiązania wszelkich zagadnień, istniejących pomiędzy obu Państwami w dziedzinie spraw ubezpieczeniowych.

Wnioski o wszczęcie rokowań o zawarcie omawianego układu zgłoszone będą w ciągu trzech miesięcy od podpisania niniejszego protokołu z tym, że w czasie możliwie najkrótszym nastąpi wymiana wstępnych projektów tego układu, jak i ewentualnych projektów porozumień natury technicznej, dotyczących między innymi podjęcia wypłaty świadczeń i sposobu ich przekazywania z obszaru jednego Państwa do Państwa drugiego, współpracy instytucji ubezpieczeniowych itp.

Do czasu zawarcia tego układu sprawy, związane z zatrudnieniem pracowników czechosłowackich w koncesjonowanym przedsiębiorstwie żeglugowym na Odrze, unormowane będą zgodnie z punktem 14 załącznika Nr 6 do Układu Komunikacyjnego podpisanego w dniu dzisiejszym.

VII.

a) W odniesieniu do Artykułu XV Układu Komunikacyjnego obie strony są zgodne, że ilości towarów przewożonych tranzytem, ustalane w programach sporządzanych przez Polsko-Czechosłowacką Komisję Komunikacyjną, dotyczą towarów każdej ze Stron lub dla niej przeznaczonych, a nie towarów żadnego innego pochodzenia lub przeznaczenia;

b) Co do Artykułów XXI i XXIV Układu Komunikacyjnego jest zgodną intencją obu Stron, aby w częściach portu szczecińskiego, wydzierżawionych interesantom czechosłowackim, przeładowywane były w zasadzie towary czechosłowackie lub dla Czechosłowacji przeznaczone. Jeżeli ze względów praktycznych zachodzić będą

odstępstwa od tej zasady i przeładowywane będą towary innego pochodzenia lub przeznaczenia, to nie będą one zaliczane do wspomnianych w poprzednim ustępie programów tranzytowych. Poza tym ze Strony Czechosłowackiej będzie z całą starannością przestrzegane, aby opłaty, związane z przeładunkiem towarów innego pochodzenia lub przeznaczenia niż czechosłowackie, były takie same, jak stosowane przez zarząd portu, a w każdym razie, aby przeładunek tych towarów, dokonywany w wydzierżawionych interesantom czechosłowackim częściach portu, w żadnym wypadku nie stanowił konkurencji dla innych części portu.

Dla należytego przestrzegania powyższych zasad interesanci czechosłowaccy, dzierżawiący części portu szczecińskiego, będą się porozumiewać z zarządem portu i dostosowywać do jego życzeń. Pojawiające się spory przekazywane będą Polsko-Czechosłowackiej Komisji Komunikacyjnej do postępowania zgodnego z jej statutem.

c) Co do Artykułu XXXIX Układu Komunikacyjnego obie Strony są zgodne, iż nie zamierzają domagać się od siebie udzielania ich obywatelom koncesji na tworzenie przedsiębiorstw żeglugi śródlądowej na drogach wodnych, nieużytkowanych dla potrzeb ich tranzytu. Dotyczy to w szczególności żeglugi na drodze wodnej Wisły. Oczywiście nie narusza to w niczym postanowień specjalnych, dotyczących zakresu działalności przedsiębiorstwa żeglugi na rzece Odrze.

Za Rząd
Rzeczypospolitej Polskiej
H. Minc, m.p.
S. Wierbłowski, m.p.
A. Rose, m.p.

Za Rząd
Republiki Czechosłowackiej
Hubert Lipka, m.p.
Jan Masaryk, m.p.
Evžen Löbl, m.p.
Josef Janda, m.p.

Źródło: Załącznik do Dz.U. 1950 r. nr 8, poz. 85, s. 53–56.

Załącznik Nr 7

Statut
Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej

Rozdział I – Cel i zakres działania

Artykuł l

Rada Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej, zwana w dalszym ciągu niniejszego Statutu „RADĄ", ma na celu koordynację wszelkich poczynań, zmierzających do sprawnego i pomyślnego wykonywania Konwencji między Rzecząpospolitą a Republiką Czechosłowacką „O zapewnieniu współpracy gospodarczej" i wszystkich związanych z nią po-rozumień. Rada jest organem koordynującym prace Komisji Polsko-Czechosłowackich, stworzonych na zasadzie poszczególnych układów, będących załącznikami do wymienionej Konwencji, czuwa nad ich działalnością, ułatwia ich współpracę, rozpatruje i ocenia ich sprawozdania, udziela Komisjom wskazówek oraz rozpatruje kwestie sporne, przedłożone jej przez poszczególne Komisje.

Rozdział II – Skład Rady

Artykuł 2

Rada składa się z sekcji polskiej i czechosłowackiej. W skład każdej sekcji wchodzi pięciu członków, powołanych i odwoływanych przez właściwe Rządy. Spośród członków każdej sekcji właściwy Rząd mianować będzie jej przewodniczącego i zastępcę.

Mandaty członków Rady trwają aż do ich odwołania.

Artykuł 3

W zebraniach mogą za zgodą obu przewodniczących Rady uczestniczyć przewodniczący sekcji Komisji Polsko-Czechosłowackich, sekretarze generalni obu sekcji Rady oraz rzeczoznawcy – wszyscy z głosem doradczym, o ile nie są jednocześnie członkami Rady.

Artykuł 4

Radzie przewodniczyć będą na zmianę przewodniczący sekcji polskiej i przewodniczący sekcji czechosłowackiej. Kadencja przewodniczącego trwa rok kalendarzowy. W ciągu roku, w którym przewodniczy Radzie przewodniczący jednej sekcji, przewodniczący drugiej sekcji jest jego zastępcą. O wyborze przewodniczącego Rady na pierwszą kadencję zadecyduje los.

Rozdział III – Polsko-Czechosłowackie Komisje

Artykuł 5

Polsko-Czechosłowackie Komisje, o których mowa w art. l, są następujące:

a) Komisja Obrotu Towarowego,

b) Komisja Inwestycyjna,

c) Komisja Finansowa,

d) Komisja Komunikacyjna,

e) Komisja Przemysłowa,

f) Komisja Rolnicza,

g) Komisja Naukowo-Techniczna,

h) Komisja Planowania i Statystyki.

Poza wyżej wymienionymi mogą być za zgodą obu Rządów powoływane dalsze Komisje Polsko-Czechosłowackie.

Statuty Komisji Polsko-Czechosłowackich stanowią załączniki do układów szczególnych między Rządami.

Rozdział IV – Biura Rady

Artykuł 6

Każda z dwóch sekcji Rady powołuje swoje biuro, które wykonywać będzie czynności zlecone mu przez przewodniczącego właściwej sekcji.

Na czele każdego z obu biur stać będzie sekretarz generalny, którym może być również jeden z członków Rady.

Dla poszczególnych zagadnień technicznych Rada może powołać wspólne organy, powierzając im ściśle określone zadania.

Rozdział V – Zebrania Rady

Artykuł 7

Zebrania Rady są zwyczajne i nadzwyczajne.

Zebrania zwyczajne odbywają się regularnie w marcu i we wrześniu każdego roku. Zebrania nadzwyczajne zwoływane być mogą w każdym czasie w miarę potrzeby.

Zarówno zebrania zwyczajne, jak i nadzwyczajne zwołuje przewodniczący Rady. Zebrania zwyczajne zwołuje zgodnie z postanowieniem niniejszego Artykułu, zaś zebrania nadzwyczajne zwołuje bądź z własnej inicjatywy, bądź na żądanie którejkolwiek sekcji, a to w terminie trzydziestotygodniowym, licząc od dnia otrzymania przez niego odnośnego wniosku.

Miejsce każdego zebrania Rady ustali jej przewodniczący z tym, że winny one, o ile możliwości, odbywać się na przemian w każdym z obu Państw.

Regulamin pracy Rady określi bliżej tryb zwoływania jej zebrań.

Artykuł 8

Program obrad zebrań zwyczajnych ustala przewodniczący Rady w porozumieniu z przewodniczącym drugiej sekcji. Programem obrad zebrania nadzwyczajnego będzie program, zaproponowany przez przewodniczącego sekcji, żądającej zwołania tego zebrania. Program ten może być uzupełniony wnioskiem przewodniczącego drugiej sekcji.

Wnioski Komisji, doręczone przewodniczącemu Rady w celu spowodowania zajęcia stanowiska przez Radę, winny być umieszczone w programie obrad najbliższego zwykłego lub nadzwyczajnego zebrania Rady, o ile przewodniczący Rady nie uzna za konieczne zwołanie specjalnego nadzwyczajnego zebrania Rady celem ich rozpatrzenia.

Sprawozdania Komisji, których terminy składania i okresy sprawozdawcze wyznaczy Rada, wnoszone będą na porządek dzienny najbliższego zwyczajnego zebrania Rady, która będzie w prawie odroczenia dyskusji nad tym sprawozdaniem do najbliższego zwyczajnego lub nadzwyczajnego zebrania.

Sposób składania przez sekcje i Komisje wniosków co do programów obrad Rady, sposób uzgadniania programu obrad Rady przez jej przewodniczącego z przewodniczącym drugiej sekcji oraz sposób podawania programu obrad do wiadomości członków Rady – określi ściślej regulamin prac Rady.

Artykuł 9

Zebraniom Rady przewodniczy przewodniczący Rady.

Rada podejmuje uchwały na podstawie stwierdzenia przez przewodniczącego obu sekcji zgodności Stron w danej kwestii.

Uchwały każdego zebrania Rady będą podawane do wiadomości każdego z obu Rządów przez przewodniczącego odnośnej sekcji.

Wszelkie uchwały Rady, z których by mogły wyniknąć jakiekolwiek zobowiązania dla jednego lub drugiego Rządu, nabierają mocy prawnej dopiero po ich zatwierdzeniu przez oba Rządy i w tym celu winny im zostać przesłane, chyba że przewodniczący obu sekcji posiadali pełnomocnictwa swych Rządów, upoważniające ich do powzięcia tego rodzaju uchwał. Pełnomocnictwa te należy – po powzięciu uchwał – dołączyć do protokołu zebrania. W wypadkach, w których uchwały zostaną przesłane Rządom do zatwierdzenia, oba Rządy wypowiedzą się co do tych uchwał w drodze dyplomatycznej.

Rada na pierwszym zebraniu uchwali szczegółowy regulamin swych prac oraz sposobu i porządku obrad.

Artykuł 10

Językiem urzędowym Rady jest zarówno język polski, jak i czeski albo słowacki.

Protokoły obrad będą sporządzane w języku ojczystym każdorazowego jej przewodniczącego.

Artykuł 11

Wszelkie zagadnienia sporne, powstałe w Radzie, odnośnie spraw podlegających jej rozstrzygnięciu, poddane będą postępowaniu przewidzianemu w Artykule IV Konwencji między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką „O zapewnieniu współpracy gospodarczej”.

Rozdział VI – Sprawy budżetowe

Artykuł 12

Każda z obu Wysokich Układających się Stron pokrywać będzie wszelkie wydatki, związane z pracami swej sekcji, natomiast wspólne wydatki, związane z pracami Rady, pokrywane będą po połowie, o ile Rada nie zgłosi odmiennego wniosku.

Rozdział VII – Postanowienia końcowe

Artykuł 13

Zmiany w niniejszym statucie mogą być przeprowadzone na podstawie uchwał Rady, zatwierdzonych przez oba Rządy.

Praga, dnia 4 lipca 1947 roku

Za Rząd
Rzeczypospolitej Polskiej
H. Minc, m.p.
S. Wierbłowski, m.p.
A. Rose, m.p.

Za Rząd
Republiki Czechosłowackiej
Jan Masaryk, m.p.
Hubert Ripka, m.p.
Evžen Löbl, m.p.
Josef Janda, m.p.

Źródło: Dz.U. R.P. 1950, nr 8, poz. 85.

Załącznik Nr 8

STATUT
Polsko-Czechosłowackiego Komitetu Studiów do Spraw Drogi Wodnej ODRA-DUNAJ

§ 1.

W celu przeprowadzenia studiów gospodarczych, technicznych i organizacyjnych nad projektem drogi wodnej Odra-Dunaj i studiów nad zagadnieniami z tą drogą się wiążącymi, tworzy się w ramach Polsko-Czeskosłowackiej Komisji Komunikacyjnej jako jej organ, Polsko-Czeskosłowacki Komitet Studiów do Spraw Drogi Wodnej Odra-Dunaj, dalej zwany KOMITETEM[1].

§ 2.

1. Zadaniem Komitetu będzie:
   a) ustalenie założeń gospodarczych i technicznych projektów drogi wodnej Odra-Dunaj z punktu widzenia zadań dróg wodnych, które mają być połączone;
   b) opracowanie podstawowych założeń technicznych dla projektu kanału Odra-Dunaj, a w szczególności trasy i normalnych przekrojów kanału, typów i zasadniczych wymiarów budowli, jak śluzy żeglugowe, podnośnie, mosty kanałowe itp., oraz zasad gospodarki wodnej w dorzeczu Odry z punktu widzenia potrzeb żeglugi, zakresie interesującym oba Państwa;
   c) opracowanie programu budowy drogi wodnej Odra-Dunaj oraz jego poszczególnych etapów, a przede wszystkiem tych, które będą dawały bezpośrednie i realne korzyści obu Wysokim Układającym się Stronom;
   d) prowadzenie wszelkich innych badań i czynności, związanych z pracami, wymienionymi pod a) do c), a w szczególności również oględziny terenu.

---

[1] Komitet do Spraw Drogi Wodnej Odra-Dunaj ze względu na wagę przedsięwzięcia uzyskał wyjątkowy status. Miał możliwość podejmowania wiążących uchwał, po otrzymaniu pełnomocnictw rządowych.

1. Obie Wysokie Układające się Strony udostępnią sobie nawzajem tak posiadane materiały, jak i te, które w przyszłości zostaną uzyskane, niezbędne do opracowania projektów, jak np. mapy, dane hydrologiczne i geologiczne, wyniki badań na modelach, typy konstrukcji itp.

§ 3.

1. Komitet składa się z sekcji polskiej i sekcji czeskosłowackiej. Przewodniczącego, jego zastępcę oraz pozostałych członków każdej sekcji mianować i odwoływać będzie Rząd właściwego Państwa.
2. Przewodniczący sekcji lub jego zastępca mają prawo powoływania potrzebnej ilości rzeczoznawców do udziału w obradach Komitetu lub w innych jego pracach.

§ 4.

Zebrania Komitetu odbywają, się naprzemian na terenie czesko-słowackim i polskim, chyba, że przewodniczący obydwu sekcji ustalą dla poszczególnych wypadków inaczej. Zebraniu przewodniczy przewodniczący sekcji tego Państwa, na którego terenie zebranie się odbywa.

§ 5.

1. Zebrania Komitetu odbywają się conajmniej raz na pół roku albo na żądanie przewodniczącego jednej z sekcji. Zwołuje je przewodniczący sekcji tego Państwa, na którego terenie zebranie na się odbyć, w taki sposób, aby zawiadomienie o zwołaniu zebrania wraz z porządkiem obrad było dostarczone przewodniczącemu drugiej sekcji co najpóźniej na dwa tygodnie przed dniem zebrania.
2. Termin i porządek obrad zebrania Komitetu będzie ustalony pomiędzy przewodniczącymi obu sekcji.
3. Do porządku obrad poszczególnych zebrań Komitetu włączona być musi każda sprawa z zakresu działania Komitetu, która będzie zgłoszona przez przewodniczącego jednej z sekcji. Zgłoszenie takie powinno zawierać dokładne omówienie sprawy oraz proponowane przez zgłaszającego wnioski i winno być doręczone przewodniczącemu drugiej sekcji najpóźniej na dwa tygodnie przed terminem zebrania; termin ten może być skrócony za zgodą przewodniczących obu sekcji.

§.6.

Komitet pobiera uchwały na mocy stwierdzonej przez przewodniczących obu sekcji jednomyślności Stron, Uchwały takie przedkładane będą obu Rządom, jako propozycje Komitetu do dalszego postępowania. O ile w poszczególnych sprawach przewodniczący obu sekcji posiadają odpowiednie

upoważnienia od swych Rządów, takie uchwały Komitetu stają się wiążące dla obu Rządów. Upoważnienia te winny być dołączone do protokółu obrad.

§ 7.

Jeżeli nie istnieje jednomyślność Stron, potrzebna dla powzięcia uchwały, sprawa, której taki wypadek dotyczy, może być przeniesiona na porządek obrad następnego zebrania Komitetu albo też na życzenie jednego z przewodniczących sekcji – przekazana Polsko-Czeskosłowackiej Komisji Komunikacyjnej do postępowania zgodnego z jej Statutem.

§ 8.

Wnioski Komitetu będą dla obu Wysokich Układających się Stron podstawą do opracowania projektów wszelkich budowli, związanych z drogą wodną Odra-Dunaj.

§ 9.

1. Każda Strona pokrywa wydatki swej sekcji.
2. Przy specjalnych pracach Komitetu przewodniczący obydwu sekcji mogą się porozumieć, która Strona na pokryć potrzebne wydatki i ewentualnie w jakim stosunku.

§ 10.

Komitet składa sprawozdania ze swej działalności Polsko--Czeskosłowackiej Komisji Komunikacyjnej.

§ 11.

Językami urzędowymi Komitetu są języki zarówno polski, jak i czeski albo słowacki. Protokóły Komitetu będą sporządzane w urzędowym języku Państwa, na terytorium którego odbywają się obrady.

§ 12.

Zmiany tego statutu mogą nastąpić na podstawie uchwały Polsko--Czeskosłowackiej Komisji Komunikacyjnej, zatwierdzonej .przez Rządy obu Stron.

Źródło: AAN, MPIH, sygn. 3489, k. 121–124.

Załącznik Nr 9

UKŁAD
między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeskosłowacką o Współpracy Naukowo-Technicznej

W wykonaniu Konwencji między Rzeczpospolitą a Republiką Czeskosłowacką o zapewnieniu współpracy Gospodarczej, obie Wysokie Układające się Strony zawierają Układ o współpracy naukowo-technicznej treści następującej:

Artykuł I

Celem polsko-czeskosłowackiej współpracy naukowo-technicznej jest:

A. W dziedzinie współpracy instytutów naukowych i badawczych:

1. Zapoznanie instytutów naukowych i badawczych każdej ze Stron z problemami i programem prac, podjętych przez odpowiednie instytuty Strony drugiej.
2. Uzgodnienie planów badań naukowych, wprowadzenie w miarę możliwości jednolitych form dokumentacji przy ustalaniu działalności instytutów i powiązanie programu prac z planami gospodarczymi obu państw.
3. Wymiana sił naukowych, doświadczeń i dokumentów.
4. Wzajemna konsultacja przed międzynarodowymi zjazdami oraz w razie potrzeby zastępowanie na takich zjazdach obu Stron przez delegację jednego z dwu Państw.
5. Organizowanie zjazdów instytutów naukowych i badawczych obu Państw.
6. W szczególności dla ułatwienia współpracy instytutów naukowych i badawczych przygotowywanie dla swych Rządów projektów zarządzeń w sprawie:
   a) skoordynowania przepisów prawa patentowego,
   b) umożliwienia pracownikom naukowo-badawczym każdego z państw prowadzenia działalności naukowej na terenie drugiego Państwa zgodnie z posiadanymi przez niego tytułami i uprawnieniami naukowymi,

c) zapewnienia odpowiednich środków pieniężnych dla pomyślnego rozwoju projektowanej naukowej i badawczej współpracy między obu Państwami.

B. W dziedzinie współpracy w zakresie normalizacji:

ustalanie programu prac w dziedzinie opracowania norm, decydowanie, które normy mają być wspólne dla obu Państw oraz rozdzielanie prac na odpowiednie sekcje branżowe – w szczególności:

1. Wymiana norm, projektów i innych materiałów w tej dziedzinie.
2. Ujednolicenie rysunków i wybór uprzywilejowanych pasowań w układzie ISA, stosowanych w obu Państwach.

C. W dziedzinie naukowej organizacji pracy:

opracowywanie zagadnień, związanych z organizacją pracy wszelkiego rodzaju przedsiębiorstw i ustawodawstwem pracy, w szczególności związanych z racjonalizacją pracy, z normami pracy ludzkiej oraz z administracją i kalkulacją warsztatową. Zadania te będą realizowane przede wszystkim przez:

1. Wymianę fachowej literatury, instrukcji i druków.
2. Ustalanie krótko- i długoterminowych programów z podziałem prac na oba Państwa.
3. Wzajemne zbliżanie metod organizacji wewnętrznej w zakładach przemysłowych, zwłaszcza w dziedzinie naukowej organizacji, gospodarki materiałem ludzkim, energię, surowcami itp.
4. Ujednolicenie metod prac na terenie każdego z Państw.
5. Wymianę pracowników w dziale organizacji oraz odpowiednich doświadczeń.
6. Rozwiązywanie zagadnień fachowych na terenie poszczególnych branż aż do organizowania ich bezpośrednich kontaktów włącznie.

D. W dziedzinie szkolenia pracowników technicznych i gospodarczych:

nawiązywanie współpracy między obydwoma Państwami w zakresie wymiany doświadczeń w szkoleniu pracowników przemysłu i handlu, rolnictwa, budownictwa i komunikacji oraz innych resortów gospodarczych, szkolenia młodzieży, kwalifikowania robotników na majstrów, techników oraz instruktorów różnych dziedzin gospodarczych – w szczególności:

1. Wymiana profesorów i wykładowców politechnik, szkół technicznych i kursów zawodowych.
2. Wymiana słuchaczy i praktykantów.

3. Wymiana doświadczeń w zakresie metod szkoleniowych, wymiana instrukcji, wydawnictw, pomocy naukowych oraz programów szkoleniowych.
4. Redagowanie przez specjalistów gospodarczych Polski i Czechosłowacji słowników technicznych i ekonomicznych polsko-czeskosłowackich.
5. Organizowanie na terenie obu państw specjalnych księgarń dla rozprowadzania literatury fachowej.

E. W dziedzinie modernizacji procesów technologicznych współpracy licencyjnej i współpracy biur konstrukcyjnych:

inicjowanie na terenie poszczególnych resortów gospodarczych akcji w kierunku przeniesienia na tern obu państw najnowszych zdobyczy technicznych, prowadzących do uproszczenia procesów technologicznych, ich udoskonalenia, potanienia produkcji, oszczędności w materiałach i środkach wytwórczych, stosowania materiałów zastępczych i wszelkiego rodzaju poczynań w zakresie modernizacji metod produkcyjnych.

Koordynowanie ogólnych i zasadniczych problemów, związanych z współpracą licencyjną branż obu państw,

w zakresie współpracy biur konstrukcyjnych – koordynowanie prac branżowych biur konstrukcyjnych, działających na terenie obu Państw w zakresie projektowania dla przemysłu, budownictwa, komunikacji i innych działów życia gospodarczego.

Prace w zakresie biur konstrukcyjnych będą prowadzone na terenie Komitetów Branżowych głównie przez:

1. Wymianę nomenklatury, zagadnień i projektów, opracowywanych przez biura konstrukcyjne w obu państwach w nawiązaniu do planów gospodarczych tych Państw.
2. Uzgodnienie programu prac oraz podział pracy pomiędzy poszczególne biura, działające po obu stronach w pokrewnych zagadnieniach.
3. Wymianę rysunków, instrukcji, literatury i innych materiałów w zakresie projektowania oraz przez wymianę konstruktorów.

Artykuł II

Dla realizacji wyżej sprecyzowanych celów współpracy naukowo-technicznej tworzy się Polsko-Czeskosłowacką Komisję Współpracy Naukowo-Technicznej.

Artykuł III

Komisja współpracy Naukowo-Technicznej może powołać swoje podkomisje dla realizacji współpracy naukowo-technicznej w poszczególnych dziedzinach jej zagadnień, a w pierwszym rzędzie:

1. Podkomisję Instytutów Badawczych i naukowych.
2. Podkomisję Normalizacyjną.
3. Podkomisję Naukowej Organizacji pracy.
4. Podkomisję Szkoleniową.
5. Podkomisję dla Spraw Technologii, Licencji i Biur Konstrukcyjnych.

Artykuł IV

Statut Komisji Współpracy Naukowo-Technicznej dołączony zostaje do Układu niniejszego – jako załącznik.

Artykuł V

Komisja Współpracy Naukowo-Technicznej rozpocznie swą działalność najpóźniej w ciągu czternastu dni, licząc od dnia wejścia w życie niniejszego Układu.

Artykuł VI

Układ ten wchodzi w życie z dniem wejścia w życie Konwencji między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeskosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej i obowiązywać będzie przez lat pięć, z tym, że ważność jego przedłużać się będzie milcząco na dalsze pięciolecia, o ile jedna z Wysokich Układających się Stron nie wypowie go co najmniej na rok przed upływem danego pięciolecia.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach, każdy w języku polskim i czeskim, przy czym oba teksty są uważane za autentyczne.

Źródło: AAN, MPiH, sygn. 2978, k. 147–148.

Załącznik Nr 10

STATUT
POLSKO-CZESKOSŁOWACKIEJ KOMISJI NAUKOWO-TECHNICZNEJ

§ 1.

Celem Komisji Naukowo-Technicznej w dalszym ciągu tego Statutu zwanej Komisją są wyszczególnione w Artykule I Układu o współpracy naukowo-technicznej, zadania. Realizację tych zadań przeprowadza Komisja za pośrednictwem organów, wymienionych w § 4 niniejszego Statutu i w § 1 Statutu Polsko-Czeskosłowackiej Komisji Przemysłowej.

§ 2.

Komisja składa się z sekcji polskiej i czeskosłowackiej, zaś każda z tych sekcji z 3 do 10 członków, powoływanych i odwoływanych przez właściwe Rządy. Liczba członków każdej sekcji będzie jednakowa.

Spośród członków każdej sekcji mianowani będą i odwoływani przez właściwe Rządy ich przewodniczący i zastępca. Mandaty członków Komisji trwają do odwołania.

Komisje przewodniczyć będą na zmianę: przewodniczący sekcji polskiej i przewodniczący sekcji czeskosłowackiej. Kadencja przewodniczącego trwa rok kalendarzowy. W ciągu roku, w którym przewodniczący Komisji, przewodniczący jednej sekcji, przewodniczący drugiej sekcji jest jego zastępcą.

O wyborze przewodniczącego Komisji na pierwszą kadencję zadecyduje los.

Każda sekcja prowadzi swe biuro dla wykonywania czynności zleconych mu przez jej przewodniczącego. Pracami biura kieruje sekretarz, którym może być również jeden z członków Komisji.

§ 3.

W zebraniach Komisji biorą udział jej członkowie. Udział innych osób – i to tylko z głosem doradczym – możliwym jest za zgodą przewodniczącego obu sekcji.

Zebrania Komisji zwołuje jej przewodniczący z inicjatywy własnej lub na żądanie przewodniczącego drugiej sekcji.

Miejsce każdego zebrania Komisji ustala jej przewodniczący z tym, że winny one w miarę możliwości odbywać się na przemian w każdym z obu Państw.

Komisja na pierwszym zebraniu ustali szczegółowy regulamin swych prac, określający bliżej tryb zwoływania jej zebrań oraz sposób i porządek obrad.

§ 4.

Sekcja polska i czeskosłowacka w Komisji Naukowo-Technicznej działają na terenie swoich Państw poprzez odpowiednie instytucje gospodarcze i naukowe, jak na przykład Komitety Normalizacyjne. Instytuty Naukowej Organizacji Pracy, Organizacje Branżowe itd.

Dla poszczególnych zagadnień Komisja może powoływać wspólne stałe lub czasowe organy, powierzając im ściśle określone zadania.

§ 5.

Programem zebrań Komisji będzie program, zaproponowany przez przewodniczącego sekcji, żądającej zwołania zebrania. Program ten może być uzupełniony wnioskiem przewodniczącego drugiej sekcji.

§ 6.

Zebraniom Komisji przewodniczy jej przewodniczący. Komisja pobiera uchwały na podstawie stwierdzenia przez przewodniczących obu sekcji zgodności stron w danej kwestii.

Uchwały każdego zebrania Komisji podawane są do wiadomości Rady współpracy Gospodarczej Polsko-Czeskosłowackiej, jak również do wiadomości każdego z obu Rządów, przez przewodniczącego odnośnej sekcji.

Wszelkie uchwały Komisji, z których mogłyby wyniknąć jakiekolwiek zobowiązania dla jednego lub drugiego Rządu, nabierają mocy prawnej dopiero po ich zatwierdzeniu przez oba Rządy i w tym celu winny im zostać przesłane, chyba, że przewodniczący obu sekcji posiadali pełnomocnictwa swych Rządów, upoważniające ich do powzięcia tego rodzaju uchwał. Pełnomocnictwa te należy po powzięciu uchwał dołączyć do protokółu zebrania. W wypadkach, w których uchwały zostaną przesłane Rządom do zatwierdzenia, oba Rządy wypowiedzą się co do tych uchwał w drodze dyplomatycznej.

§ 7.

Językiem urzędowym Komisji jest zarówno język polski jak i czeski lub słowacki. Protokóły obrad będą sporządzane w języku ojczystym każdorazowego przewodniczącego.

§ 8.

Do sporów, jakie by wynikły w Komisji, będą miały zastosowanie postanowienia Artykułu IV Konwencji między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeskosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej.

§ 9.

Każda z obu Wysokich Układających się Stron pokrywać będzie wszelkie wydatki związane z pracami swych sekcji Komisji, natomiast wspólne wydatki związane z pracami Komisji pokrywane będą po połowie, o ile Komisja nie zgłosi odmiennego wniosku.

§ 10.

Zmiany w niniejszym Statucie mogą być wprowadzone na podstawie uchwał Rady, powziętych na wniosek Komisji.

Powyższe uchwały Rady muszą być zatwierdzone przez oba Rządy.

Źródło: AAN, MPiH, sygn. 2978, k. 1439–150.

Załącznik Nr 11

PROTOKÓŁ
o postępowaniu polubownym i arbitrażowym

I. Postanowienia ogólne

§ 1.

Wszelkie spory z traktatów, układów i protokołów, o których mowa w artykule II Konwencji między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej, rozstrzygane będą na zasadzie artykułu IV tej Konwencji w drodze postępowania polubownego lub arbitrażowego zgodnie z niniejszym protokołem.

II. Postępowanie polubowne w Komisjach Polsko-Czechosłowackich i w Radzie Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej

§ 2.

Jeżeli spór powstanie w jakimkolwiek Komitecie, spór ten na żądanie jednej z sekcji tego Komitetu zostanie niezwłocznie przekazany odnośnej Komisji Polsko-Czechosłowackiej do polubownego załatwienia.

§ 3.

Jeżeli dla załatwienia sporu nie zostanie zwołane zebranie nadzwyczajne Komisji, spór będzie przekazany na porządek obrad jej zebrania najbliższego.

Postępowanie przed Komisją zostanie przeprowadzone w ciągu dni trzydziestu, licząc od dnia zebrania, na którego porządku dziennym sprawa sporna została umieszczona.

Za pisemną zgodą obu sekcji Komisji termin 30-dniowy może być przedłużony, nie więcej jednak niż o dalszych dni 30.

§ 4.

Jeżeli spór nie zostanie polubownie załatwiony w Komisji lub też dopiero powstanie w którejkolwiek Komisji, zostanie on przekazany:

a) za zgodą obu sekcyj odnośnej Komisji do postępowania arbitrażowego stosownie do §§ 5-12 niniejszego protokołu,

b) Radzie współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej dla polubownego załatwienia, jeżeli nie zostanie osiągnięta zgoda na przekazanie sporu do postępowania arbitrażowego.

Odnośnie terminów załatwienia sporu przez radę Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej obowiązują analogiczne przepisy § 3.

III. Postępowanie arbitrażowe

§ 5.

Postępowanie arbitrażowe będzie przeprowadzone przez zgromadzenie arbitrów, które się składa z 6 członków, mianowanych w równej liczbie przez każdy Rząd spośród obywateli Wysokich Układających się Stron. Co najmniej jeden z arbitrów, mianowanych przez każdy rząd, będzie osobą znającą prawo.

Zgromadzenie arbitrów wybiera ze swego grona przewodniczącego. W razie równości głosów o osobie przewodniczącego zadecyduje los.

§ 6.

Uchwała zgromadzenia arbitrów zapada większością głosów wszystkich jego członków.

W razie niemożności powzięcia uchwały z powodu równości głosów, powołany zostanie do zgromadzenia arbitrów jeszcze jeden członek jako superarbiter i przewodniczący.

W braku jednomyślności zgromadzenia arbitrów co do osoby superarbitra, sposób jego powołania ustalony zostanie zgodnie przez Rządy obu Wysokich Układających się Stron z tym, że każdy z obu Rządów ma prawo żądać, by superarbitrem nie był ani obywatel żadnej z Układających się Stron, ani też osoba, która na ich terytorium ma swe miejsce zamieszkania lub też pozostaje u nich na służbie.

§ 7.

Układające się Strony mogą być wobec zgromadzenia arbitrów zastąpione przez swych pełnomocników.

Zgromadzenie arbitrów przeprowadzi dowody, które uzna za potrzebne i ewentualnie zażąda opinii biegłych.

Orzeczenie zgromadzenia arbitrów, rozstrzygające spór między Stronami, sporządzone zostanie na piśmie i winno być umotywowane.

§ 8.

W każdym stadium postępowania zgromadzenie arbitrów usiłować będzie spór pomiędzy Stronami załatwić polubownie.

§ 9.

Członkowie zgromadzenia arbitrów są w wykonaniu swych funkcji całkowicie niezależni i żadna ze Stron nie może im udzielać jakichkolwiek instrukcji.

Zgromadzenie arbitrów orzeka ex aequo et bono.

§ 10.

Obie Wysokie Układające się Strony zobowiązują się okazywać zgromadzeniu arbitrów pomoc pod każdym względem.

§ 11.

Orzeczenie zgromadzenia arbitrów jest ostateczne, dla obu Układających się Stron obowiązujące i winno być przez nich wykonane z dobrą wiarą.

§ 12.

Każda z Wysokich Układających się Stron ponosi połowę kosztów postępowania. Koszty zastępstwa ponosi każda Układająca się Strona sama za siebie.

IV. Postępowanie w sprawach nie załatwionych przez Radę Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej

§ 13.

Jeżeli spór nie zostanie polubownie załatwiony przez Radę Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej, wówczas protokół zebrania rady, na którym stwierdzono niemożność polubownego załatwienia sprawy, przesłany zostanie do wiadomości Rządów obu Wysokich Układających się Stron.

Każdy z Rządów obu Układających się Stron ma prawo żądać, aby spór, który nie został załatwiony przez Radę Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej, został rozpatrzony:

a) w postępowaniu arbitrażowym stosownie do §§ 5–12 niniejszego protokołu, albo

b) w drodze ogólnego postępowania arbitrażowego, jeżeli droga taka istnieje, bądź to na podstawie innych umów polsko-czechosłowackich, bądź też – wielostronnych umów międzynarodowych, obowiązujących obie Układające się Strony.

Jeżeli jeden z Rządów Układających się Stron zażąda, aby spór został rozpatrzony w drodze ogólnego postępowania arbitrażowego, wymienionego pod literą b), wówczas możność zastosowania postępowania arbitrażowego, wprowadzonego w §§ 5–12 niniejszego protokołu, zostaje wyłączone.

Praga, dnia 4 lipca 1947 r.

Za Rząd
Rzeczypospolitej Polskiej
H. Minc, m.p.[1]
S. Wierbłowski, m.p.
A. Rose, m.p.
Za rząd
Republiki Czechosłowackiej
Jan Masaryk, m.p.
Hubert Ripka, m.p.
Evžen Löbl, m.p.
Josef Janda, m.p.

Źródło: Załącznik do Dz.U. R.P. 1950 r. nr 8, poz. 85, s. 60–62.

[1] m.p. – minister pełnomocny.

CZĘŚĆ III

Działalność Rady Współpracy Gospodarczej, komisji i komitetów

Załącznik Nr 12

NOTATKA
w sprawie projektowanych punktów przemówienia Obywatela Ministra H. Minca na temat perspektyw rozwoju stosunków gospodarczych polsko-czeskich[1]

Pkt 1. Omówienie perspektywy wzrostu obrotów towarowych w przyszłości.

Pkt 2. Próba stabilizacji cen we wzajemnych obrotach towarowych dla uniezależnienia się w możliwie wysokiej mierze od spekulacyjnych skoków cen światowych.

Koncepcja zastosowania formułki cen ustabilizowanych w pierwszym etapie do wielkich wycinków naszego obrotu towarowego, tj. do cen węgla w naszym eksporcie i do cen dóbr inwestycyjnych w eksporcie z Czechosłowacji do Polski.

Pkt 3. Rozbudowa porozumień w sprawie wspólnej polityki zakupu zasadniczych surowców i wspólnej polityki sprzedaży niektórych wyrobów eksportowych.

Powołanie do życia Komisyj Technicznych, które zbadałyby możliwość pełnej koordynacji naszych zakupów bawełny, wełny, juty, skóry, złomu i rudy oraz wspólnych sprzedaży cementu, cukru, szkła, porcelany i fajansów aż do ewentualnego utworzenia mieszanych towarzystw importowych, względnie eksportowych w oparciu działalności tych towarzystw o kontrolowane wspólnie drogi morskie i wodne.

Rozważenie możliwości użycia tych towarzystw, znakomicie wzmacniających naszą pozycję na rynkach zachodnich jako instrumentu dla uniezależnienia się od międzynarodowego pośrednictwa i zbliżenia się do producenta zakupywanych przez nas surowców.

Pkt 4. Rozszerzenie obrotów inwestycyjnych przez włączenie do nich nowych dóbr inwestycyjnych, zaproponowanych przez Komisję Inwestycyjną oraz rozszerzenie tego obrotu na świadczenia usługowo-montażowe.

---

[1] Notatka sporządzona przed wizytą min. H. Minca przed jego wizytą w Pradze 22.03.1948 r. w związku z przygotowanym zacieśnieniem współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej.

Pkt 5. Organizacja wzajemnej pomocy w zakresie siły roboczej przy umożliwieniu stronie czeskiej korzystania z polskich robotników niewykwalifikowanych – stronie polskiej z usług czeskich robotników wyspecjalizowanych.

Stworzenie mieszanej organizacji dla rozwiązania tego zagadnienia.

Pkt 6. Przebadanie najwęższych przejść (tzw. wąskich gardeł) w gospodarce obu stron – i zbadanie możliwości wzajemnej pomocy przy ich usunięciu.

Pkt 7. Wspólna budowa nowych obiektów przemysłowych z położeniem szczególnego nacisku na gotowość strony polskiej do udziału w budowie określonych obiektów na terenie Czechosłowacji.

Pkt 8. Nowe podejście do zagadnienia naszych głównych okręgów przemysłowych w sensie traktowania polskiego zagłębia śląsko--dąbrowskiego razem z zagłębiem karwińsko-ostrawskim jako jednorodnego rejonu przemysłowego.

Rozbudowa wzajemnych powiązań energetycznych, linij przesyłkowych oraz gazociągów etc., dostosowanie sieci komunikacyjnej do potrzeb wielkiego rejonu przemysłowego.

Pkt 9. Stworzenie specjalnych warunków dla obrotów gospodarczych, związanych z realizacją postulatów, określonych w pkt 4, 6, 7 i 8, przez uniezależnienie tych obrotów od skomplikowanych przepisów reglamentacji towarowej oraz rygorystycznych przepisów celnych.

Powołanie do życia elastycznej instytucji dla wzajemnych obrotów naprawczych, wzajemnych pożyczek materiałów i surowców, czynnego i biernego obrotu uszlachetniającego itp., zgodnie z wniesionym w tym względzie wnioskiem Komisji Przemysłowej.

Pkt 10. Pogłębienie współpracy w dziedzinie rolnictwa i wyżywienia również w sensie rezerwowania nadwyżek produkcyjnych obu stron w pierwszym rzędzie na pokrycie deficytów strony drugiej.

Pkt 11. Maksymalne wykorzystanie przez stronę czeską portów morskich polskiego wybrzeża. Udział strony czeskiej w rozbudowie portów polskich. Maksymalne wykorzystanie przez stronę polską portów czechosłowackich łącznie z inwestycjami w tych portach. Maksymalne wykorzystanie śródlądowych dróg wodnych. Dalsze studia nad budową kanału Odra-Dunaj.

Pkt 12. Usprawnienie i rozbudowa połączeń kolejowych i drogowych pomiędzy południową Polską a Słowacją.

Pkt 13. Wzajemne dopasowanie systemu planowania i statystyki. Przyjęcie identycznych okresów planowania/ co wymaga objęcia planem czeskim okresu sięgającego do końca roku 1955, w którym to roku kończy się plan radziecki).

UWAGA!
W załączniku do niniejszej notatki podane są
materiały, które będą przygotowane na niedzielę
dn. 21 bm. i wręczone Ob. Min. MINCOWI
przed wyjazdem do Pragi.

Warszawa, 17.03.1948 r.

Źródło: AAN, MPiH, sygn. 56, k. 119–121.

Poufne

Załącznik Nr 13

Protokół
z posiedzenia Komisji Sześciu[1] z dnia 28–29.VI.1948 r.

Obecni:

Ze Strony Czechosłowackiej:

Przewodniczący Komisji – dr Löbl Evžen – Zastępca Ministra Handlu Zagranicznego CSR

Członkowie:

– inż. Fukatko Jarosław – Gen. Sekretarz Związku Czechosłow. Przemysłu

– inż. Pleca Jan – Dyrektor Deport. Minist. Handlu Zagranicznego CSR

Sekretarz Gen. Rady – dr Landa Franciszek

Rzeczoznawcy:

– inż. Kruis Włodzimierz – Radca Handlowy Ambasady CSR w Warszawie

– dr Rieger Józef – Rzeczoznawca dla spraw patentowych

– dr Svitavsky Józef – Dyrektor Ustr. Prod. Uhli

– dr Pavlasek Wacław – Dyrektor Akc. Tow. dla handlu Cukrem

– dr Rezek Bogumił – Dyrektor Centr. Zarządu Przemysłu Ceramicznego

Ze Strony Polskiej:

Przewodniczący Komisji – Szyr Eugeniusz – I V. Minister Przemysłu i Handlu R.P.

Członkowie:

---

[1] „Komisja Sześciu" została powołana decyzją RWG i miała za zadanie przygotować tezy w sprawie rozszerzenia stosunków gospodarczych między Polską i Czechosłowacją. W jej skład wchodziło po trzech znaczących przedstawicieli gospodarki każdej ze stron.

– dr Jędrychowski Stefan – V. Prezes CUP
– inż. Wang Adam – Dyrektor Depart. Planowania MPiH
Sekretarz Gen. Rady – Poznański Jerzy

Rzeczoznawcy:

– Drozdowski Marian – Dyrektor Deport. Eksportu MPiH
– inż. Majewski Zygmunt – Dyrektor Biura Współpracy Przem. MPiH
– Rosenman Leon – Radca Handlowy Ambasady R.P. w Pradze
– dr Laks Alfred – Dyrektor Biura Prawnego MSZ
– APT Ignacy – Nacz. Dyr. CZPPW, Katowice
– Jaroszewicz Alfred – Nacz. Dyr. Centrali Zbytu Przem. Cukrowniczego
– inż. Grzymek Jerzy – Nacz. Dyr. Zjednoczenia Fabryk Cementu, Sosnowiec.

W wykonaniu uchwały Rady Współpracy Gospodarczej Polsko--Czechosłowackiej z dnia 23 marca 1948 r. – Komisja zebrała się w Warszawie w dniach 28 i 29 czerwca 1948 r. – ustaliwszy następujący porządek obrad:

1) Ustalenie tez w sprawie rozszerzenia polsko-czechosłowackiej współpracy gospodarczej.
2) Konkretyzacja zagadnień eksportu i importu oraz polityki handlu zagranicznego.
3) Ustalenie list towarowych na okres 5-letni.
4) Konkretyzacja podziału programów produkcyjnych.
5) Zagadnienie wspólnych obiektów.
6) Uzgodnienie tekstu prawniczego umowy odnośnie dokumentacji technicznej poniemieckiej.
7) Różne.
8) Zakończenie obrad,

postanowiła przedstawić Radzie Współpracy Gospodarczej do zatwierdzenia projekty treści poniższej:

Ad 1) – w przedmiocie ustalenia tez w sprawie pogłębienia, rozszerzenia i zacieśnienia współpracy polsko-czechosłowackiej.

Jednocześnie komisja uchwaliła interpretację punktu dotyczącego taryf celnych w sposób następujący:

„Przy tranzycie przez Czechosłowację polskich towarów, sprzedanych franko granica polsko-czechosłowacka, obowiązuje zasad, że w tych

wypadkach, w których fracht jest opłacany przez odbiorcę tj. stronę trzecią, strona ta zapłaci Stronie Czechosłowackiej fracht według stawek, obowiązujących przed 1 lipca 1948 r.

Czechosłowacja zrefunduje Polsce różnicę pomiędzy taryfą, obowiązującą przed 1 lipca 1948 r., a taryfą, obowiązującą po 1 lipca 1948 r., w walucie obowiązującej w rozliczeniach pomiędzy zarządami Kolejowymi obu Stron (tj. według dzisiejszego stanu rzeczy – w koronach czechosłowackich)".

W dalszym ciągu Komisja uchwaliła interpretację p. 2 jak następuje:

„Prace dla zwiększenia przepustowości drogi wodnej ODRA będą realizowane wspólnym wysiłkiem obu Stron, na odcinkach jej biegu, które interesują oba państwa".

Ad 2) i 3) – w przedmiocie konkretyzacji zagadnień eksportu i importu oraz polityki handlu zagranicznego:

a) program współdziałania i wzajemnej pomocy w dziedzinie handlu zagranicznego oraz
b) wytyczne w sprawie obrotu towarowego między Polską a Czechosłowacją w latach 1948–1952 i w roku 1953-cim.

Jednocześnie Komisja zaleciła Centrali Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego oraz „Ustredni Prodejna Uhli" zawarcie porozumienia koordynacji polityki sprzedaży **węgla kamiennego i koksu**, zaś po przedstawieniu projektowanego tekstu porozumienia polsko-czechosłowackiego w sprawie koordynacji polityki sprzedaży węgla kamiennego i koksu na wspólne rynki zbytu w okresie od 1 lipca 1948 r. do 30 czerwca 1949 r. – Komisja tekst ten zatwierdziła i zleciła obydwom organizacjom ścisłe wykonywanie zawartego porozumienia.

Komisja zleciła Centrali Zbytu Przemysłu Cukrowniczego oraz „Akciowa Spoleonost pro Obchod Cukra" zawarcie porozumienia w przedmiocie koordynacji polityki sprzedaży **cukru**, zaś po przedstawieniu projektowanego tekstu porozumienia polsko-czechosłowackiego w sprawie koordynacji polityki sprzedaży cukru z dnia 29 czerwca 1948 r. – Komisja tekst ten zatwierdziła i zleciła obydwom organizacjom ścisłe wykonywanie zawartego porozumienia.

Komisja, stwierdziwszy brak dojścia do porozumienia pomiędzy przedstawicielami polskiego i czechosłowackiego przemysłu cementowego – poleca Centrali Handlowej Materiałów Budowlanych oraz Centralnemu Zarządowi Przemysłu Ceramicznego przedstawić w terminie do dnia 15 lipca 1948 r. tezy o warunkach organizacji wspólnej sprzedaży **cementu**.

Ad 4) – Komisja uchwaliła wytyczne dla konkretyzacji w przedmiocie współpracy przemysłowej polsko-czechosłowackiej (podział programów produkcyjnych).

Ad 5) – Komisja uchwaliła wnioski treści następującej:

a) „Obie Strony przystąpią do zasadniczego przepracowania problemu budowy wspólnych obiektów na podstawie wzajemnej konfrontacji i po wzajemnym przedyskutowaniu wieloletnich planów inwestycyjnych.

   Komisja stwierdza, że dotychczasowe prace w tej materii postępują zbyt wolno naprzód i wnosi, aby Rada Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej zleciła Komisji Przemysłowej przedstawienie ostatecznych uzgodnionych projektów w terminie do 1 listopada 1948 roku”.

b) „Komisja – na wniosek Strony Polskiej – stwierdza, że projekt wspólnej budowy elektrowni w Nowych Dworach miał być uzgodniony do 15.VI.1948 r. i że dotychczas uzgodnienie to nie nastąpiło”.

Ad 6) – Komisja stwierdza, że specjalna Komisja do Spraw Patentowych nie mogła uzgodnić jednolitej prawnej formulacji uchwały Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej z dnia 23 marca 1948 r. końcowego protokołu – Komisja przedłoży Radzie Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej teksty w dwóch wersjach.

Ad 7) Komisja przyjęła do wiadomości zobowiązanie Strony Czechosłowackiej do przedstawienia – przed najbliższym terminem posiedzenia Rady Współpracy Gospodarczej – sposobu wykonania uchwał Rady z dnia 23.III.1948 r.

Jednocześnie Strona Czechosłowacka zobowiązała się w tymże terminie ułożyć orientacyjny plan dostaw inwestycyjnych na II połowę 1952 roku i na cały rok 1953.

Na tym Komisja zakończyła swe prace i upoważniła Przewodniczących obu Sekcji do przedłożenia Radzie współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej – na jej najbliższym posiedzeniu – uchwalonych wniosków i zebranych materiałów.

Przewodniczący Sekcji Czechosłowackiej	Przewodniczący Sekcji Polskiej
(-) E. Löbl	(-) E. Szyr

Warszawa, dnia 29 czerwca 1948 roku.

Źródło: AAN, MPiH, Biuro Współpracy Przemysłowej, sygn. 2980, k. 46–49.

Załącznik Nr 14

Protokół Końcowy
Uchwały Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej zapadłej na II-ej Sesji Rady w Warszawie w dniach 4 – 6 sierpnia 1948 roku

Rada Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej powzięła uchwały treści następującej:

I. Po wysłuchaniu sprawozdania V. Ministra E. Szyra z działalności Komisji Przemysłowej oraz koreferatu dyr. inż. Piskaca – Rada uchwaliła zatwierdzi sprawozdanie i koreferat, jako też następujące wnioski:

1.

Rada zaleca Komitetom branżowym, aby wypracowały wnioski w zakresie wzajemnej pomocy przy pokonywaniu wąskich przekrojów. Koordynacji tych wniosków dokonywać będzie Komisja Przemysłowa w porozumieniu z Komisją Obrotu Towarowego.

2.

Mając na uwadze, że uchwały Komisji Naukowo-Technicznej Nr XXXII, XXXIII, XLIV, LIV i LVI dotyczą instytutów badawczych przemysłowych, a ponadto dotyczą czynności Komisji Przemysłowej i sprawy te muszą być rozważana nie tylko z punktu widzenia naukowo-technicznego, lecz i z punktu widzenia gospodarczo-politycznego – Rada postanowiła, aby wyżej cytowane uchwały zostały przekazane do rozpatrzenia odpowiednim Komitetom Przemysłowym.

3.

Mając na uwadze, że uzgodnione listy przywozowe i wywozowe na drugi roczny okres umowy nie uwzględniają wyników podziału programów produkcyjnych – Rada wyraża swą zgodę na to, aby w terminie do dnia 15.IX.48 r. zostały uzgodnione wnioski w przedmiocie wzajemnych dostaw, wypływające z podziału programów produkcyjnych na drugi okres umowny, co oznacza rozszerzenie wzajemnego obrotu towarowego ponad kwotę dotychczas ustaloną. Koordynacja dla wszystkich rodzajów przemysłu zostanie wprowadzona w życie przez Komisję Przemysłową w porozumieniu z Komisją Obrotu Towarowego.

4.

Rada zleca Komisji Handlu Zagranicznego, aby w terminie do 15.IX.48 r. uzgodniła wszystkie problemy o charakterze publiczno-prawnym, niezbędne do realizacji wzajemnej wymiany towarów na podstawie uzgodnionego programu podziału produkcji.

5.

Rada uchwaliła polecić Komitetom branżowym przemysłowym, aby w terminie do 15.IX.48 r. uzgodniły pomiędzy sobą, w których branżach istnieją pewne niewykorzystane możliwości produkcyjne na potrzeby drugiej Strony tak, aby w tym zakresie nie potrzeba było przedsiębrać niepotrzebnych nowych inwestycji.

6.

Rada uchwaliła polecić wszystkim Komisjom uzgadniać wzajemnie wszelkie sprawy, które zazębiają o kompetencje drugiej Komisji, jak równie, aby Przewodniczący zarówno Sekcji Polskich, jak i Czechosłowackich uzgadniali pomiędzy sobą konkretne punkty projektowanych obrad i wyszczególniali je w zaproszeniach na obrady, przy czym członkom muszą być rozsyłane bądź teksty wniosków, bądź zasadnicze tezy, które będą przedmiotem obrad.

II. Po wysłuchaniu sprawozdania dyr. Plevy oraz koreferatu dyr. Drozdowskiego z działalności Komisji Obrotu Towarowego – Rada uchwaliła zatwierdzić zarówno sprawozdanie i koreferat, jako też wyraziła zgodę na następujący wniosek:

Rada Współpracy Gospodarczej wyraża zgodę na zmianę specyfikacji cynku, który na podstawie układu z dnia 4 lipca 1947 roku ma być dostarczony z Polski do Czechosłowacji w sposób, uzgodniony przez Polsko--Czechosłowacką Komisję Obrotu Towarowego w listach kontyngentowych na okres od 1 lipca 1948 r. do 30 czerwca 1949 r. – bez precedensu dla przyszłych rocznych okresów.

Przewidziano w Układzie 1947 r.		Zmieniono przez Komisję Obrotu Towarowego Protokółem z **8.7.48 r.**
Cynk elektrolityczny	6 000 ton	5 000 ton
Cynk hutniczy	6 000 ton	5 000 ton
Pył cynkowy	1 000 ton	1 000 ton
Blacha cynkowa	–	2 000 ton

III. Po wysłuchaniu sprawozdania dyr. Hondla oraz koreferatu dyr. Grena z działalności Komisji Inwestycyjnej, Rada przyjęła do wiadomości powyższe sprawozdania i uchwaliła wnioski treści następującej:

1.

Rada Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej uchwala, iż polscy kontrahenci ulokują, albo Sekcja Polska Komisji Inwestycyjnej co najmniej zapewni ulokowanie zamówień w przemyśle czechosłowackim w sektorze lekkiego przemysłu w ciągu 3-ch miesięcy od sesji Rady, a to do wysokości 2 750 milj. Kos. z uwzględnieniem nomenklatury i wartości, które były ustalone dla poszczególnych grup w pierwotnym planie (4a).

Z tego planu skreśla się grupy 12 (cysterny), 13 (sprzęt pożarniczy) i 14 (telekomunikacja). Te maszyny mogą być zamawiane w grupie 15-tej (różne maszyny). Auta i traktory wartości 181 milj. Kos., które były przeniesione ostatnią uchwałą Rady z umowy inwestycyjnej na umowę o obrocie towarowym, będą zastąpione dostawą traktorów. Zastępcze towary, których opis był przekazany Polskiej Stronie, będą zaliczane do grupy 15 (różne maszyny).

Zaleca się Komisji Inwestycyjnej dopilnowanie wykonania powyższej uchwały.

2.

A. Czechosłowacka Sekcja Komisji Inwestycyjnej informuje Radę, że plan dostaw maszyn i urządzeń ciężkiego przemysłu na pierwsze 3 lata – po zbadaniu wszystkich możliwości skrócenia terminów dostaw w poszczególnych fabrykach – musi być zniżony z sumy 1 856 milj. Kos. łącznie z montażem na sumę 1 586 milj.

Kos. wraz z montażem, w której to sumie jest uwzględniona wartość 100 milj. Kos.[1] ciężkich urządzeń maszynowych dla fabryki włókna wiskozowego. Różnica dostaw w wysokości 270 milj. Kos. będzie dostarczona po połowie w czwartym i piątym roku umowy.

Czechosłowacka Sekcja Komisji Inwestycyjnej informuje dalej, że plan dostaw będzie następujący:

w r. 1947/48	43 milj. Kos.
w r. 1948/49	450 milj. Kos.
w r. 1949/50	1 093 milj. Kos.
w r. 1950/51	1 956 milj. Kos.
w r. 1951/52	1 458 milj. Kos.
Razem	**5 000 000 000 Kos.**

[1] Powinno być Kčs, czyli koron czechosłowackich i tak samo przy innych kwotach.

Tę informację Czechosłowackiej Sekcji Komisji Inwestycyjnej Polska Sekcja Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej przyjmuje z żalem do wiadomości.

Rada uchwala, że tym samym anuluje się poprzednią uchwałę Rady z dnia 25 marca 1948 r., b).

B. Rada przyjmuje do wiadomości uchwałę Komisji Inwestycyjnej, że:

a) niewykorzystana suma 1 442 milj. Kos. w ciężkim przemyśle będzie użyta dla ulokowania zamówień na:

1) sortownię i płuczkę „FMA”,

2) urządzenia energetyczne,

3) ciężkie maszyny wartości 200 milj. Kos. dla fabryki włókien wiskozowych, z których maszyny wartości 100 milj. Kos. będą dostarczane w pierwszym 3-leciu umowy,

4) urządzenia dla cementowni i cegielni,

5) montaż,

b) że polscy kontrahenci zamówią (przynajmniej ramowo) w terminie 6-miesięcznym te urządzenia, a przemysł czechosłowacki potwierdzi w tymże czasie terminy dostawy do połowy 1952 r.,

c) że części zamienne, jak również i montaż będą zamawiane sukcesywnie do połowy roku 1951-go.

3.

O ile chodzi o dostawy inwestycyjne w II poł. r. 1952 i w roku 1953 – Rada przyjmuje do wiadomości informację Czechosłowackiej Sekcji Komisji Inwestycyjnej, że w ciągu 2-ch miesięcy Polska Sekcja Komisji Inwestycyjnej otrzyma odpowiedź na jej projekt programu dostaw i że ta odpowiedź będzie zawierać globalną wartość dostaw w ciężkim i lekkim przemyśle, jak również nomenklaturę oraz wartość poszczególnych grup produkcyjnych, w których te dostawy będą mogły być wykonane.

IV. Po wysłuchaniu sprawozdania dyr. Jastrzębowskiego oraz koreferatu dyr. Fuxy z działalności Komisji Komunikacyjnej – Rada przyjęła do wiadomości powyższe sprawozdania i uchwaliła wniosek treści następującej:

Rada zaleca Komisji Komunikacyjnej, aby opracowała umowę ramową (art. XIX p. 2 Układu Komunikacyjnego) o dzierżawie terenów w wolnym obszarze celnym Szczecina, oraz szczegółową umowę dzierżawną, dotyczącą pierwszego odcinka rejonu czechosłowackiego w szczecinie, o długości nadbrzeża około 300 metrów, na wschodnim brzegu półwyspu Ewa, w terminie do końca października r.b.

Wybudowanie tego odcinka będzie ukończone co najprędzej, o ile możności do końca roku 1949, przy czym Strona Czechosłowacka bierze na siebie obowiązek poniesienia kosztów z budową związanych. Co do potrzebnych dostaw materiałowych Strona Polska dostarczy Stronie Czechosłowackiej tylko drzewo i potrzebne wyroby przemysłu mineralnego. Budowa będzie przeprowadzona tak, aby zużycie żelaza budowlanego było możliwie jak najmniejsze.

V. Po wysłuchaniu sprawozdania dyr. Chmeli oraz koreferatu dyr. Trąmpczyńskiego z działalności Komisji Finansowej – rada uchwaliła zatwierdzić zarówno sprawozdanie, jak też i koreferat.

VI. Po wysłuchaniu sprawozdania inż. Lamberka oraz koreferatu dyr. Rzendowskiego z działalności Komisji Rolniczej – Rada przyjęła sprawozdanie i koreferat do wiadomości (za wyjątkiem części dotyczącej importu z Czechosłowacji do Polski 500 tysięcy sadzonek chmielu), w której to sprawie Strona Polska złożyła następujące oświadczenie:

„Rząd Polski może przyjąć zobowiązanie nieeksportowania chmielu bez porozumienia z Rządem Czechosłowackim, w razie natomiast, gdyby tego rodzaju zobowiązanie Rządu Polskiego nie było dla Rządu Czechosłowackiego wystarczające – Rząd Polski zrezygnuje z importu z Czechosłowacji w roku 1948/49 500 tysięcy sztuk sadzonek chmielu”.

VII. Po wysłuchaniu sprawozdania prof. Świętosławskiego i koreferatu dr Pithaarda z działalności Komisji Naukowo-technicznej Rada przyjęła do wiadomości zarówno sprawozdanie, jako też koreferat.

VIII. Po wysłuchaniu sprawozdania prof. Maiwalda z działalności Komisji Planowania i Statystyki – Rada przyjęła sprawozdanie do wiadomości.

IX. Po wysłuchaniu sprawozdań, złożonych przez V. Ministra E. Szyra oraz V. Ministra E. Löbla z prac Komisji Sześciu (powołanej uchwałą Rady z dnia 23 marca 1948 r. – Rada uchwaliła przyjąć powyższe sprawozdanie do wiadomości, a następnie zatwierdziła:

a) tezy w sprawie pogłębienia, rozszerzenia i zacieśnienia współpracy Polsko-Czechosłowackiej,

b) Program współdziałania i wzajemnej pomocy w dziedzinie handlu zagranicznego,

c) wytyczne w sprawie obrotu towarowego między Polską a Czechosłowacją w latach 1948–1952 i w r. 1953,

d) wytyczne dla konkretyzacji w przedmiocie współpracy przemysłowej polsko-czechosłowackiej (podział programów produkcyjnych) i postanowiła dokumenty te przedstawić właściwym Rządom do akceptacji.

X. W sprawie patentów i licencji poniemieckich Rada, mając na uwadze, że ze względu na brak czasu nie było można przeprowadzić szczegółowych dyskusji – uchwaliła powierzyć przewodniczącym obu Sekcji uregulowanie tego problemu.

XI. W zakresie spraw budownictwa Rada uchwaliła:

1) powołać Komisję Budownictwa,
2) zlecić Sekretarzom Generalnym Rady opracowanie i przedstawienie w terminie do dnia 1 listopada 1948 r. projektu statutu Polsko--Czechosłowackiej Komisji Budownictwa i porozumienia obu państw w zakresie współpracy na polu budownictwa,
3) upoważnić przewodniczących obu Sekcji Rady do zaakceptowania powyższych projektów oraz przedstawienia właściwym Rządom do zatwierdzenia na zasadzie art. 9 Statutu Rady.

XII. W zakresie spraw handlu zagranicznego Rada uchwaliła:

1) zatwierdzić przedłożony przez Sekretarzy Generalnych Rady Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Handlu Zagranicznego oraz zlecić Przewodniczącym Rady przedstawienie składu osobowego Komisji w terminie do 30 sierpnia 1948 r.,
2) przekształcić dotychczasową Komisję Obrotu Towarowego na Komitet Obrotu Towarowego.

XIII. W zakresie spraw formalnych Rada uchwaliła:

„O ile regulaminy poszczególnych mieszanych organów Rady współpracy Gospodarczej nie stanowią inaczej, polecić wszystkim organom mieszanym polsko-czechosłowackiej współpracy gospodarczej, aby zawsze na 14 dni przed projektowanym zebraniem odbyło się spotkanie sekretarzy obu Sekcji odnośnie organu celem wspólnego uzgodnienia porządku dziennego zebrania. Sprawy, nie wniesione w tym trybie na porządek dzienny, mogą być omawiane na zebraniu tylko za zgodą przewodniczących obu Sekcji odnośnego organu”.

XIV. Rada uchwaliła utworzenie w ramach Komisji Przemysłowej – Podkomisji Wyżywienia z następującymi Komitetami: 1) Komitet Planowania Wyżywienia, 2) Komitet Przemysłu Cukrowniczego, 3) Komitet Przemysłu Spożywczego, 4) Komitet Przemysłu Konserwowego i Chłodniczego.

Warszawa, dnia 6 sierpnia 1948 r.

Przewodniczący
Polskiej Sekcji Rady
(-) H. Mine

Przewodniczący
Czechosłowackiej Sekcji Rady
(-) Dr Gregor

Minister Przemysłu i Handlu
(-) J. Poznański
Sekretarz Generalny

Minister Handlu Zagranicznego
(-) Fr. Landa
Sekretarz Generalny

Źródło: AAN, MPiH, sygn. 56, k. 190–196.

Załącznik Nr 15

SPRAWOZDANIE
z pracy Komitetów Komisji Przemysłowej Polsko-Czechosłowackiej od dnia 20.XI.1947 r. do dnia 15.XII.1948 r.

1. **Komitet Energetyczny**

1. Postanowił przystąpić do opracowania wytycznych dla budowy linii 220 KV., oraz połączyć systemy energetyczne Polski i Czech. Pierwsza linia ma połączyć Zagłębie Węglowe z okręgiem przemysłowym na Morawach poprzez Marklowice.
2. Postanowiono wybudować wspólnie elektrownie w Dworach (120 MV) z możliwością rozbudowy do 250 MV na Morawach:
   a) Czechosłowacja dostarczy urządzeń maszynowych,
   b) Polska da budynki, urządzenia maszynowe do transportu węgla i doprowadzenia wody,
   c) z prądu oba kraje będą korzystać w 50%,
   d) elektrownia zostaje własnością polską,
   e) czeskie inwestycje maszynowe będą spłacane prądem (około 15 lat).

Odnośnie tego punktu **umowa została podpisana, wymaga tylko zatwierdzenia przez Rządy** obu krajów. Wartość urządzeń dostarczonych przez Czechosłowację wyniesie około 80 mil. K.C.

3. Postanowiono, że Polska przeprowadzi badania naukowe nad turbiną o zamkniętym obiegu powietrza, Czechosłowacja nad turbina gazową. Wyniki doświadczeń będą wymieniane.
4. Centralne biuro projektów C.S.Z. kowodelnych a Stroijreńskich zapewni współpracę polskim inżynierom.

2. **Komitet Górniczy** odbył dwa zebrania 3.VII. r.b. w Rydułtowach i 14–15.X. r.b. w Ostrawie.

Na wymienionych konferencjach ustalono:

a) projekt statutu Polsko-Czechosłowackiego Komitetu Górniczego,
b) program prac Komitetu i Podkomitetów.

Ponadto obie strony omówiły jako sprawę naglącą, zagadnienie pomocy w razie katastrof kopalnianych i uzgodniły, że będą dążyły do stworzenia możliwości technicznych dla wzajemnego okazywania sobie pomocy w najszerszym zakresie.

3. Komitet Hutniczy

W dniu 9/VII r.b. odbyła się w Katowicach konferencja między przedstawicielami przemysłu czechosłowackiego i przemysłu polskiego. Na konferencji omówiono szereg niżej podanych zagadnień:

1. Koksowania na hucie Kościuszko.
2. Ustalono, że nowa koksowania oddana będzie do ruchu w połowie 1951 r. łącznie z fabryką chemiczną. Strona polska prosi o skrócenie tego terminu o pół roku (propozycja ta będzie rozpatrzona przez stronę czeską). Strona polska dostarczy prostsze konstrukcje i urządzenia wg rysunków czeskich (40–50% tonażu), oraz cegłę szamotową. Oferta czeska ma być złożona do końca stycznia 1948 r. przy czym termin ten nie wpłynie na ostateczny termin wykonania.
3. Urządzenia dla polskich hut
4. Strona czeska przyjęła terminy ustalone w protokóle z konferencji na Hucie Pokój z dnia 7.VII. r.b.
5. Budowa nowej huty w Polsce.
6. Uzgodniono i zatwierdzono szczegóły oraz terminy dostawy urządzeń i wyposażenia nowej huty.
7. Sprawa ryglówki dla huty Bobrek została uzgodniona między przedstawicielami obu stron.

We wszystkich tych zagadnieniach uzyskano pomoc ze strony czechosłowackiej, dzięki której okres realizacji prac inwestycyjnych wyżej wymienionych obiektów uległ dość znacznemu skróceniu, a to zarówno dzięki pomocy technicznej, jak też dzięki odpowiedniemu ustosunkowaniu się przemysłu czechosłowackiego.

4. **Komitet Metalowy** ustalił szereg wytycznych odnośnie współpracy i tak w zakresie:

1. **Odlewów** – uzgodnił, by polski przemysł, dostarczył do Czechosłowacji, ciężkie odlewy maszynowe (głównie obrabiarkowe). W wyniku tego nastąpi wzmożenie importu obrabiarek z Czechosłowacji do Polski.
2. **Obrabiarek** – nastąpiło porozumienie w sprawie podziału programów produkcyjnych (uniwersalne – oba państwa, ciężkie i specjalne kolejowe

w Polsce, automaty i szlifierki bezkołowe w Czechosłowacji). Wymaga potwierdzenia przez Komisję Przemysłową.

3. **Kotłów** – ustalił, że przy produkcji kotłów wysokociśnieniowych Polska będzie budować konstrukcję żelazną, podgrzewacze, przegrzewacze, rury, zaś przemysł czeskosłowacki dostarczy walczaki i automaty. Dalsze rozmowy odnośnie szczegółów trwają.
4. **Turbin** – przeprowadzono rozmowy na temat kupna licencji turbiny 25 MW wraz z generatorem. Umowa przygotowana, brak zgody.
5. **Maszyny rolnicze** – uzgodniono – tymczasowy podział programów produkcyjnych, z tym, że polski przemysł nie będzie w najbliższym czasie produkował żniwiarek i snopowiązarek.
6. **Łożyska kulkowe** – istnieje rozbieżność między stroną czeską i polską, gdyż Czesi proponują, by Polska nie uruchamiała produkcji łożysk, na co strona polska się nie zgadza. Strona polska uważa, że po uruchomieniu produkcji, ponowi starania odnośnie podziału programów produkcyjnych.
7. **Narzędzia** – czesi proponują stworzenie w Polsce składu konsygnacyjnego czeskich narzędzi na sumę 2 milj. k.c. Sprawa w załatwianiu.
8. **Naczynia emaliowane** – nastąpiło porozumienie w sprawie cen eksportowych, kolorów i tzw. „figur”. Rynek światowy jest b. chłonny, wobec czego nie zawarto umów na podział środków zbytu.

5. **Komitet Elektrotechniczny** – dotychczas nie nawiązał łączności z sekcją czesko-słowacką, dopiero w początkach listopada zaproponował stronie czesko-słowackiej pierwsze zebranie na dzień 15.XII. r.b. Projekt statutu ze strony sekcji polskiej jest już przygotowany. Natomiast istnieje łączność między przemysłami obu kraji. Z przedstawicielami przemysłu telekomunikacyjnego została sfinalizowana umowa na zakup maszyn do wyrobu kondensatorów papierowych. Ewentualna dostawa sprzętu telefonicznego (central automatycznych) przez przemysł czechosłowacki (zresztą przestarzałego typu) nie mogła mieć miejsca, gdyż została podpisana umowa z Ericssonem. Niezniszczony przez wojnę (w przeciwieństwie do polskiego) czechosłowacki przemysł elektrotechniczny przewidywał Polskę jako rynek zbytu dla swych produktów, stąd to zaistniały odmienne poglądy na temat współpracy tych przemysłów.

6. **Komitet Chemiczny**

Na konferencji w Pradze w dniu 4.VII. r.b. ustalono wspólnie program ogólny (9 punktów) i program szczegółowy. Ponadto ustalono, że cały ciężar prac wynikających z umowy będzie przerzucony na bezpośrednie rozmowy

i rozwiązanie zainteresowanego przemysłu chemicznego obu stron, zaś gotowe materiały i wnioski będą przekazywane Komitetowi do akceptacji.

W lipcu przybyła do Polski delegacja czechosłowackiego przemysłu chemicznego, i po 10-dniowej konsultacji, rozpatrzono na konferencji u V. – Ministra Rumińskiego (I.VIII.47) następujące zagadnienia czeskiego przemysłu chemicznego, które zostały powtórnie uzgodnione przez Delegację polskiego przemysłu w październiku na terenie Czechosłowacji.

1. **Soda**

Zaopiniowano, że przemysł sodowy winien rozwijać się w Polsce (baza surowcowa) Czechosłowacja winna w miarę możności zaopatrzyć przemysł polski w aparaturę. Czesi zastrzegli sobie ewent. Import 20 000 t. sody na pokrycie niedoboru.

2. **Nawozy sztuczne**

Stwierdzono, że oba kraje nie będą ze sobą konkurować. Czechosłowacja interesuje się doświadczeniami przy produkcji termofosfatów i prosi o nadesłanie opisu doświadczeń i instalacji. Ponadto strona czeskosłowacka powiadomiła, że tworzy się międzynarodowa instytucja dla spraw azotowych i fosforowych. Obie strony proponują uzgadniać swe stanowiska.

3. **Elektrody węglowe**

Czesi poinformowali, że spożycie ich wynosiło około 6 000 ton rocznie, a mając dostateczną ilość paku przewidywali wybudowanie fabryki na Morawach. Po zapoznaniu się z produkcją „Planii” uważają, że należy odstąpić od swego planu, importując elektrody z Polski.

4. **Elektroliza soli kuchennej (metodą rtęciową)**

Planowane urządzenia do elektrolizy w Polsce miały być przeprowadzone przez firmy zagraniczne. Obecnie Czechosłowacja gotowa jest je wykonać i dostarczyć. Oczekuje się na przyjazd inż. Suchary, szefa elektrolizy z f-ki w Ustce, który ma ocenić naszą instalację, zaplanować rozbudowę i podać ofertę na wykonanie. Czesi są skłonni wyszkolić (przeszkolenie kilkumiesięczne) kilku inżynierów i techników.

Do momentu rozbudowy elektrolizy może pomóc Polsce przez dostawę chloru, oraz pragnie przeprowadzić rozmowy na temat wapna chlorowanego i podchlorynu sodu.

5. **Chlorobenzen**

Czechosłowacja gotowa jest pomóc nam przez zaprojektowanie instalacji i puszczenie w ruch aparatury na 1 000 t. chlorobenzenu rocznie

(obecnie pertraktujemy z f-mą duńską). Do czasu uruchomienia produkcji gotowa jest dostarczyć nam pewnych ilości chlorobenzenu. W sprawie chlorobenzenu i barwników przyjedzie czechosłowacki specjalista inż. Czech.

6. **Biel tytanowa**

Polska rezygnuje z budowy f-ki bieli tytanowej.

Strona czeska prosi o ewentualne rozgraniczenie rynków zbytu alkali na terenie Węgier i Rumunii, gotowa jest dostarczyć obecnie pewnych ilości cytrynianu wapnia i ustalić długotrwałą umowę odnośnie stałych dostaw, pragnie ustalić politykę cen eksportowych, oraz prosi o bezpośrednie zetknięcie się przedstawicieli naszych zagranicą z czeskimi, i o ustanowienie stałego delegata przy C.Z.P.Ch.[1] celem koordynacji dalszych prac i na odwrót polskiego w Czechosłowacji.

7. **Komitet Włókienniczy**

Pierwsze rozmowy zostały przeprowadzone przez C.Z.P.Wł.[2] z przedstawicielami czeskiego przemysłu włókienniczego w dniu 3.VI. r.b., przy czym ustalono wytyczne i zadania dotyczące współpracy przemysłowców włókienniczych obu stron.

Drugie zebranie Komitetu odbyło się w dniach 18 i 19.VII. 1947 r. w Jeleniej Górze, gdzie ustalono skład osobowy podkomitetów.

Ponadto odbyły się konferencje dwóch Podkomitetów, a mianowicie: Techniczno-Produkcyjnego w dniu 18.VIII. r.b. i Lniarskiego w dniu 16.X. r.b.

Ustalono między innymi:

1. Polska jest w stanie dostarczyć w przyszłości włókien lnu i konopi. W oparciu na tym założeniu ustalono program wstępnych prac Podkomitetu Lniarskiego.

Ustalenie powierzchni zasiewów, wielkość kapitału inwestycyjnego, dostawę maszyn z C.S.R. do przerobu lnu, ustalenie typów maszyn do trzepania lnu i rodzaju nasion siewnych.

2. Postanowiono skoordynować inwestycje obu stron odnośnie odbudowy i rozbudowy f-k sztucznego jedwabiu, włókien ciętych i syntetycznych.
3. Omówiono sprawę półfabrykatów. Strona polska dostarczyłaby wełnianą przędzę czesankową, otrzymywałaby zaś bawełnianą przędzę czesankową.
4. Uzgodniono konieczność wspólnej standaryzacji i specjalizacji obu przemysłów odnośnie wykończenia wyrobów włókienniczych.

---

[1] C.Z.P.Ch. – Centralny Związek Przemysłu Chemicznego.

[2] C.Z.P.Ch. – Centralny Związek Przemysłu Włókienniczego.

5. Omówiono sprawę przystąpienia do Stowarzyszenia Importerów Bawełny.
6. Ustalono, że ścisła współpraca przy produkcji włókien syntetycznych winna polegać na stałej wymianie poglądów odnośnie strony technicznej produkcji, jak np. aparatury, metod technologicznych, wykończeniowych itp.
7. Ustalono, że winna istnieć wymiana między obu stronami (surowce ze strony polskiej a maszyny ze strony czeskiej).
8. W dziedzinie szkolenia zawodowego ustalono wymianę 5 studentów (czescy na Politechnikę Łódzką, polscy na Politechnikę w Brnie i Usti n. Orl.). Ponadto w najbliższym czasie zostanie dokonana wymiana 10 specjalistów.

8. Komitet Skórzany

Wobec nieustaleni składu Komitetu, pierwsze rozmowy po podpisaniu Umowy o współpracy zainicjował C.Z.P.S.[3], który wysłał w lipcu r.b. delegatów do Czechosłowacji, celem realizacji i opracowania wysuniętych postulatów i zagadnień.

Pierwsze rozmowy szły opornie, gdyż przemysł czechosłowacki był nastawiony na eksport do Polski pewnych ilości obuwia i od niego uwarunkował pomoc techniczną. Wysunięte propozycje wspólnej budowy w Polsce zespołu produkującego skóry wierzchnie, podeszwowe, artykuły pomocnicze i obuwie, zmieniły ustosunkowanie się strony czeskiej, w rezultacie czego w październiku r.b. zgłosiła się w Polsce delegacja czeskiego przemysłu skórzanego. Na posiedzeniu odbytym u Min. Minca w dniu 18.X. ustalono wspólne wytyczne odnośnie importu obuwia do Polski, budowy kombinatu, przyśpieszenie terminów dostaw maszyn szewskich i grabarskich, pomocy technicznej.

Oprócz spraw wyżej wymienionych C.Z.P.S. dąży do realizacji zagadnienia remontu generalnego maszyn szewskich w zakładach „Bata" w Zlinie (w ilości 624 sztuk). Delegacja czeska po zwiedzeniu warsztatów i składów maszyn w Odmęcie, Chełmku i Radomiu ustaliła zasady współpracy (maszyny nie będące w ruchu należy przekazać do natychmiastowego remontu, zaś pracujące w miarę dostawy nowych maszyn, które zastąpią maszyny wymagające remontu). Również f-ka w Zlinie wypożyczy wyremontowane własne maszyny, które zastąpią brakujące, aż do dostarczenia nowych. W zakresie szkolenia fachowców przeprowadzono wstępne rozmowy o przyjęciu przez Państwowe Zakłady „Bata" w Zlinie 300 polskich uczni. Jedyna trudność (problem internatów mieszkalnych) prawdopodobnie zostanie załatwioną, dzięki przychylnemu ustosunkowaniu się strony czeskiej. Zakłady „Bata" w Batovanach zadeklarowały przyjęcie w przyszłym roku szkolnym 30 uczni na naukę.

---

[3] C.Z.P.S. – Centralny Związek Przemysłu Skórzanego.

9. Komitet Papierniczy

Kontakt z papiernikami czeskimi został nawiązany latem r.b. przez Dyr. Kraula. Czesi początkowo zamierzali importować z Polski drzewo, eksportując papier. Jednak sytuacja została odmieniona.

W wyniku rozmów został podpisany protokół o utworzeniu polsko--czeskiego Komitetu papierniczego i ustalono jako miejsce pierwszego posiedzenia Polskę.

Pierwsze posiedzenie Komitetu odbyło się w Łodzi w dniach 5–6.XI. r.b. Komitet:

1. przyjął projekt statutu,
2. przedyskutował tematy interesujące obie strony,
3. utworzył dwa stałe Podkomitety (techniczny i ekonomiczny),
4. ustalił, że Podkomitety będą rozpracowywać bieżąco tematy wysunięte przez Kom. Papier., lecz ich uchwały muszą być akceptowane przez Komitet Papierniczy.

Ponadto Komitet zajął się rozpatrzeniem szeregu zagadnień szczegółowych, z których najważniejsze końcowe tezy podajemy poniżej.

I. **Zagadnienia ekonomiczne**

1) Dążyć do usprawnienia wykonania układu handlowego pomiędzy Polską i Czechosłowacją na odcinku papierniczym i celulozowym.

2) Uzgadniać działanie i wzajemne informowanie się w miarę potrzeby i możliwości odnośnie zagadnień dotyczących zagranicznych zakupów dla obu Krajów zarówno w zakresie cen, jak i źródeł zakupów.

3) Opracować wytyczne współpracy dotyczącej wymiany informacji w zakresie cen i rynków zbytu zagranicznego.

(Czesi należą do wszystkich międzynarodowych organizacji papierniczych i celulozowych, a Polacy do żadnej).

4) Zapoznać się z organizacją handlu wyrobami przemysłu papierniczego i celulozowego w obu krajach.

II. **Zagadnienia techniczne:**

Po zapoznaniu się z uchwałami Podkomitetu Technicznego p. 1 do 6

ustalono:

III. **Zagadnienia techniczne:**

Po zapoznaniu się z uchwałami Podkomitetu technicznego (załącznik nr 5) przyjęto jednomyślnie, co następuje:

1. Obie strony są zgodne, że wskazanym jest odbudowanie na terenie Polski fabryki celulozy siarczanowej bielonej i uszlachetnionej, opartej na surowcu sosnowym w terminie do 1951 r.
2. Najbardziej nadającym się do odbudowy obiektem z punktu widzenia interesów obu stron jest częściowo zdemontowana fabryka celulozy w Drzewicy koło Kostrzynia (daw. „Prix”), o zdolności produkcyjnej ok. 34 000 ton rocznie.
3. Zaleca się, aby Komisja Przemysłowa przez Sekcję Czeskosłowacką Komitetu papierniczego pomogła w odbudowie fabryki w Kostrzynie przez dostarczenie instalacji energetycznych i pomocniczych. W zamian za te dostawy otrzymałaby Czechosłowacja od polskiego przemysłu papierniczego gwarancję pierwszeństwa dostaw części produkcji wszelkiego rodzaju z odbudowanej fabryki w Kostrzynie w ilości, ustalonej wzajemnym porozumieniem.
4. Uważa się za wskazane, aby w pracach nad projektowaniem, budową i uruchomieniem fabryki w Kostrzynie brali udział również fachowcy ze strony czeskosłowackiej.
5. Przyjęto do wiadomości projekt stopniowego wybudowania przez Czechosłowację fabryki celulozy siarczanowej niezielonej, przy czym nie wyklucza się dalszej rozbudowy w kierunku celulozy bielonej, o czym strona polska będzie poinformowana, o zdolności produkcyjnej maksymalnie 60 000 ton rocznie. Zaleca się, aby Komisja Przemysłowa dopomogła w projektowaniu i uruchomieniu tej fabryki, a to przez udział zakładów Budowy Maszyn papierniczych w jeleniej Górze w projektowaniu i budowie oraz celuloziarzy polskich w uruchomieniu, wszystko pod warunkiem konkurencyjności ofert.
6. Zapotrzebowanie przemysłu czeskosłowackiego na maszyny papiernicze i celulozowe będzie przedstawione na konferencji w Jeleniej Górze z udziałem przedstawicieli przemysłu papierniczego polskiego i czeskosłowackiego oraz Zjednoczenia Przemysłu Budowy Maszyn, w końcu bieżącego miesiąca.

IV. **Zagadnienia naukowe**

1. Wyznaczono osoby z obu stron, które mają za zadanie utrzymanie łączności między specjalistami i instytutami.
2. Sporządzi się spis urządzeń potrzebnych oraz mogących by pożyczonymi lub zamienionymi.
3. Ustalono szczegóły wymiany periodyków i wydawnictw dotyczących papiernictwa.

4. Szczegółowo uzgodniono zasady wspólnej dokumentacji technicznej.
5. Zdecydowano wydanie technicznego słownika polsko-czeskiego na bazie słownika angielsko-niemieckiego.
6. Ustalono zasady norm analitycznych i norm gotowych produktów.
7. Ustalono zasady wzajemnego informowania się o zagadnieniach będących przedmiotem studiów, ich wyników, oraz wszelkich doświadczeniach produkcyjnych i uzyskanych z aparaturą importowaną.

IV. **Zagadnienia wymiany fachowców**

1. Polska przyjmie na studia dwóch fachowców, a to do Centr. Laborat. Celuloz.-Papiern. i do fabryki celulozy w Kaletach.
2. Czechosłowacja przyjmie dwóch fachowców: jednego do f-ki preszpanu (Jędrychów), drugiego do f-ki celulozy wiskozowej w Zylinie.
3. Strony goszczące ponoszą koszty utrzymania studiujących na warunkach wzajemności.

10. Komitet Drzewny

Na konferencji w Pradze w dn. 11.VI. r.b. przedstawiciele obu Sekcji ustalili tekst statutu, z tym, że ostateczny tekst zostanie uchwalony po opracowaniu statutu ramowego przez Komisję Przemysłową. Strona czeska wniosła do projektu dwa uzupełnienia:

1. Aby wszystkie uchwały K.D. były przedkładane Komisji Przemysłowej.
2. Aby wszystkie wydatki związane z pracą obu sekcji ponoszone były przez przemysły obu krajów.

W niżej podanych sprawach nie powzięto uchwał wiążących, lecz przekazano je na następne posiedzenie K.D., którego termin zaproponowano (ze strony polskiej) na dzień 6.XII. r.b.

1. Sprawa dostawy 4 000 m^3 tarcicy bukowej, której dotychczasowo dostarczane partie były w nieodpowiednim gatunku. Wobec tego wstrzymano dostawy i zlikwidowanie zostawiono do następnego posiedzenia.
2. Sprawa współpracy na rynkach zagranicznych. Strona czeska proponowała porozumienie co do cen (natomiast strona polska wysunęła zastrzeżenia co do cen podanych przez przemysł czechosłowacki. Na rynkach amerykańskich zastrzeżenia te zostały przyjęte przez stronę czeską.
3. Sprawa wzajemnego informowania się przy zawieraniu umów ze stroną trzecią.
4. Sprawa propozycji amerykańskiego koncernu Pilzera (b. współwłaściciela f-ki Thonet-Mundus). Na konferencji w dn. 11.VI. ustalono, że obie strony przed powzięciem decyzji zobowiązują się do wzajemnej konsultacji i informowania drugiej strony.

11. Komitet Materiałów budowlanych i Ceramiki i Komitet Szklarski

Ze względu na silnie rozwinięty przemysł szklarski w Czechosłowacji zaistniała konieczność stworzenia dwóch odrębnych Komitetów: Szklarskiego oraz mat. Budowlanych i Ceramiki. Dotychczasowa współpraca ograniczała się do rozmów o charakterze półwiążącym z przedstawicielami przemysłu czeskosłowackiego i władz administracji przemysłowej.

W wyniku tych rozmów zostały ustalone grubsza tematy współpracy. Strona polska proponuje I wspólne posiedzenie na dzień 1.XII. r.b. Konferencja przedstawicieli polskiego i czechosłowackiego przemysłu szklanego w dniu 17.VI.47 r. ustaliła poza ogólnymi wstępnymi sposobami współpracy, spis zagadnień, które interesują oba przemysły (eksportowy cennik, urządzenia do wyrobu szkła lustrzanego i optycznego, problem produkcji szklanego włókna tekstylnego i szkła pianowego, wspólny ośrodek dokumentacyjny itp.).

Źródło: AAN, MPiH, Biuro Współpracy Przemysłowej (dalej BWP), sygn. 2981, k. 1–8.

Poufne

Załącznik Nr 16

Protokół
tymczasowy
z 2-go posiedzenia Czechosłowacko-Polskiej Komisji Przemysłowej, które odbyło się w dniach 2–4 czerwca 1948 r. w sali posiedzeń Ministerstwa Przemysłu w Pradze

Obecni – według listy obecności:

Viceminister E. Szyr zagaja zebranie i oznajmia, że porządek dzienny obrad według ogłoszonego programu – po uzgodnieniu z przewodniczącym Sekcji czechosłowackiej – ulega zmianie w następującym sensie:

punkt 1 – uchwalenie statutu branżowych Komitetów przemysłowych, o punkcie 2 – będzie się mówiło później,

punkty 3, 4 i 5 – łączy się w tym sensie, że będą omawiane wyniki prac komitetów według materiału w zestawieniu, przedłożonym przez Sekcję polską.

1. Komisja Przemysłowa zatwierdza statut przemysłu skórzanego, szklarskiego, chemicznego, hutniczego, cukrowniczego i spożywczego, przy czym w statucie przemysłu skórzanego uznaje się brzmienie, uchwalone w dniach 4 i 5 maja 1948 r.
2. Uchwalono, że Komitety przemysłów skórzanego i gumowego oraz Komitet przemysłu spożywczego będą miały – odmienne niż Komitety pozostałe – po 6 członków.
3. Komisja Przemysłowa postanawia, że sprawy Komitetu Koksowniczego zostaną powierzone specjalnemu podkomitetowi, podlegającemu wprost Komisji Przemysłowej i składającemu się z 5-ciu członków z każdej strony. W podkomitecie tym będą reprezentowane wszystkie zainteresowane przemysły.

4. Komisja Przemysłowa zgadza się z tym, aby sprawy przemysłu gazowniczego zostały scentralizowane w Podkomitecie Gazowniczym Komitetu Energetyki.
5. Komisja Przemysłowa zgadza się z tym, aby sprawy włókien sztucznych były scentralizowane w Podkomitecie włókien sztucznych w ramach Komitetu Przemysłu Chemicznego. Z uwagi na to, iż przemysł chemiczny dotychczas nie brał udziału w tych obradach, podlegają skreśleniu wyrazy: „… który będzie starać się o przeprowadzenie uchwał wniesionych już przez Podkomitet, przy czym wykorzysta dotychczasowe prace”. W tym Podkomitecie będzie reprezentowany zarówno przemysł chemiczny, jak i przemysł włókienniczy.
6. Komisja Przemysłowa zgadza się na to, aby sprawy przemysłu gumowego były scentralizowane w Komitecie Przemysłu Skórzanego, który stworzył własny, specjalny Podkomitet.
7. Sprawy przemysłu cukierniczego zostaną włączone do ram Komitetu Przemysłu Spożywczego.
8. Komitet Włókienniczy uchwala, że wyśle na stały pobyt po 1 delegacie do drugiego kraju, dla utrzymania regularnego kontaktu między obu przemysłami. Komisja Przemysłowa zwraca uwagę wszystkich Komitetów branżowych na tę uchwałę i zwraca im uwagę, czy nie powinny postąpić tak samo w zakresie własnej działalności, jeśliby to uważały za celowe.
9. Komisja Przemysłowa wyraża zgodę na zorganizowanie Podkomitetu Lotniczego w Komitecie Przemysłu Metalowego.
10. Komisja Przemysłowa uchwala, że zawsze na 10 dni przed zebraniem komisji Przemysłowej zejdą się sekretarze obu stron i ustalą konkretny program obrad, teksty i podkłady do każdego punktu programu.
11. Komisja Przemysłowa przyjmuje do wiadomości zorganizowanie Podkomitetu do wymiany towarów i współpracy handlowej komitetu Elektrotechnicznego.
12. Komisja Przemysłowa przekazuje wniosek odnośnie uregulowania kosztów przejazdów i diet Komisji Finansowej według kompetencji z prośbą o wypracowanie projektu ogólnego, któryby został przedłożony do uchwalenia Radzie współpracy Gospodarczej czechosłowacko-polskiej.
13. Obie Sekcje zastrzegły sobie postawienie dalszych wniosków w sprawach organizacyjnych, w miarę jak dodatkowo wypływać będą z przebiegu obrad. Przede wszystkim będą omówione wszystkie wnioski w kolejności jak zostały przedłożone przez delegację polską.

14. Komisja Przemysłowa zgadza się z uchwałą Komitetu Przemysłu Metalowego z dnia 13 maja 1948 r. co do podziału programów produkcyjnych odnośnie obrabiarek.
15. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Metalowego z dnia 13 maja 1948 r. co do podziału programów produkcyjnych odnośnie motocykli z tym, że w wypadku gdyby jedna lub druga strona chciała podnieść swoją produkcję ponad ustalony plan, to obie strony będą pertraktować w celu uzgodnienia.
16. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Metalowego z dn. 13 maja 1948 r. o podziale programów produkcyjnych dotyczących ciągników i poleca Komitetowi Przemysłu Metalowego, aby zajął się tą sprawą z punktu widzenia podziału programów wytwórczych dla poszczególnych całości montażowych, które zostałyby rozdzielone pomiędzy oba kraje, przy czym pas montażowy dla całego traktora posiadałyby przemysły obu państw, przez co osiągnie się zysk na produkcji masowej.
17. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Metalowego z 13 maja 1948 r. o podziale programów produkcyjnych odnośnie motorów spalinowych, przy czym nastąpiła zgoda, że do motorów o mocy ponad 60 HP zostaną zaliczone i motory okrętowe.
18. Komisja Przemysłowa uchwala postanowienia Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–13 kwietnia 1948 r. w przedmiocie organizacji i podziału wyrobu artykułów technicznych z tym, że podlegają skreśleniu wyrazy: „… w związku z utworzeniem przedsiębiorstwa państwowego do wyrobu artykułów technicznych w Czechosłowacji; Komitetowi daje się termin 1 października 1948 r.”.
19. Komisja Przemysłowa, biorąc pod uwagę postanowienie Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r., zorganizuje specjalną komisję roboczą o charakterze przejściowym, złożoną z 10 osób, to jest po 5 z każdej strony, składającą się z reprezentantów górnictwa, hutnictwa, przemysłu metalowego i chemicznego, podlegającą bezpośrednio Komisji Przemysłowej, której zadaniem będzie:
    a) ustalenie wspólnego programu zapotrzebowania w dziedzinie wyrobu górniczych maszyn i narzędzi, sortowni i płuczek, koksowni i fabryk pochodnych węgla,
    b) ustalenie możliwości wytwórczych dla istniejących fabryk maszyn górniczych,

c) opracowanie projektu wspólnego programu inwestycyjnego rozbudowy fabryk maszyn górniczych w założeniu ich całkowitej wystarczalności dla potrzeb górnictwa obu krajów,

d) opracowanie zasad zorganizowania wspólnych biur do studiów oraz biur konstrukcyjnych dla wyrobu potrzeb przemysłu górniczego.

20. Mianowania członków obu Sekcji tych Komisji wykonawczych dokonają przewodniczący Komisji Przemysłowej do 15 czerwca b.r. Podczas swego działania Komisje te kierować się będą statutem analogicznym do statutów branżowych komitetów przemysłowych.

21. Komisja Przemysłowa zatwierdza postanowienie Komitetu Przemysłu Metalowego z 13 maja 1948 r., aby przeprowadzono pertraktacje co do możliwości produkowania tych towarów, które były lub są w znacznych ilościach dowożone z zagranicy.

22. Komisja Przemysłowa zatwierdza postanowienie Komitetu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. o podziale programów produkcyjnych odnośnie wałów i mankietów w następującej zmienionej redakcji:

    Stosownie do podziału programów wytwórczych wały o średnicy mniejszej niż 350 mm będą wyrabiać oba państwa, przy czym będą sobie wzajemnie okazywać pomoc. Przeciwnie zaś wały o średnicy większej niż 350 mm, jak również i mankiety, wyrabiać będzie wyłącznie przemysł czechosłowacki, który będzie pokrywać całe polskie zapotrzebowanie. Obie strony winny sobie nawzajem okazywać pomoc przez wymianę doświadczeń, jak również i organizacji, aby koszty produkcji naszej były jak najmniejsze.

23. Zatwierdza się postanowienie Komitetu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r., co do wyrobu i dostaw w zakresie izolatorów przepustowych.

24. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. o wyrobie i dostawach urządzeń do sygnalizacji kopalnianej.

25. Komisja Przemysłowa uważa za odpowiednie, aby pomiędzy obu stronami były wszczęte pertraktacje o podziale programów produkcyjnych w zakresie techniki samochodowej, przy czym należy brać pod uwagę zdolność produkcyjną przemysłu elektrotechnicznego obu państw, włącznie z rozpoczętymi inwestycjami w tym zakresie. Dalej poleca, aby niezwłocznie wszczęto rozmowy odnośnie normalizacji wyposażenia samochodowego.

26. Co do postanowienia Komitetu Przemysłu Metalowego z 13 maja 1948 r. odnośnie budowy specjalnych ciężkich bagrów z napędem gąsienicowym – Komisja Przemysłowa zwraca uwagę, że Podkomisja ciężkiego przemysłu nie może przeprowadzać podziału programów produkcyjnych, lecz może jedynie postawić wniosek, przy czym w danym wypadku trzeba zwrócić uwagę na interesy innych resortów.
27. Komisja Przemysłowa poleca Komitetowi Przemysłu Metalowego, aby przeprowadził pertraktacje odnośnie podziału programów produkcyjnych oraz współpracy przy budowie osobowych i ciężarowych samochodów i aby przedłożył Komisji Przemysłowej wniosek w tej sprawie.
28. Komisja Przemysłowa zaleca Komitetowi Przemysłu metalowego, aby przedłożył wnioski odnośnie podziału programów produkcyjnych i współpracy przy budowie kolejowych Ośrodków przewozowych, jak również i współpracy handlowej przy eksporcie.
29. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. współpracy biur konstrukcyjnych w zakresie transformatorów pomiarowych, jak również o podziale programów produkcyjnych według typów.
30. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Górniczego z 13 kwietnia 1948 r. tyczącego się współpracy w przedmiocie wypracowania programu prac wiertniczych i zasad eksploatacji złóż węgla kamiennego w pogranicznych okręgach Ostrowsko-Karwińskim i Rybnickim.
31. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Hutniczego z 3–5 lutego 1948 r. o wyłącznym wyrobie pali w Czechosłowacji.
32. Postanowienie Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. w sprawie wybudowania wspólnej fabryki dalekopisów przyjmuje się do wiadomości i poleca się Komitetowi, aby jak najspieszniej złożył sprawozdanie o wynikach swych pertraktacji.
33. Zatwierdza się postanowienie Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. tyczące się zaprowadzenia wspólnego wyrobu prętów wolframowych i zorganizowania wyciągarni delikatnych drutów wolframowych w obu krajach.
34. W przedmiocie postanowienia Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–6 maja 1948 r. tyczące się wybudowania wspólnej rafinerii i walcowni miedzi. Komisja Przemysłowa poleca zorganizowanie specjalnej Komisji Wykonawczej, składającej się z reprezentantów Komitetu Hutniczego

i Przemysłu Elektrotechnicznego dla najśpieszniejszego przestudiowania sprawy i złożenia wniosków Komisji Przemysłowej.

35. Komisja Przemysłowa o przedmiocie postanowienia Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–13 kwietnia 1943 r. zaleca Komitetowi Przemysłu Chemicznego, któremu sprawa ta została odstąpiona, aby przyspieszył prace odnośnie zbadania możliwości wybudowania wspólnej fabryki włókien syntetycznych w Gorzowie, a fabryki włókien sztucznych w Słowacji i aby złożył Komisji Przemysłowej sprawozdanie o wyniku swej działalności najdalej do 1 października b.r.
36. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–13 kwietnia 1948 r. odnośnie budowy wspólnej sortowni i pralni wełny w Polsce.
37. Przyjmuje się do wiadomości postanowienia Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–13 kwietnia 1948 r. odnośnie opracowania projektu budowy wspólnej fabryki jedwabiu sztucznego acetatowego lub miedziano-amoniakalnego w Polsce lub Czechosłowacji.
38. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Metalowego z 12–15 maja 1948 r. o wybudowaniu wspólnej fabryki bagrów, ciężkich traktorów i wielkich maszyn do robót ziemnych im poleca mu, aby jak najspieszniej przedłożył konkretne wnioski w porozumieniu z odpowiednimi czynnikami.
39. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę komitetu Przemysłu Metalowego z 13 maja 1948 r. co do budowy wspólnej stacji do badania parowozów. Komitetowi poleca się przedłożyć konkretny projekt najdalej do końca sierpnia 1948 r.
40. W przedmiocie postanowienia Komitetu Przemysłu Metalowego z 13–15 maja 1948 r. Komisja Przemysłowa przyjmuje do wiadomości oznajmienie czechosłowackiego generalnego zarządu przemysłu metalowego, że wspólna budowa stoczni na Odrze w najbliższych 4-ch latach nie jest możliwa z powodu wyczerpania zdolności produkcyjnej czeskiego przemysłu metalowego.
41. Komisja Przemysłowa przyjmuje do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Drzewnego z 12–15 kwietnia 1948 r. co do projektu wybudowania wspólnej fabryki mebli giętych.
42. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Chemicznego z 3–6 kwietnia 1948 r. odnośnie wyrobu penicyliny.

43. Komisja Przemysłowa przyjmuje do wiadomości postanowienia Komitetu Przemysłu Chemicznego z 3–6 kwietnia 1948 r. o współpracy przy wyrobie siarczku węgla.
44. Komisja Przemysłowa przyjmuje do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Szklarskiego z 21 stycznia 1948 r. o współpracy przy wyrobie i wywozie szkła piankowego.
45. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. o skoordynowaniu programu Instytutów Naukowo-Badawczych.
46. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. o skoordynowaniu programu szkół górniczych w obu krajach, która to sprawa zostanie odstąpiona do dalszego załatwienia Komisji Naukowo-Technicznej.
47. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. w przedmiocie ujednolicenia nomenklatury złóż węgla w zagłębiu Ostrowsko-Karwińskim.
48. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Szklarskiego z 2 stycznia 1948 r. w przedmiocie wzajemnego umożliwienia dostępu do ośrodków dokumentarnych.
49. Komisja Przemysłowa zwraca uwagę przemysłu górniczego na definicję pojęcia „dokumentacja” przyjętą przez Komitet Przemysłu Szklarskiego i wzywa Komitet Górniczy, aby uwzględniając postanowienia przemysłu szklarskiego i górnictwa, podał definicję dokumentacji i wykonał swoją uchwałę o uprzystępnieniu dokumentacji górniczej.
50. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Energetyki z 3–4 maja 1948 r. o wymianie działalności w zakresie spalania odpadków węgla, jak również węgla o niskiej wartości kalorycznej. Poleca się jednocześnie Komitetowi Górniczemu, aby scentralizował doświadczenie całego przemysłu w tej sprawie i uprzystępnił je wszystkim innym przemysłom oraz aby wymienił pomiędzy obu Sekcjami doświadczenia tak uzyskane.
51. Przyjmuje się do wiadomości, że w zdaniu: „Strona polska interesuje się specjalnie wielkimi jednostkami kotłowymi na paliwa tego rodzaju i doświadczeniem Strony czechosłowackiej w tym zakresie” – rozumie się zainteresowanie w doświadczeniach uzyskanych w pracy istniejących instalacji.

52. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Energetycznego z 3–4 maja 1948 r. o udostępnieniu doświadczeń odnośnie gazociągów w zakresie eksploatacji gazu ziemnego. W zdaniu: …„Strona polska …” skreśla się wyrazy „…w terminie dowolnym”.
53. Komisja Przemysłowa zgadza się z postanowieniem Komitetu Energetycznego z 3–4 maja 1948 r. przeprowadzenia w Mostach próby z polskim węglem brunatnym i kamiennym przy wyrobie gazu. Załatwienie tego poleca się Komitetowi Przemysłu Chemicznego.
54. Komisja Przemysłowa poleca Komitetowi Przemysłu Drzewnego sprecyzowanie swojego postanowienia z 12–15 kwietnia odnośnie oceny drzewa opracowanego w sposób mechaniczny.
55. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–6 maja 1948 r. o ścisłej koordynacji czynności związanych z udoskonaleniem urządzeń i produkcji w zakresie techniki przenoszenia w obu krajach.
56. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. o mianowaniu pełnomocników dla przeprowadzenia standartyzacji przyrządów elektrycznych użytku domowego.
57. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. o postępie prac przy przeprowadzaniu standartyzacji i typizacji izolatorów kondensatorowych.
58. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Metalowego z 13 maja 1948 r. o postępach prac przy opracowaniu wspólnej normalizacji ciśnienia temperatur i odpowiednich armatur.
59. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. o prowadzeniu badań na kopalni doświadczalnej „Barbara” w Mikołowie nad niebezpieczeństwem pyłu węglowego i metanu, jak również i w kopalniach zagłębia Ostrowsko-Karwińskiego.
60. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Szklarskiego z 21 maja 1948 r. o współpracy szklarskich instytutów badawczych.
61. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie czechosłowacko-polskiego Komitetu Wydziału Hutniczego z 24–26 maja 1948 r. o tym, aby projekty norm hutniczych przed przedłożeniem ich głównej Komisji Normalizacyjnej były omówione i uchwalone przez donośny organ normalizacyjny obu przemysłów hutniczych.

62. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Drzewnego z 12–15 kwietnia 1948 r. o współpracy stacji i instytutów badawczych tej branży.
63. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Metalowego z 13–15 maja 1948 r. o postępach przy omawianiu zagadnienia założenia wspólnego instytutu do sprawdzania przyrządów służących do mierzenia.
64. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Hutniczego z 24–26 maja 1948 r., że zostało polecone Sekcji polskiej wypracowanie konkretnego wniosku o wspólnym biurze projektowania.
65. Komisja Przemysłowa zgadza się w zasadzie z projektem postanowień Komitetu Przemysłu Chemicznego z 4–7 kwietnia 1948 r. obejmujących projekt umowy o współpracy w wytwarzaniu i sprzedaży barwników i materiałów do polerowania oraz porucza Komitetowi Przemysłu Chemicznego, aby spiesznie opracował swój projekt w odniesieniu do możliwości realizacji ugody przez ustalenie dodatkowych ilości i terminów początku działalności i przedłożył ten swój projekt przewodniczącym obu Sekcji Komisji Przemysłowej w celu powzięcia uchwały. O ile chodzi o ustanowienia Sądu rozjemczego poleca się Komitetowi Przemysłu Chemicznego wykonanie tych postanowień w tym sensie, że o osobie przewodniczącego Sądu rozjemczego zadecydują zgodnie obaj przewodniczący i dopiero gdyby zgoda nie nastąpiła, wówczas ustalą ją przewodniczący Komisji Przemysłowej. Liczba podająca zdolność produkcyjną czechosłowackiego przemysłu bieli cynkowej będzie wprowadzona do umowy indywidualnej.
66. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Cukrowniczego z 9.5.1948 r. o stosunku przemysłów obu krajów w międzynarodowej radzie cukrowniczej.
67. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Chemicznego z 3–6 kwietnia 1948 r. w przedmiocie współpracy w wytwarzaniu cytrynianu wapniowego i poleca mu przedłożenie konkretnego wniosku do 1 lipca 1948 r.
68. W przedmiocie postanowienia Komitetu Przemysłu Skórzanego z 4–5 maja 1948 r. strona polska przyjmuje do wiadomości, że firma Bat'a nie będzie wymagała opłat .licencyjnych za dostarczenie urządzenia do wyrobu obuwia i pneumatyków za wyjątkiem polskiego eksportu.
69. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Skórzanego odnośnie pertraktacji co do wybudowania projektowanego kombinatu skórzanego w Polsce o rozpiętości produkcji 12–15 milionów

butów rocznie. Dalej uchwala akcję technicznej pomocy czechosłowackiej polskiemu przemysłowi skórzanemu, tyczącą się wyrobu obuwia pasowego, jak również dostawy zbywających maszyn potrzebnych do tego celu dla czterech warsztatów.

70. Storna czechosłowacka opracuje projekt fabryki pneumatyków o zdolności produkcyjnej 800 sztuk dziennie i dostarczy potrzebnych urządzeń do wyrobu 500 sztuk pneumatyków dziennie, o ile te urządzenia strona czechosłowacka wytwarza.
71. Strona polska zobowiązuje się do zakupu w Czechosłowacji w latach 1949–1953 co najmniej 3 milionów par obuwia rocznie w ramach corocznych umów handlowych.
72. Strona polska zobowiązuje się zakupić w latach 1949–1953 w ramach pięcioletniej umowy handlowej po 100 000 sztuk opon automobilowych lub częściowo w ekwiwalencie opon motocyklowych rocznie, co nie wyłącza, że zapotrzebowanie będzie większe i że strona polska będzie importować z Czechosłowacji większą ilość pneumatyków. Strona polska nie będzie importować pneumatyków z innych krajów za wyłączeniem likwidowania przyjętych już handlowo-politycznych jednorocznych zobowiązań, o ile strona czechosłowacka będzie mogła pokryć jej potrzeby importowe. Uzgodniono również, że rozbudowa produkcji pneumatyków i obuwia w obu krajach będzie planowana wspólnie.
73. Zagadnienie terminu dostaw urządzeń do wyrobu pneumatyków będzie przekazane Komisji Inwestycyjnej z prośbą o spieszne załatwienie, przy czym obie strony wypowiedziały życzenie, aby firma Bat'a postarała się o możliwie największe skrócenie terminu dostawy.
74. Komisja Przemysłowa przyjmuje do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–13 kwietnia 1948 r. w przedmiocie wywozu kądzieli lnianej z Polski do Czechosłowacji z tym, że Komitetowi Przemysłu Włókienniczego poleca się opracowanie umowy co do ilości, rodzai i warunków tego eksportu.
75. Przyjmuje się do wiadomości obietnicę strony polskiej daną Komitetowi Przemysłu Drzewnego z 12–14 kwietnia 1948 r. – poparcia wniosku strony czechosłowackiej, aby Polska wywoziła do Czechosłowacji tarcicę i odpadki tartaczne. Ustępuje się Komisji Wymiany Towarowej.
76. Przyjmuje się do wiadomości, że Komitet Przemysłu Cukrowniczego postanowieniem z 19 maja 1948 r. zlecił swemu Podkomitetowi Buraczanemu zbadanie możliwości i warunków nabycia maszyn rolniczych i przyrządów do obróbki buraka. Sprawę odstępuje się Komisji wymiany towarowej.

77. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–13 kwietnia 1948 r. odnośnie dostawy ciętych włókien typu bawełnianego z Polski do Czechosłowacji. Poleca się Komitetowi Przemysłu Włókienniczego opracowanie projektu wniosku do 1 lipca 1948 r.
78. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Chemicznego z 3–6 kwietnia 1948 r. w przedmiocie dostawy alkoholu etylowego z Polski z tym, że postanowienie te ustępuje się Komisji Wymiany Towarowej.
79. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. w przedmiocie dostaw drzewa kopalnianego z polskich terenów pogranicznych i odstępuje je z wnioskiem przychylnym Komisji Wymiany Towarowej.
80. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r., że sprawy zaopatrywania koksowni w Kłodawie w węgiel wałbrzyski, a koksowni górnośląskich w węgiel ostrawski oraz dostawy ostrowskiego węgla koksującego drogą wymiany za odpowiednią ilość polskiego węgla długopłomiennego – zostały odstąpione Podkomitetowi dla spraw przemysłu koksowniczego.
81. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Cukrowniczego z 19 maja 1948 r. odnośnie przygotowania wymiany buraka w rejonie pogranicznym w 1948 – 1949 r. celem racjonalniejszej dostawy.
82. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komisji Przemysłu Włókienniczego z 12 kwietnia 1948 r. o projektowanym porozumieniu się co do wywozu wyrobów lnianych i konopnych i ustala się termin wykonania tego postanowienia do 1 września 1948 r.
83. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–13 kwietnia 1948 r. o zbadaniu możliwości wyrobu w Polsce tkanin bawełnianych z przędzy czechosłowackiej i poleca się Komitetowi Przemysłu Włókienniczego, aby jednocześnie omówił możliwości obsługi wzajemnej przemysłu czechosłowackiego dla przemysłu polskiego.
84. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Cukrowniczego z 19 maja 1948 r. o współpracy instytucji handlowo-eksportowych w obu krajach.
85. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. o współpracy w eksporcie w zakresie kabli i przewodów izolacyjnych.

86. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. dotyczącą natychmiastowej wzajemnej pomocy odnośnie zaopatrywania. Poleca się Komitetowi Górniczemu opracować projekt porozumienia do 1 lipca 1948 r.
87. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Chemicznego z 4–7 kwietnia 1948 r. odnośnie wzajemnej wymiany wykazu surowców i wytworów farmaceutycznych, co do dostarczenia przez stronę polską wykazu aparatów laboratoryjnych i co do wymiany wykazu półproduktów i barwników, które mogą być postawione do dyspozycji. Poleca się Komitetowi, aby odnośnie wszystkich trzech wypadków opracował konkretny wniosek do 1 lipca 1948 r.
88. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Szklarskiego z 21 stycznia 1948 r. o dostawie sody dla przemysłu szklarskiego w Czechosłowacji i przekazuje się ją według kompetencji Komisji Wymiany Towarowej.
89. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Energetycznego z 3–4 maja 1948 r. w przedmiocie dostawy łopatek i uchwałę Komitetu Energetycznego z 3 maja 1948 r. o potrzebie zorganizowania natychmiastowej pomocy w wypadku trudności przy wprowadzaniu w ruch nowych obiektów energetycznych drogą wzajemnego wypożyczania lub wymiany brakujących części.
90. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przemysłu Skórzanego z 4–5 maja 1948 r. w przedmiocie obrotu uszlachetniającego w zakresie skór rękawiczniczych.
91. Niezałatwioną na posiedzeniu Komitetu Przemysłu Skórzanego w 4–5 maja 1948 r. sprawę wywozu skór cielęcych z Polski do Czechosłowacji, gdzie Strona czechosłowacka żądała wywozu wszystkich wolnych do eksportu skór cielęcych do siebie, a Strona polska proponowała 1000 000 sztuk rocznie na wywóz do Czechosłowacji, przekazuje się według kompetencji Komisji Wymiany Towarowej. Tak samo przekazuje się tej samej Komisji niezałatwione sprawy wymiany skór ciężkich na skóry lekkie.
92. Uchwałę Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–13 kwietnia 1948 r. w przedmiocie analizy przemysłu czechosłowacko-polskiego Komisja Przemysłowa zatwierdza z tym, że w ramach Komitetu może dojść do wymiany formularzy odnoszących się do planowania, i że może być opracowany wniosek co do ujednolicenia tych formularzy, po czym ten materiał zostanie przekazany Komisji do planowania i statystyki do dalszego załatwienia.

93. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Energetycznego z 3–4 maja 1948 r. w przedmiocie wymiany planów sieci o napięciu ponad 100 KW.
94. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Drzewnego z 12–15 kwietnia 1948 r. o wzajemnej wymianie planów odnośnie surowca drzewnego.
95. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Elektrotechnicznego z 5–8 maja 1948 r. w przedmiocie wypracowania wytycznych do ujednolicenia metod statystycznych i przekazuje się ją Komisji Planowania i Statystyki w celu powzięcia uchwały ogólnie obowiązującej.
96. Sprawy wspólnego planu produkcyjnego koksowni, co do których naradzał się Komitet Górniczy z 13–14 kwietnia 1948 r. przekazuje się Podkomitetowi dla spraw przemysłu koksowniczego. Poleca się temu Podkomitetowi, aby swój projekt przedłożył Komisji Przemysłowej jak najprędzej.
97. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przemysłu Drzewnego z 12–15 kwietnia 1948 r. odnośnie wymiany formularzy i innych pomocy do planowania i statystyki.
98. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przemysłu Drzewnego z 12–15 kwietnia 1948 r. odnośnie planowania długofalowego, zmienia się następująco: Obie Sekcje wymienią między sobą na piśmie informacje co do projektów planu długofalowego, po czym opracują wniosek skoordynowania planu długofalowego w obu państwach, przy czym w tych ramach należy brać pod uwagę podział programów w szerokim zakresie oraz potrzebę uzgodnienia spraw wywozu.
99. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Energetycznego z 3–4 maja 1948 r. odnośnie normalizacji głównych parametrów (działanie, ciśnienie, napięcie i temperatura pary) turbozespołów wyrabianych w obu krajach: w tym celu ma być przed końcem czerwca 1948 r. zorganizowana specjalna komisja z przedstawicieli przemysłu metalowego i energetycznego obu krajów.
100. Komisja Przemysłowa przyjmuje do wiadomości uchwałę Komitetu Energetycznego z 3–5 maja 1948 r. o przeprowadzeniu badań nad zapotrzebowaniem na narzędzia gazownicze i pomiarowe (gazomierze, kalorymetry automatyczne, pirometry itd.). Przed przyszłym posiedzeniem Komitetu Energetycznego obie strony przeprowadzą badania dla ustalenia potrzeb w zakresie narzędzi gazowniczych i pomiarowych. Celem tych badań jest podział zamówień tych urządzeń pomiędzy zakłady przemysłowe w obu krajach. Jednocześnie Komitet Energetyczny rozpocznie wespół z przedstawicielami przemysłu metalowego rozmowy co do normalizacji tych przyrządów.

101. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 25–29 maja 1948 r. o postępach prac odnośnie planowania.
102. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 6–12 marca 1948 r. o wymianie jednego pracownika w Instytucie Naukowo-Technicznym.
103. Przyjmuje się do wiadomości postanowienie Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 6–12 marca 1948 r. o wymianie specjalistów na praktykę w wykończalniach jedwabiu lub bawełny oraz pracowników przemysłu włókienniczego według pisma z 5 lutego 1948 r.
104. Przyjmuje się do wiadomości ugodę przemysłu energetycznego o wysłanie około 10 inżynierów celem przeszkolenia w biurach projektowania elektrowni w Czechosłowacji.
105. Wyraża się zgodę na postanowienie Komitetu Energetycznego o wymianie pracowników gazowniczych.
106. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Cukrowniczego co do wymiany specjalistów i pracowników technicznych.
107. Postanowienie komitetu Przemysłu Włókienniczego z 6–12 maja 1948 r. o wymianie pracowników młodocianych przekazuje się Komisji Naukowo-Technicznej.
108. Przekazuje się uchwałę Komitetu Przemysłu Włókienniczego o wymianie praktykantów administracyjnych Komisji Naukowo-Technicznej.
109. Przekazuje się uchwałę komitetu Przemysłu Chemicznego o wymianie praktykantów Komisji Naukowo-Technicznej.
110. Uchwałę Komitetu Przemysłu Szklarskiego o praktyce wakacyjnej praktykantów przekazuje się Komisji Naukowo-Technicznej.
111. Uchwałę Komitetu Górniczego co do wymiany praktykantów i studentów przekazuje się Komisji Naukowo-Technicznej.
112. Uchwałę Komitetu Przemysłu Włókienniczego o wymianie praktykantów i uczniów w zawodowych szkołach włókienniczych przekazuje się Komisji Naukowo-Technicznej.
113. Uchwałę Komitetu Przemysłu Skórzanego o wysłanie polskich uczniów do Zlina i Bat'owan przekazuje się Komisji Naukowo-Technicznej.
114. Uchwałę Komitetu Energetycznego odnośnie organizacji zawodowego szkolnictwa gazowniczego – przekazuje się Komisji Naukowo-Technicznej.
115. O ile chodzi o uchwałę Komitetu Górniczego z 13–15 kwietnia 1948 r. o przeszkolenie polskich technicznych fachowców, zatrudnionych

w czechosłowackich przedsiębiorstwach, fabrykach maszyn kopalnianych, to poleca się Komitetowi Górniczemu przepracowanie tego zagadnienia z Komitetem Hutniczym i Metalowym, najlepiej w ramach podkomisji mieszanej, zorganizowanej dla koordynacji pracy przy wyrobie urządzeń na potrzeby kopalnictwa.

116. Komisja Przemysłowa zatwierdza wszelkie uchwały wszystkich Komitetów Przemysłowych w przedmiocie wymiany publikacji.

117. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–14 maja 1948 r. o współzawodnictwie pracy i o wymianie 5 referentów do spraw socjalnych.

118. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. odnoszącą się do zagadnień pogranicznych w zakresie socjalnym z tym, że sprawa została tymczasem załatwiona przez międzypaństwową ugodę socjalną.

119. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. tyczącą się umowy górniczej o ratownictwie.

120. O ile chodzi o uchwałę czechosłowacko-polskiego Komitetu Przemysłu Włókienniczego z 12–14 kwietnia 1948 r. o zatrudnianiu polskich pracowników w czechosłowackich przędzalniach w Nachodzie i Broumowsku, poleca się Komitetowi Przemysłu Włókienniczego, aby przedłożył obustronnie uzgodniony i zaopatrzony w kalkulację wniosek, określający ilość bawełny i przędzy, jak również sposób pokrycia poborów.

121. Komisja Przemysłowa zatwierdza uchwałę Komitetu Przemysłu Spożywczego co do przygotowania wspólnego postępowania w sprawach eksportu.

122. Uchwala się wymianę 8 fachowców z każdej strony z działu produkcji sztucznych tłuszczów jadalnych.

123. Komisja Przemysłowa uchwala wniosek Sekcji czechosłowackiej odnośnie zastąpienia przedwojennego niemieckiego potencjału dostaw. Dodatkowy wykaz z opuszczeniem uwag będzie włączony do wniosku.

124. Zatwierdza się wniosek Sekcji czechosłowackiej co do postanowienia w przedmiocie wspólnego budowania przedsiębiorstw przemysłowych, przy czym z wniosku skreśla się następujące pozycje:

elektrownia cieplna w północnych Czechach,

hydrocentrala na Dunajcu i Orawie oraz

odlewnia mechaniczna.

125. Komisja Przemysłowa zatwierdza wniosek Sekcji czechosłowackiej co do przesyłania przedmiotów obrad Komitetom i podkomitetom branżowym we właściwym czasie.
126. Komisja Przemysłowa zatwierdza wniosek Sekcji czechosłowackiej o właściwości branżowych komitetów przemysłowych.
127. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 28 maja 1948 r. co do umowy o wyrobie w Wałbrzychu kalkomanii dla Czechosłowacji, według której Strona czechosłowacka dostarczy potrzebną ilość farb (purpurową nieco później) i papieru, przy czym na początek minimalną ilość, która pozostanie do dyspozycji polskiego przemysłu porcelanowego będzie stanowić 20% dostarczonej ilości papieru.
128. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r. o współpracy fabryk kamionki kwasoodpornej, w zakresie programu produkcji, wymiany fachowców, wymiany dokumentacji oraz uzgodnienia współpracy handlowej i na innych odcinkach.
129. Tekst uchwały Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r. w przedmiocie odbudowania nowej fabryki w Dolnej Płonicy zmienia się w sensie następującym: „nie chodzi o wspólne wybudowanie fabryki, ale o współpracę przy odbudowie fabryki. Dotyczy to wyrobu kamionki sanitarnej i białej kwasoodpornej kamionki chemiczno-technicznej, w żadnym jednak wypadku nie dotyczy wyrobu towarów szamotowych. Odnośnie wniosku o porozumieniu finansowym to należy rozumieć, że w danym wypadku nie idzie o wniesienie kapitału ze strony czechosłowackiej”.
130. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r., aby została zawarta ugoda o dalszym planowaniu produkcji i zbycie okładzin oraz licówek wszelkiego rodzaju, zwłaszcza odpornych na działanie mrozu.
131. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r., aby członkami Podkomitetu dla towarów ogniotrwałych względnie innych podkomitetów, gdzie tego zajdzie potrzeba, byli reprezentantami tego działu produkcji, chociażby w Polsce nie był on zaliczony do odcinka ceramicznego.
132. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r., aby eksploatacja surowców do wyrobu towarów ogniotrwałych odbywała się w obu państwach po wzajemnym uzgodnieniu na podstawie długoterminowych planów obu krajów.

133. Przyjmuje się do wiadomości stanowisko Komitetu Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r., który poleca, aby eksport czechosłowackiego cementu odbywał się przez polskie porty, przy czym Komisja Przemysłowa będzie wpływać na to, aby zostały przerachowane i taryfą przemysłową tak ustalone, aby strona czechosłowacka skutkiem przewozu przez ziemie polskie i porty polskie nie poniosła strat finansowych ani dewizowych.

134. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r., że po ustaleniu terminu wprowadzenia norm eksportowych zbierze się Podkomitet eksportowy, który omówi zagadnienie: ceny i organizacji wywozu cementu.

135. Zatwierdza się wniosek Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r., aby można było dostarczać materiał budowlany z pogranicza jednego państwa do drugiego bez skomplikowanych formalności. Komitetowi zleca się opracowanie ścisłego wniosku, który zostanie przekazany Komisji Wymiany Towarowej lub Komisji Małego Obrotu Towarowego, o ile taka zostanie zorganizowana.

136. Przyjmuje się do wiadomości ugodę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r. o studiowaniu w szkołach ceramicznych, o umieszczaniu studiujących w szkołach akademickich, o praktyce wakacyjnej, o wymianie specjalistów, o wymianie programów szkolnych i podręczników szkolnych. Obie sekcje Komisji Przemysłowej poprą tą sprawę w Ministerstwach oświaty.

137. Zatwierdza się uchwałę Komitetu Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r. o zorganizowaniu Podkomitetu ceglarskiego mającego na celu nie tylko śledzenia istniejących postępów produkcji, ale i projektowanie nowych cegielni, agregatów i podążanie za rozwojem technologii ceglarstwa.

138. Została wyrażona zgoda na wysłanie polskiego fachowca z zakresu budowy pieców do firmy Ignis w Cieplicach Szanowych, który po rocznej praktyce będzie użyty jako przedstawiciel tej firmy w Polsce lub przy utworzeniu w Polsce technicznej i handlowej reprezentacji.

139. Wyraża się zgodę na uchwałę Komitetu Przem. Ma. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r. odnośnie ustanowienia stałego sekretarza do spraw czechosłowacko-polskich w zakresie ceramiki.

140. Wyraża się zgodę na uchwałę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r. o współzawodnictwie przedsiębiorstw wytwarzających porcelanę.

141. Komisja Przemysłowa zatwierdza projekt Komitetu Przemysłu Szklarskiego odnośnie wybudowania względnie przebudowania i modernizacji

wspólnego przedsiębiorstwa do wyrobu szkła zwierciadlanego dla potrzeb obu krajów i poleca Komitetowi Przemysłu Szklarskiego wypracowanie obliczeń, zbadania warunków ekonomicznych, wyliczenie rentowności huty i złożenie wniosku Komisji Przemysłowej.

142. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przemysłu Szklarskiego odnośnie wyrobu szkła optycznego na potrzeby obu państw, aby czeski przemysł szklarski mógł użyć szkło optyczne wyrobione przez hutę w Jeleniej Górze. Ze strony czechosłowackiej sprawa zostanie omówiona z odpowiednimi resortami w terminie jednego miesiąca.

143. Uchwały Komitetu Hutniczego z 24–26 maja 1948 r. przyjmuje się do wiadomości spis tych uchwał będzie podany), z tym, że w sprawie rozbiórki wraków okrętowych strona czechosłowacka oczekuje na swą propozycję podania stanowiska strony polskiej do 15 czerwca 1948 r. Komisja Przemysłowa poleca Komitetowi Hutniczemu przyspieszenie omówienia tej sprawy.

144. Zatwierdza się wniosek Sekcji czechosłowackiej co do ilości członków Komisji Przemysłowej.

145. Zatwierdza się wniosek Sekcji czechosłowackiej co do przesyłania protokółów z zebrań mieszanych branżowych komitetów przemysłowych i ich podkomitetów z tym, że termin ustala się na 8 dni. Zdanie ostatnie zmienia się jak następuje: „Przewodniczący branżowych komitetów przemysłowych również polecą przewodniczącym podkomitetów, aby protokóły z zebrań podkomitetów przysyłali im w takim samym terminie”.

146. Zatwierdza się wniosek Sekcji czechosłowackiej o współdziałaniu branżowych komitetów przemysłowych i Komisją Obrotu Towarowego w taki m sformułowaniu, że komitetom poleca się, aby w sprawach tyczących się wymiany towarowej działały zawsze w ścisłym porozumieniu z odpowiednią Sekcją Komisji Obrotu Towarowego.

147. Wyraża się zgodę na wniosek Sekcji polskiej w sprawie przyśpieszenia prac normalizacyjnych.

148. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Górniczego z 13–14 kwietnia 1948 r. o zestawieniu bilansu węglowego.

149. Przyjmuje się do wiadomości uchwałę Komitetu Przem. Mat. Bud. i Ceramiki z 29 maja 1948 r. odnośnie zamiaru zorganizowania wspólnego biura wywozowego dla cementu – w Polsce.

150. Komisja Przemysłowa zajęła stanowisko przychylne do polskiego wniosku w przedmiocie uproszczonego postępowania przy realizacji umów pomiędzy stronami, zawieranych poza ramami ugody o wymianie

towarowej i umowy inwestycyjnej. Komisja Przemysłowa prosi Komisję Obrotu Towarowego, aby z największym pośpiechem, korzystając z okoliczności właśnie prowadzonych w warszawie pertraktacji, załatwiła sprawę i doszła do konkretnych wniosków i decyzji.

151. Zatwierdza się uchwałę o zestawieniu spisu patentów niemieckich w brzmieniu zmienionym, zaproponowanym przez Sekcję czechosłowacką: Czechosłowacko-polska Komisja Przemysłowa poleca wszystkim branżowym komitetom przemysłowym, aby zestawiły spis używanych w Czechosłowacji i Polsce patentów niemieckich, dalej spis licencji uzyskanych przez czechosłowackie, względnie polskie przedsiębiorstwa na podstawie tych patentów, dalej przegląd rodzajów dokumentacji, którą posiadają czechosłowackie, względnie polskie przedsiębiorstwa do tych patentów – według formularza, uzgodnionego przez Komisję Przemysłową, i aby zbadały, czy te licencje używane są bez zmiany, czy może zostały przez czechosłowackie, względnie polskie przedsiębiorstwa udoskonalone. Do spisu zostaną włączone jedynie patenty, licencje i dokumentacja, które były używane, które ma się zamiar używać lub o nich jedna strona sądzi, że mogłyby być użyte przez drugą stronę.

Spisy tej niemieckiej własności duchowej[1] zostaną ułożone do 15 sierpnia 1948 r. O ile idzie o patenty zgłoszone w niemieckich urzędach patentowych przez stronę czechosłowacką po 15 marca 1948 r., a przez stronę polską po 1 września 1939 r. Spisy pozostałej niemieckiej własności duchowej będą opracowane przez obie strony do końca 1948 r.

Cały ten materiał zgromadzą obie Sekcje czechosłowacko-polskiej Komisji Przemysłowej i wymienią je między sobą do 31 sierpnia 1948 r. względnie do 15 stycznia 1949 r. przy tym uzgodniono, że w spisach nie będą podane patenty zgłoszone przez obywateli czechosłowackich lub polskich, bez względu na ich narodowość, do niemieckich urzędów patentowych po 17 października 1938 r., względnie po 1 września 1939 r.

152. Strona polska zwraca uwagę, że nie zgadza się z wnioskiem strony czechosłowackiej co do własności patentów zgłoszonych przez obywateli państwowych czechosłowackich lub polskich narodowości niemieckiej. Strona polska przekazuje ocenę właściwości patentów zgłoszonych przez obywateli czechosłowackich i polskich tych narodowości w niemieckich urzędach patentowych po wybuchu stanu wojennego do specjalnej komisji ustanowionej wedle artykułu 12 postanowienia Rady Współpracy Gospodarczej z marca 1948 r.

---

[1] „Własność duchowa” – chodzi tu o patenty i licencje.

153. Uchwala się formularz ankiety według której będzie zestawiony spis patentów niemieckich według załączonego brzmienia: „Komisja Przemysłowa zgadza się z wnioskiem Sekcji polskiej w przedmiocie wspólnego postępowania przy układaniu się co do umów licencyjnych z partnerami zagranicznymi”.

154. Zatwierdza się projekt uchwały odnośnie związku umów technicznych i handlowych w brzmieniu przedłożonym przez Sekcję polską z dokonanymi zmianami, w brzmieniu następującym: „Jeśli zostanie zawarta umowa o odstąpieniu licencji lub wymianie doświadczenia, ewentualnie o podziale programu wytwórczego należy również, jeśli zażąda tego jedna ze stron i sprecyzuje wnioski w tym względzie, zawrzeć właściwą umowę co do importu lub eksportu odnośnych wyrobów. O ile zawarcie konkretnej umowy wymaga dłuższego przygotowania, mogą obie strony w okresie przygotowawczym zadowolić się umówieniem wytycznych dla koordynacji eksportu lub importu odnośnych wyrobów, ustalając termin, w którym zostanie zawarta ostateczna umowa.

155. W wypadkach wyjątkowych, gdy z braku podkładek i ze względu na niezbędność dojścia do porozumienia z zainteresowanymi, nie może dojść nawet do umowy co do wytycznych, na okres potrzebny do zawarcia odpowiedniej umowy, może być tymczasowo zawarta umowa techniczna na okres ustalony umową w zakresie importu lub eksportu.

Okres ważności umowy technicznej i handlowej będzie zasadniczo jednakowy jeśli jedna ze stron zgłosi do tego swe zainteresowanie.

156. Przewodniczący lub zastępca przewodniczącego odpowiedniego komitetu odwoła się, na wypadek sporu, zaraz do przewodniczącego Sekcji polskiej lub czechosłowackiej Komisji Przemysłowej. Przewodniczący obu Sekcji przekażą uzgodnione pomiędzy sobą rozstrzygnięcia, biorącym udział komitetom branżowym do wykonania.

157. Komisja Przemysłowa uchwala postanowienie, że Sekcja Czechosłowacka Komitetu Energetycznego w porozumieniu z czechosłowackim przemysłem chemicznym dostarczy Sekcji polskiej Komitetu Energetycznego analizę kosztów wyrobu gazu z gazowni, pracujących pod ciśnieniem na podstawie doświadczenia w gazowni w Mostach – do 1 lipca 1948 r.

158. W przedmiocie wspólnej budowy elektrowni w Nowych Dworach Komisja Przemysłowa uchwala jak następuje:

Poleca się centralnym zarządom przemysłu energetycznego obu państw, aby do 15 czerwca 1948 r. uzgodniły wszystkie dotąd otwarte zagadnienia, związane z umową i podpisały ostateczny tekst umowy. Do tego samego terminu mają być przez oba centralne zarządy przemysłu

energetycznego zamówione maszyny i urządzenia według umówionej zasady 50% udziału w wybudowaniu elektrowni. Ocena wkładów inwestycyjnych obu stron ma być w tym okresie czasu ustalona przez oba centralne zarządy energetyki. Jednocześnie poleca się obu centralnym organom energetyki, aby w porozumieniu z czechosłowackimi zakładami metalowymi i budowy Maszy ustaliły możliwie najkrótszy termin dostawy urządzeń do tej elektrowni.

Protokół niniejszy zawiera tylko spis przyjętych postanowień bez podania ich bliższej treści i będzie służyć jako podkład do wypracowania pełnego i ostatecznego tekstu protokółu, który opracuje Strona czechosłowacka.

Niniejsze poprawki względnie dopełnienia o charakterze stylistycznym i formalnym zastrzega się.

podp.: (-) Dr B. Josifek podp.: (-) S. Ostrowski

W Pradze dn. 4 czerwca 1948 r.

Źródło: AAN. MPiH, BWP, sygn. 2980, k. 1–21.

Załącznik Nr 17

II dzień obrad Rady Współpracy Gospodarczej, 5.08.1948 r.

SPRAWOZDANIE KOMISJI PRZEMYSŁOWEJ – Ob. Min. Szyr

Umowa z 1947 r. stworzyła warunki do realizacji nowego typu współpracy przemysłowej. Ta współpraca przemysłowa wymaga utworzenia odpowiednich form organizacyjnych i technicznych, pokonania szeregu trudności psychologicznych, wymaga również pełnej jawności w zakresie zamiarów produkcyjnych poszczególnych przemysłów obu krajów.

Zarysowują się trudności organizacyjne. Współpraca przemysłowa wymagała powołania 14, a później 17 komitetów przemysłowych, opartych o poszczególne branże czy gałęzie przemysłu. Z kolei na ostatnim posiedzeniu Komisji Przemysłowej okazało się, że trzeba było powołać jeszcze 2 podkomisje: jedną dla zagadnień górnictwa; drugą dla zagadnień koksownictwa. Okazało się również, że ilość podkomitetów rośnie bardzo szybko i na ostatnim posiedzeniu Komisji Przemysłowej już mieliśmy przedstawione do zatwierdzenia uchwały, oparte o pracę 64 podkomitetów. Następnie okazało się, że regulaminy i statuty, które uchwaliliśmy na początku, bardzo szybko zaczynają być przeszkodą i zawadą w normalnym i szybkim tempie rozwoju współpracy przemysłowej. W związku z tym na ostatnim posiedzeniu Komisji Przemysłowej były podjęte pewne uchwały i dane dyrektywy Komitetom Branżowym, aby nie ograniczać się do zatwierdzania uchwał i załatwiania spraw na posiedzeniach Komitetów, które odbywają się kilka miesięcy, ale aby w czasie pomiędzy posiedzeniami komitetów, przewodniczący Komitetów mogli podejmować szybkie decyzje na podstawie porozumienia telefonicznego i pisemnego.

Taka sama technika pracy została ustalona dla Komisji Przemysłowej, aby uniknąć nagromadzania ogromnej ilości spraw. Na posiedzeniu Komisji Przemysłowej ustalono, że przewodniczący Sekcji polskiej i Sekcji czechosłowackiej mają się porozumiewać we wszystkich sprawach spornych, które mogą wyniknąć, celem ich natychmiastowego załatwienia.

I te decyzje okazały się niewystarczające dla pokonania trudności, wynikających w pracy. Komisja Przemysłowa uchwaliła więc konieczność powołania sekretariatów w poszczególnych Komitetach. Tak samo Komisja Przemysłowa powołała stały sekretariat Sekcji polskiej i sekcji czechosłowackiej. Komisja Przemysłowa wreszcie na wniosek Komitetu Włókienniczego uznała za stosowne zlecić zbadanie celowości wymiany delegatów pomiędzy obu przemysłami. Wniosek Komitetu Włókienniczego został zatwierdzony, to znaczy, że delegat przemysłu włókienniczego polskiego będzie przebywał w Pradze i odwrotnie delegat przemysłu włókienniczego czechosłowackiego w Łodzi.

Ale to jest zapoczątkowanie tylko jeszcze jednej nowej formy organizacyjnej współpracy gospodarczej.

Aby uchwycić pracę Podkomitetów, które w związku z tym, że komitety zbierają się rzadko i złożone są z ludzi obciążonych pracą – zaczęły wykazywać nadmierną autonomię – Komisja Przemysłowa postanowiła, aby Podkomitety były czynnikiem pomocniczym łącznie z ekspertami, natomiast wszystkie decyzje muszą przechodzić poprzez Komitety. W wypadkach, w których Komitety Przemysłowe mogą zlecić pewne decyzje – muszą one figurować w ich protokółach.

Stwierdzono również, że Komisja Przemysłowa dlatego została obciążona koniecznością zatwierdzenia 130 kilku uchwał, ponieważ Komitety nie mają dokładnie opracowanych systemów pracy. W wielu wypadkach Komitety te podejmują uchwały wadliwe i biurokratyczne, przerzucając tylko ciężar pracy na Podkomitety, spraw zaś nie rozwiązując. Uchwały te są często deklaratywne albo literackie, ale gdyby wycisnąć konkretną treść – to uchwała okaże się znacznie mniejszą. Dlatego też Komisja Przemysłowa zleciła ustalenie twardego regulaminu obrad Komitetów, ustalenie techniki realizacji uchwał oraz sposobu protokołowania spraw spornych, aby w ten sposób wyprowadzić na czyste wody pracę formalną Komitetów Przemysłowych.

Okazało się również, że same Komitety nie wystarczają, a nawet zaistniało pewne niebezpieczeństwo, że w braku odgórnego kierownictwa, w braku organu polsko-czechosłowackiego, któryby kierował praktycznie tą pracą Komitetów – podejmowano szereg uchwał sprzecznych z ogólną polityką obu państw. Współpraca układała się według „widzi mi się”, czasem według cech osobistych danych przedstawicieli, a czasem z punktu widzenia wąskich interesów branżowych jednej i drugiej strony. Z jednej strony mieliśmy pozytywne objawy, gdzie nie było konfliktów interesów, z drugiej strony

mieliśmy hamowanie wszelkiej współpracy w tych komitetach, w których były pewnego rodzaju nieufności, gdzie cechy osobiste przedstawicieli nie przyczyniały się do harmonijnej współpracy.

Komisja Przemysłowa doszła do wniosku, że istnieje konieczność koordynacji odgórnie wszystkich zagadnień współpracy polsko-czechosłowackiej. Współpraca polsko-czechosłowacka musi się opierać o aktywną pracę Komisji Przemysłowej. Komisja Przemysłowa nie może tylko realizować uchwał, względnie je odrzucać. Komisja przemysłowa musi dawać dyrektywy Komitetom, musi podejmować inicjatywę w całym szeregu zagadnień.

Dotąd praca Komisji Przemysłowej, a nawet i praca całości Rady Gospodarczej opierała się głównie o inicjatywę, wynikającą z rozmaitych posunięć Podkomisyj, chodzi jednak o to, aby Komisja przemysłowa przejęła inicjatywę i narzuciła plan pracy Komitetom. To wynika z szeregu uchwał, powziętych już w Pradze. Musimy narzucić Komitetom Przemysłowym generalne wytyczne w zakresie programu produkcji, w zakresie wspólnej produkcji, w zakresie handlu zagranicznego, w zakresie współpracy technicznej, przy czym dużą część tej pracy mamy już dokonaną w formie projektu tez rozszerzenia programu współpracy, co będzie przedmiotem obrad dnia jutrzejszego.

Odnośnie zagadnienia równomierności pracy poszczególnych Komisy, stwierdziliśmy duże braki. Komisja Przemysłowa musiała wykazać, że Komitety Przemysłowe nie mogą nadążyć ze swoją pracą, o ile nie funkcjonują należycie Komisje: Obrotu Towarowego, Naukowo-Techniczna, Planowania i Statystyki i Normalizacyjna.

Komisja Naukowo-Techniczna musi całkowicie skoordynować swoją pracę, ponieważ wymiana fachowców, studentów, jak również współpraca instytutów naukowo-badawczych jest ściśle związana z pracami Komitetów i nie może być oderwana.

Komisja Obrotu Towarowego zajmowała się zagadnieniem wykonania umowy handlowej. Mieliśmy obszerne uchwały o współpracy w eksporcie i imporcie i nawet tego rodzaju uchwałę, że poszczególne działy wzajemnie gwarantują sobie poparcie w handlu zagranicznym.

Komisja Przemysłowa uchwaliła zwrócić się do Rady Gospodarczej, aby Komisja Obrotu Towarowego przekształciła się w Komisję Handlu Zagranicznego, która byłaby zdolna realizować, badać, względnie odrzucać te wnioski, które wynikają ze współpracy w Komitetach branżowych, a tyczą się eksportu i importu, zaopatrzenia i zbytu.

Chcę wskazać na to, że trudności, które wynikły na tle prac Komisji Przemysłowej, należy położyć w dużej mierze na karb braku zgrania się poszczególnych przemysłów, na karb różnicy w strukturze organizacyjnej, różnicy w statystyce, różnicy w normalizacji, różnicy w licencjach nabywanych za granicą, a więc celem zdobycia wspólnego języka techników i inżynierów musimy to zagadnienie techniczne jak najszybciej zrealizować. Wysuwa się zagadnienie ujednolicenia, aby wymieniając pomiędzy przemysłami poszczególne formalne statystyki i sprawozdawczość posługiwać się jednym językiem. W tym duchu zostało zatwierdzonych szereg uchwał.

Zagadnienie normalizacji. Trzeba pogłębić pracę poszczególnych działów, żeby uzyskać ujednolicenie, tak jak w przemyśle metalowym, co umożliwiło nam powszechną wymianę części zamiennych, normalizację całkowitą narzędzi i przyrządów. W ten sposób zagadnienie fabrykacji, zagadnienie wymiany maszyn, zagadnienie wzajemnej wymiany doświadczeń technicznych może być oparte o system, o układ, który pozwoli na realizację bez żadnych trudności.

To samo dotyczy standaryzacji szeregu wyrobów.

Jeśli chodzi o licencje, szczególniej w przemyśle elektrotechnicznym, mamy dzisiaj trudności nie do pokonania na tym tle, że posługujemy się różnymi systemami telekomunikacyjnymi i elektrotechnicznymi i w ten sposób mamy różnice w zakresie automatyki telefonicznej np. przez co utrudniamy sobie zarówno obrót towarowy, jak i współpracę.

Następną trudnością jest różnica w strukturze organizacyjnej przemysłu. Komisja Przemysłowa podjęła szereg uchwał, celem pokonania tych trudności. Sądzimy, że szeroka wymiana doświadczeń organizacyjnych umożliwi zgranie organizacyjne obu przemysłów.

Trudności natury psychologicznej. Chodzi nie o kwestię języka technicznego współpracy, ale o kwestię języka współpracy w sensie dosłownym. Stwierdziliśmy, że językowych trudności w związku z podobieństwem języka nie ma, ale są trudności olbrzymie w podejściu do zagadnienia współpracy, wynikające z nieufności, która istnieje w szeregu gałęzi przemysłu z obawy przed konkurencją drugiej strony. Ta obawa była długi czas czynnikiem hamującym współpracę przemysłów. O tym czynniku mówiliśmy również na Radzie Gospodarczej w marcu, trzeba jednak stwierdzić, że ta rzecz do dnia dzisiejszego jest z punktu widzenia trudności psychologicznych punktem centralnym.

Znaleźliśmy drogę do pokonania przez szerokie ujęcie i położenie głównego nacisku na zagadnienie podziału programów produkcji nie tylko na dziś, ale na szereg lat wprzód, aby zlikwidować te obawy.

Dochodziło do tak przykrych momentów, w których przemysły odmawiały sobie nawet sprzedaży maszyn i urządzeń, obawiając się, że w ten sposób wzmocnią potencjał drugiego przemysłu w sensie konkurencji, albo przyczynią się do przekazania doświadczeń technicznych, które będą użyte dla zwycięskiego eksportu.

Dalszym czynnikiem, wpływającym na trudności psychologiczne, jest brak koordynacji handlu zagranicznego i właściwych danych odnoście zamierzeń eksportu i importu drugiej strony.

Chcąc pokonać trudności, ustaliliśmy szereg tez, które będą przedmiotem obrad na wspólnych posiedzeniach, a które są wynikiem doświadczeń prac komitetów przemysłowych. O ile potrafimy koordynację handlu zagranicznego uczynić nie tylko problemem teorii, nie tylko problemem studiów, ale problemem żywej praktyki, to te trudności psychologiczne automatycznie odpadną.

Trzeba jedno jeszcze powiedzieć: dla współpracy przemysłowej, jak wynika z dotychczasowych wspólnych doświadczeń, nie wystarcza tylko pogląd, że te rzeczy dzieją się we wspólnym interesie obu stron.

Wbrew temu co mówią kierownicy życia gospodarczego obu krajów, wbrew temu co mówi Min. Gregor, że nie chodzi o to, aby równowaga korzyści była w każdym wypadku, ale aby równowaga ta była w skali ogólno-państwowej obu państw – Komitety poszczególnych działów żyją pod wrażeniem, że musi być równowaga korzyści w każdym wypadku i ta walka o to utrudnia załatwianie spraw w duchu wzajemnej współpracy, utrudnia powstawanie braterstwa sentymentalnego, braterstwa uczucia. Musimy być przekonani, że należy sobie pomagać nie tylko interesownie, ale i bezinteresownie. W skali stosunków pomiędzy naszymi państwami mamy szereg objawów tego bezinteresownego podejścia do zagadnienia współpracy, ale trzeba, aby objawy te przenikały od góry do dołu poprzez wszystkie ogniwa jednego i drugiego kraju.

Trzeci problem trudności, który wynika z naszych doświadczeń, to jest zagadnienie **planowania**. Jest pewna określona granica, do której dochodzi nawet najlepsza współpraca w tramach Komitetów. Tą granicą jest nieznajomość planów produkcyjnych. Tylko taki układ, w którym w ramach Komitetów będą wymienione absolutnie wszystkie dane produkcyjne odnośnie tendencji rozwojowych produkcji, oparte o plan 6-letni w Polsce i 5-letni w Czechosłowacji może doprowadzić do właściwej koordynacji i współpracy w programach produkcyjnych.

Mieliśmy szereg wypadków, które musieliśmy odgórnie z przewodniczącymi Sekcyj załatwiać, kiedy na komitetach poszczególne sekcje odmawiały wymiany danych produkcyjnych, anulując właściwie cały efekt problemu współpracy.

Z doświadczeń Komisji Przemysłowej wynika również, że plan 6-letni polski i plan 5-letni czechosłowacki muszą być przedmiotem otwartej i szczerej dyskusji w ramach centralnych organów gospodarczych obu krajów. Wtedy można będzie wytworzyć generalny pogląd na właściwy poziom programu produkcji.

Musimy dążyć, aby wspólnym wysiłkiem obu krajów uwolnić się od zależności technicznej od Ameryki i szeregu innych krajów. Problem podziału programów produkcji, który wyniknie z tej współpracy w planowaniu, powinien stać się chlebem powszednim prac niektórych Komitetów.

Komisja Przemysłowa zatwierdziła zagadnienie podziału produkcji sody, obuwia, opon, motocykli, szeregu urządzeń elektrycznych itp. Te prace z kolei wymagają uogólnienia i nastąpiła praca wspólna nad konkretyzacją tez i wytycznych w sprawie podziału programów produkcji. Wynikła również nowa idea, aby mówić nie tylko o podziale programów produkcji, ale mówić również o wspólnej produkcji. Wspólna produkcja, biorąc pod uwagę bilans naszych Zagłębi, ma wielkie perspektywy po pokonaniu wszelkich formalnych i psychologicznych trudności.

Zagadnienie wymiany doświadczeń technicznych łączy się ściśle z zagadnieniem współpracy w handlu zagranicznym. Warunkiem prawidłowego podziału jest planowanie współpracy technicznej. O ile się dzieli np. produkcję obrabiarek w ten sposób, że jeden kraj ma produkować obrabiarki jednego typu, a drugi innego i wzajemnie wymieniać dla potrzeb obu krajów – to jeden kraj musi dopomóc drugiemu w lepszym uruchomieniu tej produkcji.

Podział programu produkcji jest po prostu problemem dynamicznym, zagadnieniem przyszłości produkcyjnej obu krajów.

Różnice w poziomie technicznym między Polską i Czechosłowacją mamy dzisiaj tylko w niektórych gałęziach przemysłu, w sumie jednak biorąc, program produkcji pozostaje w tyle w stosunku do Ameryki i innych krajów.

Koksochemia – zagadnienie mas plastycznych, nowe metody obrabiarkowe w przemyśle metalowym i zagadnienia związane z osiągnięciami techniki w przemyśle węglowym. Aby osiągnąć wyższy poziom techniki musi nastąpić taka koordynacja prac instytutów naukowo-badawczych, laboratoriów oraz biur studiów i konstrukcyjnych, która pomnoży siły techniczne obu krajów.

Komisja przemysłowa zajęła pozytywne stanowisko w całym szeregu fragmentarycznych zagadnień, ale nie będzie od rzeczy, aby na posiedzeniu Rady w sprawozdaniu Komisji Przemysłowej jeszcze raz podkreślić olbrzymie znaczenie tej współpracy.

Jeżeli Komisja Przemysłowa uważała za stosowne powołać Komisję Roboczą dla opracowania projektów wspólnych biur konstrukcyjnych dla obsługi górnictwa, to dlatego, że przy analogicznych warunkach pracy marnujemy najlepsze siły techniczne. O ile każdy z krajów będzie przeprowadzał doświadczenia w tym dziale, to nastąpi marnotrawstwo, o ile jednak pomnożyć te siły, dać instytucjom wspólne albo różne tematy – osiągnie się efekt większy, aniżeli suma arytmetyczna tego zagadnienia. Dlatego my przykładamy tak wielką wagę do zagadnienia współpracy biur konstrukcyjnych i instytutów naukowo-badawczych, jak i do zagadnienia wspólnych biur konstrukcyjnych i wspólnych instytutów naukowo-badawczych.

Pewne obawy są i są zrozumiale, że jeden instytut ma więcej doświadczenia, drugi mniej, ale jeżeli to ma być przeszkodą do osiągnięcia celu – to jest to obawa złej kalkulacji, ważnym jest to, co możemy osiągnąć.

Obok zagadnień współpracy technicznej nie możemy nie doceniać zagadnień wymiany doświadczeń organizacyjnych i polityki gospodarczej, które nie są opracowane dostatecznie w ramach Komitetów.

My możemy usystematyzować takie zagadnienia jak: badanie kosztów własnych, struktura finansowa, funkcjonowanie systemu finansowego, zagadnienie polityki cen, organizacji handlu, organizacji dystrybucji w ogóle i położyć nacisk, aby wymiana doświadczeń w tych zagadnieniach była szybsza i systematyczna.

Zagadnienia w sensie wymiany wszelkich doświadczeń możnaby połączyć z akcją szerokiej współpracy nie tylko w ramach Komitetów, ale również Związków Zawodowych, co w zasadzie zostało odgórnie zrealizowane. W ten sposób stworzylibyśmy ramy nie tylko dla współpracy w sensie odgórnym, ale również ramy dla przyjaźni polsko-czechosłowackiej poprzez inne organa przemysłowe, jak Związki Zawodowe i Rady Zakładowe.

Zagadnienie wspólnych obiektów. Pomimo rocznej pracy udało się dopiero wczoraj osiągnąć jedno porozumienie na temat wspólnej elektrowni w Oświęcimiu. Daje to już odpowiedni termin uruchomienia i gwarantuje realizację pierwszego wspólnego wielkiego obiektu. Nie należy jednak uważać tego rezultatu za zadowalający. Myśmy w umowie widzieli o wiele szerszy zakres rozwiązań w tym dziale. Jest to właściwie jedyny punkt naszych uchwał Komisji Przemysłowej, który jest źle, bardzo źle realizowany. W innym miejscu protokółu Komisji 6-ciu mowa jest o terminach, które mają być dane

Komisji Przemysłowej przez Radę Gospodarczą celem definitywnego rozstrzygnięcia zagadnienia budowy wspólnych obiektów, przy czym rozumiemy to nie tylko w sensie formalnym, ale w sensie stworzenia odpowiednich warunków dla czynników gospodarczych zarówno polskich, jak i czechosłowackich, celem szybkiej realizacji tego projektu.

Momenty, które wynikły na tle zagadnień budowy wspólnych obiektów, były przede wszystkim natury nieporozumienia odnośnie celu i charakteru tego rodzaju inwestycji. Te nieporozumienia oparte były o założenie, że inwestując na terytorium drugiego kraju, dokonuje się poświęcenia, które z kolei musi być odpowiednio rekompensowane, podczas gdy normalnie uchwalając te propozycje, wychodziliśmy z założenia, że buduje się obiekty wtedy, kiedy się ma dla nich wspólne zainteresowania, to znaczy, wtedy, kiedy inwestując na terytorium drugiego kraju otrzymujemy efekt szerszy, a towar tańszy, inaczej nie ma mowy o budowie wspólnych obiektów.

Na zakończenie przeglądu tych zagadnień, nie omawiając jednak zagadnień handlu zagranicznego, które są zawarte w innych punktach obrad, chcę wskazać na to, że doświadczenia Komisji Przemysłowej zmuszają nas do ujęcia zagadnień współpracy przemysłowej nie tylko z punktu widzenia poszczególnych centralnych zarządów przemysłowych i generalnych dyrekcyj, a z punktu widzenia kompromisów gospodarczych. Przykład: przemysł węglowy. Musi być zrobiony bilans węglowy w Czechosłowacji w Polsce. Taka uchwała jest powzięta. Wspólny program prac wiertniczych i eksploatacyjnych. Współpraca w zakresie prac nie tylko w skali 5 i 6-letniej, ale w skali wieloletniej eksploatacji bogactw węglowych jednego i drugiego kraju. Do tego celu powołano specjalną podkomisję dla opracowania wspólnego programu inwestycyjnego węglowego, aby zagadnienie maszyn i urządzeń potraktowane było wspólnie.

Miedzy innymi wynikła również sprawa polityki transportowej jako jeszcze jeden dodatkowy czynnik. Np. wozić węgiel z Morawskiej Ostrawy do Kładna jest dalej, aniżeli z Okręgu Wałbrzyskiego. Można powiedzieć, że mamy zagadnienie złożone, w którym od problemu wydobycia, eksploatacji, planu inwestycyjnego i planu eksportowego – dochodzimy do problemu transportowego.

Zagadnienie koksownictwa. W tej sprawie Komisja Przemysłowa powołała podkomisję, złożoną nie tylko z przedstawicieli przemysłu jednego i drugiego kraju, lecz z przedstawicieli przemysłu Hutniczego, Chemicznego i Węglowego, aby opracować kompleks zagadnień.

Szczególnie w przemyśle chemicznym w zakresie przeróbki węgla, w zakresie chemii organicznej i mas plastycznych – problem wyrasta z całą

ostrością. Nic dziwnego, że w przemyśle chemicznym obserwujemy zawieranie umów, opiewających na wszechstronną współpracę przemysłowo-handlowo--techniczną i planowanie w poszczególnych działach jak alkalia i inne. Równocześnie rysuje się już możliwość zawarcia generalnej umowy obu przemysłów chemicznych, która obejmie na podstawie umów branżowych wszystkie zagadnienia związane z rozwojem przemysłu chemicznego obu krajów.

W ten sposób mamy przed sobą perspektywy olbrzymiej pracy, pracy, która nie może się odbywać tylko raz na kilka miesięcy, pracy która nie może doraźnie obciążać kierowników życia gospodarczego obu państw, pracy, która wymaga, aby zagadnienie współpracy przemysłowej wytworzyło sztab ludzi w obu krajach, którzy będą się zajmowali tylko tymi problemami. Wtedy dopiero potrafimy właściwie rozstrzygnąć niesłychanie złożone problemy, jak: planowej koordynacji produkcji przemysłowej i techniki produkcji w ramach tylko ogólnego układu o współpracy gospodarczej, który w niczym nie narusza suwerenności politycznej obu państw. Eksperyment ważny nie tylko dla Polski i Czechosłowacji, ważny dla ogólnego problemu współpracy gospodarczej między krajami demokracji ludowej i socjalizmu.

To jest wielki wkład, że praca ta ma nie tylko znaczenia dla obu naszych krajów, ale toruje drogę formom nowym współpracy przemysłowej w skali wielu krajów i daje perspektywy międzynarodowej współpracy gospodarczej.

Źródło: AAN, MPiH, sygn. 245, k. 18–26.

Załącznik Nr 18

SPRAWOZDANIE
z
DZIAŁALNOŚCI POLSKO-CZECHOSŁOWACKIEJ KOMISJI PRZEMYSŁOWEJ

od dnia 1/3 do dnia 1/8 48 r.

Współpraca polsko-czechosłowacka na odcinku przemysłowym opiera się, jak wiadomo, na całej siatce organów jakimi są Komitety Przemysłowe, Podkomitety oraz wszelkiego rodzaju Komisje powoływane sporadycznie do załatwiania spraw specjalnych. Komisja Przemysłowa, jako organ nadrzędny nad tymi organami działającymi w ustalonych formach organizacyjnych, koordynuje całokształt polsko-czech. współpracy przem. Dlatego też sprawozdanie niniejsze nie może, ze względów czysto technicznych, objąć wszystkich szczegółów współpracy dotyczących wszystkich dziedzin przemysłowych, jak również wszystkich elementarnych problemów gospodarczych indywidualnych dla każdej branży przemysłowej – daje natomiast linię rozwoju polsko-czechosłow. współpracy z podkreśleniem ważniejszych odcinków i naświetleniem dotychczasowych osiągnięć, oraz trudności i braków.

Na wstępie należy stwierdzić, że współpraca przemysłowa na wszystkich szczeblach organizacyjnych rozwija się i pogłębia się z dnia na dzień w takim tempie – że metody współpracy i dotychczasowe formy organizacyjne, ustalone w zaraniu naszych stosunków gospodarczych, już nie odpowiadają dzisiejszemu nasileniu tej współpracy. Jest to zupełnie oczywiste, gdyż w całokształcie stosunków gospodarczych obu narodów współpraca przemysłów stanowi najbardziej zasadniczy element. Korzyści gospodarcze wynikające z tej współpracy są dla obu stron i potrzebne, i korzystne.

W okresie sprawozdawczym tzn. od dnia 1/3 do dn. 1/8 b.r. odbyło się, zgodnie z planem, jedno zebranie Komisji Przemysłowej w dniach 2–6.VI. 48 w Pradze. Na tym zebraniu została przeprowadzona analiza działalności 14 Polsko--Czechosłowackich Komitetów Przemysłowych oraz około 60 Podkomitetów im

podległych. Na posiedzeniu Komisji Przemysłowej zostało przyjęte do wiadomości, względnie było zatwierdzonych 124 uchwał Komitetów Przemysłowych. Niezależnie do tego Komisja Przemysłowa uchwaliła z własnej inicjatywy szereg wniosków wysuniętych przez obie strony, nadających kierunek pracom podległych organów. W okresie sprawozdawczym Komitety branżowe odbyły 13 zebrań plenarnych, zaś Podkomitety 63 zebrań. We współpracy polsko-czechosłowackiej bierze udział ok. 595 odpowiedzialnych pracowników ze wszystkich gałęzi przemysłowych.

1) Sprawy organizacyjne

Przegląd działalności wszystkich Komitetów w tym okresie stwierdził niezaprzeczalnie, że rozszerzający i pogłębiający się stale zakres współpracy między poszczególnymi przemysłami przerasta już dotychczasowe formy i możliwości organizacyjne oparte na okresowych zebraniach Komitetów Przemysłowych. Życie nasuwa tyle ważnych i terminowych zagadnień, że odkładanie tych na zebranie plenarne Komitetu, względnie Komisji Przemysłowej, hamuje pogłębianie się współpracy między obu przemysłami. Z tych względów Komisja Przemysłowa uznała jako najpilniejszy problem organizacyjny konieczność usprawnienia działalności Komitetów. Reorganizacja dotychczasowego systemu zmierza do tego, aby większość spraw załatwiona została drogą bezpośredniego i szybkiego porozumienia przewodniczących obu Sekcji, nie odkładając spraw do zebrania plenarnego. W ten sposób, nie zmieniając zasadniczej struktury ustalonej statutem który przewiduje jednomyślność uchwał, jako zgodę przewodniczących obu Sekcji, wprowadziliśmy system bardziej żywy odpowiadający potrzebom przemysłowym.

Drugą najważniejszą sprawą organizacyjną, wychodzącą poza zakres Komisji Przemysłowej, jest konieczność dostosowania tempa pracy innych Komisji Polsko-Czechosłowackich współpracy gospodarczej. Zagadnienia przemysłowe bowiem niezmiernie głęboko są powiązane z tymi elementami gospodarki, które są przedmiotem działalności pozostałych Komisji. Tak więc na Komitetach branżowych i Komisji Przemysłowej bardzo często rozważane są sprawy uzgadniania handlu zagranicznego, sprawy obrotu towarowego między obu krajami. Dużym utrudnieniem w pracy przy wzajemnym uzgadnianiu planów jest na przykład nieujednolicony system i metody statystyki prowadzone w obu krajach. Podobnie zagadnienie normalizacji stanowi dla współpracy przemysłowej jeden z najbardziej żywotnych elementów, który musi dostosować się do potrzeb i tempa rozwoju naszych stosunków. Nie mniejszą wagę przywiązujemy do zagadnienia szkolnictwa, wymiany fachowców w celach szkoleniowych, uczniów itp. Tych kilka

przykładów jaskrawo uwypukla konieczność harmonijnego rozwoju wszystkich elementów współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej, w przeciwnym bowiem razie Komisja Przemysłowa względnie jej organy, nie mając rozwiązanych tych zagadnień, wobec pilności spraw, na własną rękę przedsiębrały uchwały, które z tego tytułu w wielu wypadkach wkraczały w zakres działalności innych Komisji. W tej sprawie zostały również wydane odpowiednie instrukcje dla Komitetów, aby zagadnienia wchodzące w zakres innych Komisji były uprzednio przed uchwaleniem uzgadniane z Przewodniczącymi obu Sekcji. Niezależnie od tego niezbędne jest narzucenie Komitetom Przemysłowym konkretnych form i kierunku tej współpracy, co jednak wyjść musi z inicjatywy Komisji Obrotu Towarowego. Dalsze pogłębianie się współpracy przemysłowej w tym tempie, prawdopodobnie zmusi nas niebawem do zbadania możliwości utworzenia organów współpracy na szczeblach Komitetów stale urzędujących.

Dużym utrudnieniem we współpracy jest zagadnienie uregulowania kosztów przejazdów, diet, itp. Na ostatnim zebraniu Komisji Przemysłowej uchwalono wniosek w tej sprawie, przekazany Komisji Finansowej z prośbą o wypracowanie projektu uchwały, która ma być przedstawiona na Radzie Gospodarczej.

2) Wspólna budowa obiektów

Na tym odcinku współpracy obserwujemy pewne ożywienie. Oczywiście, że tak poważne zagadnienia wymagają dłuższych studiów, przeprowadzenia kalkulacji, techn. gosp. itp., aby mogły być przedmiotem ostatecznych uchwał. Tym niemniej zagadnienie to znalazło się na porządku dziennym w szeregu Komitetów, które powołały szereg Komisji dla przepracowania konkretnych obiektów przemysłowych.

Realizacja wspólnej budowy elektrowni we Dworach napotkała pewne trudności przy ustalaniu i uzgadnianiu cen na dostarczone maszyny z Czechosłowacji oraz ustalaniu wkładu kapitałowego każdej ze stron. Obecnie sprawa ta została całkowicie uzgodniona i nie przewidujemy dalszych jakichkolwiek trudności, tym bardziej że obie strony wykazują zrozumienie i dobrą wolę.

Jeśli chodzi o budowę wspólnych obiektów, to w przygotowaniu i rozpracowaniu znajdują się następujące obiekty: wspólny wyrób prętów wolframowych, 2 fabryki włókna syntetycznego – (jedna w Polsce, druga w Słowacji), sortownia i pralnia wełny, fabryka jedwabiu sztucznego acetatowego, fabryka bagrów, ciężkich traktorów i wielkich maszyn, fabryka mebli giętych i fabryka dalekopisów itp.

3) Podział programów produkcyjnych

Sprawa ta ma najbardziej doniosłe i aktualne znaczenie gospodarcze dla obu krajów. Celem tego podziału jest maksymalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego obu narodów. Chcemy zaprowadzić produkcję masową i seryjną, która obniży koszty własne wytwarzania. Dążymy wreszcie do najlepszego wykorzystania baz surowcowych celem zmniejszenia kosztów transportu. Na tych zasadach chcemy podnieść produkcję w obu krajach, co będzie miało olbrzymie znaczenie przy układaniu planów długofalowych w obu krajach. W szeregu Komitetów sprawa ta została już fragmentarycznie poruszona, a w niektórych wypadkach konkretnie ustalony podział programu produkcyjnego. Dla przykładu, ustalono między innymi podział programu produkcji obrabiarek, motocykli, motorów spalinowych, prętów i mankietów izolacyjnych (z elektrotechniki) itp.

Sprawa podziału programu produkcyjnego wymaga bardzo głębokiego i ściśle branżowego rozpatrzenia. Z tego względu nie może być szablonowo rozwiązana. Z drugiej zaś strony w Komitetach Przemysłowych daje się odczuwać tak zwany patriotyzm branżowy, który utrudnia niekiedy uzyskanie porozumienia. Winę ponoszą w tym wypadku ludzie – którzy patrząc na zagadnienie współpracy polsko-czechosłowackiej z bardzo wąskiego odcinka nie widzą korzyści dla obu Państw, jaką osiągnąć możemy przy pełnym wykorzystaniu naszych zdolności produkcyjnych.

Podział programu produkcyjnego łączy się bezpośrednio z ustaleniem długofalowych planów produkcyjnych w obu naszych przemysłach. Podział programu produkcyjnego, ustalony jak najbardziej obiektywnie, winien być podstawą w obu krajach do opracowania planów długofalowych. Sprawa jest o tyle pilna, że Czechosłowacja jest w trakcie zakańczania prac nad planem 5-letnim, my zaś przystępujemy już do opracowania planu 6-letniego. Sprawa ta, o charakterze ściśle fachowym, wymaga dużo pracy przy uzgadnianiu, a ponieważ ilość asortymentów w związku z rozwojem produkcyjnym stale się powiększa, muszą być permanentnie studiowane i decydowane. Potwierdza to konieczność posiadania organów stale urzędujących w poszczególnych branżach przemysłowych. Fragmentaryczne rozwiązywanie spraw podziału produkcyjnego nie da efektu gospodarczego, o ile rozważania te nie obejmą całości produkcji w każdej branży przemysłowej.

Przy uzgadnianiu podziału programu produkcyjnego występuje jeszcze jedno zjawisko gospodarcze ujemne. Z powodu fałszywych ambicji kierowników poszczególnych gałęzi przemysłowych zdarzają się wypadki, że bez porozumienia ze stroną drugą dokonuje się inwestycji przemysłowych obliczonych na eksport do kraju drugiego. Jeżeli w obu krajach równocześnie

te zjawiska występują, otrzymamy marnotrawstwo kapitału i pracy włożonych w te inwestycje. Zdarzają się wypadki, że jedna strona, której potrzeby w danej dziedzinie są minimalne, warunki zaś produkcyjne te same, co po stronie drugiej, inwestuje nową produkcję, kalkulując jedynie na eksport i nie liczy się z całością polsko-czechosłowackiej wspólnoty gospodarczej.

Podział programu produkcyjnego musi być w najbliższym czasie w całości konsekwentnie przeprowadzony na podstawie wytycznych ustalonych na najwyższych szczeblach współpracy gospodarczej.

Podział programu produkcyjnego wiąże się bezpośrednio z zagadnieniem normalizacji i standaryzacji artykułów przemysłowych. Prace normalizacyjne prowadzone są w ramach Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo--Technicznej. Niestety wyniki tych prac, które z charakteru swego są dość żmudne, nie są na razie zbyt owocne. Sprawy te mają dla obu przemysłów kolosalne znaczenie i z tego względu muszą być prowadzone w kolejności potrzeb przemysłu i w kierunku ustalonym przez właściwe branże przemysłowe.

4) Współpraca naukowo-techniczna

Na tym odcinku obserwujemy również poważny postęp. Dotyczy to przede wszystkim zapoczątkowania wspólnych biur studiów i konstrukcyjnych w poszczególnych przemysłach względnie branżach. Tak więc w **Przemyśle Górniczym** powołana jest obecnie Komisja Robocza dla spraw projektowania i konstruowania maszyn i sprzętu górniczego, sortowni i płuczek. Przemysł chemiczny uzgodnił wymianę dokumentacji dotyczącej produkcji penicyliny. W **Komitecie Elektrotechnicznym** ustalono Komisję dla przeprowadzenia standaryzacji elektrycznych urządzeń użytku domowego oraz uzgodniono koordynację prac badawczo-konstrukcyjnych w zakresie techniki przenoszenia. W **Komitecie Szklarskim** ustalono zasadę współpracy szklarskich instytutów badawczych. W **Komitecie Chemicznym** w stadium finalizacji jest umowa o współpracy w zakresie alkalii. We wszystkich pozostałych Komitetach nawiązano w tym kierunku pierwsze kroki.

Współpraca w dziedzinie badawczo-konstrukcyjnej, jak życie wykazuje, musi być wzmacniana. Potencjał techniczny zarówno polski, jak i czechosłowacki, stoi niżej w stosunku do innych państw przodujących technicznie na świecie, jak Stany Zjedn., ZSRR, Anglia itp. Z tych względów nie możemy rozdrabniać naszych wysiłków, a odwrotnie, przez ścisłą współpracę i podział programu prac biur konstrukcyjnych i instytutów badawczych, musimy dać zakładom produkcyjnym możliwie szybko bardziej nowoczesne typy konstrukcji oparte na badaniach naukowo-technicznych. Współpraca biur konstrukcyjnych może

rozwijać się równolegle, jednak przy ścisłym podziale pracy, albo co jeszcze lepsze powinno dać wyniki, winny być tworzone wspólne biura konstrukcyjne, których dorobek będzie wspólnym dobrem obu narodów. Tą drogą możemy dojść do lepszych wyników, a co najważniejsze, przestaniemy wreszcie stosować zasady zbyt kupieckie przy wzajemnym udostępnianiu osiągnięć technicznych. Zwrócono również uwagę na ujemne przejawy, jakie występowały do niedawna w obu przemysłach przy polityce licencyjnej. Zakupywanie licencji w wypadkach istotnie koniecznych jest zrozumiałe, natomiast wręcz szkodliwe jest prowadzenie nie uzgodnionej polityki na zewnątrz, co osłabia pozycję każdego z nas wobec zagranicznych partnerów kapitalistycznych. Z drugiej zaś strony stosowanie w produkcji odmiennych konstrukcji utrudnia współpracę przy podziale programu produkcyjnego, jak również normalizacji, standaryzacji itp. Przyczyna niedojścia do porozumienia w tych sprawach tkwi w wielu wypadkach nie tyle po stronie przemysłu, ile po stronie instytucji eksploatującej dane urządzenia, które nie doceniając znaczenia uzgadniania swego stanowiska ze stroną drugą utrudniają współpracę gospodarczą obu krajów. Szkolnictwo – w Polsce sygnalizacja wg systemu Ericsona, w Czechosłowacji wg systemu Westringhouse'a; telekomunikacja – systemy telefonów automatycznych.

Z tych względów uchwała Komisji Przemysłowej z pierwszego zebrania, polecająca na prowadzeniu wspólnej polityki przy zakupie licencji zagranicznych, była w kilku wypadkach nie dotrzymana.

Współpraca w dziedzinie szkolenia personelu, która znajduje pełne zrozumienie po obu stronach, napotyka trudności czysto formalne, jak paszporty, diety, co jednak w najbliższym czasie musi być usunięte.

5) Zaopatrzenie

We wszystkich Komitetach sprawa wspólnego zaopatrzenia jest jednym z najbardziej realnych punktów, które wobec trudności uzyskania zagranicznych surowców i materiałów produkcyjnych łączą ze sobą nasze przemysły. Inicjatywa poszczególnych Komitetów skierowana jest na udzielanie wzajemnej informacji o źródłach zakupu, zastępowanie strony drugiej przy możliwości zakupów zagranicznych, udzielanie sobie wzajemnej pomocy (pożyczki materiałowe) w nagłych wypadkach, wreszcie kompensancyjna wymiana deficytowych towarów. Trudności zaopatrzeniowe są najlepszym bodźcem dla obu stron w kierunku zacieśnienia współpracy na tym odcinku. Na przeszkodzie stoją, jak zwykle, trudności natury czysto formalnej, związane z uzyskaniem zezwoleń wywozowych, co przy nagłych wypadkach przekreśla istotne korzyści tej współpracy.

Mam nadzieję, że na tym odcinku przy współdziałaniu nowo utworzonej Komisji Handlu Zagranicznego nastąpi radykalna zmiana. Odpowiednie wnioski w sprawie tzw. małego obrotu towarowego zostały swego czasu postawione, oczekujemy jedynie ich realizacji.

6) Handel zagraniczny

Smutne doświadczenia w ubiegłym roku wykazały, jak niekorzystny dla obu partnerów jest brak uzgadniania i ścisłej współpracy na tym odcinku. W szeregu Komitetów zagadnienie uzgadniania polityki eksportowej, w związku ze stale wzrastającą produkcją polskiego przemysłu, wysuwa się na czoło zagadnień gospodarczych. Ostatnio szereg uchwał Komitetów Przemysłowych uzgadnia to zagadnienie w poszczególnych działach produkcji, gdzie sprawa ta najostrzej występuje. Uważam, że podobnie jak przy podziale programu produkcyjnego, fragmentaryczne rozwiązywanie tych spraw nie doprowadzi do celu.

Wobec gospodarczej sytuacji międzynarodowej, w jakiej się znajdujemy, oba nasze kraje winny występować na zewnątrz jako scementowany blok gospodarczy również i w dziedzinie eksportu, co uchroni nas przed szkodliwymi skutkami konkurencji. Realizacja sojuszu gospodarczego polsko-czechosłowackiego, poza współpracą ściśle przemysłową, winna znaleźć swój wyraz w harmonijnej współpracy w dziedzinie eksportu artykułów przemysłowych, jak również i importu niezbędnych surowców i materiałów produkcyjnych. Szczegółowe materiały do ogólnego ujęcia sprawozdania znajdują się w załączonym protokóle Komisji Przemysłowej z dn. 2–6 VI 48 r., w którym figuruje około 140 uchwał rozstrzygających poszczególne problemy we wszystkich Komitetach Przemysłowych. W większości uchwały te nie wymagają zatwierdzenia przez Radę Gospodarczą, lecz są drogowskazem dla prac poszczególnych Komitetów.

Do decyzji Rady Gospodarczej przedstawiam jedynie następujące sprawy nie uzgodnione względnie wymagające zatwierdzenia przez Radę Gospodarczą:

a) sprawę poniemieckich patentów, licencji i doświadczeń technicznych,

b) sprawę zwrotu obrabiarek wywiezionych w 1943 r. przez okupanta niemieckiego z Fabryki Wagonów w Chorzowie do huty Trzyniec.

Źródło: AAN, MPiH, BWP, sygn. 2981, k. 14–20.

Załącznik Nr 19

Sprawozdanie
z obrad Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej
Warszawa 30.I., 31.I. i 1.II.1948 r.

Na zaproszenie Sekcji Polskiej w dniach 30, 31 stycznia oraz 1 lutego b.r. odbyły się w gmachu Polskiego Komitetu Normalizacyjnego w Warszawie obrady Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo-technicznej. Ze strony polskiej w obradach wzięło udział 35 delegatów zaś ze strony czechosłowackiej 19.

Porządek dzienny:

1. Otwarcie obrad.
2. Ukonstytuowanie się Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej.
3. Przyjęcie Regulaminu pracy Komisji.
4. Powołanie Podkomisyj.
5. Przyjęcie wniosków Podkomisyj.
6. Plan pracy Komisji.
7. Ustalenie terminu następnego zebrania.
8. Zamknięcie obrad.

Dnia 30 stycznia b.r. o godz. 10-ej odbyło się I posiedzenie plenarne Komisji.

Do p. 1.

Po powitalnym przemówieniu, wygłoszonym przez przewodniczącego Sekcji Polskiej prof. W. Świętosławskiego i odpowiedzi Przewodniczącego Sekcji Czechosłowackiej prof. K. Maiwalda, przystąpiono do wyboru przewodniczącego Komisji, na rok 1948.

Do p. 2.

Na wniosek prof. Maiwalda przewodniczącym komisji został wybrany przez aklamację prof. S. Świętosławski.

Do p. 4.

W czasie obrad powołano do prac

Podkomisje: Budownictwa
Instytutów Naukowo-badawczych
Naukowej Organizacji Pracy
Normalizacyjną
Szkolnictwa Zawodowego
oraz Grupę prawa Patentowego.
(składy osobowe patrz protokół 1/48).

Przewidziane w umowie między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką z dn. 4 lipca 1947 r. Podkomisja Technologii, Licencji i Biur Konstrukcyjnych podczas obrad nie przystąpiła do prac, jednakże z jej ram wydzielono Podkomisję Budownictwa a również Grupę Prawa Patentowego.

Podkomisja Normalizacyjna ukonstytuowała się już w czasie zjazdu w Warszawie w dn. 18 grudnia 1947 r. przybierając nazwę „Komitet Współpracy Gospodarczej w Dziedzinie Normalizacji". Obrady Podkomisji odbywały się w dniach 30.I. b.r. od godz. 14 do 17 oraz 31.I. b.r. od godz. 9 do 12 oraz od 15 do 18. W dniu 30.I. b.r. w godz. 12–14 odbyło się zebranie prezydium Komisji, na którym uzgodniono projekty regulaminu prac Komisji.

Dnia 1.II. b.r. w godz. od 10^{30} do 11^{30} odbyło się II posiedzenie plenarne Komisji zaś po południu zebranie Komisji, na którym przyjęto:

Do p. 3.

a) Regulamin.

REGULAMIN
Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej

1. Zebrania Komisji

1.1. Zebrania Komisji są zwyczajne i nadzwyczajne.

1.2. Zebrania zwyczajne odbywają się 3 razy do roku, w miarę możności w miesiącach styczniu, maju i wrześniu, na przemian w każdym kraju.

1.3. Zebrania nadzwyczajne odbywają się w miarę potrzeby.

1.4. Zebrania Podkomisyj odbywają się równocześnie z zebraniami Komisji, albo niezależnie od zebrań Komisji.

2. Zwoływanie zebrań

2.1. Przewodniczący Komisji zwołuje jej zebranie podając do wiadomości miejsce, termin, czas trwania, program zebrania oraz skład swojej delegacji przewodniczącemu drugiej Sekcji i członkom swojej sekcji; przewodniczący drugiej Sekcji zawiadomi członków swojej Sekcji.

2.2. Jeżeli przewodniczący Komisji zwołuje równocześnie z zebraniem Komisji którąkolwiek Podkomisję to zawiadomi o tym równocześnie z zawiadomieniem zebrania Komisji. Przewodniczący drugiej sekcji zawiadomi ze swojej strony przewodniczących odpowiednich Podkomisyj swojej Sekcji.

2.3. Zebrania Podkomisyj zwoływane niezależnie od zebrań Komisji przez przewodniczącego Podkomisji powinny być uzgadniane z przewodniczącymi obu Sekcji

2.4. Zwołanie zebrania Komisji winno być doręczone przewodniczącemu drugiej Sekcji najpóźniej na cztery tygodnie przed terminem zebrania. Wnioski przewodniczącego drugiej Sekcji odnośnie dopełnienia programu zebrania Komisji (§ 5 Statutu) oraz skład jego delegacji powinny być doręczone przewodniczącemu Komisji najpóźniej w dwa tygodnie po doręczeniu zwołania zebrania.

2.5. Zebrania nadzwyczajne mogą być zwoływane z inicjatywy jednej ze stron. Strona występująca z inicjatywą zebrania przedkłada drugiej stronie program obrad itd. (vide 2.1) i organizuje zebranie w swym kraju.

3. Uchwały Komisji

3.1. Projekty uchwał powinny być przedkładane na zebraniu Komisji na piśmie i zredagowane w językach obu stron.

3.2. Komisja posiada zdolność powzięcia uchwały, jeżeli są obecni co najmniej 3 członkowie każdej z Sekcji.

3.3. Podejmowanie uchwał oraz nabieranie mocy prawnej uchwały następuje zgodnie z § 6 Statutu.

4. Protokół zebrania

4.1. Protokół zebrania Komisji powinien zawierać dokładną treść przyjętych uchwał. Na życzenie jednej ze stron powinny być podane w protokóle treść nieuchwalonych wniosków oraz stanowisko zajęte przez strony.

4.2. Protokóły zebrań Komisji sporządzane są w dwóch egzemplarzach w języku przewodniczącego Komisji i podpisane przez przewodniczących i sekretarzy obu Sekcji.

5. Powiadomienie o uchwałach Komisji

5.1. Uchwały Komisji podawane będą do wiadomości Komisjom i Komitetom branżowym powołanym na podstawie umów zawartych między Polską a Czechosłowacją oraz instytucjom gospodarczym i naukowym w zakresie dotyczącym ich działań.

6. Obowiązki organów i członków Komisji

6.1. Członkowie Komisji i Podkomisyj dokładać mają wszelkich starań celem zacieśnienia współpracy między obiema stronami w dziedzinie współpracy Naukowo-Technicznej.

6.2. Członkowie Komisji i podkomisyj obowiązani są do zachowania tajemnicy odnośnie tych spraw, których tajność i poufność została wyraźnie zastrzeżona przez przewodniczącego Komisji.

6.3. Obowiązkiem przewodniczącego Komisji jest:

6.3.1. kierowanie ogólnymi sprawami Komisji i reprezentowanie jej na zewnątrz,

6.3.2. zwoływanie zebrań Komisji, ustalanie ich terminów, miejsc i programów,

6.3.3. czuwanie nad wykonaniem uchwał Komisji,

6.3.4. koordynacji działalności Podkomisyj,

6.3.5. składanie sprawozdań Radzie Współpracy Gospodarczej.

6.4. Sekretarzem Komisji jest sekretarz tej Sekcji, której przewodniczący został wybrany przewodniczącym Komisji. Sekretarzem zebrania Komisji jest sekretarz Sekcji, w której kraju odbywa się zebranie.

6.5. Obowiązkiem sekretarza Komisji jest:

6.5.1. kierowanie sekretariatem Komisji i swej Sekcji,

6.5.2. sporządzanie protokółów zebrań Komisji, łącznie z sekretarzem drugiej Sekcji, który jest z urzędu zastępcą sekretarza Komisji.

6.5.3. wykonanie prac zleconych przez przewodniczącego Komisji.

7. Wydatki Komisji

7.1. Wydatki Komisji są pokrywane zgodnie z § 9 Statutu.

7.2. Każda Sekcja ponosi wydatki połączone z podróżą i pobytem swych delegatów. Sekcja, w której Kraju odbywa się zebranie organizuje je własnym kosztem i staraniem.

8. Regulamin Podkomisji

8.2. Poszczególne Podkomisje (III punkt Umowy) mogą uchwalić swoje własne regulaminy zatwierdzone przez Komisję.

8.1. Podkomisje, które nie uchwaliły własnych regulaminów, kierują się w swej pracy niniejszym regulaminem.

9. Zmiany Regulaminu

9.1. Niniejszy Regulamin Komisja może zmieniać mocą swej uchwały zgodnie z § 6 p. 1 Statutu.

Do p. 5.

b) 55 uchwał Komisji Naukowo-Technicznej.

I. Naukowo-techniczna Komisja uchwala co następuje:

Ilość podkomisji podanych w części III dodatku Nr. 10 ugody pomiędzy Republiką Czechosłowacką a Rzeczpospolitą Polską, co do naukowo--technicznej współpracy, ma być rozszerzona o dalszą podkomisję – Budownictwa.

Cele Podkomisji Budownictwa obejmują rozwiązywanie zagadnień budownictwa naziemnego (wznoszenie budowli), budownictwa komunikacyjnego, budownictwa przemysłowego, gospodarki wodnej itp., zarówno w zakresie projektowania i wznoszenia, jak również w zakresie czynności technicznych przygotowawczych (miernictwo, planowanie regulacyjne itp.), jako też w zakresie instalacji i wyposażenia budowli (np. centralne ogrzewanie), z uwzględnieniem nowoczesnych sposobów wykonywania budowli m.in. prefabrykacji.

Cele Podkomisji mogą być osiągane przez:

a) wymianę fachowej literatury, druków, instrukcji, projektów typowych budowli itp.,
b) wymianę wzajemnych doświadczeń w budownictwie drogą zbierania interesujących strony danych i zestawień, opracowywania referatów, artykułów w prasie technicznej oraz drogą korespondencyjną,
c) wymianę profesorów i słuchaczy akademickich i średnich szkół technicznych,
d) wymianę inżynierów, techników i rzemieślników-fachowców,
e) wzajemną działalność wyszkolonych specjalistów (inżynierów i techników) z jednego kraju w drugim, jeśli ten drugi kraj odczuwa ich brak,
f) urządzanie wystaw architektonicznych i inżynieryjnych,
g) urządzanie odczytów na zadane tematy.

II. Komisja Naukowo-techniczna uchwala co następuje:

Wykonanie uchwał w zakresie wydawnictw i wymiany sil naukowych i technicznych ma być wzorowane na układzie między NOT i SIA, przy czym strona polska realizuje uchwały w oparciu i w porozumieniu z NOT, a strona czechosłowacka w porozumieniu z odpowiednimi organizacjami społecznymi (SIA i inne).

III. Komisja Naukowo-techniczna uchwala, co następuje:

Sekcja polska i czechosłowacka wypracują przy współudziale odpowiednich związków i instytucji spisy wybitnych naukowo-technicznych ściśle wyspecjalizowanych w poszczególnych dziedzinach fachowców, których wiedzę możnaby wzajemnie wykorzystać przy rozwiązywaniu różnych problemów (ekspertyzy, poradnictwo itp.). Spisy powyższe mają być wymienione przez obydwie strony do dnia 1.IX. r.b.

IV. Naukowo-techniczna Komisja uchwala, co następuje:

Podkomisja Budownictwa w ścisłej współpracy z podkomisją Instytutów Naukowych i badawczych wypracuje program wzajemnego wykorzystania instytutów w sprawach budownictwa oraz program ich organizacyjnej rozbudowy tak, aby został zapewniony rozwój i postęp współczesnych metod i materiałów w budownictwie.

Strona polska prześle stronie czechosłowackiej do dnia 1.VII.r.b.

a) zestawienie instytutów i laboratoriów z podaniem czym każdy z nich się zajmuje, jakie ma urządzenia i jaki program pracy,

b) zestawienie metod badań.

Strona czechosłowacka prześle stronie polskiej analogiczne zestawienie w czasie możliwie najkrótszym.

V. Komisja Naukowo-Techniczna uchwala, co następuje:

Podkomisja Budownictwa wypracuje zestawienie maszyn budowlanych, przyrządów i narzędzi służących do radykalnej mechanizacji budownictwa. We współdziałaniu z miarodajnymi czynnikami w budownictwie i przemysłem wytwórczym oraz z Podkomisją Normalizacyjną powinien być zestawiony spis maszyn budowlanych, przyrządów i narzędzi oraz opracowane typy, które służyłyby za podstawę zorganizowanej ekonomicznej ich produkcji przemysłowej. Na podstawie tego spisu należy ustalić zapotrzebowanie na 5 lat. Komisja Naukowo-Techniczna zwróci się do odpowiednich instytucji i wytwórni w sprawie ustalenia planu produkcyjnego urządzeń mechanicznych w budownictwie.

Strona czechosłowacka przekazała stronie polskiej wyżej omówiony spis, zaś strona polska ma przesłać stronie czeskiej opracowany w Polsce spis do dnia 15.III. r.b. Każda ze stron prześle drugiej stronie proponowany wspólny spis do dnia 1.IX. r.b.

VI. Komisja Naukowo-Techniczna uchwala, co następuje:

Podkomisja Budownictwa w nawiązaniu do uchwał Podkomisji Normalizacyjnej z dnia 20.XII.1947 r. opracuje w sekcji polskiej i czechosłowackiej szczegółowy spis urządzeń, wyrobów, pomocy, materiałów budowlanych itd., które w budownictwie mogłyby zostać znormalizowane, żeby w ten sposób była umożliwiona nie tylko celowa i szybka odbudowa, lecz i ewentualna wymiana tych urządzeń, wyrobów, pomocy i materiałów budowlanych między obu państwami. Jako termin wzajemnego przesłania powyższego spisu przyjęto 1.IX.1948 r.

VII. Naukowo-Techniczna Komisja uchwal, co następuje:

Podkomisja Budownictwa zestawi spis przepisów prawnych i administracyjnych łącznie z odnośnymi drukami (np. karty inwentaryzacyjne budynków), które regulują czynności budowlane w każdym z obu krajów, a mianowicie: ze stanowiska technicznego, organizacyjnego, finansowego itp. Spis powinien być zaopatrzony w krótkie wykazy najbardziej podstawowych postanowień, aby mógł służyć do wzajemnej informacji.

Komisja uchwala wzajemną wymianę ważniejszych ustaw i przepisów budowlanych oraz druków. Wyżej podany spis będzie wzajemnie wymieniony do dn. 15.III.48 r. z tym, że po wskazanym terminie mogą być dosłane uzupełnienia.

VIII. Komisja Naukowo-Techniczna uchwala, co następuje:

Podkomisja Budownictwa wypracuje wytyczne do uniknięcia lub ograniczenia sezonowości w budownictwie (sposoby i metody w zakresie techniki, organizacji, administracji itp.).

Wytyczne powyższe mają być wzajemnie wymienione do dn. 1.I.1949 r.

IX. Komisja Naukowo-Techniczna uchwala, co następuje:

1. Podkomisja Budownictwa w porozumieniu z miarodajnymi czynnikami sporządzi wykaz przepisów, wytycznych i wskazówek, na zasadzie których opracowuje się i kontroluje planowanie w budownictwie (zespół sił pracowniczych, dystrybucja materiałów budowlanych itp.).
2. Wykaz ten powinien być uzupełniony krótkim opisem organizacji budownictwa, jego struktury, wykonawstwa i kierunków rozwojowych. Terminy wzajemnej wymiany: ad 1 – do 1.IX.48 r., ad 2 – do 1.V.48 r.

X. Komisja Naukowo-Techniczna uchwala, co następuje:

Podkomisja Budownictwa porozumie się z odpowiednimi instytucjami i stowarzyszeniami fachowymi celem umożliwienia architektom każdego z krajów brania udziału w publicznych konkursach na większe gmachy – w drugim kraju.

Obydwie strony przedsięwezmą starania w tej sprawie i prześlą wzajemnie powiadomienia o wynikach swych starań do dnia 1.V.1948 r.

XI. Komisja Naukowo-Techniczna zwraca się z apelem do obu rządów, aby ze względu na doniosłość badań naukowych udzieliły jak największego poparcia w organizowaniu nauki przez:

a) przyznanie odpowiednich środków finansowych na prace naukowe,
b) przyznanie odpowiednich uposażeń dla pracowników instytucji naukowo-badawczych,
c) przedsięwzięcie środków pozwalających w możliwie krótkim czasie na wykształcenie jak największej ilości młodych badaczy.

XII. Zakres działania Podkomisji Instytutów Naukowo-Badawczych obejmuje działalność naukową i badawczą instytutów i laboratoriów państwowych, samorządowych i prywatnych, zarówno przemysłowych, jak i należących do szkół wyższych i innych Instytucji. W razie, gdyby program Podkomisji wchodził w zakres prac innych Komisji i Podkomisji (zwłaszcza Komisji Przemysłowej i Kulturalnej), przewodniczący odnośnych Komisji przeprowadzą rozdział kompetencji.

XIII. Ze względu na różnorodność i duży zakres tematów Podkomisja winna składać Asię z 8 członków z każdej strony i odpowiedniej liczby zastępców, przy czym, o ile możności winny być reprezentowane najważniejsze dziedziny nauk, zwłaszcza: Matematyka, Fizyka, Chemia, Technologia Chemiczna, Geologia, Górnictwo, Metalurgia, Budowa Maszyn, Elektrotechnika, Budownictwo, Gospodarka Wodna, Rolnictwo, Leśnictwo, Aprowizacja, Biologia i Higiena oraz dziedziny Dokumentacji i planowania badań naukowych.

XIV. Podkomisja winna do dnia 1.V.1948 r. ustalić listę łączników obu stron, pod postacią osób lub instytucji, które będą reprezentowały badania naukowe określonych zakresów.

XV. Obie przeprowadzą bezpośrednio lub za pośrednictwem łączników do dnia 1.IV.48 r. załączoną ankietę. Do dnia 1.V.1948 r. obie strony wymienią powyższe ankiety.

Ankieta o pracach naukowo-technicznych
w dziedzinie ……[1)]
w związku z umową o współpracy polsko-czechosłowackiej

1. Nazwa Instytucji, prowadzącej prace …….
2. Zakres prac naukowych ……..
3. Data powstania Instytucji ……...
4. Personel naukowo-techniczny …….…….. osób
   w tym pracowników z ukończoną wyższą szkołą ……..…… osób
5. Charakterystyka wyekwipowania laboratoriów (układy podstawowe).
6. Tematy prac bieżących[2)]
7. Tematy prac długofalowych rozpocztych[2)]
8. Tematy prac długofalowych zamierzonych[2)]
9. Charakterystyka biblioteki:

ilość tomów książek ……..……

ilość tomów roczników czasopism ……

10. Wykaz publikacji własnych naukowo-technicznych.

11. Szczegółowe propozycje współpracy naukowej polsko-czechosłowackiej (tematy prac, wymiana publikacji, wymiana badawczy).

[1)] Wypełnia się oddzielnie dla każdej instytucji

[2)] Tematy, nadające się do współpracy polsko-czechosłowackiej podkreślić.

XVI. Do dnia 15.VI. nastąpi wymiana korespondencji między odpowiednimi łącznikami w sprawach fachowych i w sprawie ustalenia w razie potrzeby terminów wspólnych zebrań fachowych danego zakresu nauki.

XVII. Wspólne zebrania fachowe, uznane za potrzebne odbędą się do dnia 31.XII.1948 r. Wezmą w nich udział delegowani specjaliści obu krajów.

XVIII. Zakończone prace tj. gotowe do druku, opatentowania lub realizacji będą komunikowane drugiej stronie do wykorzystania na warunkach, które będą uzgodnione.

XIX. Obie strony ustalą prace prowadzone wspólnie i prace, które dla obu państw będą prowadzone przez jedną tylko stronę, jak również warunki tych prac w każdym przypadku. Wyniki powyższych prac będą własnością obu stron.

XX. Storna polska po odbudowie laboratoriów będzie dążyć do ułożenia analogicznego zestawienia problemów, jak „Přeled úkolo výzkumnictví ve dvouletém plánu”.

XXI. Do czasu zorientowania własnej dokumentacji strona polska będzie mogła korzystać z dokumentacji „Technickéé Dokumentna Středisko”.

XXII. Komisja uważa za wskazane uzgodnienie zasad i programu dokumentacji obu stron, a to w celu umożliwienia w przyszłości podziału pracy.

XXIII. Strona czechosłowacka przyjmie grupę polską dla zapoznania się i przeszkolenia w czechosłowackim ośrodku dokumentacji technicznej.

XXIV. Do dnia 15.V.48 r. obie strony wymienią dokładne dane dokumentacji prowadzonej lub projektowanej.

XXV. Podkomisja ma ustalić na każdy rok program wymiany pracowników naukowych.

XXVI. Obie strony wyślą po uprzednim porozumieniu grupy fachowców dla zapoznania się z planowaniem w siedzibie nauki.

XXVII. Obie strony będą się wzajemnie zawiadamiały za pośrednictwem swych sekretariatów o udziale w międzynarodowych zjazdach naukowych i uzgadniały swe wystąpienia.

XXVIII. Obie strony wymienią swe definicje na temat „badania naukowe” „badacz” i „instytucja badawcza”. Na następnym zebraniu ma być ustalona wspólna definicja tych pojęć.

XXIX. Podkomisja szkoleniowa ma zorganizować zwiększenie nakładów dzieł naukowych w celu udostępnienia ich drugiej stronie na drodze przedpłaty.

XXX. Dwa egzemplarze każdej nowej publikacji naukowej i technicznej winny być przesyłane do drugiego kraju, z przeznaczeniem 1 – dla biblioteki centralnej, 1 – dla biblioteki fachowej.

XXXI. W celu popularyzacji wydawnictw naukowych drugiej strony, Podkomisja szkoleniowa zorganizuje stałe wystawy wydawnictw naukowych i technicznych (np. pod postacią witryn, gablot itp.).

XXXII. Komisja uważa za pożądane rozszerzenie współpracy naukowo--technicznej na ZSRR i kraje Demokracji Ludowej.

Komisja Naukowo-Techniczna poleca:

XXXIII. Obydwu stronom Podkomisji Naukowej Organizacji Pracy, aby nawzajem wymieniły w terminie do dnia 31.V.1948 wykazy instytucji każdego państwa zajmujących się naukową organizacją i kierownictwem.

Wykazy winny objąć nazwy, opis zakresu działania poszczególnych instytucji, zakładów i katedr oraz podstawy prawne ich działania i statuty.

XXXIV. Obydwu stronom Podkomisji Naukowej Organizacji Pracy zestawić i wymienić w terminie do 31.V.1948 wykazy dotychczas wykonanych ważniejszych prac, w układzie, który obydwie strony ustalą dodatkowo.

XXXV. Obydwu stronom Podkomisji naukowej Organizacji Pracy wymienić do dnia 30.VI.1948 zestawienia zagadnień obecnie opracowywanych oraz programów prac na najbliższą przyszłość i na rok 1949. Na tej podstawie strony opracują do dnia 30.IX.1948 wspólny program oraz podział zadań między instytucje obydwóch krajów.

XXXVI. Obydwu stronom Podkomisji Naukowej Organizacji Pracy, aby programy roczne i podział zadań na lata następne był dokonywany w terminie do dnia 31 października każdego roku na rok następny.

XXXVII. Obydwu stronom Podkomisji naukowej Organizacji Pracy wymienić do dnia 31.V.1948 spisy bibliograficzne z zakresu naukowej organizacji i to zarówno z wydawnictw periodycznych jak i książkowych.

XXXVIII. Obydwu stronom Podkomisji Naukowej Organizacji Pracy zorganizowanie stałej wymiany wydawnictw periodycznych książkowych, artykułów prasowych i innych publikacji z zakresu naukowej organizacji. Wymiana ta może odbywać się na zasadach analogicznych jak przyjęte w protokóle SIA – NOT z dnia 16.XII.1947.

XXXIX. Obydwu stronom Podkomisji Naukowej organizacji Pracy opracować na każdy rok w terminie do 31 maja ramowy program wymiany pracowników z zakresu naukowej organizacji i kierownictwa z tym, że będzie on realizowany w porozumieniu z Podkomisją Szkolenia Zawodowego.

XL. Obydwu stronom Podkomisji Naukowej Organizacji Pracy, aby delegacje wysyłane na międzynarodowe kongresy naukowej organizacji i im podobne, wzajemnie się porozumiewały przed lub w czasie kongresu w sprawie taktyki i metod postępowania.

XLI. Komisja uważa za celowe rozszerzenie Czechosłowacko-Polskiej współpracy w dziedzinie naukowej organizacji pracy i kierownictwa na inne kraje, a zwłaszcza wymienione w uchwale XLII.

XLII. Obydwu stronom Podkomisji Naukowej Organizacji Pracy utworzyć w kwietniu 1948 Komitet Organizacyjny w celu zwołania Kongresu Naukowej Organizacji delegatów państw: ZSRR, Polski, Czechosłowacji, Jugosławii, Bułgarii, Rumunii i Węgier oraz ewentualnie innych państw przyjętych przez ten Komitet.

Komisja zleca zorganizowanie Kongresu na rok 1949 i przyjmuje wniosek strony Czechosłowackiej zwołania go w Pradze.

XLIII. Komisja przyjmuje do wiadomości i akceptuje powstanie Komitetu Współpracy Gospodarczej w dziedzinie normalizacji (współpracujące kraje: Czechosłowacja i Polska), zwanego dalej Komitetem, który przejmuje zadania Podkomisji Normalizacyjnej przy Komisji Naukowo-Technicznej.

XLIV. Komisja akceptuje statut Komitetu, umożliwiający współpracę w dziedzinie normalizacji również dalszym krajom, a przede wszystkim Bułgarii, Jugosławii i ZSRR.

XLV. Komisja Naukowo-Techniczna akceptuje zakres i podział wspólnych prac normalizacyjnych, jak również inne uchwały Komitetu, podane w sprawozdaniu z pierwszej Sesji Komitetu, która się odbyła w Warszawie od 18 do 21 grudnia 1947 r.

XLVI. Komisja zwraca się do władz obu krajów, aby w uznaniu ważności wspólnych norm dla rozwoju gospodarczego obu stron zechciały przez wyposażenie instytucji normalizacyjnych pod względem osobowym i finansowym zapewnić wykonanie wszystkich zadań, które przypadają normalizacji w tamach umowy o współpracy gospodarczej.

XLVII. Obie układające się strony zobowiązują się objąć akcją szkolenia zawodowego osoby skierowane przez stronę drugą.

Przy ustalaniu charakteru i liczby osób mających być skierowanymi do drugiego kraju brane będą pod uwagę potrzeby kraju wysyłającego. Strona przyjmująca zapewni szkolącym się najwyższy poziom szkolenia zawodowego.

Akcja szkolenia zawodowego powinna odbywać się z reguły w ramach szeroko pojętej wzajemnej gościnności.

Obie strony wymienia w terminie do dnia 15 marca 1948 r. informacje w sprawie charakteru i liczby osób, jakie zamierzają wysłać w celach szkoleniowych, jak również informacje o warunkach pobytu w kraju przyjmującym, jak np. mieszkanie, utrzymanie, wyżywienie itd., a do dnia 15 kwietnia 1948 r. nastąpi uzgodnienie charakteru i liczby osób, mających być skierowanymi do drugiego kraju.

XLVII. Wzajemne skierowywanie do kraju pobratymczego fachowców i to zarówno pracowników technicznych (inżynierów, techników, instruktorów, mistrzów, przodowników pracy, racjonalizatorów) jak i administracyjnych w dziedzinach interesujących państwa wysyłające w porozumieniu

z Komisją do Współpracy Przemysłowej. Po stronie czechosłowackiej czuwać będzie nad konkretnym przeprowadzeniem tej akcji Ministerstwo Przemysłu przy współpracy z innymi zainteresowanymi resortami, a po stronie polskiej Ministerstwo Przemysłu i Handlu przy współpracy z innymi zainteresowanymi resortami.

XLVIII. Wzajemne skierowywanie do kraju pobratymczego sił naukowych słuchaczy i uczniów szkół i kursów zawodowych wszystkich typów i poziomów oraz pracowników administracji szkolnej i wykładowców w uzgodnieniu z Komisją Kulturalną.

Po stronie czechosłowackiej nad konkretnym przeprowadzeniem akcji szkoleniowej czuwać będzie Ministerstwo Szkolnictwa i Oświaty przy współpracy z innymi resortami, a po stronie polskiej Ministerstwo Przemysłu i Handlu, Ministerstwo Oświaty i inne.

XLVIII. Dokonywanie stałej wymiany pomiędzy Czechosłowacją i Polską informacji i doświadczeń w zakresie:

1. prawodawstwa, dotyczącego wychowania i szkolenia zawodowego młodzieży i dorosłych we wszystkich branżach i na różnych poziomach szkolenia,

2. celów i metod szkolenia zawodowego,

3. programów szkolenia zawodowego,

4. instrukcji dotyczących pracy zawodowej uczniów szkół i kursów,

5. stosowanych pomocy naukowych,

6. publikacyj z zakresu szkolenia zawodowego,

7. wymagań przy egzaminach czeladniczych i mistrzowskich i warunków dopuszczenia kandydatów do tych egzaminów,

8. spraw pozaszkolnej opieki nad młodzieżą (internaty, wychowanie fizyczne, opieka kulturalna, opieka społeczna, higieniczna itp.),

9. kształcenia kandydatów na nauczycieli i instruktorów szkolnictwa zawodowego oraz metod doszkalania i przeszkalania nauczycieli i instruktorów.

Postanawia się, iż obie układające się strony udzielać sobie będą efektywnej pomocy w zakresie dostarczania potrzebnych danemu krajowi pomocy naukowych, jak przyrządów, tablic poglądowych, preparatów itp. Realizacją powyższych prac zajmie się po stronie czechosłowackiej Ceskoslovensky ustav prace, zaś po stronie polskiej Ministerstwo Przemysłu i handlu oraz Ministerstwo Oświaty.

LI. Uchwala się:

a) **w zakresie wydawnictw technicznych:**

1. periodyczną wymianę wszelkich informacji o zamierzeniach wydawniczych i ostatnich nowościach na technicznym rynku księgarskim oraz wymianę recenzji fachowych, dotyczących najważniejszych dzieł technicznych.
2. opracowanie programów technicznych wydawnictw czeskich, przy czym jako materiał informacyjny służyć może ankieta wydawnicza, przygotowana przez Główną Komisję Wydawniczą NOT.
3. ustalenie hierarchii potrzeb technicznego rynku wydawniczego w obu krajach.
4. opracowanie projektu zaopatrzenia pewnych książek technicznych w zbiór terminów technicznych w języku polskim i czeskim.
5. opracowanie programu serii specjalnych słowników technicznych polsko-czeskich i czesko-polskich (łącznie z dalszymi językami lub bez nich) i koordynowanie prac nad wykonywaniem tego programu przez inne Podkomisje Komisji Naukowo-Technicznej oraz przez instytucje specjalne, które już pracują nad słownikami, lub którym będzie powierzone opracowanie dalszych słowników.
6. wymianę po dwa egzemplarze książek technicznych, wypożyczanie tablic, klisz, rysunków, fotografii itp. oraz wyrównanie sumy rozliczeniowej według hurtowej ceny sprzedaży.

b) **w zakresie spraw związanych z prasą techniczną:**

1. wymianę czasopism technicznych,
2. obszerniejsze streszczenia artykułów i prac zamieszczanych w prasie technicznej jednego kraju w czasopismach technicznych drugiego kraju bez specjalnego zezwolenia z podaniem źródła i autora,
3. wzajemną wymianę artykułów drukowanych lub na zamówienie specjalne,
4. wydawanie zeszytów specjalnych poszczególnych czasopism poświęconych w całości zagadnieniom technicznym pobratymczego kraju.

Wykonanie wyżej wymienionych prac następuje w uzgodnieniu z Naczelną Organizacją Techniczną – NOT – ze strony polskiej, a Związkiem czechosłowackim Inżynierów – SIA – lub innym organem, który wskaże strona czechosłowacka do dnia 15 marca 1948 r. Organa te będą stale informowały Komisję Naukowo-Techniczną – Podkomisję Szkolenia Zawodowego – o stanie prac.

Komisja Naukowo-Techniczna uchwala:

LII. Zlecić Grupie Prawa Patentowego, aby przestudiowała obowiązujące przepisy prawa patentowego obu krajów w całej rozciągłości, aby przestudiowała zagadnienia, związane z popieraniem rozwoju wynalazczości, oraz aby zapoznała się z projektami obu krajów w tych dziedzinach.

LIII. Zlecić Grupie Prawa patentowego, aby zapoznała się z organizacją Urzędów Patentowych obu krajów i z ich systemem pracy.

LIV. Zlecić Grupie Prawa Patentowego, aby w możliwie najkrótszym czasie przedłożyła projekt uzgodnienia przepisów prawa patentowego w obu Kajach, po uprzedniej wymianie poglądów w sprawach wymienionych w p. LII.

LV. Uważa się za pożądane rozszerzenie współpracy w sprawach ujednolicenia prawa patentowego na ZSRR i kraje Demokracji Ludowej.

Do p. 6.

Prof. Świętosławski oświadcza, że wobec przyjęcia uchwał Podkomisyj plan pracy na najbliższy okres został tym samym nakreślony. Sprecyzowanie planu prac nastąpi bezpośrednio po rozpracowaniu materiału obrad.

Do p. 7.

Następne obrady Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo--Technicznej postanowiono zwołać do Pragi w okresie od 20 do 23 maja 1948 r.

Do p. 8.

Wobec wyczerpania porządku dziennego prof. Świętosławski dziękuje delegacjom, a w szczególności delegacji czechosłowackiej za owocną współpracę oraz składa podziękowanie wszystkim współpracownikom, którzy przyczynili się do szybkiego przeprowadzenia obrad.

Na tym obrady Polsko-czechosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej zakończono.

Wiceprzewodniczący Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej i Przewodniczący Sekcji Czechosłowackiej	Przewodniczący Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej i Przewodniczący Sekcji Polskiej
K. Maiwald	W. Świętosławski
Sekretarz Sekcji Czechosłowackiej	Sekretarz Komisji i Sekcji Polskiej
Friedman	W. Strzeszewski

Źródło: MPiH, sygn. 2978, k. 139–146.

CZĘŚĆ IV

Polsko-Czechosłowacka współpraca gospodarcza po utworzeniu RWPG

Załącznik Nr 20

NOTATKA
dla I. vice-Ministra Obywatela E. Szyra

Zgodnie z otrzymanym poleceniem przeprowadziłem rozmowy w Pradze w dniach 4–10 lutego b.r. i uzyskałem następujące rezultaty:

I. **Rozmowa z Dr Piskacem**

W pierwszej rozmowie z Dr Piskacem podałem propozycje Obywatela Ministra o nieprzyjmowanie na Komitetach zobowiązań odnośnie zagadnień, dotyczących podziału programów produkcyjnych, które mogą interesować innych uczestników Rady Wzajemnej pomocy Gospodarczej państw demokracji ludowej i ZSRR. Dr Piskac obiecał dać ostateczną odpowiedź po zasięgnięciu informacji u czynników nadrzędnych.

II. **Rozmowa z Frejką**

W rozmowie z inż. Frejką nasza propozycja podana wyżej została od razu akceptowana jako słuszna.

Inż. Frejka porozumiał się telefonicznie z Dr Piskacem, sugerując wyrażenie zgody na naszą propozycję.

W sprawie zmiany warunków licencji na turbiny inż. Frejka zaproponował dwa rozwiązania:

a) podpisanie licencji na starych warunkach ze względu na to, że rozmowy na temat licencji były przeprowadzone przed obradami moskiewskimi,

b) zmianę warunków licencji zgodnie z wytycznymi, które były omawiane w Moskwie, z tym jednak, że byłoby to połączone ze zgodą strony polskiej na podział programów produkcyjnych w turbinach i że będzie odpowiednia klauzula o zakazie eksportu turbin z Polski.

W mojej obecności inż. Frejka sprawdził w pewnych dokumentach słuszność proponowanej przez niego tezy, ale potwierdzenia swego stanowiska w tych dokumentach nie znalazł.

Po dyskusji na ten temat inż. Frejka oświadczył, że podane warunki w sprawie licencji są tylko jego osobistym poglądem, a nie partii, a ostatecznie zakomunikuje stanowisko strony czechosłowackiej za pośrednictwem dyr. Fabingera – po uprzednim zreferowaniu tych spraw tow. Slańskiemu i prezydentowi Gotwaldowi.

III. Rozmowy z Dyr. Fabingerem

Z Dyr. Fabingerem dwukrotnie konferowałem w obecności przedstawicieli fabryki CKD.

W pierwszej rozmowie Dyr. Fabinger zakomunikował obecnym, że – zgodnie z otrzymanymi instrukcjami od tow. Frejki – warunki umowy licencyjnej mają być zmienione i że wszelkie świadczenia strony czechosłowackiej będą płatne wg kosztów własnych, które w związku z tym poniesie strona czechosłowacka.

Podał również do wiadomości, że najpewniej warunki umowy licencyjnej na turbogeneratory będą także zmienione.

Na zapytanie w tej sprawie skierowane do mnie podałem, że nie jest mi wiadomym o zmianie warunków podpisanej umowy licencyjnej na turbogeneratory i że polecono mi omawianie tylko licencji na turbiny.

Dyr. Fabinger zaproponował, ażeby zastosowano dla tego wypadku formę prawną, którą Czechosłowacja stosuje w rozmowach z ZSRR, to znaczy, ażeby była krótka uchwała, w której podane byłoby, że CSR okaże pomoc techniczną Polsce w formie dostarczenia dokumentacji technicznej, przyjęcia ludzi na szkolenie, podobnie jak to jest formułowane w uchwałach Czechosłowacko-Radzieckich.

Ja podkreśliłem:

Primo – że prosimy ażeby forma i rodzaj usług, które ma okazać strona czechosłowacka, została zachowana w tym zakresie, jaka jest w dotychczasowej umowie licencyjnej.

Secundo – że zwężenie przewidzianej w umowie formy usług utrudni i opóźni uruchomienie produkcji turbin w Polsce.

Uzasadniłem swoje stanowisko tym, że forma uchwał radzieckich może być stosowana w wypadku dokumentacji, na przykład nowego typu obrabiarki, tj. dziedziny, która u nas istnieje. Natomiast dla omawianej licencji na turbiny, ze względu na nowy rodzaj produkcji, muszą zostać zachowane te różnorodne formy usług i świadczeń podanych w dotychczasowym projekcie umowy.

Uczestniczący w rozmowach specjaliści czescy zgodzili się z moimi argumentami natury technicznej, z których wynikało, że nas trzeba

nauczyć produkować turbiny, a nie tylko dostarczyć dokumentację techniczną.

Prosiłem również o podanie w nowej umowie terminów, które były przewidziane w starej umowie.

Dyr. Fabinger przełożył dalsze rozmowy na dzień następny, porozumiał się przy tym z tow. Frejką, z którym miał uzgodnić ostatecznie swoje stanowisko.

W następnej rozmowie, w której również uczestniczył dyrektor CKD, Fabinger podał ostateczną decyzję zmiany formy umowy wg uchwał radziecko-czeskich.

Na początku Fabinger proponował, ażeby tekst umowy był pięcio--sześcio wierszowy, wreszcie zgodził się na stronicowy, a tekst, który przywiozłem ze sobą jest półtorastronicowy z dwoma załącznikami wg starej umowy:

1. opis techniczny turbiny,
2. specyfikacja dokumentacji technicznej.

W czasie rozmowy ciągle argumentowałem konieczność zachowania przewidzianych w starej umowie form świadczeń i usług. Z trudem udało mi się przeforsować włączenie punktu o udziale Polski w postępie technicznym fabryk czechosłowackich produkujących turbiny.

W rozmowie Fabinger podał, że zgodnie z tym co omawiał w przeddzień z Frejką, strona czechosłowacka zamierza wystąpić z wnioskiem o likwidację Komitetów i przyjęcie form organizacyjnych, istniejących w współpracy czechosłowacko-radzieckiej.

Na zakończenie Fabingrer podał, że strona czechosłowacka gotowa jest okazać braterską pomoc w rozwoju produkcji turbin w Polsce, i że tow. Frejka prosił, ażebym po powrocie do Warszawy zainteresował się losem 20 000 ton cukru, o które zwróciła się strona czechosłowacka. Obiecałem, że zreferuję tę sprawę Obywatelowi Ministrowi po powrocie do Warszawy.

Na zakończenie rozmów podałem dyr. Fabingerowi, że w wypadku jeśli okazałoby się, że nowe warunki nie gwarantują nam otrzymania pomocy technicznej, na podstawie której mielibyśmy pewność, że można będzie uruchomić produkcję turbin w Polsce zgodnie z planem 6-letnim – sprawę podpisania starego projektu umowy licencyjnej można uważać za otwartą.

Nazajutrz po przeprowadzonych rozmowach zostały mi doręczone warunki pomocy technicznej CSR dla produkcji turbin w Polsce.

Zgodnie z otrzymaną propozycją Polska otrzyma dokumentację techniczną turbiny na następujących warunkach:

1. Część rysunków konstrukcyjnych będzie skopiowana z istniejących, a część będzie specjalnie wykonana na nasz koszt.
2. Wyniki postępu technicznego w dziedzinie turbin będą udostępnione stronie polskiej. Warunki będą ustalone dla każdego wypadku.
3. Dokumentacja techniczna nie może być udostępniona stronie trzeciej.
4. Turbiny, względnie części turbin nie mogą być eksportowane.
5. Strona czechosłowacka przyjmie naszych fachowców na szkolenie i w miarę możliwości wydeleguje swoich specjalistów. Strona polska zobowiązuje się w pierwszym rzędzie zakupywać turbiny i ich części w CSR.

Niżej podaję zasadnicze różnice pomiędzy starą umową a nowymi warunkami:

1. W starej umowie były podane określone terminy świadczeń oraz kary konwencjonalne na niedotrzymanie terminów.
2. Stara umowa przewidywała gwarancję za jakość turbiny wyprodukowanej w Polsce i związane z tym kary konwencjonalne.
3. Stara umowa przewidywała pomoc przemysłu hutniczego w odkówkach dla turbin polskich.

IV. Rozmowy z Dr Piskacem

W rezultacie przeprowadzonych rozmów z Dr Piskacem ustaliliśmy następujące sprawy, dotyczące prac Komisji Przemysłowej oraz Komitetów Branżowych:

1. Program prac Komitetów zostaje dotychczasowy z tym, że uchwały, dotyczące podziału programów produkcyjnych nie będą miały charakteru zobowiązań, tylko dezyderatów.
2. Dr Piskac obiecał, że Komitety otrzymają dyspozycje udostępnienie Sekcji Polskiej danych, dotyczących szczegółowych planów produkcyjnych i zapotrzebowań.
3. Ustalono terminarz posiedzeń Komitetów na miesiąc luty i marzec.
4. Strona czechosłowacka podpisała większość uchwał zatrzymanych przez nią.
5. Ustaliliśmy, że Komitety nie będą wracać do spraw spornych i że Komisja przechodzi nad tymi sprawami do porządku dziennego.

6. Strona Czechosłowacka postawiła nas przed faktem dokonanym przejęcia przewodnictwa Komisji Przemysłowej na rok 1949 w swoje ręce, przedstawiając projekty uchwał Komitetów, które odbyły się w 1949 r.
7. Będą utworzone Komitety Przemysłu Filmowego i poligraficznego.

Ogólne uwagi:

1. Daje się zauważyć wyraźna zmiana w zachowaniu Frejki. O ile przed tym jego postępowanie cechowało uwzględnianie jedynie egoistycznych interesów strony czechosłowackiej, o tyle teraz był wyraźnie nastawiony na uwzględnienie również potrzeb i interesów innych państw demokracji ludowej.
2. Można spodziewać się, że charakter trudności, które dotychczas napotykaliśmy w współpracy polsko-czechosłowackiej zmieni się. O ile w ostatnim okresie współpracy trudności te miały swoje źródło w pewnych instrukcjach odgórnych, o tyle obecnie to się zmieniło. Wydaje się, że góra zmieniła swoje stanowisko, ale nim to dojdzie do dołów będzie musiało trwać dłuższy czas. Dało to się zauważyć szczególnie w ustosunkowaniu przedstawicieli fabryki CKD w rozmowie w sprawie licencji, w której podawali, że pomoc techniczna dla Polski sprawi im dużo kłopotu, a w planie im tego nie uwzględnią.
3. Należy spodziewać się, że strona czechosłowacka w najbliższym czasie wystąpi z wnioskiem o zmianę form organizacyjnych współpracy gospodarczej, proponując zastosowanie form analogicznych do współpracy radziecko-czechosłowackiej.

Przed powyższymi rozmowami poinformowałem ambasadora Olszewskiego o zleconych mi zadaniach i uzgodniłem plan postępowania.

Pisano w pociągu Praga – Warszawa w dn. 10 lutego 1949 r.

(-) M. Borowy

Źródło: AAN, MPIH, sygn. 280, k. 325–330.

Załącznik Nr 21

NOTATKA
dla I – V. Ministra Ob. E. Szyra

Dotyczy: posiedzeń Komitetów
oraz przeprowadzonych rozmów w Pradze
w dniu 23.II. – 1.III.49.

I. Posiedzenie Komitetów

1. **Wspólne posiedzenie Prezydiów Komitetów Włókienniczego i Chemicznego**

Strona Czechosłowacka wycofała się ostatecznie z realizacji uchwały Komisji Przemysłowej odnośnie wspólnej odbudowy fabryki włókien syntetycznych w Gorzowie.

Sprawa wspólnej budowy fabryki włókien wiskozowych i jedwabiu acetatowego jest nadal aktualna, przy czym Strona Czechosłowacka zgłosiła zapotrzebowanie na 10 000 ton włókien wiskozowego i 2 000 ton jedwabiu acetatowego od roku 1955.

Strona Czechosłowacka zgłosiła projekt wspólnego opracowania zagadnienia produkcji kaprolaktamu.

2. **Komitet Włókienniczy** postanowił przesłać z Polski do Czechosłowacji partie towarów włókienniczych na przerób (wykończenie) – ceny zostaną ustalone po dokonaniu prób.

Wspólna odbudowa roszarni lnu w Grabach i budowa pralni i sortowni wełny jest nadal aktualna. W ciągu miesiąca eksperci mają przedstawić materiał, na podstawie którego będzie przyjęta decyzja.

Należy podkreślić wybitnie pozytywne ustosunkowanie się Generalnego Dyrektora Przemysłu Włókienniczego i Skórzanego Holego do zagadnień współpracy.

Sekcje Komitetu zamierzały wymienić dane o istniejącym parku maszynowym i jego wykorzystaniu celem skoordynowania planów inwestycyjnych. Dr Piskac, który miał zdecydować o tym, nie zgodził się na naszą propozycję i obiecał sprawę rozpatrzyć w przyszłości.

3. **Komitet Chemiczny** rozpatrywał sprawy wymiany doświadczeń technicznych i dokumentacji oraz zagadnienie przemysłu nie-organicznego.

Strona Czechosłowacka podała, że wymiana fachowców może się odbywać jedynie w tych dziedzinach, w których został opracowany podział programów produkcyjnych.

Na Komitecie zostało poruszone zagadnienie przyśpieszenia wydania Polsce szczepu penicylinu Q 176. W załączeniu przedkładam notatkę (załącznik Nr 1), którą otrzymałem od inżyniera Gomułki, wracającego do kraju z posiedzenia Międzynarodowej Organizacji Zdrowia. Z załączonej notatki wynika, że Strona Czechosłowacka nie wypełniła zobowiązań zgodnie z uchwałą Komisji Przemysłowej o wymianie informacji oraz dokumentacji odnośnie produkcji penicyliny, informując nas fałszywie o tym, że nie korzystają z metody prof. Chiny.

4. **Komitet Elektrotechniczny** obradował w napiętej atmosferze. Sekcja Czechosłowacka starała się znaleźć preteksty dla odrzucenia naszych dezyderatów.

   a) zgodnie z uchwałą Komitetu mieliśmy otrzymać dokumentację na silniki od 0, 5 – 25KW, rezygnując z produkcji silników do 0,5KW i zobowiązując się do nieeksportowania silników, produkowanych na podstawie otrzymanych materiałów.

W trakcie redagowania protokółu warunek ten został zaostrzony w formie narzucenia nam przyjęcia zobowiązania do nieeksportowania silników 0,5–25KW, produkowanych na podstawie naszej dokumentacji. Sprawa ta została przedstawiona przez Komitet do rozstrzygnięcia Komisji Przemysłowej.

   b) Sekcja Czechosłowacka zgadza się na przyjęcie fachowców jedynie w dziedzinach, w których został uzgodniony podział programów produkcyjnych. To znaczy, że w dziedzinie dużych i małych silników oraz wysokonapięciowej aparatury wymiana fachowców nie może się odbywać.

   c) W czasie pobytu mego miał miejsce następujący fakt. Nasz fachowiec, który odbywał praktykę w Biurze Konstrukcyjnym, zmuszony został do powrotu do kraju. Fachowiec ten przyjechał do

Pragi na podstawie korespondencji oraz telefonicznej zgody przewodniczącego Sekcji Czechosłowackiej. W związku z tym, że nie było formalnej uchwały Komitetu Kierownictwo Kovo odmówiło zezwolenia na dalszą praktykę w Biurze Konstrukcyjnym i zaproponowało praktykę warsztatową. Ze względu na to, że w dziedzinie maszyn elektrycznych Sekcja Czechosłowacka nie zgadza się na przyjęcie naszych fachowców, praktykant ten zmuszony był wrócić do kraju (w załączeniu pismo Attache Wittka w tej sprawie, zał. Nr 2).

Odnośnie tego incydentu interweniowałem u Dra Piskaca i w kierownictwie Kovo – otrzymałem odpowiedź od Rudingera (z-ca Fabingera), że Fabinger oświadczył, że żaden cudzoziemiec nie będzie miał wstępu do biur konstrukcyjnych podległych Kovo".

d) Zwróciliśmy się do Sekcji Czechosłowackiej o udostępnienie nam rysunków wyłączników ekspansyjnych 110 KV, niezbędnych dla naszego hutnictwa, których terminy dostaw przekraczają 24 miesiące. Sekcja Czechosłowacka podała, że decyzja w tej sprawie zależy od Ministerstwa Przemysłu. Nasze próby, ażeby wyjaśnili sprawę w swoim Ministerstwie, a nam dali ostateczną decyzję, zostały odrzucone.

Podjąłem się sam przeprowadzić rozmowy w Ministerstwie Przemysłu

i poprzez Dra Piskaca uzyskałem odpowiedź, że wyłączniki ekspansyjne są produkowane na podstawie licencji poniemieckiej, a ponieważ dotychczas nie ma umowy międzynarodowej o wymianie poniemieckiej dokumentacji, prośba nasza została załatwiona odmownie.

Oznacza to, że dokumentacja poniemiecka w stosunkach polsko-czechosłowackich ma „wyższy kurs" niż dokumentacja własna każdego z tych krajów. Podałem Dr Piskacowi, że chyba będziemy musieli czekać, dopóki Stany Zjednoczone i Anglia zezwolą nam na wymianę dokumentacji poniemieckiej.

e) Wymiana szczegółowych planów nie może być realizowana, gdyż jak oświadcza Strona Czechosłowacka plan 5-letni jest opracowany tylko w takim zakresie, jak to jest podane w ustawie o planie 5-letnim.

II. Posiedzenie przedstawicieli „Hartwig" – „Metrans"

Nasi przedstawiciele przyjechali do Pragi z konkretną propozycją zorganizowania Polsko-Czechosłowackich instytucji spedycyjnych w Anglii,

Francji, Belgii oraz we Włoszech. Proponowaliśmy wzajemną reprezentację w szeregu innych krajach. W rezultacie odbytych konferencji w protokóle zostało podane, że możliwości zorganizowania tego rodzaju współpracy przewiduje Strona Czechosłowacka jedynie w Anglii i Francji. Ostatecznej odpowiedzi w tej sprawie Strona Czechosłowacka nie dała. Mają wyjechać czescy eksperci i zbadać, czy istniejące instytucje polskie w tych krajach są rentowne i na tej podstawie zdecydować. Nasza argumentacja o konieczności tworzenia wspólnych jednostek spedycyjnych w Europie Zachodniej niezależnie od ich rentowności (nasze organizacje w tych krajach przynoszą duże zyski), lecz chociażby ze względów polityczno-gospodarczych nie trafiały do przekonania Strony czechosłowackiej.

III. **Pomoc techniczna dla zorganizowania w Polsce produkcji kotłów do centralnego ogrzewania**

W pierwszych rozmowach, które przeprowadziłem na ten temat, stwierdziłem, że przedstawiciele, zarówno fabryki jak i Kovo, mają tendencję do odwlekania ostatecznej decyzji.

Celem uzyskania sprecyzowanej odpowiedzi odbyłem rozmowę z Dyr. Rudingerem. Rudinger uwarunkował udzielenie pomocy technicznej w dziedzinie kotłów centralnego ogrzewania od przyjęcia warunków podziału programów produkcyjnych w kotłach energetycznych. Moja argumentacja, że przy rozstrzyganiu pomocy technicznej dla „muchy” nie można rozstrzygać zagadnień podziału programów produkcyjnych „słonia” (gdyż taka jest proporcja produkcji kotłów centralnego ogrzewania do kotłów energetycznych) oraz, że ten warunek jest sprzeczny z tym, co zostało ustalone w rozmowach, które przeprowadzałem z tow. Frejką, nie trafiały do przekonania Rudingera. Tenże zaproponował również, ażeby na Komitetach do czasu realizacji uchwał Rady wzajemnej Pomocy Gospodarczej nie rozpatrywać spraw dotyczących pomocy technicznej, podobnie jak to zdecydowaliśmy w sprawach podziału programów produkcyjnych. Pod moim naciskiem Rudinger porozumiał się telefonicznie z tow. Frejką, który potwierdził stanowisko Rudingera i zaproponował jeszcze jedną alternatywę: podpisanie starego tekstu umowy licencyjnej. Tow. Frejka w tej rozmowie zgodził się ze stanowiskiem Rudingera, ażeby wymiana fachowców odbywała się jedynie w tych dziedzinach, w których został uzgodniony podział programów produkcyjnych.

IV. Rozmowy z Dr Piskacem

Charakterystycznym jest w postępowaniu Dra Piskaca, że zajmuje stanowisko nieprzewodniczącego Sekcji Czechosłowackiej, a po prostu ogniwa pośredniego między nami a czynnikami nadrzędnymi, względnie niektórymi Komitetami (Metalowy, Elektrotechniczny), które w decyzjach wykazują więcej samodzielności od Przewodniczącego Komisji.

Odnośnie wszelkich spraw, z którymi zwracam się do Dra Piskaca z prośbą o wyjaśnienie, otrzymuję odpowiedź, że „rozpatrzymy". Uzgodniłem z Dr Piskałem, że Sekcje Komitetów wymienią dane dotyczące planów produkcyjnych i zapotrzebowań według formularza, który był zaprojektowany przez Stronę Czechosłowacką Komitetu Metalowego i Elektrotechnicznego – okazuje się, że Sekcje Czechosłowackie Komitetu nie są w stanie wypełnić zaprojektowanego przez siebie formularza.

Przywiozłem do Pragi kilka listów z prośbą o okazanie nam pomocy w pewnych sprawach; w ani jednej nie uzyskałem odpowiedzi. W sprawie udostępnienia nam metod brykietowania miału węglowego bez użycia paku jako lepiszcza, uzyskałem odpowiedź odmowną. Dr Piskac stwierdza, że prowadzone są prace eksperymentalne oraz, że mają zamiar metodę tę opatentować i dlatego nie mogą nam udzielić pomocy w tej dziedzinie (w załączeniu tłumaczenie pisma Dr Piskaca – zał. Nr 4).

Formalne załatwienie uchwał Komitetów napotyka i będzie napotykać w tym roku na poważne trudności, w związku z przejęciem przewodnictwa przez Stronę Czechosłowacką.

Nie bacząc na to, że projekty załatwienia uchwał przez Stronę Polską są opracowywane, tempo załatwienia tych spraw przez Sekcję Czechosłowacką jest tak powolne, że będzie trwało dobrych kilka miesięcy.

Zwracałem się do Dra Piskaca odnośnie tych trudności, które w pracy napotykały Komitety, z prośbą o spowodowanie ich złagodzenia, niestety żadnej po prostu odpowiedzi nie otrzymywałem.

V. Rozmowy z Sekretarzami Generalnymi Rady

W przedostatnim dniu pobytu odbyłem rozmowy z p.p. Landą i Kumermanem, Sekretarzami Generalnymi Rady.

Landa zakomunikował mi, że jego zdaniem moje skargi na postępowanie Strony Czechosłowackiej są słuszne. On uważa, że zmiana ustosunkowania się Sekcji Czechosłowackiej do zagadnień współpracy przemysłowej jest wynikiem tych przykrości, które spotykają Stronę czechosłowacką z naszej winy na odcinku handlu zagranicznego.

Dr Piskac również prosił mnie, abym zakomunikował Ob. Ministrowi o faktach podbijania cen na rynkach trzecich przez Stronę Polską w następujących asortymentach: słód, gwoździe, szkło, kapelusze, papier. Prosili mnie również, abym zreferował Ob. Ministrowi sprawę dostaw mięsa (w załączeniu notatka w tej sprawi – zał. Nr 5).

Pan Landa uważa, że ta działalność naszych przedstawicieli handlowych powoduje rozgoryczenie, w rezultacie czego spotykamy się z nieżyczliwym ustosunkowaniem się do naszych bolączek i pewne nielojalne wypełnianie zobowiązań.

Pan Landa również proponował, ażeby wszelkie sprawy powodujące jednostronne korzyści odłożyć do momentu realizacji uchwał Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej.

VI. Ogólne uwagi

Na podstawie ostatnio przeprowadzonych rozmów w Pradze oraz faktów podanych w niniejszej notatce, pozwolę sobie przedłożyć Ob. Ministrowi z prośbą o rozpatrzenie niżej podane uwagi:

1. Ze względu na to, że podział programów produkcyjnych nie może być rozpatrywany w Komitetach oraz w wyniku tego, że ustosunkowanie się Strony Czechosłowackiej do zagadnień udzielania pomocy technicznej oraz wymiany fachowców jest negatywne, wydaje mi się, że celowym będzie, do czasu posiedzenia rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, ograniczyć do możliwego minimum ilość posiedzeń Komitetów.
2. Obecna atmosfera na niektórych Komitetach jest na tyle naprężona, że dla stworzenia atmosfery odpowiedniej dla realizacji zasad wzajemnej pomocy, głoszonych przez Radę Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, koniecznym jest przeprowadzenie samokrytyki.

   Bez ujawnienia przyczyn i korzeni, na podłożu których wyrasta obecna polityka postępowania na odcinku współpracy gospodarczej każdej ze Stron, krytycznej oceny tych zjawisk, wszelkie próby przywrócenia odpowiednich stosunków drogą uzgodnienia naszych stanowisk w ogniwach kierowniczych, mogą okazać się niewystarczające. Zasady wzajemnej pomocy, polityka internacjonalizmu głoszona przez Radę Wzajemnej pomocy Gospodarczej, nie znajdują zrozumienia w Sekcjach Czechosłowackich.

Samokrytyka dotychczasowego postępowania powinna być przeprowadzona na wszystkich szczeblach organizacyjnych współpracy gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej.

3. Kierownictwo Sekcji Czechosłowackiej Komisji Przemysłowej, tak w osobie przewodniczącego jak i sekretarza, wypełnia funkcje czysto urzędnicze a nie merytoryczne.

Celem usprawnienia pracy Komisji Przemysłowej pod względem organizacyjnym, koniecznym byłoby, ażeby Sekcją Czechosłowacką kierował człowiek posiadający możliwość decyzji, który byłby autorytetem dla Sekcji Czechosłowackich Komitetów i potrafiłby im narzucać słuszną politykę postępowania, zgodnie z celami Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej.

(Inż. M. Borowy)

Praga – Warszawa, dn. 1.III.1949 r.

Źródło: AAN, MPiH, k. 274–280.

Załącznik Nr 22

SPRAWOZDANIE
z działalności Sekretariatu Sekcji Polskiej Polsko-Czechosłowackiej Komisji Przemysłowej oraz Komisji Naukowo-Technicznej za miesiąc sierpień i wrzesień 1949 r.

W miesiącu sierpniu została przeprowadzona reorganizacja obu Komisji. W Komisji Przemysłowej zostały zniesione Przemysłowe Komitety Branżowe oraz Podkomitety, prace ich częściowo przejęły Wydziały lub Referaty Współpracy Gospodarczej przy Centralnych Zarządach, zaś w najbliższym czasie merytoryczne rozpracowanie poszczególnych zagadnień przejmą eksperci poszczególnych przemysłów.

Decyzją Przewodniczącego Sekcji Polskiej RWG zagadnienia dokumentacji i doświadczeń technicznych przejęła Polsko-Czechosłowacka Komisja Naukowo-Techniczna. Do głównych zaś zadań Komisji Przemysłowej należą, podział programów produkcyjnych, dokumentacja przemysłowa, budowa wspólnych obiektów i obrót uszlachetniający.

W Komisji Naukowo-Technicznej zniesiono wszystkie Podkomisje za wyjątkiem Podkomisji Budownictwa. Prace tych Podkomisji przejmą wkrótce łącznicy danych Instytutów Naukowo-Badawczych. Kierowanie sprawami współpracy przeszło całkowicie do Sekretariatów obu Komisji. Wszelki również kontakt Centralnych Zarządów ze Stroną Czechosłowacką dokonywany jest również za pośrednictwem Sekretariatów. Jedynie w Centralnym Zarządzenie Przemysłu Chemicznego obie strony wytypowały po jednym odpowiedzialnym przedstawicielu, którzy bezpośrednio dalej prowadzić będą przedsięwzięte postanowienia wymagające realizacji. W innych przemysłach wskazanym byłoby po posiedzeniu Rady Współpracy Gospodarczej i Prezydium Komisji Przemysłowej oraz Naukowo-Technicznej jak najszybciej uaktywnić działalność ekspertów. W ciągu ostatnich miesięcy miała miejsce również reorganizacja szeregu Centralnych Zarządów. Wyżej wymienione zmiany zahamowały na pewien okres normalny rozwój współpracy, realizację szeregu problemów.

Reorganizacja obu Komisji była konieczna ze względu na potrzebę przejścia w współpracy z zagadnień bardziej ogólnych na zagadnienia konkretne, jak przede wszystkim wzajemna wymiana doświadczeń technicznych z zakresu produkcji poszczególnych asortymentów, wspólne rozwiązanie trudności technicznych, wprowadzenie wspólnych ujednoliconych metod normalizacji i typizacji urządzeń.

I. **Dokumentacja Techniczna**

1. Na podstawie materiałów nadesłanych przez Centralne Zarządy, a omówionych w miesiącu czerwcu i lipcu Br. z przedstawicielami tychże Centralnych Zarządów Sekretariaty opracowały 234 tematy dotyczące zainteresowań Przemysłu Polskiego dokumentacją i doświadczeniami technicznymi Przemysłu Czechosłowackiego. Tematy te wysunęły Przemysł: Metalowy, Włókienniczy, Hutniczy, Skórzany, Gumowy, Elektrotechniczny, Energetyka, Górnictwo, Chemiczny, Naftowy, drzewny, papierniczy, Fermentacyjny, Spożywczy, Tytoniowy i Mineralny.

Wysłano do Czechosłowacji 156 tematów (w tym 51 pierwszego priorytetu) następujących przemysłów: Skórzanego i Gumowego, Metalowego, Włókienniczego i Hutniczego (wide załącznik Nr 1). Dalsze – zostaną przesłane Stronie czechosłowackiej po otrzymaniu odpowiedzi na powyższe.

Ostatnio Strona Czechosłowacka przesłała nam 53 swoich tematów, dotyczących Przemysłu: Mineralnego, Papierniczego, Hutniczego, Energetyki, maszyn precyzyjnych, maszynowego, Chemicznego, Włókienniczego i Budownictwa.

Przesłano je Dyrektorom poszczególnych Centralnych Zarządów celem przejrzenia i zaopiniowania, przy czym mają odpowiedzieć do 12.X. br.:

a) czy Strona Polska jest w posiadaniu danego doświadczenia technicznego lub dokumentacji,

b) ile czasu zajmie przygotowywanie danych rządowych przez CSR,

c) czy i jakie dane wyjściowe winna otrzymać Strona Polska dla opracowania tematu.

Otrzymane odpowiedzi będą opracowane i przekazane CSR.

2. W miesiącu sierpniu zebrano tematy zainteresowań polskich Instytutów Naukowo-Badawczych doświadczeniami naukowo-badawczymi Instytutów czechosłowackich. Tematy te w najbliższym okresie zostaną i omówione z przedstawicielami polskich Instytutów, opracowane i przekazywane Stronie Czechosłowackiej.

3. W miesiącu październiku zostanie omówiona z przedstawicielami Przemysłu Motoryzacyjnego ich tematyka, następnie opracowana i skierowana do CSR.
4. W połowie sierpnia br. Strona Polska uzyskała drugą partię rysunków na generatory.
5. W grudniu 48 r. Strona Polska zamówiła w CSR rysunki pieca Siemens-Marten o pojemności 100 ton dla Gliwickich Zakładów hutniczych. Strona Czechosłowacka opracowała rysunki i zażądała za nie 1 750 tys. Kos. Strona Polska oświadczyła, że rysunki te może przyjąć jedynie po cenie kosztów własnych. CSR mimo monitu do dziś nie odpowiedziała w tej sprawie.
6. Strona Polska wyraziła zgodę na przekazanie CSR rysunków całego urządzenia do wyrobu glejty i minii za zwrotem kosztów własnych.
7. W związku z opracowywaniem przez Stronę Polską oferty na parowozy I – D – I dla Turcji, Strona Polska zwróciła się w początkach sierpnia do CSR z prośbą o odstąpienie rysunków na te parowozy, produkowane przez f-mę Skoda, na warunkach, na jakich otrzymywaliśmy rysunki parowozów ER i PT. Strona Czechosłowacka zażądała ostatnio dokładnych specyfikacji.

W okresie sprawozdawczym zasadniczo nie osiągnięto żadnych konkretnych wyników, gdyż tematyka zainteresowań jest dopiero rozpracowywana przez obie strony; poza tym – odnosi się to również i do działu patentów, – Strona Czechosłowacka za wszelką dokumentację przekazywaną nam żąda wygórowanych opłat, na które Polska nie może się zgodzić, a które oparte są na zasadach sprzecznych z postanowieniami Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej.

II. **Patenty**

1. Zwróciliśmy się do Ministerstwa Przemysłu Ciężkiego o nadesłanie odpisów umów licencyjnych zawartych z CSR w 1948 i 49 r. w Przemysłach: Metalowym, Elektrotechnicznym, Chemicznym i Hutniczym, celem dokonania rewizji ich warunków.
2. Polski Przemysł Elektrotechniczny rozpoczął pertraktacje z CSR w sprawie uzyskania licencji f-my Skoda na przełączniki do zaczepów. Są one nam bardzo potrzebne dla przeprowadzenia prac objętych planem 6-cioletnim.

Sprawa utknęła jednak na martwym punkcie, gdyż warunki odstąpienia są ciężkie (oparte na zasadach kapitalistycznych).

Przedstawiciele Sekcji Czechosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej obiecali interweniować w tej sprawie, i spowodować obniżenie kosztów licencyjnych.

Ostatnio poinformowali nas, że odpowiedź w powyższej sprawie dadzą nam na najbliższym posiedzeniu Komisji Naukowo-Technicznej.

III. **Wymiana doświadczeń techniczno-naukowych**

1. Strona Polska zwróciła się do CSR z prośbą o udzielenie informacji, czy wskazane jest zainstalowanie automatycznych regulatorów temperatury w krystalizatorach amoniakalnych instalacji „Barisol”, która jest obecnie u nas w stadium projektowania i budowy.
2. CSR miała przekazać nam opracowaną przez dr. KARGLA pracę na temat przerobu łubinu na lecytynę, 3.8. br. dr KARGL wręczył swoją pracę dr. PISKACOWI, celem przekazania Stronie Polskiej, mimo monitu z 9.9. br. pracy tej dotychczas nie otrzymaliśmy.
3. W miesiącu sierpniu specjalista czechosłowacki dokonał ekspertyzy projektu wstępnego zakładu odmiedziowywania w hucie Szczecin.
4. We wrześniu inż. ALEXANDROWSKI z CSR specjalista dla spraw stalowni dokonał ekspertyzy:
   1) projektu rysunkowego nowego pieca przechylnego 100 t. dla huty Pokój;
   2) projektu rozbudowy stalowni huty Stalowa Wola;
   3) projektu przebudowy pieca przechylnego à 100 t. huty Florian;
   4) projektu przebudowy pieca Nr 3 à 40 t. w stalowni huty Ostrowiec, poza tym huty Bankowa i huty Częstochowa.

IV. **Podział programów produkcyjnych**

Na podstawie uchwał, wniosków i oświadczeń obu lub jednej ze stron powziętych na obradach polsko-czechosłowackich jednostek współpracy Sekretariatu opracował projekt podziału produkcji w poszczególnych przemysłach i przesłał je do Centralnych Zarządów, celem dokonania rewizji oraz uzupełnienia ich.

Opracowany w ten sposób materiał będzie zaakceptowany przez Dyrekcję danego Centralnego Zarządu, zatwierdzony przez resortowe Ministerstwo i Centralnego Dyrektora WANGA, po czym do 31.X. br. ma być przedłożony Sekretariatowi Sekcji Polskiej Komisji Przemysłowej, celem dalszego załatwienia.

V. **Obrót uszlachetniający**

Strona czechosłowacka wystąpiła ostatnio z projektem zorganizowania spotkań Naczelnych Dyrektorów Centralnych Zarządów obu stron, którzy dokładnie omówiliby wszystkie zagadnienia dotyczące obrotu uszlachetniającego.

Spotkania te nastąpiłyby w miesiącu listopadzie i grudniu br. Strona Polska opracowała wnioski dotyczące obrotu uszlachetniającego, które będą w myśl powyższego projektu omówione z CSR.

VI. **Różne**

1. Strona Polska zwróciła się do CSR z prośbą o wypożyczenie na okres 2-ch miesięcy 2 podgrzewaczy do parowozów ER dla fabryki Cegielskiego.

   Strona Czechosłowacka o ile nam wiadomo odmówiła wypożyczenia.

2. Strona Polska zwróciła się również do CSR o poinformowanie o sposobie zbioru odpadków wszelkiego rodzaju i o sposobie przeróbki przemysłowej tychże odpadków w CSR.

   Do dziś brak odpowiedzi.

3. W miesiącu sierpniu dokonano wymiany planów zapotrzebowania na urządzenia górnicze na lata 1950–51 r.

4. Strona Czechosłowacka odmówiła ostatnio przyjęcia wszystkich fachowców i praktykantów, których praktyki nie zostały uzgodnione w ramach Komisji Wymiany Osobowej. Tak np. CSR odmówiła przyjęcia polskiego fachowca do fabryki sit papierniczych, co może uniemożliwić nam uruchomienie tej produkcji u nas w kraju.

5. Sekretariat Sekcji Polskiej Komisji Przemysłowej opracował roczne sprawozdanie ze swej działalności.

6. a) Zamierzone prace Sekretariatu Komisji Przemysłowej, prócz wyżej wymienionych: przygotowanie materiałów do posiedzenia Prezydium Komisji.

   b) Zamierzone prace Sekretariatu Komisji Naukowo-Technicznej prócz wyżej wymienionych:

   przygotowanie rocznego sprawozdania,

   przygotowanie materiałów do posiedzenia Prezydium Komisji,

rozpracowanie odpowiedzi Strony Czechosłowackiej na przesłane jej polskie tematy zainteresowań dokumentacją i doświadczeniami technicznymi przemysłu czechosłowackiego.

c) Prace bieżące.

(A. Friedman)

Warszawa, dn. 12.10.1949 r.

Źródło: MPiH, BWP, sygn. 2981, k. 158–161.

Wykaz dokumentów

Załącznik Nr 1

Sprawozdanie dra Zmaczyńskiego Aleksandra z pierwszego pobytu w Czechosłowacji (16–25 kwietnia 1947 r.) 48

Załącznik Nr 2

Sprawozdanie S. Królikowskiego z prac w delegacji do zawarcia traktatu z Czechosłowacją w Pradze, Warszawa 17.06.1947 r..... 51

Załącznik Nr 3

Tłumaczenie z języka francuskiego artykułu z „New York Times" w sprawie „nowej orientacji polskiego i czeskiego życia gospodarczego", który ukazał się w dzienniku „Svenska Dagbladet" i został przesłany 30.05.1947 r. przez Poselstwo RP w Sztokholmie do Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie..... 54

Załącznik Nr 4

Układ o Przyjaźni i Wzajemnej Pomocy między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką, Praga, 4.07.1947 r. 60

Załącznik Nr 5

Konwencja między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką o zapewnieniu współpracy gospodarczej..... 64

Załącznik Nr 6

Protokół końcowy do Konwencji z 4.07.1947 r. 68

Załącznik Nr 7

Statut Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej..... 72

Załącznik Nr 8

Statut Polsko-Czechosłowackiego Komitetu Studiów do Spraw Drogi Wodnej Odra-Dunaj 76

Załącznik Nr 9

Układ między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeskosłowacką o Współpracy Naukowo-Technicznej 79

Załącznik Nr 10

Statut Polsko-Czeskosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej..... 83

Załącznik Nr 11

Protokół o postępowaniu polubownym i arbitrażowym..... 86

Załącznik Nr 12

Notatka w sprawie projektowanych punktów przemówienia Obywatela Ministra H. Minca na temat perspektyw rozwoju stosunków gospodarczych polsko-czeskich 92

Załącznik Nr 13

Protokół z posiedzenia Komisji Sześciu z dnia 28–29.VI.1948 r..... 95

Załącznik Nr 14

Protokół Końcowy Uchwały Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej zapadłej na II-ej Sesji Rady w Warszawie w dniach 4–6 sierpnia 1948 roku 100

Załącznik Nr 15

Sprawozdanie z pracy Komitetów Komisji Przemysłowej Polsko-Czechosłowackiej od dnia 20.XI.1947 r. do dnia 15.XII.1948 r. 107

Załącznik Nr 16

Protokół tymczasowy z 2-go posiedzenia Czechosłowacko-Polskiej Komisji Przemysłowej, które odbyło się w dniach 2–4 czerwca 1948 r. w sali posiedzeń Ministerstwa Przemysłu w Pradze 117

Załącznik Nr 17

II dzień obrad Rady Współpracy Gospodarczej, 5.08.1948 r. Sprawozdanie Komisji Przemysłowej – Ob. Min. Szyr 138

Załącznik Nr 18

Sprawozdanie z działalności Polsko-Czechosłowackiej Komisji Przemysłowej od dnia 1/3 do dnia 1/8 48 r. 147

Załącznik Nr 19

Sprawozdanie z obrad Polsko-Czechosłowackiej Komisji Naukowo-Technicznej Warszawa 30.I., 31.I. i 1.II.1948 r. 154

Załącznik Nr 20

Notatka dla I. vice-Ministra Obywatela E. Szyra 170

Załącznik Nr 21

Notatka dla I – V. Ministra Ob. E. Szyra 175

Załącznik Nr 22

Sprawozdanie z działalności Sekretariatu Sekcji Polskiej Polsko-Czechosłowackiej Komisji Przemysłowej oraz Komisji Naukowo-Technicznej za miesiąc sierpień i wrzesień 1949 r. 182